

DINU NIGODIN

LUPI

ILUSTRAȚII DE AUTOR

VIGNETE DE T. M.-B. și PITZY

FOTOGRAFII DE ERNST STAUS

**«Le soleil de ma vie, en s'abaissant
vers l'horizon, me donne une espece de
seconde vue: car les evenemens à venir
projetent au loin leur ombre devani eux».**

CAMPBELL

ACADEMIEI

*Difficile est sauram non
scribere*

JUVENAL *Sat* 1—30

U mbră umedă 'n casă, am eșit să mă plimb oleacă, să
mă mai încălzesc puțin; aici în munte simți mai
mult nevoia. Solarul arată ceasurile 3 jumătate, — mai
e vreme până 'n seară.

Și — așa mă plimb și mă gândesc, mă gândesc..., —
nu m-ă g-â-n-d-e-s-c la n-i-m-i-c!

Vine. 'Mi amintesc... l'am zărit de cum am sosit. Stătea
smerit, după un pom din preajma bătăturii, alb de par'că
picase într'o varniță; cu ochii lui mici cercetători mă
măsura din creștet până 'n tălpi, nici dușmănos, nici cu
prea mult drag.

Și-aleargă... vine, ce bucurie mare Ta găsit!! — să
zici că ne-am cunoaște de totdeauna și ne-am regăsit!
Mărturisesc... de firea mea îs cam sălbatec și cunoștințele
-astea noi,... dar n'am ce face, îi lângă mine. Și mergem
împreună și spune, spune.., nu 'l tălmăcesc prea bine așa
mai dintr'odată. Meleaguri până mai eri străine, sînt

limbile 'ncurcate aici, și dac'auzul nu 'ți-e deprins încă, apoi cu greu pricepi ce ți se spune. Și-i umblă gura... și trângănește, spune..., atâta vorbărie n'am întâlnit de mult! Și tot nu-l pot pricepe, 'mi vâjje 'n urechi trei limbi-amesteeate, le strigă, le 'mpletește, m-a 'nebunit, mă amețește; sunt și puțin trudit de-atâta drum: trei zile încheiate, plimbarea pân' la «Borviz» la izvor, a pus capac la drum!

În marginea potecii mai sus, o bancă.

M'așez, s'așează lângă mine; n-a conținut din gură. Nu spune..., latră! Oi vrea sau nu, deacuma trebui să-l ascult, așa e sorocit pesemne.

Alerga demult să mă 'ntâlnească, 'mi spune; plecase ea să tragă-o raită până 'n vale, și mi-a zărit cămeșa albă printre pomi, și într'un suflet s-a întors. Și gâfâie și spune..., 'l înțeleg pealocuri, grăiește mai domol.

'Mi spune că 'l omoară-urâtul și s-c-â-r-b-a de multe lucruri, de oameni îndeosebi. — Gândește... pentru doiî! M-a luat tălmăci, duhovnic, 'l văd pe drumul spovedaniei de-amu. Dar... mă privește cu atâta simpatie, cu... prieteșug aș spune, și se frământă, spune, din ochii lui, <*ând nu 'nțeleg, pricep ce vra să spuie. E măsurat în gesturi, socot că nu-i lipsit de-o creștere 'ngrijită; latinii sînt limbuți de felul lor, să fie tot din neamul lorî Nu *mi dă răgaz ca să rostesc o vorbă, și mie... 'mi place să tac*

Mă lămurește: a fost născut la *Buda*, părinți-i erau nemți, germani, în treacăt pe acolo. Maică-sa artistă la șantan; un varieteu cu numere savante, și ea l-a învățat,

de mic, o sumă de lucruri importante, — s'a prăpădit de mult, iar tatu-su hoinar s-a dus pribeag prin lume, și aș'a rămas orfan curând.

Un preot din cei uniți, smerit și pravoslavnic, l-a luat

sub ocrotire, 'l îngrijea ca un părinte și dela el mai tine minte cum trebuie să stai cuminte, cum să ghicești un gând, să nu prinzi-adevărul doar după buze, să 'l cercezezi în ochi, în interes, pe frunte. Dar... popa-era bătrân, s-a prăpădit și el. Avea o țiitoare, — să 'l tină de sub-suori când petrecea din casă la umblătoare, afară în ogradă. Vrâstnieă, cu capu 'nfundat în cărți,—nu bisericești, «romane!» — sanchie. zgârcită, ipocrită. 'L giugiu-lea cu vorba, și-așa l-a iscodit să stea mai mult în casă. Era flăcău, și 'n... casă toată ziua să clevetească începuse lumea toată pe... socoteala lor; le pricepea pe toate și îi era rușine.

A năpustit căminul; 'l otrăvise atâtea svonuri murdare, despre el și guvernanta isterică, citeată și sanchie.

II

*tfIncepând la talpa însăși a
„mulțimii omenești
„Și suind în susul scării pân
„la frunțile ctăieștil”*

EMINE5CU

Si... cum le spune toate! — de-acu 'l ascult.
Plecat în lumea largă a hoinărit și el, o vreme 'n-delungată. Prin școli... puțin,—«acolo nu-i de haimanale!»
Și mă surprinde vorba aspră ce spune despre el, dară... povestitor cinstit o spune c'a fost așa, și gândul mă în-

toarnă spre altă... haimana, un scriitor de seamă și mare haimana, «*London*»!, și interesul să-l ascult m-a prididit de mult.

Da, pe străzi, pe maidane, prin fel și feluri de localuri; și 'n casa lor cu traiul lor, așa a învățat ca să-i cunoască pe... oameni cu deamănantul. Și... îi cunoaște,—pare.

Hâlbar, l-au dus pașii prin toate-ungherile târgului; adăpost 'și găsisse 'ntr-o șură uitată, din dosul postii, acolo. Umblet și vrednic din fire, decum se lumina de ziuă,—'mi spune, o și croia la drum. Aveau, pân' la o răspântie aceiași cale, el și unul șui, de 'l băteau vânturile toate și-o geantă mare 'l bătea pe șale.

Vecinie grăbit; nu pricepea dece se-oprea la trei-patru case una, 'ntruna, tot scotocind în teșcherea, 'mpărțind pachete și scrisori, — a priceput că domnu-L. «factor». Târziu, pe-acelaș drum mereu, s-au prins cu prieteșug.

Și câte-odată 'l petrecea și pan' acasă. Azi așa și mâine iară, fomeia lui și el n'aveau copii, flăcăul le-a plăcut și ea îl desmierda; — s'a aciuiat în casa lor și a rămas la ei.

Și zilele treceau senin și vremea curgea molcom. Venea la ei în casă un domn tăcut, blajin și subțirel, purta mereu acelaș rând de straie; cu vorba cumpătată și înceată, privind mereu în jos, părea că iscodește. Pe stradă însă.., pe la răscruci și unde-i forfoteală, l-a prins odată îmboldind cu cotu 'n sâni pe o cucoană grasă și iară altădată pe una bondoacă și pieptoasă. În seara când veni în casa lor întâia oară, decum intră se prinse-a săruta cucoana; era să-i sară 'n beregată, când factorul intrând pe ușă, i-a spus pe limba ungurească: — «Nâ, ia sara b-u-n-ă, mă cumnate!» atunci abia a priceput că-i frate, 'mi spune. Dormea acolo câteodată, aveau doar casă mare, trei odăi cu cuhnie cu tot.

Intr'o zi târziu spre sară, zarvă mare 'n mahala, din băutură 'n ceartă, un tregher dela țug a 'njunghiat un felcer, — Ta ucis. Erau la masă, el alături. Bătea în ușe ele afară, s-o scoată din țâțâne; Nea Jojka factorul deschise ușa, un aprod și o catană 'l căutau pe Gheorghe-Baci, să vină la-autopsie. Findcă cumnatul lui Nea-Jojka era acolo substitut de procuror. Așa a prins a'l cunoaște, de-atunci, demult. Nu că 'l făcea prea mare haz, 'l pricepuse dintruntâi cu inima 'ndoită, se 'ngăduiau mai mult.

El mai retras din fire și domnul substitut urcând

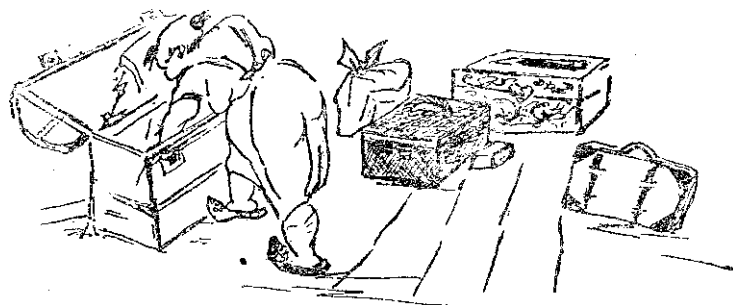
mereu la deal, încet dar fără șovăire, tot strecurat printre măriri și grofi. Și s-au certat odată mâi din nimic; era 'n ajun de sărbătoare și Gheorghe-Baci pleca la vânătoare, avea cu el și o cotârlă cu coada mare, roșcată și lățoașă, prepelicer păsemne, și javra s-a rânjit la el și mai era să 'l muște, și Gheorghe-Baci a mângâiat tot pe cotârlă, și asta i-a ajuns!

Și a venit rezelul. S-a 'mputinat mâncarea, de-acu și oasele se împărteau în trei, în patru, era nevoie ma>re, dar nu ținu prea mult.

Primiră într'o zi poruncă să plece 'n plaiul jos, spre Clâdova. O seară înainte s'au despărțit de Gheorghe-Baci; țintaș cu rânduială, se angajase singur «volintir» pe front. În sear' aceia a venit cu-o flintă lungă, poruncită într'adins cu fernglas peste țeava, cu cruce rânduită f să țintească 'n frunte pe valah. Și a plecat. În urmă au aflat, din blokhaus, din adăpost îi însemna pe frunte și Arhanghelu-i... primea pe ceia lume. I-a arătat și lui, pe piept strălucitoare răsplata Cezar-crăiască. Pe-o panglică 'mpletite culori negri și galben, purtau medalia credinți!: — «Vezi ucisese», 'mi spune, — «pe frontul din Izonzo opt talieni și în Carpati o sumă de valahi!»

În Serbia aii dus-o bine, norocu le-a 'nlesnit să cadă 'ntr'un ținut din satul lor și ei erau tot sârbi, acum veneau la casa lor; ai casi-erău plecați, răstriștea-i alun-gase. Se unguriseră puțin e drept, dar sânge-bragă nu se

face, erau acum în neamul lor. Un sat micuț și-o poștă mică; el hoinărea pe drumuri, Nea-Jojka fervăltea Oficiu, cucoana strângea..., gospodărea prin casă; și... la ureche. 'mi spune: — «și se prostea c'un feldwebel de ața și. mai veneau și alții 'n casă, — era așa o veselie!»

Și s'a sfârșit războiul fiindcă 'ncepuse-o rezmeriță; plecaseră 'ndelete cu tot ghepecu 'ntr-o boccea, au strâns la geamantane, lăzi, sipeturi; era și grabă mare-zor, se odihniseră la Corfu sârbii și se 'ntorceau acasă, grăbiți și pricăjiți; mânau aprig din urmă și sobot nu era să 'ntârzii, și-aș'au plecat în grabă.

La Temeșvar aflară, sosiseră Valahi la Deva, — și mai aflară că tot Valahii, — «Trăsni-ar Dumnezeu!»! așa strigau Nea-Jojka și Cucoana, — se năpusteau spre Buda. La Cluj «Conțiliu-Dirigent» ocârmuia nevoia,

dar bucurie mare! tot acolo-aflară, Gheorghe-Baci era 'n Conțiliu: «dă jură și finanț»!

Și-așa purceseră acolo. Și a venit și pacea, de-acu erau «români» cu toții, decând visau să fie iar ceva!

III

*„Non est de pastu ovium quaestio,
ttsed de ianaî”*

PIU II

M'am prins ca să-l ascult cu drag; 'și mută povestirea din loc în loc, tot pe ținuturi noi și 'mi amintește povestea 'ntregului război.

Scot o țigară, — n'am chibrit. Din ochi mă 'ntreabă: «N'ai?» și-a și pornit, o vijelie pe potecă, o goană 'n jos, o grabă 'n sus, s'a și întors; politicos negreșit dar... prea; 'mi-aduce 'n gură, — ce obicei!? cutia 'ntreagă cu chibrituri, îi mulțumesc și îi ofer, nu fumează, dar... gura-i toacă.

'Mi spune: — «Conțiliu pretindea c-a 'nfăptuit «Uni-re», și Brătianu brambura striga c'armata de Va-țlahi a 'nfăptuit-o și Domnul să-i descurce! Așa veni porunca din *București* în urmă, Conțiliu ca să plece; se străduiseră o vreme să se 'mpace, degeaba toate. Baci-Gheorghe opintise, tocmai spre Cronstad, o caravană

'ntreagă de coroane stampilate 'n grabă, — le-a confiscat și le-a cărat... acasă spre pază și a demisionat. Aveau dreptate cei din Capitală! Noi stam nedumeriți», 'mi spune, — «aveam de toate, vezi dorul însă ne mâna la.* Buda, că sânge apă nu se face!

Se înjgheba la *București* orânduiala, bună. Lipseau de-un an, mai mult la Jeși, și Vodă și dregătoria 'ntreagă. O piatră pui întâi atunci când clădești, cu legea 'ncepi orânduiala, dar jura-i jură! și fără de carte, n'ai nici parte! Semeți or fi Valahii dar intelectualitate, carte — n'au, nici jură. Le trebuia dregătoria 'naltă și pu^ă de păcate, și n'au oameni de jură, nici n'aveau! Cu dor de trudă și dreptate Gheorghe-Baci intră și «volintir de... jură» și Vodă 'l sprijini cu drag; 'l socotea om bun și priceput și încercat la toate. Și-așa porni din nou la drum și 'n țara asta. Ai noștri, Nea-Jojka, țăța, — tu, zii: «*Donitza*», așa-i zice acum — noi așteptam ceasul ăl bun, că Gheorghe-Baci 'l prorocise.» Și a tăcut,

„*Hic niger est hunc tu, Ruman,*
„*caveto!*”

HORATIO Sat. 1. 4

Atât cât să răsuflă și iar începe:
— «De-acum părău-i râu și mare, aproape Pai văzut crescând mai dintr'odată, așisderea cu țara ta, cu-a noastră!» 'mi spune.

Â răgușit, 'l năpădește-o tusa; 'l bat încet pe spate, încetișor. Și mă privește blând.

— «Mai am să-ți spun», 'mi zice, — «tu mă 'nțelegi!? Baci-Gheorghe stă la București acum și vara la Castel, aici. Ii știu și casa lui acolo, le schimbă 'ntr'una, cunosc vre-o trei, pe cea din urmă încă, spre parcul Carol, tot acolo are muzăul de fiare împăiate; o casă 'n curte, ferestre cu grătare și lacăte la uși, când pleacă. Am fost la București cu țăța.» Povestea 'ntreagă mi-o spune altădată, răsuflu.

— «Dejunu 'l ia la-un doftor mare, ăl mai mare; om bun și drept, milos de veri-ce ființă, ocrotitor de oameni și lighioane.» A fost și-acolo 'ntr'o zi, dar l-a lăsat cu-o fetișcană în mașin' afară. Fata din casă, o jupâneasă mândră, Emilia o chiamă, i-a poftit în casă pe... altă ecară, a vrut ca să le dea și de mâncare, porunc' avea de-ia stăpâni; așa-i dichisul casii lor pe toți să-i ospăteze, — i-a spus.

I-a fost rușine ca să intre și au răbdad de foame; fetița din mașină răbda mai mult în frig, avea o bluzuliță doar sub mondirul ferfelit și se lăsau alene fulgii de zăpadă din văzduh și era frig. Șoferul Hanț, stăpânu îi dăduse 5 lei pentru dejun, îi da mereu când nu uita, — plecase ca să mance și le lăsase 'n grije, s'o păzească, mașina lui.

De-acolo au purces colind, tot pe la slujbe: la casa cea mai mare, dihai bina pe cheiul gârlii, acolo a aflat:

dreptatea se 'mparte. Apoi la Ministerul de Domenii; «Conțiliu-Agrar», așa părea eă-i zice; la poartă o sumă de jălbari cu fete 'ngrijorate, în mâini petiții și biștari. S-au dus pe Grivita, la «Poduri», de-acolo-au luat și-un geamantan, un «radio»; — n'au zăbovit prea mult, nici-ici-nici-colo, era zi 'ntâi și adunau, și-apoi au mers la Banca Generală, la Casa de Depuneri... O geantă plină cu parale 'ncovoia stăpânul.

A doua-zi la Minister, — țața era la Giurgiu, el a rămas cu *dânsul*. A fost ocară mare și mai pătise-odată una: era sub-secretar un domn, Nea-Chircu, da, — s-au dus să ceară gologani pentru o carte și 'ncă una, și ștofe-zahăr pentru brigadieri. Și domnul le-a cetit rapoarte, a scris și-a adunat la zdelci semnate un pachet, le-a spus că n'au habar de sărăcia generală, c'a înțărcat «vaca cu lapte»! De data asta nu le-a dat biștari. Abia de s-a 'nvoit ca să-i aprobe contractu cu reviru, și aista 'n silă.

De astădată fu mai rău, era acum sub-secretar un Craiovean isteț și potârcos, și cum striga la ei! dar drept avea dreptate! Pe ce, nici el nu știe, i-a cerut «și minte-naș», 'mi spune, — «să se cărăbănească din postul de 'Contiliir-Agrar și Baci-Gheorghe ba, n'avea habar. Și pântecosu s-a răstit, a scos trei acturi-patru, i-a spus: — «le dau buluc pe toate și în vileag te dau!» și... a 'n-muiat-o Baci, știa de bunăseamă el ce face. Și schimb

pe schimb, a luat trei-sute-patru-zeci de mii, dimisie plătită, să tină minte Statul! I-a dus la B-ca Generală.»

N'avea dreptate grosu, toate's cu trudă. El, vecinu-mi după bancă, le crede altfel, — nu cred ca el! 'Mi pare pățimaș, puțin.

Și gura-i merge... moară: Aici a înființat o «școală superioară de brigadiri», — văzui, în vale lângă râu propătită 'n munte, știu. Sunt mulți, au fost vre-o douăzeci și trei, sunt șaisprezece-acuma, totți studenți. Au locuință, masă, casnă și morală, în fiștecare zi o oră plină. Și «jură» 'nvată totți. Dar, le-a scăzut bugetul așa netâmesâm.

Don' Jojka îi «direktăr», mi-a spus-o dumnealui. Să cred ce vrau, — 'mi zice, 'mi dă răgaz mai încă-o zi 'n Castel... «și-apoi plimbare!» Nu 'mi lămuresc, dar am răbdare.

Pe Jojka 'l iubește, îi necăjit sărmanul! Dece-o fi trist? Cu două zeci de mii pe lună, — destul pentr'un «direkto-<rat», 'mi pare? Și pe-ăia-i împarte, 'mi spune. Cu cine?

Pe alt cumnat, pe Ciugulici, tot el l-a înstărit la stat, conduce jos cantina:

— «Slănina, carnea și făina, le vin de jos, în dar!*

Și nu le cred.

— «Asta-i nepoată dreaptă, au fost și... dealel'alte nouă, bătute măr și jăcmănite, smulse de păr și rupte,

s-au dus nebune pe cărare 'n vale la... Vișău. Așa le giugiulește, îi aprig la amor!»

'Mi-e silă, prea clevetește într'una! Minte. 'L știu doară de mult, e om cuminte, blajin, cu frica 'n Dumnezeu și frica de păcat! Eu i-am văzut muzeul, o fală pentru neam, și trudă, crudă-osteneală pentr'un singur om și dă din buzunar, mi-a spus-o singur.

Dar pas' să tacă. Nu'l mai ascult. Tot trăncănește...

— «Ce vânt te-aduse-aicia, sus pe munte! ce-ai căutat tu la *Slănina*?! Nu crezi? Așteaptă și-ai să vezi ce-au mai pățit și alții, tot musafiri din București și de aiurea. Barbu-Ștefan, un chipeș vânător. Alt domn..., nu că vâna, dar prindea pești. La pescuit mai meșter nu-i ca el și vorbă blândă, când povestește cântă. 'L chiamă... ei! trebuie să știi, un domn cărunt și am aflat îi scriitorul cel mai deseamă din regat. Dar, nu i-a mers în plin cu dânsul, a cam spurcat-o zic, — poate-ai aflat?!

Venise omul — domnul, cu încă un boier, cam tuciuriu la față dar limpede la suflet! Istratty-i zice. Că doară îi cunoști! Aveau dichisuri multe, tot pentru pescuit. Abia descălicați aicea, s-au dus boerii într'un suflet la Castel, să lase-o vorbă c'au sosit, un «bun-găsit!»,—așa se-obișnuiește în regat și drept socot că-i bine și frumos. Stăpânul i-a primit cu dor, cu drag, așa primește el. Boerii au plecat la treaba lor, la pescuit; așa fuseseră 'nvoiți. In urma lor Baci-Gheorghe a repezit cinci pădu-

[.

1

jj

4\$

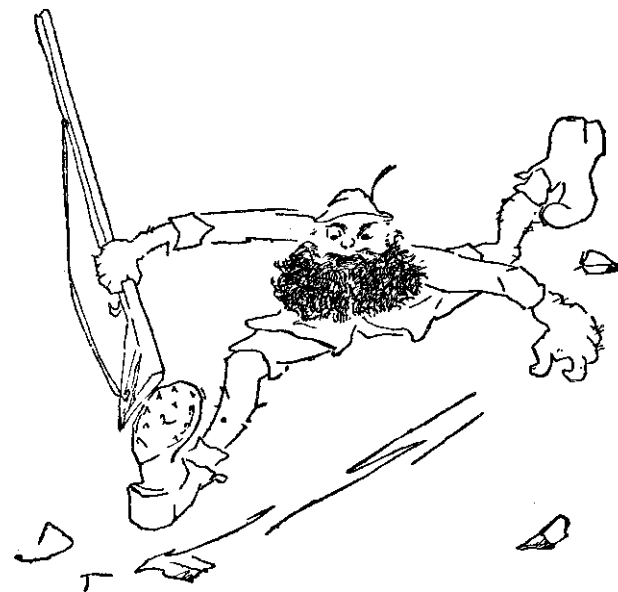
jf

%

|

,
^

rari cu flinte și porunci ca să-i alunge depe-aici. Și simbriașii i-au ajuns. Le-au zis, — domnul cărunt a ascultat la tot ce au spus, părea înfuriat. A întrebat pe pădurar, pe-al mai bărbos, — ai să-l cunoști, l-a întrebat: — «Ai hârtie și creion? — scrie! Să pui pe Excelența-Sa să'și ungă buzele cu alifie întâi, să vie să mă pupe 'n...!»

Jur, m-am tăvălit de răs! Așa s-a potolit Baci-Gheorghe atunci, mai mult n'a îndrăznit cu ei, cu dumnealor.

Un alt boier, s'a prăpădit sârmanul, era... era Obervecwaller la Brâncoveneasa, a fost poftit și el, și au venit cu toții în mașina lui grămadă; necaz pe drum din bere-

chet, au rupt la arcuri tot într'una, că vezi,, stăpănu, cu griji la toate, 'l rugase ca să 'ncarce tot în mașină o mie de ocale de zahăr tos, ce căpătase pentru școală. L-a vândut. Vânat n'au întâlnit. Când câți la cerbi, pe *Falget* 'l apucă tușea, așa-i porunca, vânatul fuge când l'aude.

Așa păți și Windischgraetz; — cu Berowitz-baronul i-a mers mai greu, era hiclean și învățat la pirș. Și iar te 'ntreb, ce-ai căutat aiciî Draeu te-a îndemnat să vii!?»

IV

„*Mutato nomine, de te fabula
„narratur”.*

HORATIO Sat !

Mi-a spus multe și mi-ar fi spus încă. Așa mi-a 'mpuiat capul. Deodată-a tăcut. Un scârtăit de pietriș sub pași, pe alea din fund, un glas pițigăiat, o umbră de omuleț în haine verzui:

— «Eventual stați de vorbă cu respectivul? E limbut și tare gheșait! *Leu* kennst du den Herr?»

Și «*Leu*» 'și pufură pământul din coadă, se gudură, râde. Uitasem să spun că vecinul meu după bancă-i cățel, dar nu știam cum 'l chiamă. Domnul Direktor-Jojka m-a lămurit.

Și 'mi mai spune tot D-l Jojka că maica lui *Leu*, în slujbă la un clown, petrecea după serviciu cu... câini hoi-

nari, înainte, pân' nu-l avusese pe *Leu*. Și-așa «respectivul», dela un pudel se alesese cu smocuri de fire 'ncrețite prin blană; o javră pipernicită dela plăcintarul din colț acela la *Buda*, corceală... dintr'un «cotei», îi hărăzise prin moștenire picioare sucite și scurte și trupul lungit.

Păstrase urechile lui tat'su, tot dela el se-alesese hoinar și ștregar, și dela maică-sa, de-un neam ca și tat'su tot Spitz, păstrase părul: rochia 'ntreagă părea ninsă de albă. O sumă de giumbușlucuri 'l învățase tot măsă, tot dela ea moștenise și ochii deștepți și vioi.

Pe vară l-au tuns peste trup, să nu'și piardă de zăduf limba din gură; acolo la Sighet varmu-4 peste măsură. Zglobiu, neastâmpărat a fugit cu capul și coada netunse. Așa l-au pocit!

•..Părinții 'n vileag cu răstriștiile lor și multe pățanii nebănuite... toate să le spuie...? Asta nu-i place lui Leu; scârcit, îmbufnat acuma sub bancă, 'și strânge codița, 'și muștră c'un ochi și cu botu stăpânu, și pleacă.

Rămân cu d-l «Direktăr», — mă scol după bancă, să nu 'nceapă și ăsta cu vorba, 's năuc! Plecăm. Miros de bucate ne gâdilă nasul, fereastra deschisă și ușa la cu-niie, trecem prin față. D-l director pătrunde 'năuntru, eu 'mi continui plimbarea.

Sînt abia câteva ceasuri decînd am sosit, făcurăm un drum peste munte, multe mătăanii făcui, — băurăm și borviz, acum adăstăm la masa de... sară.

Și câte aflai pîn' acum, dar nu le pot crede. Or fi pe ici-eolo și cum a spus Leu dar nici toate-ale lui; mă prinde o teamă, mai mult pentru Mărio, eu Fam cărat pîn' aici.

Mi-a spus Leu un nume, 'l atârî pe un munte... din față; 'l privesc, îi zice «*Slănina*»; apa, făina, vînatul și toate 's din belșug pe aici; la fel îi zice, tot după munte, și locului unde mă aflu, — «*Slănina!*» Și cum ajunsei! Să vă spun:

V

„*Auf den Bergen ist Freiheit!*”

SCHILLER

Mă îngrozise căldura în Capitală. Intr'o seară, amicul meu Mărio *),—'! cunoașteți? Așezat pe două crăcane, înalt dacă vreți. Pescar, vînat, om de sport, muzicant; cetit, picant, plin de spirit și vervă. Un entusiast înșfârșit, pescar mai ales. Are de cheltuit câteva zile vacanță. Tot îi suflet, dă pe dinafară, și un zâmbet într'una. Zic, prietenul meu Mărio 'mi spune c'așteaptă să plece, în preajma Sfintii-Mariei spre Nisipuri, mai sus de Nucșoara, 'n Muscel, pe un plai. Acolo 's părăie cu păstrăvi, apă curată, răcoare și trai. 'L petrec eu cu gîndul, mă 'mbie, mă 'ndeamnă iar gîndul, și iată că 'mi spune să plecăm amîndoi. Mai sînt și alți prieteni de-ai lui; acolo pe plai au o casă, e trai pentru toți ca în rai! Sorocim să plecăm împreună.

Și iar ne 'ntîlnim și aflu, că prietenii lui Jorguleștii nu se mai duc, nici Maratea, — cît aș fi vrut să 'l revăd!

Înșfârșit, să ne mutăm ținta, va să urcăm Ialomicioara *n ?us, — zice, și mergem trei zile de-a rîndul... abia, bagajile 'n cărcă, bucuria pe noi, vînînd tot la păstrăvi, — par'că eu am mai prins!? — și-așa s'ajungem la capăt,

•) MĂRIO GEBAUER. — București. Șoseaua Jianu 44.

când o fi să fie, că nu-i nici-o grabă,[^] că rai-a rostit o undrea, o undiță lungă, dichisul întreg, să prind tot întruna. Mă face cirac.

Ceru-i senin. De zile întregi niciun nor, mă prind a gândi că toți 's la munte acolo grămadă, și noi u-r-c-ă-m lot prin ploaie, și straie, bagaje și noi uzi pân' la piele. Nu merg! Se 'ntristează Mărio, îi făgăduisem; dar 'mi amintesc de o «poșteală» făcută într'una de doi ani încoace, mă chiamă să vin la vânat, la plimbare, la stat la «răcoare, amicul meu *Venetici*.

Să vă spun drept vânatul, la urși, la cerbi, la mistreți, la veri-ce lighioane, vânatu 'nsfârșit nu mă 'ndeamnă; viat' am trăit-o destul, pricep că și altul, lighioană sau om, vra s-o trăiască; dar aer curat, munte, apă de scăldat, răcoare, toate 'mi surâd și îmi plac!

Venetici fusese cu-o săptămână 'nainte la mine, apoi ne 'ntâlnisem cu toții la bunul meu prieten, la *Moș-Ernest* și iar ne poftise să venim acolo 'n ținuturi, la munte, la el.

Hotărâm să plecăm, luăm și pe Mărio; pornim în trei zile, îi depeșăm, — așa ne-a cerut.

Ii trebuia răstimp să se bucure, acum am văzut.

Pe Moș-Ernest, «profesorul» cum îi zic eu, 'l găsesc încărcând cartușe, multe, mărunte pentru prepelițe toate, — la munte?...

'M i spune că:

— «Vezi, se deschide vânatul la ele 'n trei zile, aș vrea ^să mă duc la Buturugari, nu mergi? Nu-i prea departe unde te duci... a-e-o4-o?!»

Și-acum 'mi «răsună 'ntrebarea 'n urechi, n'am priceput-o atunci; altu i-o fi fost rostul? Lui Mărio îi spuseseam că 'l luăm; acolo anunșasem sosirea, ne aștepta bietul om!

VI

12 August 1931

Plecăm numai noi, seara la 10 cu trenul; palavragim un ceas-două, sîntem în ajun de vânat mare la... păstrăvi! 'Mi-arată-o duriță prinsă pe-un băț, se deapănă sfoara,—«de ea va să tragi.. î-n-c-e-t...», 'mi spune,—«când undița-i prinsă; altfel îți scapă vânatul și prins l'ai scăpat!» Țin minte, mă bizui să fac tot ce 'mi spune. E șagă vânatul aista, i-oi arăta tot ce pot!

De sfoara-mătase și până 'n alea, o ață subțire, tare și străvezie ca apa; Mărio zice că-i de... «maț de gân-dâc de mă-tase!» — mă leagă la gard!

Începe bârfeala, tac. Ne leagănă trenu, — adormim.

Se crapă de ziuă, iar ațipim. Pașcanii, gara.

Ne bărbierim, ne 'mbrăcăm. În «dinning» ne-așteaptă un «ham and eggs» și un păhăruț de vin roșu.

Frumoasă-i *Moldova!* Dărmăneștii.

Sîntem în Bucovina, schimbăm trenul la 9. încă dela Iacobeni aproape, tot prin făget și poieni; minune-i țara asta! petrecem pe lângă Bistriț' aurie.

Lui Mario-i miroase a păstrăvi, mi-arată târboacele toate, și 'mi șoptește, — să n'audă peștii pesemne, c'acoîa după ce trece năvala apii, în ap' astâmpărată și rece veghiază la pândă, la pradă, vânatul.

O fi, dacă spune, eu nu-l văd, nici el.

Uruie trenul și trecem. Ajungem la 4 după amiază ia Vatra-Dornii.

Hamali cu perciuni și caftane. Plecăm dela gară 'n oraș, ne e foame. Jidani pretutindeni și ei, numai ei.

Oprim la un birt comunal, în față-i unul cu «cușer», mă 'ndeamnă, știu că-i curat. Birtașul dintâi ne-a zărit, ne poștește, intrăm. Fum, acriți miros de tutun și rachiu, local încăpător și murdar, birtașul detreabă... 'n costam național, ne-mbie spre-o masă, o luăm.

Cinci poște, mai bine, până 'n Obervișeu; credeam c'avem cursă, nu-i. Șoferii evrei, birjaru și el; ne-aduce vre-o trei stăpâni cu perciuni, au Forduri, Plymouth-uri și alte mașini... vechi.

Tocmim, nu ne 'nțelegem; însfârșit isprăvim târgul cu unul, pornim. E 5.

Degrabă intrăm deabinelea 'n munți, avem de străbătut Carpații, suim nesfârșit; din noaptea din vale se

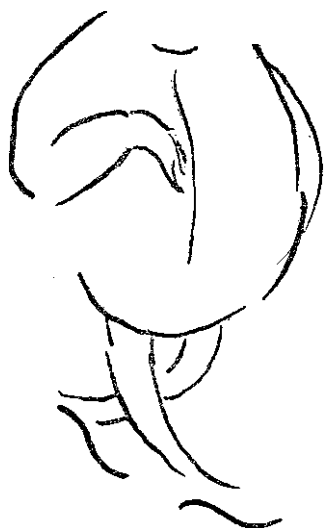
luminează pe coastă; coborâm, acum se sting lumina, e noapte.

i
!
/
I
Ne duce la han, îi zice «Casina»; drumul pân' la «Slănina», — ne spune, îi greu că-i noapte. Acolo la han, o ulicioară pe stînga dă 'n curte. Suim o scară de piatră. Sîntem pe terasă, noi doi și cu Bercu, și 'ntr'un hărdău albastru boit un leandru 'nflorit, — scâlțați în lumină. Așa-i la Casină!

I
|
Luăm loc la o masă, îi spunem lui Bercu să ne 'ngrijească de o mașină, vrem să plecăm mâine. Un chelner bălan, — nu-i jidan, cu o claie-un stuf de păr cum n'am mai văzut, ne-aduce lista păroasă și ea. Sînt multe trecute pe listă, — cunoaștem de mult povestea: «este dar* s'a... isprăvit!». 'L întrebăm ce ne dă și mai iute. Scrob. Murături. Pe un rotocol de lemn, un sfert de porc cu gutui, carne-friptă prea multă, în silă-o privești. Sfecle și varză 'mprejur garnitură, tot la friptură. Cafele. Plătim 100 de lei o sticlă de vin înfundat, doftorie!

Un domn se-apropie, salută, mă scol în picioare; spune

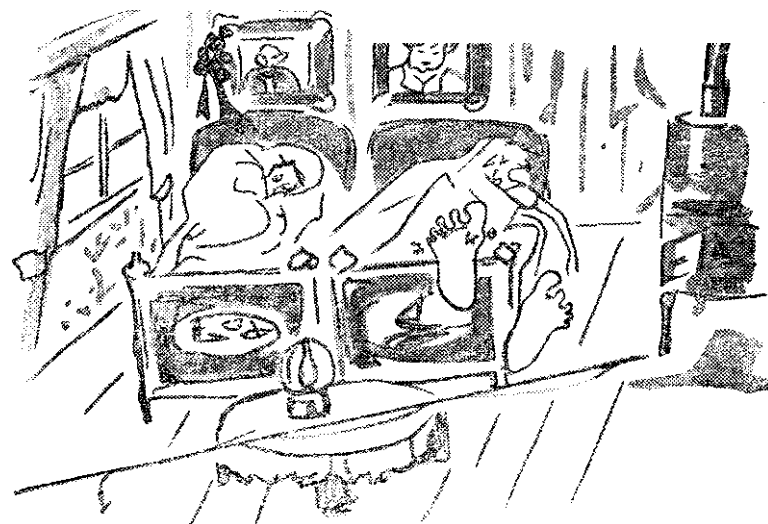
eă-i silvicultorul și ue roagă, zice că-i poruncă pentru el și pentru noi, dela Ex.-Sa, — care? dela d-l Venetici... aii! da, — că are ordin să ne găzduiască la... «*Diracțiunea Pădurilor Statului*», pe noi? Ii mulțumim, 'l lămurim că, din păcate nu facem parte dintr'acest corp onorabil și nu 'ndrăsnim... s'aseultăm de poruncă.

Plecăm la o gazdă. Avem călăuză birtașul, gras, scurt, chel, soios, când merge sfredelește caldarâmul și l unge. Ba'e 'n poartă, intră, — rămânem afară. Se luminează

fereastra, în pervaz o babă. Ne poftesc, intrăm. Rece afară, răcoare în casă, fac focul.

Au două fete, — sînt unguri. Un tânăr privește galeș la fata mai mică și ea îi surâde, sînt prieteni. E fum în odaie și ușa deschisă spre tindă. Fata mai mare, urâtă-grăsună, birtașul o soarbe din ochi și-o alintă. Închidem ușa și ne rostim de culcare; tăcere, ba șoapte și peste

noapte suspine alături. Bănuim că birtașu... 'și ia desertul aici. Sînt două paturi, 'l iau pe cel dinspre fereastră. Adorm. Mă 'năbuș, mă deștept, în bezna odăii aud fâșîind, amicul meu pompează cu *Flyt*, — sînt pureci, nu-i plac. Adorm iară. Lumină acum, ne sculăm. Cafele

eu cornuri și miere. Așteptăm «ghidul» nostru, 'l chiamă Lupu sin-Bercu; Mărio îi zice «Omul nostru de-afaceri». Vine. In poartă, proptit între ulubele unei trăsurii desfundate, un cal mărunț, plictisit cască.

Bercu pe capră, în cap o șapcă. De fiștecare parte desmierd două urechi pleoștite câte-un perciun auriu. Pistrui pe față, ochi spălăciți, un nas înlenevit peste bărbie. Pare că tot îi gură, de bună seamă pe buzele lui s'au răsboit albinile toate din târg. E tânăr, scofâlcit, de umeri îi atârnă un gheroc din..., ai zice c'a desmoștenit de pânză un biliard, să se nștolească verde. Zâmbește într'una. Are multiple-ocupații: acu-i birjar, aseară avea un teanc de «Diminețe» subțioară, venea dela gară.

A tocmit, a poruncit mașina, vine 'ntr'o oră. Serviciu prompt, mi-e foarte simpatic.

Ne suim în brișcă, geme, toată s'apleacă.

Să mergem la «baie», — la marginea dinspre crâng îi un stabiliment «fain», deschis de curând, de-o lună, — ne spune. Fie!

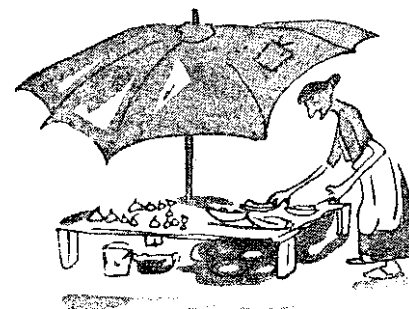
A adormit mârtoaga; un pocnet de bici, se deșteaptă; pornim înapoi; pleacă, agale.

Petrecem prin târg; cetățeni cu perciuni.

La o răscruce un car cu fân, opt jidovi 'l prețuiesc și 'l tocnesc.

Subt o umbrelă largă, lângă șosea o tejghea; pâlcu-

soare de pere, felii de harbuz și mere, o ovreică bătrână rostește... vitrina, așteaptă clienții sărmana, dar nu's.

Un puriț mic, cu un pepene mare în brațe, aleargă, l scapă, cade-bâzâe, urlă, — e mic și drăguț! Bercu se 'n-jură cu trei «concurenți», ei îi strigă sudalme:

— «Vuuz di bis blind, balagulâi di vilst ins eberfuhren blinder hint!» și-i arată pumnul.

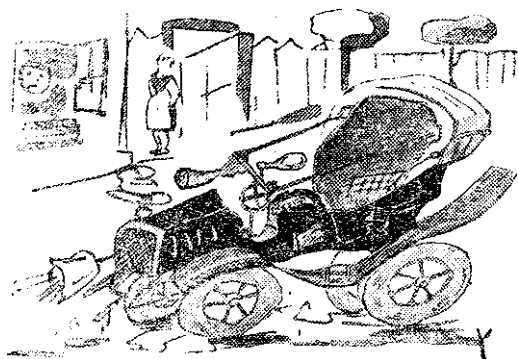
El îi binecuvântează cu biciul:

— «Arichân dan tatân anin, fânstără băheimă!»

Trecem. Ocolim gara, intrăm în ogradă, pustie; în fund «Baia». In curte, unu bătrân în caftan verde a smuls din coșul unei țărănci o găină, o cântărește în palmă; îi stăpânul, plătește. Intrăm. Pe asfalt lăpăit de papuci, zornăit de chei, «Madama»! E puhavă și somnoroasă, ciufulită, și 'nsărcinată e puțin. Plătim biletele, par... de inaugurare, poartă: No. 1 și 2. Nu-i aglomerație prea mare

la... «baie», — «Saftel!» zice madama și unge banii 'n bărbie. Printr'o fereastră spartă răbufnește aburu-afară. Pe ușa cabinii îi scris : «Â Kabin fur 'U Știind», și-a-poi în litere mozaice nu mai știu ce. Cu tibișir tot pe ușe, scrie: «15 lai ku supun — Direktiön». E bine. Ne-a 'mprospătat baia, cu «voie bună» toate's mai frumoase. Pornim spre gazdă. Fordul ne-așteaptă.

Șoferul discută cu Bercu, în limba lor.

S'a cocoțat pe arcuri să lase să treacă o vacă sub ea, mașina; e cea dintâi care-a trecut Oceanul, pesemne.

Irma, fata grăsună, umple fereastra, miasme de flori din jghiabul de sub fereastră îi gâdilă nasul, strănută. Tresare mârtoaga lui Bercu.

Fata mai mică, Ilona 'n poartă, grăsuță plină, suspină; tânărul deaseară pleacă.

Cărăm buclucurile toate, umplem mașina.

Strângem mâna la fete, lui Bercu, plecăm.

În drum mai luăm un ajutor, tot cu perciuni.

Evrei bătrâni și despuiați sărmanii, cu măturoaie mari în mâini cojite, rânduiesc după... trotoar alt suliman de praf pe ulițele 'noroiate. Sînt trist ca ei, nu-i vreau așa ! — sunt semne rele pentru țară când lor le merge-așa. Lăsăm orașul, se 'ngână șoseaua la drum cu râul. Întreb : — «ce irău?»

— «Wasser!», ne spune șoferul. Atât știam și eu că doară-i râu și are apă. Așa-i zice, aflu.

Și alt braț de râu, tot Wasser...

Un horn adormit și altul, dorm «Gatterile» toate. Un cimitir turcesc cu pietre fără' de nume, umbră, mai mult decât ale noastre tălmăcește «odihnă»; o uzină stinsă, o fabrică fără' de lucru, un coș pustiu de fum spune mai mult, rânjește: «M-o-a-r-t-e!»

Merge mașina, tresare, se-apeacă, trosnește coșul, îi cade-o aripă; acum proptită pe roțile dindărăt sare ca țapul; în dreapta-i prăpastie-adâneă, — n'o face una nefăcută cu^oi?!

Ne 'ndemnase Bercu să ne ducă cu teleguța lui, a mai dus — zice, la Șlos o cucoană mică drăguță, dar vrem s'ajungem astăzi încă. O fi să fie?

S-a mai dres drumul, — pufuie, sfârâie, hodorogește dar merge. Șoseaua îi frântă pealocuri de stânci, de bolovani prăvăliți de sus. Clădesc acum calea ferată pentru

lemn. Era drum și pe apă bun, și leone-au rămas puține.

S'au scurs trei ceasuri, sosim la un lac. Stăvilarul închis. Pe iaz un șir de plute. Ne dăm jos, vrem să privim plecarea. Vine șivoiul din sus. Deschid robâda, pornește năvalnic apa pe jghiab, e lat. Se-aruncă iezerul în jos cinci stânjeni mai bine; s-a rânduit lumea pe plute, le

suge apa la vale. Doi plutași la cârmă, în față. Lucrători și neveste pe plute. Privim după pod, ușor trec pe sub noi, acum îi mână curentul, iute. Fuge pluta pe jghiab, ajunsă în vad de ceaFaltă parte, se-afundă cu fruntea 'n torent, vâslesc cârmacii cât pot, apa de-un cot

pe plută îi udă, fomeile țipă, flăcări râd. La vale râul face un cot, nu-i mai vedem. Și altă plută...

După un răstimp alta, să nu se 'ntâlnească, pe rând toate. Vrem să pornim, învârtește șoferul la manivelă, parcă-i trior geme mașina, pufnește, dârdâie toată, ple-căm. Mai e drum vreme de-un ceas, de-or merge toate strună...

Trec kilometrii... 26, 27, ...29, 30; am ajuns. Sîntem la o față cu apa»

VII

O vale 'ngustă, strânsă 'n brâu de munți.

Mai e un ceas până 'n nămiezi. În dreapta râul, tot... Wasseru; multe clădiri dărăpănate. Proptit în malul apii un șopron păraginit, despodit; un postament de gatter se dărâmă. Pe jos afară un joagăr rupt, și pe-o movilă de măciniș de lemn au putrezit butuci de brad, cresc movila.

Pe pari înalți petrec peste șosea în sus rânduri de sârme pornite din acoperișul șurii.

În fruntea ușii desblănite citesc: «Gatter... Exploat... sei-Paduri. . . . etici».

Se 'mparte drumul, în stânga sus *Castelul*. Fâlfâie drapelul peste brazi, stăpâjitil îi acasă, ne spune și

drapelul. Suim: șoseaua îngrijită, o serpentină printre brazi. Pe stânga 'n poarta-unui garaj, un «*Elephant*» — 6 cilindre. Poiană, flori, — *Castelul*. Coborâm. În prag gazda în haine vânătorești cafenii, guler-reveruri-manșete verzi, pălăriuță verde cu pământuf de capră neagră. Smead, pământiu, ochii mărunți, privirea cată 'n jos, fălcos; mustața mică retezată, buze subțiri; puținel la trup, apropiat. Dar îi., descopăr dintr'odată un aer semeț ce nu avea. Toate se 'nalț' aici la munte! părere poate!? Salută, — va că 'și cănește păru năclăit, poartă cărare. Șaizeci de ani? — nu-i pare încă; zâmbește bucuros și ne primește bine, îi pare rău că nu-i și Moș-Ernest, se bucură de Mărio. Ne urează bun sosit și ne poștește 'n casă.

Pân' nu intrăm îl rog și-i spun, că n'am venit să-i fac bocluc și nici deranj, că nu vânez să știu că 'mi dăruiește tot vânatul! — îi sunt pe plac, se vede. La fel și Mărio, doar' pentru el de-o vrea să-l lase ca să prindă, cu undicioara lui, un păstrăv-doi, i-ajunge.

— «Prea bucuros!» răspunde, — «și pe de a rândul, dar păstrăvii s'au dus cu apa, nu's!» Și mă surprinde vorba asta, fiindcă la București mi-a spus, că pe aicea sînt cu nemiluita. I-o fi mânat vre-o apă mare, văzui în drum pealocuri șoseaua mestecată de talaz și maluri rupte multe, dar de demult părea. Și picură de sus, puțin. Avem nădejde 'n vreme bună.

Are reviruri îngrijite, cu ciurde 'ntregi de ciute, cerbi, urși și alte dobitoace; râși, jderi și căprioare și capre are pe Pietrosu; așa mi-a spus când m'a 'ndemnat să vin.

— «E vreme ră de-acum!» ne spune, — «pe-aicia când începe-o ține lanț o lună încheiată, de numai poți eși din casă! Sînt semne, ...vezi-vedieți: acolo când se luminază și se 'norează dincolo, acolo între pomi, e ploaie m-â-r-i-e, e potop; 'mi parie rău, ați nemierit o vreme răscolită. Nu-i așa *Jojika*?!..

— Vă prezint cumnatumi, domnul *Direktor-Sdcaț*, dumnealui îi vremii meșter, ertați cetiește 'n cîer ca 'n căiindar! Nu-i astfel *Jozica* că vine-o negură cu ploaie mărie, 'ncepe?!»

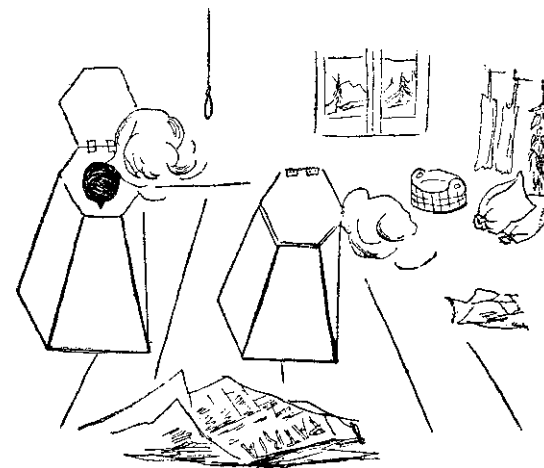
— «Aşa se p-6-t-e !» răspunde domnul Socatz rar şi apăsător, dar îndoit 'mi pare; privirea lui 'mi place, tristă şi blândă. E mititel şi şui, haine verzui îi flutură pe umeri şi peste nădragii portocalii. Gălbui la fată, trei fire de mustaţă, ştirb, şi suflet bun de om se-arată; urechile împâlniate, ciobote scâlciate, chelbit, blajin. Şi ploai' a... stat, se luminează pe de a rândul. Şi ne poftesc în casă. Şi iar 'l rog cinstit, pân' nu intrăm, 'l rog ca să ne lase să plecăm în sat de-i sat, ori la vr'un pădurar; să stăm în rostul nostru, că vrem să fim hâlbari prin munţi şi pe coclauri, să nu ne-aştepte nimeni şi să plătim. Nu-i chip, ne vrea la el cu toată voia, ne-arată case sînt vre-o trei. Castelul îi al nostru; îi drag aşa şi ne petrece 'n casă...

VIII

|H casă 'naltă din butuci, şi tencuită. Pe-o scară ce se * ^ 'naltă pe dinafară, suim la catu 'ntâi. Scara sfârşeşte pe balcon, proptit deasupra uşii principale, apoi o sală 'ngustă înăuntru; în stînga o cămară sau pridvor, pereţii cel dinafară-i lipsă, dela clădit. Spre munţi o panoramă! În dreapta. — atîrnă de belciug un lacăt mare; ne deschide uşa, — odaie mică caldă, miros de iuft şi Germandree; într'un pahar o floare liliachie, pe scaun o pălăriuţă de cucoană, şi pe podea alături un rând de

cozondraci. Mai jumătate din odaie o prinde patul răscolit, o bluză 'ntre cearceafuri şi tot pe pat mai sînt şi o pereche de nădragi. Sub pat recipient de tablă, şi... umed împrejur. Privii abia din prag.

În fundul sălii iar o uşe dată de pereţi, odaie mare; în faţa noastră altă uşe cu fereşti, deschisă, dă pe ua balcon.

În faţa munţilor, în vale râul şi şoseaua, şi brazii suie pân' aici. Miros de brad şi mucegai.

Păşim 'napoi, 'năuntru; în dreapta pat şi 'n stînga altul, dar văduvi de saltea. Şi vraişte 'n odaie! nu-i locuită. Atîta-i tot etajul 'ntâi. Coborâm, petrecem sub balcon, intrăm în casă.

— «Poftiți la dumniavoastră!» ne 'mbie gazda. Ne arată iară casa 'ntâi. In dreapta e sufrageria, mare. In colt căminul, arde focul. Un ceas cu cuc a numărat pe. toți Apostolii. Se apropie dejunul, — te apuc-o poftă de mâncare aici la munte! Pe coridor în fata ușii, ne-o deschide: cămară m-a-r-e, goală ? nu, două tronuri cu capac, — am înțeles, dar nu pricep de ce sînt... două?! In colt, pe scânduri jos bărbinti cu unt de oaie și clituri de burduvuri cu brînză, miros acru de unt de oaie, de sub capace alt miros,... mototolită «*Patria*» pe jos. O slănă chivernisită 'n papricaș stă atârnată 'n cui.

Aici e și... cămara? bine! In fundul sălii un salon imens. Dușumea de brad, curată. Un birou, pe el sînt: telefonul-tace, 5 cărți, — le răsfoiesc, sînt prieteni buni și dragi 'mi sînt, le simt ades nevoia și dac'o fi să plouă! ?

Una... «Pescuitul» de F. Atila, «*Ocrotirea vînatului mic*», — cunosc, autor îi gazda sau *Alexianu*; nedumire încă.

O carte nemțească despre vînat, notițe multe; material pentru compilat, se vede.

Un foileton... «Pisica funebră» sau altul, 'mi pare 's romane de simțire puternică și nu le 'nțeleg !

Un cod comercial nou-nout. Un catalog al expoziției de vînatore din Lipsea. De... n'ar ploua! oftez. încolo... praful neurnit. In colt într'un dulap închis cu geamuri, o șuşunea cu țeava nesfârșită și cu ochian. Un Alpen-

stock și-o carabină Flobert. Un Arsenal 'mi pare puțin redus pentru un vînatore așa de mare, dar arme multe găsești și 'n prăvălii. Mai e un scaun despăiat în colț, și stă jenat în trei picioare. In dreapta se deschide o verandă cu perspectiva spre bucătărie, altă clădire mică alături. O canape cu plușul creme și ciucuri, trei scaune de stil cu catife și poleite,

O undiță în colț proptită de perete. Mărio o vede, nu'și stăpânește bucuria, o pipăe, și așa-i udă, se sbate încă rîma în alea. Și din salon-birou în stînga, înfîrșit... — «Odaia duimnia-voastră!» ne spune gazda. Mare, perdelele 'nchise. 'Mi pare... mirosu-acela, cronicarii spun era endemic la Versailles demult, miros intim, prea! — odaia fusese locuit³. Deschide fereastra, pătrunde aer proaspăt și 'mprăstie ...amintirea. Brazii 'n față, la fereastră. E mobilată toată odaia. Paturi împerechiate, două. Mesuțele de noapte. Un divan, un spălător. Oglină, dulapuri. Mobilier de perceptor înstărit; nu 'mi place. Alături «camera de baie!» Bucurie, — scurtă: nu-i tavă 'n dușumea, nici robinete n'are.

— «Aici a dormit și *Vodă Ferdinand*!» ne spune Venetici.

Știam. Negreșit ne-a cîstit omul cu-odaia cea mai bună și iar ne gâlcevim, să ne dea alta. Nu vrea. Ce-avea mai bun ne-a dat, m'apasă. Ne rînduim bagajul, 'l des-

facem, și ne rostim în grabă, e târziu, să nu-i întârziem la masă.

Eșim, — gazda vorbește cu o fată, o domnișoară. Mă înclin, e blondă, costelivă, privește prin două viorele, înaltă, tânără de tot, drăguță; rochiță vișinie, pantofi cu... gumă, — nu la tălpi.

— «Inchipuește-ți dragă, mi-i nepoată», 'mi spune castelanul, — «e fata soru-mi, dar n'am văzut-o niciodată! De două zile îi venită, ea stă 'n *Serbia* cu altă soră și cu maic' acolo. O venit ca să nie vadă!

— Du, Jenitza, nicht wahr că noi nu ne-am văzut vre-odată?»

Răspunde «da!» și dă din cap fetița. Și Mărio 'ncearcă să-i vorbească, și fata nu pricepe ioc, fiindcă ne spune unchiu că, «da» e «da» și pe sârbește dar... românește fetița bă să știe.

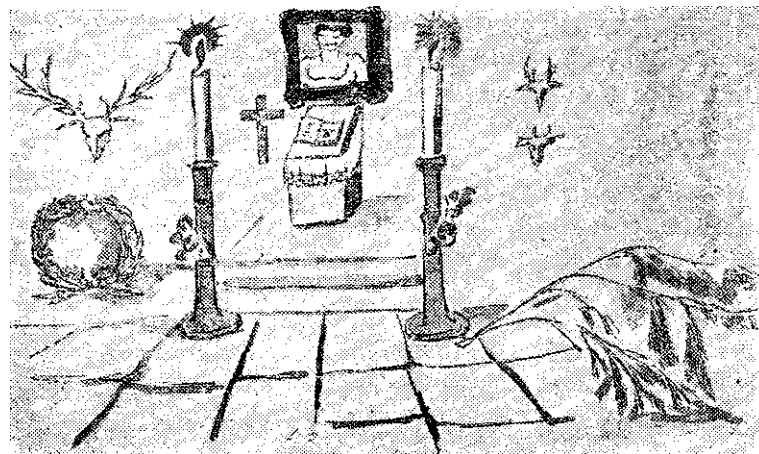
Și-acum ne 'mbie gazda să ne-arăte curtea-parcul, alte cășile toate.

Colina-i nivelată, goală de pomi, doar'unul centrează un parter de flori. Jur împrejur tot brazi înalți, bătrâni. În rând cu casa bucătăria; — o ladă cu lături, au răbufnit afară și capete de... păstrăvi și foi de zarzavat uscat; — și alte locuințe sînt. Și peste drum retrasă, albă, o căsuță cu patru 'ncăperi, ne spune. Antenă pe acoperiș, — noi nu intrăm. Gazda e radiofonist împătimit, pricepem

că acolo stă și 'mi liniștesc mustrarea că i-aș fi luat odaia.

La ușa de intrare coarne de cerb deasupra, trofee. În rând și mai departe, în fața casii principale, *biseri-cuța!* Din lemn, îngustă și înaltă. Intrăm. Micuță, răcoroasă, lespezi de piatră albă și crengi de brad pe jos și în unghere crăci întregi. Și iar trofee. Portrete. Crucifix. Statui, flori de... hârtie, picturi. Altar, alt crucifix și în părete un portret, o damă; nu-i nici sfânta-Fecioară nici Magdalena, altă cucoană-i, depe aici se vede.

Biserici-aistea nu-i definesc nici ritul, după 'nfățișare... *Serbocroatocinegeticogrecocatolică* trebui să fie! Eșim.

^ /\ cum», ne spune gazda, — «propun să merem să
biem un pahar de borviz, îi rece și 'nțapă la
I-i-in-b-ă, hei! de-i minunie!» și-arată cu mâna acolo...
'ntre pomi, acolo-i.

Borviz... și rece și 'nțapă la limbă, acum 'nainte de
masă, ne crește foamea. Cu bucurie plecăm. — «Jojka
condu tu pă domnii că, n-or niemîeri singuri, io pregă-
tiesc...» — Masa, 'nțelegem!

Străbatem parcul, la vale coborâm pe potecă, întâlnim
șoseaua, trecem pe pod, o placă nouă pe-un stâlp:

i «*Pescuitul păstrăvilor strici interzis. — G. V.*» Nu ne
privește, nu-i pentru noi.

Tn rând cu podu-o casă veche, 'ntunecată, joasă, noroi
uscat a năpădit-o. «*Crescătorie de păstrăvi!*» — ne spune
domnul Jojka. Vorbește puțin. Da, a fost apă mare, pu-
hoi o fi fost!

Ocolim dealul spre dreapta, petrecem un rând de case,
pe unde am venit, ne-apropieni de Wasser; doar n-o fi
«Borvizu» 'n râu!? Trecem podul și-ajungem pe malul
din față. Munte-perete! Mergem dealungul și nemerim o
cărare-atârnată drept sus în munte. U-r-c-ă-m. Mă cațăr
pe stâncă, lunec, cad, mă dau peste cap, mă scol, mă spri-
jin de-un brad, plec iară. Rămân în urmă, suflu din greu.
Mărio adună ciuperci.

Domnu Direktor, —pe ce-o fi Direktăr?! — aleargă să
crezi că-i copoi! Să știi că 'mi plesnește și fierea și piep-
tul și n'apuc din *Borviz!* 'Mi pierd răsuflarea, — că»
rărea coboară, m'ajută. Ciută să zici că's ia vale! dau
peste ei, mă proptesc într'un pom; suim iar la deal,
curge apa pe mine; coborâm într'o vale, o luăm în lung
prin răstoace, pietroaie, străbatem pe lângă-o căpiță de
fân un ocol, 'l trecem și trecem mtr'altui. Jojka ne-arată
cu mâna, departe proptită într'un mal, ajungem: o ghe-
retă să zici că-i privată turcească.

• «*Borviz!*» — a zis. O punte pătrată, cât stai bine 'n
picioare, mai bine pe vine, deasupra clădit cu șindrilă
și grinzile toate scrise cu nume. In punte săpat un jghiab
pătrat îmbucat trei palme 'n jos și plin până 'n buză cu
apă gălbuie, bolborosește și pute!

Avem un pahar și o sticlă. Beau... borviz, mi-e sete.
Nu 'nțapă pe limbă, nici rece nu-i. Umplem clondirul și
odihnim. Mustește izvorul afară, e ruginită iarba 'mpre-
* jur de fierul din apă. A fost și-o clădire, alături; adăpos-
tea o baie de piatră, ducea printr'o țeava izvorul apă aco-
lo. Clădirea-au cărat-o 'n deal, acum îi garaj, trebuia.

Prea venea lume multă, vorbea, și «*Ocrotirea,*» cere
vânatului pace și domnul Conțilir, ne spune cumnatul, se
supără.

Are dreptate dac'asa cere... «*Ocrotirea.*»

• Acu baia-i spartă și țeava de fier înfundată. Se sleiește

izvorul. Mai bine! Alții-or scăpa de plimbare. Pan' n'am căutat la borviz, nu 'mi betegisem picioarele, era să'mi frâng și gâtul!

N'aș mai pleca, — târziu e.

— «Domnule... Direk..., domnule Jojka, pe ce ești Direktor?» întreb. Zâmbește și trist, 'mi răspunde:

— «Apăi..., vedieți dumniavoastră.. eventual cumnatul, respectivul cu șteruînța a luat ființă aici o Școala Superioara de brigaderi silvici și eventual respectiv mi's direktăr!»

— «Aferim!» Și iar clevetim... izvorul. E tămăduirea... foamii! Și stăm.

Domnul Jojka ne spune ce mare-i «reviru», în șapte 'mpărțit, coprinde treizeci de munți. Or mai fi ele și dealuri!

— «Ce vezi până 'n zarie după cel mai înalt, tot împrejur îi a lui Baci-Gheorghie!» zice Jojka. — «Se ținie cu osteneala și cheltuiala mărie, peste optzeci mii coroan,... de lei într'un an! Sînt cerbi mulți, o mie mai binie și urși...»

De-or fi o sută ne prăpădesc ! E pază 'nstărită; el a-leargă 'ntr'una, îi place să meargă că-i deprins cu umbletul bine. 'L întreb dacă-i tot anul singur aici?

— «Din anu parte ce mărie, io stetem aici, acu nevasta este la Sighet, moine soseștem!» răspunde.

Pronunță greoi românește, a învățat singur și bine,

crede; se vede partea administrativă o poate duce-un «director» și cu «româneasca» lui. Și mai pricep că odaia de sus, răvăcită cu straie de domn și cucoană îi a lor; stăm sub un acoperiș în Castel. Nu le-om fi luat noi odaia mai largă de jos ? Decum vine cucoana plecăm. Pornim spre casă. Canon. Vreme frumoasă. Ne spune :

•— «Io spus la Gheorghie de dimineața din fru merem la pescuit, vreme buna și noi am prins forelen cum am sosit la riul!»

Sună nemțește ce spune dar pricep că păstrăvi au, și că i-au prins încă de dimineață; dar... dece-o fi glumit astăzi că... nu's?! E poznaș poate, sau... să știi că nu-i place lauda mare, vrea să ne facă surpriza, să prindem și să ne minunăm. Asta-i!

Sîntem acasă. Boierul e dus. In casă e rece, căminul din sufragerie și foamea puțin...mă chiamă. Cântă «Cucu» trei. Masa strânsă, firimituri pe jos și pe masă., 'ntr'un blid un ardei sârbesc ascuțit-iute, un picioruș de osânză 'n patru muchi, șorici gros și cu păr, și-o ceapă; mi-era foame, mi-e scârbă. Lipesec spinarea de sobă, mă grămădesc jos pe podele, îi cald. Scâncește ușa, intră nepoata, mă scol. Schimbăm zece vorbe, tot pe... nemțește. In mână ține o floare, o cruciuliță pe lanț după gât și privește... galeș, oftând din când în când...

Vorbește, tac. Stau la Krusevac, e funcționară la o percepție. Toate le aflu, e un făcut, duhovnic sînt, popă

mă fac! Casc. 1300 de dinari pe lună, — puțin! N-a mai fost prin țară, îi place mult țara lui... «Unchin». A venit la Nenea fiindcă a spus «tușea», sora gazdii noastre, im-i acas' acum. Măine vine poate, nevasta lui Unchiu-j Jojka. Nenea e bun, nu l-a cunoscut încă pân' acum. l-a spus că-i plătește drumu la 'ntors. Și i-a mai spus să 'nvete în grabă românește; vede că pricepe și repede-o să 'nvete, dragă-i tara noastră! Toată lumea ne iubește! — 'mi zic și eu, și-ascult:

În două luni știe! Unchiu i-a spus: tehnică nu-i, țara-l nîi-ciobanii-boerii grăiesc la fel, totî într'o limbă de jos, ce-i vorbă 'nvățată din «Pesta»-il Ea vede că-i treabă ușoară, mi-o spune deschis, nu se ferește, și duios, par'că cântă; pleoștit trebui să-i par, aerul de munte, osteneala-truda m'au tâmpit iar? O ascult: unchiu îi dă funcție 'n Capitală, funcționare nu's și treabă — leafă vrea să spuie, îi în deajuns acolo. *Opt-mii* pe lună, Nenea a spus; acum abia 'ncropește 'n dinari... puțin, și o să stea la Unchiu. Face casă, o lucră-aici, din bârne-mare, i-a arătat și planul și-au fost aseară la «material». În plan e și odaia ei, un șlaftimer albastru cu pat nichelat. O mobilează Unchiu, «er hat geschmack!», — 'mi spune fata și cred, privind-o... Mă înșel? și-apoi, ce-admir la oamenii ăștia e sentimentul de familie ce 'l au, la noi mai rar o rudă înstărită să 'și ia belea, dar ei s'ajută între ei; avem de învățat! Și mai 'mi spune fata, și mă desmiardă floa-

rea... ce tine 'n mână..., zice c'atât-îi de frumos la Temeș-var, în galantare pantofii 's mai frumoși și eftini, pare. Sârbii nu-i plac, sînt grobiani... «mit Frauen», nici Ardelenii, dar... Regățenii...! și oftează. Și câte mi-ar mai spune, spune. Nu-i fată, îi-ariston! Mă dogorește soba, mă ametește... nu fata, vorba. Pornesc la mine în odaie. Mărio descurcă plicuri cu... muște, musculițe-fluturi, minciuni și goange pentru păstrăvi; le-așează 'n geantă pentru... mâine. Șnuruiește-o ață, scoate din tolă-un băț scurt, gros cât pe deșt, apasă, 'l lungește, abia încapă 'n odaie. E... undicioara mea, 'mi spune; cinci tuburi-șapte, intră unu 'ntr'altul, doi stâneni băț; știu c-am să prind mâine! M'apropii de fereastră..., pătrund 'năuntru cren-gi de brad, duf de molift și umezeala dela râu din vale, și din păraiele de sus. Mă strânge frigul în spinare, ră-coarea toată; ies afară la lumină.

„*Tavde venientibus ossa...*”

...Nici ele nu's, dar a trecut și foamea. A astâmpărat-o borvizu și drumul! M'am dus să mă plimb și 'l ascultai pe Leu — o vreme, de Jojka am scăpat, mi s-a părut... jenat că... ne-a cărat la... Borviz, nu-i vina lui.

Nepoat' avea și ea să îmi mai spuie..., pășesc tiptil pe lângă ușa dela sufragerie și mă strecor afară 'n parc.

X

„*Nox erat ei caelo fulgebat*
„luna sere no*”.

HORAT. *Epode XV*

'a înstelat cerul și luna strecoară fâșii de argint pe poteci. M'așez pe-o bancă. Alt vorbăreț din vale, pe ăsta 'l ascult: își ropotește apile pe bolovani. Acelaș cântec de veacuri, ba repezit, ba molcom; se 'mbie cu surul frunzii când vântul adie-abia, se 'ngână cu vântul și cu furtuna când crengile, pomii, copacii, pădurea întreagă și munții gem. Poartă veri-ce năpastă, rămâne într'una curat. Adapă 'nsetatu și udă poieni. Răstoacile toate 's păcate de sus, din șivoi, și din ploi, nu-i vina lui; apile toate le 'nghite, le poartă și seceta 'l stoarce până 'n izvor. Ață de apă, fir fir se adună, alină de sete

gura mică 'ntre toate, nu 'l stăvilește nici-o zăbavă, roade pietre, le rotunjește, le mută, călătorește într'una, se scal-dă 'n Mare, moare acolo — se pierde! In munte cântă, vorbește... și vorbele lui sunt toată povestea pe unde trece...

XI

Răsună-o trompetă, mașina. Se luminează alea, vine. Doamna... Socatz, probabil. Trec pe lângă mine, doi domni mă salută; a strigat careva, — pe cine cunosc eu aici?

Nu, — era domnul *Venetici*. Au oprit. Se dau jos. — «De unde vii?» îl întreb.

— «Am fost la pârâul de sus, nu-i dieparte, iată dum-nealui îi *Oberjäger Falger!* Apăi... l'am încetățenit, na că-i român de-acu, — «așa-i niamțule!? ...numa condi-ționat, prindia sama la purtarie, c'apăi!...»

— «Zu Befehl Excellenz!»

Oberjäger Falger? Ne salutăm. In valul lumini-l pri-vesc, mă îngrozesc. Nu-i ființă, îi *Barbă!* Păros ca altă dihanie, cum n-am mai văzut altul! Și ce barbă neagră! — roată pe umeri, pădure pe piept! Pălărie verde, pană de cucuș. Haină cafenie 'ntărită la coate, guler-reveruri-manșete verzi, straie de vânătoare, costum tirolez. Rucsac de piele, un drilling pe umăr. Nădragi de toval, lustruiți

de... purtați. Cotolanile goale, de sus de genuchi și până 'n ciobote imense, abia un deșt de ciureci verzi petrec afară din ele, ciorapii. Păr pretutindenii; sus lucesc doi cărbuni, o pată roșcată mai jos, o fi nasu ! Răspunde scurt, militărește, — aidoma stă.

— «Apăi..., așteaptă Falger, om chibzui socoâta!» strigă gazda.

— Zu Befehl Excellenz!» — s'a burzuluiit barba.

— «Nu..., ja... și mâinie băieții să fie la lucră; apăi ți-oi trimetie vorbă să vii, de-o fi ceva să stai pe-aici!»

— «Zu Befehl Excellenz!»

Drace! nu-i glumă, militărie curată. Așa 'nțeleg rânduială, dar și ce cheltuială, Doamne! pe vremurile-astea. Mult l-o fi plătind, smirna stă.

Intrăm în casă, îi iese nepoata 'nainte. Răstit îi spune:

— «No, cazala sam ti da sam nazebnuta, za što si sișla s'creveta? Idi napolie, gore smârdlivita!» *) O dojenește^ îi poartă de grije. Pleacă nepoata.

— «Halal Barbă cu om!» zic eu.

— «Falger, apăi Fam format eu. Ii tirolez neaoș din Sulzbach bei Ischl; eu i-am adus, pă el și 'ncă șaptie; ce n-a fost bun «curățat!», ce o fost bun am păstrat; scrie rumăniește cum scriu eu, ânțălegie toatie, numai cât nu

**,>No că doară ți-am spus că ieși răcită, ce te*ai dat jos* meri afară
sus pu.J''* *

vorbieștie. Apăi crunt diespre braconieri ! N'are părie-chie ! Prinde jivini cu capcana, prindă chîțcani. Muncă și vulpă și guzganii muncă și câni!» Mi-e greață.

— «Na, văzuși la el barbă!? Apăi... istoria 'ntreagă, nu zeu nu-i znavă! la ei 'n Tirol au multă sălbătăciunie dapăi urs n-au. Când o venit, l-or spăriet alții că 's fioroși urșii rău, că rupie-ursu neveste, le cară, pă om 'l omoară, — se 'ntâmplă. S'a 'nfricoșat omu. Vrednic de nu stă, cutreiră munții, potecile toate și 'n curmeziș văile, zile 'ntriegi. N-a întâlnit ursu, nu 'l credea pe-apropie. Li-niște nu dobândise deplin că-i întâlnia statul, urmiile și... lăsatul, dar săptămâni întriegi numai chibzuia la iei, curaj dobândise păsiemnie. Intr'o dup' amiază, toamna târziu, la poalie la Măcărlău, lângă părau, sta Falger pe-o piatră, răsrit din cărârie, odihnea. Așa mi-o spus iei. Pușca lângă dânsul, trei pași mai dieparte, jos. 'Și dichisea luleaua niamțu, o potrvia din tiutun. Gândurile toate 'l purtau diepartie, în țara lui; nu privia 'n afară, sta omu pă gânduri. In față o stâncă și o tufă mărie. Trosneștie-o cracă, se prăvăliește-o cioagă 'n părau, tărie.

Falger tresare,... na !... lângă iei îi *ursu-mkrie* ! I-o stat sufletu 'n loc, spăriat tărie. Ursu biet borzos, s-o înfoiat mai tărie, o răcnit de spaimă, sta 'nlemnit de groază. Barba l-o spăriat! S-o trezit, și sprijinit în labe sare într'o parte, o fugit la vale.

Falgăr și-o venit în fire iutie, se gândea să 'l puste dară nu-i cu cale, că vânat îi ursu, trebuia păzit. Apăi singur pricepuse că 'l spăriase rău afar' din cale! Trei * luni mai binie n'am mai întâlnit un urs-, îi spăriase... *Barba* și s'ou dus... peste grenze 'n sus! Mult l'am năcăjit cu toții c'alungat toți urșii ! Și Falger s-a ras atuncia; — nu 'l plăcea muieria, o 'nțăpa prea tărie. I-a crescut iar barba mai stufuoasă, mărie, așa cum îl vezi. Acu 'l cunoaștie urșii, nu se mai spărie, 'și trec potec' agale, când 'l întâlniesc!» Nostimă ispravă și 'mi place cum o spune. Duh are.

De când îl cunosc omul ăsta mi-a părut întotdeauna greoi la vorbă și domol, mai lămurit însă în graiul românesc decât 'l aud, dar și «vorbeștie» mult și repezit acum, prea îi... «vână» tot aici.!

Își freacă mâinile, gazda: — «Apăi... mi-i foamie, cina dăgrabă!»

Noi adăstam dejunul. Amu așteptăm pe Jojka. Și basmește, 'mi place cum istorisește și multe știe din metehnele vânatului. «Ocrotirea» lui, în «spețiel», l-a necăjit mult și 'ntr'una.

— «Ai scris o carte, 'mi pare?», — în... colaborare era să zic, — «despre ocrotirea vânatului mic, dar despre», ăla mare, când scrii? ce ai scris?»

— «Apăi respectiv de ocrotirea lui încă mă ocup în spețiel și la tot ceasul.»

Ce vrednic om!

— «Nu-l iubiești, vânatul, nu 'l poți ocroti, apăi nici vrednic ești de numiele de vânătorești!» De-aia m'ain lăsat eu, gândesc.

— «împușcarea lui nu-i scop vânătorești onest, selecționarea lui căz' aia!»

Aforisme 'ntregi! Lege! Și 'l ascult smerit, de câte-am auzit!

— «Nu trebui canonit, un patron și direkt la inimă, unul! Asta-i vânătorești corect, — apăi nu să bizuie, faci-să hingheriu dă prindie câinii! Cărările de pirsch...»

«Pirsch?» — 'mi zic: asta trebui că-i lemn, o fi... mo-lift, mahon o fi? or fi având... cărări de lemn, pe munte, mai știi? vād bine ce 'ntocmire au; nu 'ntreb și să mă tai, mi-e teamă să nu spui prostii, și tac.

Și spune: — «...să fie curate dă pietrie, să nu scârțâie un bob de nisip sub bocancă, dă gumie 's bunie! Călărie nu-i adjudecat pă muntie, ai ferlast șoseaua națională te dai jos după cal și gura-ți tâcie! Privești din gol cu fern-glasu alt chelb pă muntie, la patru-cinci sute metri dai drumu la glonte, puști! — mai aproape nu-i vânătorești!» — zice... N'o fi, da-i departe! Și spune:

— «Puști doară cerbu-Capital, să-i cruți pă cei mă-runți, cerbi tineri dacă puști ai câștigat «țuhauzu» și ciute dac' ucizi meriți să fii pușcat pedată! Ursul... domni-

lor,» și Mărio 'ascultă, — «încă trebui ocrotit, va să le dai carne dă cal, hoit, io ie dau cerbi.»... Bine trăiesc!

— «Și câte 's de făcut!» oftează gazda — «mer toate în-jugatie, am vrut să le fac școală de vânat, muzău l'am fă-cut, toate vedieți 's pentru «Patrie», așa le 'nțăleg ieu, cu sufletiul, cu cugietul; dar nu vreau să 'nțăliagă, — cin' [să priceapă... *Săulescu f* Āla 'și cunoaște interesul! Ie țară păcătoasă, 'mi place să fiu drept, fervalu altu era la unguri.!»

Mă cucerește omul ăsta! 'mi place cum gândește, pă-truns și drept! în lege spune când vorbește!

Aș zice cu Platon că, fără să fi istovit subiectul, am înfățișat îndeajuns făptura acestui om, pentru ca să 'mi fie îngăduit să las deacum să vorbească propriile sale virtuți.

Și aflu..., câte griji! La Cerbi, îi trebuie trei vagoane de sare măcinată; toată? Să nu fie cam mult? O mie de cerbi de o avea, îi potrocește cu 30 de ocale de sare de fiecare ! Dar știe el mai bine ce știe, ce știu eu ? și tac.

— «Toate cu cheltuială... mărie! Și pădurarii, da, sînt \și de-ai Statului vre-o 2»,—eu aflasem că sunt 7,—«grije mi-am luat cu ei, dar cine-i îndrumiază la fiștecăre pas?! Ce știu ei? Ar face dumnealor vre-o treabă fără' de po-runca mea.? Ii zăpăciește inginerii cu alte treburi pe la

stat, ba și cu lucră; mi-a stat odată 'n cale un sylvie..* Inginer dar o sburat!»

Cum îi străluce ochii și pumni-i strânge! Are temperament, 'mi place. Din vorbă 'n vorbă... îl întreb:

— «Cu banca Generală cum stai, știam, mi-ai spus că... ți-au luat banii fără de chitanță și-acuma neagă, mai două-sute mii?»

— «Apăi, le vin de hac, nu vin cu concordatu la secție la mine? al lor îi Taifăl!»

Neostenit, la toate se gândește!

— «Fazaneria din *Vulpești*, am vrut s-o trec la Stat, model; pă mine mă interesează doar' cât organizez și «ocrotirea»; mă costă două milioane mai binie, o dam pă opt-sute-de mii.

Cu cin' să te 'nțelegi? Cu... Săulescu? El știe de-ale lui, eu nu comercializez, s-o facă Alexianu; asta-i «ocară vânătoriaască» cu ponos! și nu-i corect! Io nu iau bani pe-o biată viață. Dar... ce crezi dumniata», mă 'ntreabă, — «nu crezi... că Calimak ar vrea să-i dau Fazaneria? Vezi omul ăsta 'mi estie drag, eu ved că iei pricepie «ocrotirea», — nu-i prezident la Generalia? și d'aia 'mi ieste scump! de 'l viezi mă rog frumos să-i spui, că numai lui i-o dau cu 500.000!» Să-i spuie Moș-Ernest de-o vrea, dar știu că nu-i spune nimic, eu știu că are moșii destule Calimah. Mi-e drag și mie, dar drept să spun, eu... n'am fazanerii să-i trec.

— «Rău face Alexianu, vinde...»

Cu Alexianu, cred că se înșeală. Plătește biet băiatul arendă mare, — a cheltuit nesăbuit de mult să 'și înjghebeze «revirul», vânătoarea, paza. Oferă-i drept, la oameni așezați, pentru 3000 de mărci, vre-o sută mii de lei, împuști doi Capitali și-un urs, dacă poți și dacă vrei. Dar vezi, vine străinul cu nevasta sau c'un prieten, o lună stă; petrecere și casă, masă din belșug; băcănie, bucătărie, spălat, cărat, toate coprinse 'n preț, în sarcina lui Alexianu. Așa și-o fi scoțând un pic din cheltuieli, nemăsurat de mari, socoate el. Eu cred că doar se mai 'ntâlnește cu gologanul dar tot pagubă înoadă. Rămân și bani străini în țară și află și străinul că sînt și alte bogății aici, vânat ca nicăeri. Cin' l-o fi ponegriț pe Alexianu? Un concurent? Patent! să crezi că-i interes aici, dar nu-i frumos, gândesc în mintea mea.

Parcă mi-ar fi foame, de-aseară de când rabd...

— «Musai era o școală de brigadiri cum știu eu, și le-am făcut!» zice, — «e 'n Sighet, aici fac «praxis». Socatz i cumnatu-i direktăr, e tare priceput! Noi le predăm cursurile toatie și-apoi Comisia examinează, io prezidez cu i Socatz și domnul Ursiu; se minuniază comisia întriagă de câte știu!

Studentii capătă apă... locuința, hrana încă capătă, cultura toată cu învățătura; îmbrăcămintie, masa dă sară, încălzit, luminat și spălatu, toatie gratuit. In-

vâță: moralia în fiștecare zi o oriă, io le predau, apăi asta-i baza numai ia, că dacă mintie fură! «Jura» încă-i învăț; apăi vânătoaria, pescuitul; apăi păstrăvi nu's...!»

Le văzui capetele în lada dela bucătărie și râma mișca 'n cârlig, — 'mi zic.

— «Jojka îi învață: Silvicultura, Zootehnica, Grămăticum, limba Româniască, — noi primim și minoritari, — și Agricultura încă-i învață. D'apoi domnii dela Capitală n'au habariu, reduc bugetul, nu 'mi știu capu! Noi alergăm mereu pe urma lor, nu's pricepuți, învață, îi îngrijim cu-atenția-filială; și-acum 's la studium în munți.»

Însfârșit... multe-a făcut și multe-ar mai face! Lauda de sine...!

Mă 'ncearcă-o bănuială, par'că. Dar... nu! E om socotit și detreabă, 'l ascult:

— «Centru de cultură româniască încă fac aici,... Româniască!, ajungie franțuzeasca la *Bucureștii* dumnia-voastră, la mine-acasă nu-i permis!»

Construcția 'mi pare..? nu-i prea românească! Fie.

— «Nu 'ngădui altă doar' *Limba Maternă*, pe-asta s-o sfîințim că, ea-i a noastră! Aș'am crescut. Le-aduc cărți, la anul fac bibliotecă. N-au fonduri zic mereu, — io încă mi-s sătul să dau tot dela minie într'una!»

Are dreptate bietul om. In țara noastră așa-i., unul da tot ce are și altul pe toți îi jăcmănește!

— «Dar băsta! Acum luăm masa, Jojka hai cu vinul — dumnealui îi cu... biblioteca, așa-i Jozica?»

Apare domnul Socatz cu o sticlă de vin, clătinat puțin.

— «Regret», zice Venetici, — «că n'avem radio. Apăi am un geamantan, făcut șpețiel la Politeknicum de studienții mei, apăi prindie domnule! unde 'l pui prindie: Anglia, Austrăliile toate, America, Azia încă prindie și Bratislava, Pesta, Belgradiul, — *Bucureștii* încă s'aud d'apăi lipsă, iei nu's pentru muzicalitate!»... Noroc că n'are geamantanul aici!

— «L-o dus la reparat la Sighet», zice, — «măine l aduce.»

Dracu m-a luat! Dac-o... prinde Austrăliile-toate, mă ucide!

Sînt ceasurile zece și... foamea crește. Intră nepoata, o mângâie Unchiu.

XII

Cina. Ne așezăm la masă,—Unchiul, nepoata, cumnatul, Mărio și eu, jos mai în stînga și lângă mine, *Leu*. Pâinea e bună, dela cantină. Slănină, ardei. Șoricu fiert în slănă. Jumeri, clefăit. Porumbielu-fierte și struguri. Gătește nevasta șoferului, Elji a fost lucrătoare la o tăbăcărie, lângă Arad, Hanț la un parc de aviație; s'au

cunoscut și s'au luat. Au casă 'n Vișău, tată bătrân și olog, dorul de casă-i ține pe-aproape. Leafă 'mpreună, e și mecanic, 2000-lei. Oameni detreabă, 'mi cer serviciu, ar vrea ca să plece.

Venetici chiamă pe Falger. Intră, — straie și barbă: — «Zu Befehl Excellenz!»

Rostesc mâine inspecții. Noi și cu Jojka mergem să pescuim de a rândul, pe unde vrem, zice. întreabă pe... «Barbă», unde-i mai bine? Răspunde răstit, pe nemțește:

— «Spre Wasser 'n sus, păstrăvi acolo 's mulți !» Se 'ncruntă gazda, 'l privește:

— «Păstrăzi nu 's !!» A amuțit Falger; — el știe mai bine, dar să încercăm.

Se scoală patronul, se scuză, are de dat trei telegrame, pleacă.

O labă m'atinge pe pantaloni, mă plec, Leu 'mi șoptește:

— «Minte! ai să vezi!» S'a 'nveselit nepoata, râde. Trec cinci minute, ușa se deschide... încet, o ghiară pătrunde, face un semn, — pleacă nepoata. Trei... telegrame, la vârsta lui? Dar, nu 'l cred pe Leu, și-apoi neme-reală, mi s-a părut. Jojka se scoală. Nimic nu 'nțeleg. Privesc pe Mărio, el mă privește. Jojka se 'ntoarce cu trei sticle de vin. Umple-un pahar mare, mușcă o slană, ne lămurește: «din pohar mic bei numai otrăve!» Bea trei

pahare mari pe rând. Răsuflă, sughițe, oftează, trist pare.

— «Falger,» spune, — «îi om detreabă. A zis merem sus, jos o să merem!»

Dracu să 'nțeleagă! Iar bea un pahar, mută vinu, 'l toarnă pe gât.

— «Muine vinie nebuna..!» N'am înțeles bine. Iar bea un pahar. Cu păhărele bem și noi nectar. Iar a tăcut. Leu 'mi șoptește: — «Săracu!»

Coate pe masă, capul în mâini, urechile pleoștite, se agită, sughițe, cascade. înțelegem și ne sculăm:

— «Domnule Jojka, îți dorim noapte bună!»

— «Mulțumesc frumos forte, buniie la noapte, muine 'l omor!»

Iar nu 'nțeleg. O dramă grozavă 'ncolțește sau crește demult.

Se scoală, se clatină tot...

— «Merem se lucrem, facem o carte pentru cumnatu, Venetici spune la el undie muine merem.»

— «Par' că fu vorba să mergem în sus, pe apă, să pescuim pe... de a... rândul?» întreabă Mărio.

— «Nu-i sobot rându! La el gândiește la nopte... și bâsama!»

Eh! ba o vrea și rachi-acum, bea la vin par' că-i lapte.

Plecăm. La noi în odaie. Ferestre deschise. Miroase a brad și a..î A ce mai miroase!?

Focul mocnește în soba de tueiu. El luminează puțin*
 Caut comutatoare, văzui fire pe casă; nu's. Nici lampă
 nu-i. Mărio aprinde o lampă de buzunar. Lumină, o
 roată gălbuie pe peretele din fată. De un fir atârnat,
 un păianjen negru, burtos, mișca din lăbuțe, încreme-
 nește. «Bon signe d'espoir!», prindem mult mâine. A-
 prinde o lumânare, Mărio are de toate. Jumate odaie
 e caldă și-ai Paltă jumătate rece. Închid fereastra, ropo-
 tul râului tace. Răceala din casă trece, mirosul crește...
 urât. Acum se definește, pute! M'apropii de pat, acolo
 trăsnește! Isbesc cu piciorul ceva și sună a... oală, e oala
 de noapte! uitasem să spun că e noapte! Nasul nu mă
 'nșelase...

Mă reped spre fereastră-o deschid, mă plec, burta
 m'apasă și-un nod în gât opintește, era să... dar, trece.
 Unul de-a stat se... otrăvise. Împingem oala 'n... salon și
 'nchid ușa, o 'ncui. Și iar sgomot de șipot și ropot din
 vale, — se răcește odaia, închid geamul.

Mă culc. Sar în picioare și Mărio din pat, 'l aud, sare...

Zbârnâie, aud «Aoleu!» — strigă și pentru mine. Ce fu
 Doamne!!

«M-a înțepat, m-a înjunghiat!» — se vaită. Aprinde
 lumina. Fug... batalioane. Mărio sare pe pompă, au dis-
 părut. Brrr! urâte lighioane și scârbă! umblă par' c-ar.«
 unge, și pișcă, mănâncă, scobește 'n tine, ba suge; dar ee-a
 zbârnâit? și ce ne-a pătruns?!

Cearșaful nu stă pe pat, stă cucuiat; 'l netezesc cu
 mâna: zbârnâie, cântă, înțeapă. Descopăr patul. Apare...
 salteaua de paie și colți de alamă gălbuie! Apăs, se lasă,
 — dau drumul, cresc. Sînt droturi așezate și din păcate
 noi avem coaste... Târziu înțelegem că nu-i glumă proas-
 tă, ne-au suprimat salteaua de lână; în salteaua de paie-
 somieră spiralele-aistea de sârmă zburdă. Divanul e
 , strâmt pentru doi Și noi... crescuți din belșug, din vre-
 muri mai bune. E noapte demult.

Netezim fiecare și dintr'odată un rând de spirale, ne-
 așternem u-ș-o-r, ne culcăm. Petrecem de două zile 'n-
 cheiate destul' osteneală, stingem lumina, ni-i somn. Și
 fum face soba!

Ne-alintă, ne... unge, ne pișcă, ne suge. Suflă pompa
 I'n zadar; lumina ajută mai mult, o las aprinsă: ploșnițele
 • dispar.

...Sârmele 'mboldesc. Visez..., mă zbat, mă 'nțep mai
 rău; 'mi dreg așternutul, mă 'ntorc, adorm iară. Vi-
 sam... se părea, 'mi amintesc... la Viena, mai acum cinci
 ani, Apollo..., *Breitschwantz* ...săracu, produce un număr:
 colos turnat în bronz, jos pe podele, fără' de saltele, o pe-
 rie 'ntreagă de cuie, o scândură goală de brad prin care
 pătrund... cuie; s'așează cu toată spinarea pe ele, pe piept
 o piatră de moară, baroase se-apeacă și cad... pe piatră;
 tresar și sar din pat. El, într'o zi, înțepat mai adânc,
 * vătămat de un cui otrăvit, a murit. Ce-oi fi eu blăste-

mat să 'ndur fără să fur nimic!! Eu mai puțin, osteneala mai mult, mă cară iar în pat.

Și noaptea, trece 'n... Castel...

Se luminează de ziuă, vecernie a fost și canon, mă scol. Mărio geme.

Mă spăl, mă 'mbrac. Mărio 'n pat, mă roagă să îi descânt, — nu mă pricep. Sau să 'l masez, să mă așez pe el, să 'l trag. Coastele 'l dor, — eu de ele mor, decum mă dor! Ciobotele scot, socot că's mai ușor și plec în plimbare, 'n picioare pe Mărio 'n jos, — e lung, uitasem să spun! Pornit dela ceafă, ajung la genuchi, mă 'ntorc înapoi, făr' de zăbavă, îi 'nmoi grumazu, să-i treacă necazu, e căzu să spun că sunt greu și Mărio... flămând înghițise pesemne și aer de munte, mult, — îi dă drumul, la răsuflat! Bufnesc afară. Văd se strecoară, pe ușa din față-o umbră și alta ține de mână; tușește sec, parc' ar zice «trec!» Scârțâie ușa din dreapta, miros răscolit de ...«cămară» pătrunde 'n sală. Trece umbra dintâi, palton cenușiu și trage și umbra... ușoară, fluture de primăvară 'nțolit vișiniu... Acum pricep de ce 'n această... «cămară» sînt... două capace pe tronuri, și-alături! Dar cine sînt! Punct. Fâsâit de hârtie, «pac!» capacul, și altul tot «pac!», gâlgâit de apă, scârțâit de scaun, zurnet de lanț și pași, scâncește ușa... plec. Să-i las să iasă fără să-i văd; mă 'ntorc la mine 'n odaie. Mărio se 'mbracă, păs-

trează și el, pe șale și coaste, urme adânci de gădilături de... sârmă, de păduchi și de pureci.

XIII

Eșim afară, zor să plecăm,—ne-au spus aseară; liniș-te 'n casă și curtea doarme. Să știi că năuc și ne-dormit, trudit pesemne, mi s-a părut că aud și-am văzut... N'a fost nimic pe sală! Nici-o făptură și nici-o suflare. Aprindem câte-o țigare și alta.

Cresc brazii 'n zare și munții se 'nalță spre cer. Mier-loii se strigă, 'și răspund, o găinușe-i îngână. Așteptăm.

Răsuflă pământul zăduful și aburește, aburul lui ceru 'l primește și cresc pe el încet rotocoale de vată. Se deș-teaptă grădina lui Dumnezeu, ...patronul doarme.

Și-i bine că fiecare 'și face pe plac, — ne-a venit *Uni-rea* de hac!

Sînt amărât de-o noapte de somn... amânat! Să tac.

Zadarnic încerc să-i aflu gândului un răgaz și-astâm-păr căscatului; o noapte 'n nesomn, mă chiamă la somn. Suflă-un vânt rece, 'l primesc întreg tot pe față, îi apă-ștergar împreună, 'mi limpezește mintea, mă răcorește și neodihna trece. Cer de plumb, pe-alocuri topit-'ndesat; se stinge o stea, cea din urmă; un fum crește pe-o culme, un nor se odihnește acolo; altă culme se 'nvelește 'n fum; un vârf se trezește din nouri subțiri, — râul 'și spune

tainile 'ntr'una. Măcăie-o rață, latră un câine, cântă-un cocoș, — departe sturzi se deșteaptă, și soarele suie... Un | croncănit se aude din cer, din văzduh, un punct... de-parte, glasul crește, fâlfâie punctul, — pată pe cer nea-gră ca corbul. A trecut Corbul, singur. Dece spune... țipă-tul lui mereu: «*Niciodată!f*» Povestea spune că sborul lui poartă... nădejdi, ăsta-i tâlcul.

S'a 'mprăștiat dimineața, răsuflă iarba din vale par-fum. Crește ziua.

Alt corb... «Prezicător, pasăre sau diavol, care croncă-nești într'una «*niciodată!*», spune-mi fără ocol odată, acum: sunt nădejdi pe pământî» Și croncăne: «*Nicio-dată!*»

Petrece o umbră jos pe pământ, sufletul meu o culege...;
încovoiat sub sarcina grea de lemne, flenduros într'o
tunică zdrențuită, un băetan urcă poteca. O pisicuță 'și
spală blana și cu lăbuțele-obrazul, dau să o mângâi fnge
nebună spre vale, n'a mângâiat-o nimeni?

Sunt ceasurile 10 și dorm stăpânii. Doarme curtea 'a-
treagă.

XIV

*^Der civilisierte Wilde ist der
>>schlimmste aller V/üden!"*

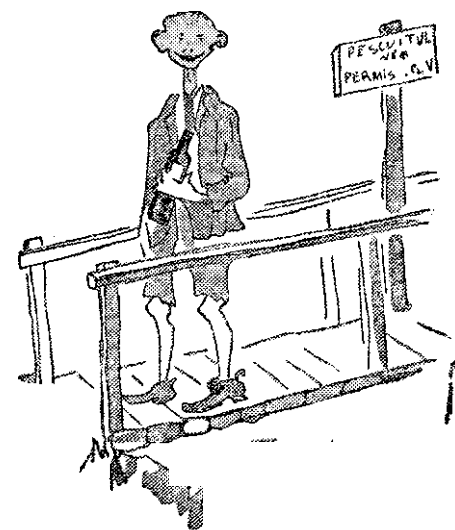
WEBER — *Demokritos.*

Dar unde o fi Mărio? Eșise cu mine-odată afară, am
stat o bucată 'mpreună; s'a răsnit — încotr-o? In
casă nu-i. Tai pe lângă bisericuță și plec în vale. Până
s'ajung în șosea... ce 'mi văd ochii? Aleargă Mărio și
...sare, — 'l știu om de sport, și-o fi făcând dedania poate?
Nu, prea se apleacă și se oprește des, — nai s'a lungit tot
în iarbă. De ce ține pălăria cu mâna 'nainte? Se scoală și
iar o repede 'n pământ. Ce-o fi având Doamne!? Era să-
nătos când am plecat, și azi dimineață. Mă duc să văd,
mai de-aproape. Nu 'l mai văd, mi'l ascunde un mal. Urc,
*s lângă el, — lungit pe burtă, cu mâinile-amândouă în-

tinse prinse de pălărie, o 'ndeasă în iarbă; acum petrece
mâna ușor sub ea, o întoarce strânsă, a sărit o lăcustă.

— «După ast' alergai ? Cosași vrei să prinzi!?» îl
întreb.

— «Dracu s-o ia! 'mi trebuia momeală dar am prins
trei, hai!»

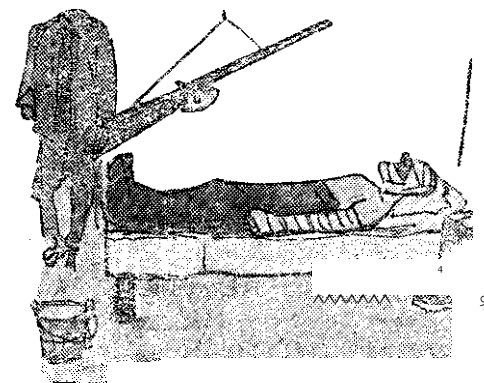
Și câte-o fi scăpat nu spune! Și-a luat cu el dichisul
și undița mea, mi-o dă. Și... fiindcă le-a prins, pornim pe
râu în sus. Ca din pământ, ne iese domnu director
'nainte, șui în haine verzui. Ne îndeamnă să «merem 'n
jos», a venit într'adins, a primit raport că la un stăvilar
păstrăvii sar «de-i minunie!»

Ne 'ntovărășește, pornim. Mărio 'nainte. Și... merem și... merem. Nu-i nici-un stăvilar. Ajungem la un pichet de grăniceri, oborul lor se proptește 'n râu, șoseaua la deal am lăsat-o cu ochii pe păstrăvi, — nu-i văd. Călărim gardul, 'l trecem. Un plutonier. 'L întreb dacă prind păstrăvi? — «Nu cutezăm, îi oprit», 'mi răspunde. Pare grăbit băiatul, intră în casă, — fereastra deschisă, de-acolo răsbate un gemăt. In fata casii trasă-o căruță, catane

- 'mprejur. Stau s'aprind o țigare și aflui: încă un pichet are postul sus pe «Slănina», pe munte. Granița leșiase-i aproape, acolo păzesc, de-aia 's grăniceri pe-aici că rohatca-i acolo. Astăzi în zori, — un soldat de corvoadă la pichetul din munte, tăia lemne 'n ogradă pentru gătit. Pe locul acela se taie lemne de foc, decând îi pichetul. I-a sărit toporul din coadă și când a căzut la pământ... a bu-buit, a răbufnit pământul odată; ăil'alți soldați și ăl care 'mi spune l-au văzut împröscat cu țărână și flăcări și fum. Spăriati s-au tras iute 'n pichet, piuiau gloanțele 'n aer, grindină pe tinicheaua după casă. Când au eșit afară, Marin catana se tăvălea pe jos și striga cât 'l lua gura. L'au ridicat, l-au cărat în odaie. Nu părea vătămat la oase, nici să 'l lase viata, dar sângera tot. L'au adus la post, jos. Acum îi mai bine, 'l duc la spital.

Intru 'n casă să 'l văd, — la ușe brad. Odaia spoită curat, puști în rastel. In stânga un pat, și 'n așternut Marin. Oblojit, primenit, — plutonierul cată la iei ca la

un copil. Băiatul îi liniștit, 'l doare puțin, dar rabdă. Pe față are vre-o cinci găpurele, ochii i-a păzit Dumnezeu; mâinile stropite de zgrumți de plumb amândouă; -- ridică cămașa, l-a picat cu «vărsat» de sânge 'nchegat și sămințe de plumb pe tot trupul când a plesnit granata, și pe picioarele-amândouă. E bine «lucrat», să fi fost dinadins nu era așa atins. Ii dau o țigare, se 'nviorează. îmi

spune că șrapnele, ghiulele, granate și alte acadele din astea, rămase 'mprăștiate, uitate, neculese, dela războiul trecut, destule sunt multe pe munte, c'acolo a fost frontul. Dar în curte au strâns pe locul acela într'una și credeau că numai-i nici-una. Una a rămas și nenorocul să dea cu toporul în ea; și atâta-i toată 'ntâmplarea.

— «Mai mare spaima decât necazul!» spune.

'L suie 'n căruță, pornesc la spital și noi la păstrăvii noștri ne ducem. Oprim la un cot în odihna apii, — după un prăval. 'Muiăm undițile 'n râu.

Trage!... trag și eu, dintr'untâi mai domol, — Tam prins! Nu se dă 'nvins, nu-i chip de urnit. Când să mă 'nfurii, Mărio pune mâna pe undița mea, o răsuțește din băț, o întoarnă, scapă cârligul ține-aninată o zmicea din gârdulețul din apă; se prinsese în gard și eu trăgeam să-l scot pe mal. Iacă 'mi isprava! asta-i tot ce am prins!

Nu's deprins nu e vorba cu meșteșugul aista dar... când veneam, în tren, mi s-a părut că am priceput de-a firu 'n cap ce trebui să fac. Și-apoi a fost cum a fost fiindcă s'a nemerit gardu 'n apă, dar... când o fi pește! Și mă răscolește dorul să 'l văd și cât de mare să fie, îi-al meu!

D-l Jojka pescuiește 'n tabachera lui Mărio și Mărio se căsnește să prindă pește. Locurile bune pesemne, sînt mult mai sus în munte, așa-i și cu cale, pe-alea le caută păstrăvii; — de ce ne-or fi cărat la vale? Or fi știind ei mai bine, vreau — așa cred, nu mă pricep, — să batem râul din jos, să'l adunăm la deal peștele tot la un loc, să ne saturăm de prins, asta-i! Cum se gândesc numai la noi! Și poposesc pe un mal. Ei pătimași nu se 'ndură să stea, pornesc înainte. Se duc, nu-i mai văd.

Iau drumu 'napoi spre Castel. Mă întâlnesc c'un cățel,

un soi de copoi; — Fam văzut și aseară, a sărit din mașină când a sosit «boierul» dela râu, de unde mi-a spus că vine. Mergem împreună, urcăm la deal. Lângă garaj, pe jos târhat, bagaj, — o geantă, țuliali plini de sânge, alt copoi veghiază o ciută, una 'mpărțită-i în saci. Pe iarba: mațe, ficați, sânge o baltă; altă ciută-alături împrăștiată. Ochi veștejiți mă privesc, roiesc muște verzi.

Pielea 'nroșită toată, chiaguri de sânge, — a fost luptă mare! Carne sfârtecă, cinci găuri pe una, să bagi mâna toată, și pe-ai Paltă șapte. Coapse și coaste, ciolane 'ntregi răslesc din burduvul de piele. Pricep:

Alungându-se 'n munți prin pădure, erau la plimbare sau după mâncare, — noroc n'aveau puii cu ele, i-or fi având poate 'n burtă, — au întâlnit, au dat bietile ciute peste năpastă. N-a fost granată, au nemerit sărăcuțele i peste șrapnel! S-a deșteptat răutatea-adormita 'n el când l-au atins, și le-a mestecat schijile, le-a sfărmat oscioa-

rile, așa le-a ucis! Mai mare păcatu! Că s'au certat oamenii odată, bine, — a fost și-o să mai fie, — dar ce fură ele de vină sărmanele ciute! — «Waldy!» aud, strigă careva pe cărare. Copoiul își lasă straja și-aleargă 'ntr'acolo. Hanț șoferul, doi inși și-o căruță, întreb: — «S-a sculat stăpânul?»

— «Don Conțiliir odihnește, o fost la vânătoare!» 'mi răspunde-un... elev sau slugă, are tunică cu gulcr verde și foi de stejăr, ghetc n'are.

— «Când? asear' a fost la râu.» spun.

— «La vânătoare-asară și-amu a fost iară, aici la pâ-râu aproape, ăsta-i vânatul!»

— «Cu ce-o trage Doamne! și pe cine răsbună!?»
Haț bagă mașina 'n garaj.

— «Vii dela oraș...?» 'l întreb.

— «Nu coconaș, am fost cu domnu la cerbi.»

Ei drace! cum le căzură coarnele, așa dintr'odată, și s'au despicaț la spate?

Acum încarcă sacii cu ciute 'n căruță. Le duc la târg să le vândă. Ii las și pășesc înainte. Copoiul se ia după mine.

— «Waldy, să-ți fie rușine, tu după lege, 'n dreptate, n'ai ce căta la vânat. Și-apoi zău! cum-ți veni, iac' așa, să iei parte la așa mascara!»

Cățelul rușinat se tupilă oploșindu-se jos și scânci, — 'ini fu milă, nu era de vină. Aflasem dela stăpân'su ase-

ră că-i împotriva aistu-i soi de câini, de copoi, că-i nime-cește unde-i 'ntâlnește, și 'l întrebai pe cățel:

— «Și teamă n'ai c'o să te 'mpuște?»

— «Pe mine!?» 'mi răspunde și 'și duce laba la piept, — «m'o omora scârba, necazul, poate-alergatul, dar ^aghionția, serviciul ce 'l fac, ba! Și eri, până 'n seară, alergai pe urmă, am dibuit o nurcă, m'am luat după ea, tiptil am ajuns-o, am prins-o, se zbătea, 'mi aluneca din gură și-am strâns-o, â murit; tot era să moară! m'a lău-dat stăpânul și m-a mângâiat, și-asa am plecat la vânat, în grabă la... ciute. Nu! de asta n'am zor, dar vezi să-ți spun drept, prea-i măcelărie curată, prea-i căsăpia de-a gata; ascultă: a-a-lerg cinci zile, noi: eu și ăla cu barbă săracu, colindăm coclaurile toate, văile, munții și adă-pătorile. Numărăm cerbii, puii și ciutele toate. Tot în-semnăm. Ne cunosc lighioanele, nu se sfiesc. Pe Falger, — îl cunoști? — 'l știu dobitoacele toate, îl iubesc; n'ar scă-pa un foc în ele să știe că 'l omori! Așa ne petrecem zi-lele vara și-acum într'una. Apoi într-o zi porunca, acuma se ține lanț, — «măine la vânătoare!», seara ori diminea-ța. Pornim cu mașina: stăpânul al mare, don' Falger și eu. Oprește mașina unde-i cu cale rostit dinainte, jos lângă râu. Acolo, dacă «boieru»-i singur, un cal. Dacă-i cu «dama», ori cu vre-un mușteriu de vânat, doi cai. Por-nim la deal, Nea' Falger și eu o întindem pe jos, câte-odată aproape, aPdată departe. Noi știm dinainte unde

pasc cerbii și unde-odihnese ciutele, unde se joacă copiii lor, puii. Pornim într'acolo. Mergem ușor sau mai tare, pe cărare. Studenții le fac, le 'ngrijesc, ăia cu gulere verzi și desculți. Dacă sorocu ne scoate 'nainte, sau 'l simțim pe aproape, un vlăjgan de cerb, tânăr-prostuț,—ăi bătrâni 's șireți, se păzesc, — apăi, cum nu sînt sperioși, 'l ajungem mai ne proptim în el, cât să-l atingi cu piatra.

Stăpănu-i grăbit mereu să se 'ntoarne-acasă, îi place odihna și geamantanu ăla de urlă și, când îi singur, cucoana. Se dă jos după cal. Don' Falger încovoiat, îi poartă sâneața lungă și bătu 'n trei craci. I le dă, le așează. Paște cerbutu sau ciuta-alăptează, lighioanele toate 's deprinse cu noi. Desface bătui, îi pirostrie. Așează flinta, — blestemul, — îi pune ochianul. Privește prin fernglas, socotește cu Falger, numără pașii, înseamnă, ochiește; îi surâde mustața, râde, îi tremură mâna; eu 'ntorc capul; trage: bubuie tunul, răsună munții, greșește, alteori nemerește. Atunci îi mai rău! Sfârtecă oase, trănțește cerbul sau ciuta, se scoală, geme, în trei picioare sau târâș în două, pleacă. Frântă la șale sau matele-afară, falca zdrelită, sau coarnele rupte de-i cerb, și ochii săriți, așa pleacă.» Mă înfioară ce-aud! Văzui adineaori prigoana ce poartă, ascult:

— «Ne luăm după el, gonim spre vale. Cerbu cerboaica, secați de sânge, 'nsetați, sleiți de puteri, coboară

spre râu, se târăsc, se opresc și gloanțele plouă și vita sărmana, ajunsă în râu, lângă șosea sau sub mal, abia se târăie încă 'n adăpost-unui zid; sunt case văzuși..., și-acolo privesc drumeții, privesc copilașii și ăi bătrâni din căși cum se zbate și geme; și-așa o ucide la zid, acolo nu-i zmințeală; nu l'am văzut scăpând focul degeaba, mai niciodată, acolo! De nu-i întâlnim în cale, mergem călare,—el,—noi pe jos, până 'n munte sus; acolo odihnă, . mâncare, mai peste noapte mănâncă cucoana bătaie și urlă. Dece-o fi bătând-o? nu știu; pe urmă nu-i supărat, o pupă și râde. Apoi dimineața, se suie 'n adăpost, pat așezat între pomi. Noi mănăm vânatul sub el; stârnit încet, fără spaimă, mirosul încă nu 'l poate prinde de jos; ajunge vânatul în preajmă, ciurda întreagă. El odihnit trage, ori nemerește ori scapă. Acuriia gonim . după ciute, trebui hoit pentru urși și la casap la Vișău carne, se vinde cu preț. Cerbii mai mari încă îi vindem, zic ...noi, păcatele mele! cu ce mă aleg!?» zice Waldy.—«Vin străini să-i împuște, plătesc zece mii pentr'un corn, de's patrusprezece — și «capitalii» au mai multe, — ținem la preț; amu's arvuniți cinci; fa socoteală cât face?! Intră 'ntr'un...» înseamnă cățelu 'n nisipu aleii, trage cu laba »și-adună, — «fac: mai șapte cerbi un milion! Vândurăm patru cu câte 140.000! Și știi câți avem! Află domnule-boier», zice, — «în tot reviru ăsta, optzeci și cinci mii de lanțuri, sunt cerbi și ciute, ți-o spun la ureche: 's peste

o mie! Pe mine mă tine să aflu pe urmă vânatul când îi însângera, zice; matale ti-o spui, — lighioane mai mici, văzuși alung, prind le aportez. Pe-ale mari eu trebui să le stârnesc, să le dibuiesc, să le-acluc; că sânge din ele îi la toate ale 'mpușcate, nu cărare, gărlă! să 'l găsească și orbu vânatul lovit.

Când e lume străină 'n Castel, de mă nemeresc pe-acolo, mă rupe 'n bătai, să pier. Știu, spune că pușcă copaii, zice din gură, îi prețuiește însă, dar eu m'am răsnit! 'L recunosc stăpân că, așa-i..., el ne dă de mâncare, tot dela «Stat»; nu ne-a venit rândul la desrobire; eu m'am tras la Falger acasă, îi mai bine. Voi când veniți? Aflai... și mai te-aș ruga de-o rugămintă,» 'mi spune cățelul, — «fii bun, Dumnezeu să te-ajute! dacă nu la tine, nă-i mai fi având moșii, dar la vre-un prietin, ori undeva, fă-ne un rost, mie și lui Falger, că zău, de canon și scârbă vrem să plecăm! Nu știi un stăpân? slugi vrem să fim dar să fie om bun! II slujim în credință! Acum, disară îi vine un prieten, un ăla gros, o balercă, umflat; mi-a spus Leu, ăla micu-bălanul, cu care-ai stat la răsfat pe bancă,—eu vă priveam după pomi,—mi-a spus: odihnește bietul cățel sub patu cucoanii noaptea, — dar Sâmbăta noapte și a din spre Luni, că regulat vine, l-au frânt sub* pat, așa se aruncă patul pe el și geme cucoana și patu. De-aia-i cătrănit domnul Jojka săracu! Dar treaba lor! ce să m'amestec în ce se petrece sus la Castel. Vorba-i

că stăpănu i-a vândut o pușcă, tot o șuşunea soră cu-a de-o are, dar mai grea. In prețul puştii tocmită și o ciută; mâine-am înțeles trebui să'l ducem, sau să i-o aducem. Trebuie s-o puste, așa-i porunca; a-i-c-i o să ne ajungă blestemul pe noi!»

M-a dus până 'n prag și a fugit cățelu 'napoi.

Sînt iar la ...Castel, doarme. In față 'ntocmite două chaise-longue-uri alături, lipite; pricep le-au pregătit pentru noi. Tăcere. Nu s-or fi sculat încă. Fetița, peste drum doarme, și el trudit sărmanul după atât' aprigă vânătoare încă o fi dormind, în cas' ailaltă. Mă așez pe un scaun, aștept. Se repede un lup înspre mine, — trăiesc atâtea 'ntâmplări decând am venit!—sare pe mine, 'l rabd că e mare. Mă linge pe obraji și pe mâini.

— «Mișu!» 'l strigă; sare; Elji suie scara. O întreb :

— «S-a sculat conașul?»

— «Mintenaș coboară jos», 'mi răspunde.

— «Jos? și cobo-a-r-ă?»

Stă va-să-zică... deasupra?! Privesc fata din casă pe scară, duce o tavă, cafele cu lapte în două cești, două! Or că o fi foarte trudit și flămând, ori nu mai pricep nimic ! Și mie par'că mi-ar fi foame, și lui Mărio poate, dar el îi departe și nu le vede cafelile cu lapte! Mă duc în casă; iau după masă o carte, ies afară; sub balcon m'afund iar în scaun și aflu din carte că, sunt multe nea-

muri de pești și mai aflu că pentru ca să-i prinzi, trebui dibăcie, la păstrăvi mai ales, ...mă bizui.

— «Guttenmorgen!». Glas de argint. Dar îi ziua jumătate-aproape.

Ridic capul, din balcon 'mi surâde fetița, din mâini scapă o floare, și după ea alta... Mă înclin, troncănesc pași; sus, fetița dispăre și-apare gazda. Zgribulit, ciufulit și acru, 'n papuci se preling ismene—șireturi, din pardesiu cenușiu; guler ridicat.

Amu... 'ntr-o clipă pricepui iute cine sta sus în odăița cu miros de iuft și Germandree, ai cui erau nădragii, a cui bluzulița, pe cine-adăpostea pătuțu, pe cine-am întâlnit pe sală 'n zori, cine-a trântit... capacu, ba pe-amândouă, ei amândoi!

Unchiu și nepoata, — să știi: «s-a făcut!» Nedeslipiți și pretutindenii îi poartă focul gingaș și sacru-al iubirii, mă 'nduioșez. Întorc capu 'n... silă, m'afund în cetit.

El ciupos și acru, plin de sânge pe labe, dela ciute socot, suie scara 'napoi. Și vremea trece...

Petrece unchiu și fata, nepoata 'n Castel. Mă uit la drapel, fâlfaie: roș, galben, albastru!

XV

Aud glasuri și pași pe pietrișul aleii. Mărio și Jojka. Au prins cinci păstrăvi. Socatz unul, și prietenul meu patru. La vale 's puțini, n'au ascunzișuri bune. Ii ia Elji, i-aruncă 'ntr'o cratiță; sticlesc la soare parcă-i lamă de cuțit, oțel albastrui și vânat, picați cu sânge picături. Doi din curcubeu parc'au furat mii de lumini; gustos pește! îi mâncăm acum la dejun. Auzii pași în balcon, ridic capul, nu-i nimeni. Fata îi duce la bucătărie. O să prânzim curând, e târziu.

Mărio mândru pășește, undița pe umăr, sfoara răsfirată. Răsuțește-o țigare, pleacă. Ii alunecă bățul cu sfoara, se prinsese alcaua într-o oală de ...noapte, îi aninase urechea; odihnea vărsat sub brad la umbră cumăru. Descurcă cârligul. Ne facem de lucru la noi în odaie, mai vorbim, mai fumăm, eșim afară; ne-or chema la masă curând, — să nu ne caute mult!

Gazda ne iese 'nainte. E voios, ne salută:

— «Apăi gândiesc... dacă vă-i voia și vreți să priviți la cerbii să-i vedieți la un loc, apăi vă propun să merem pe muntiele ăla!» și-arată spre munții din față. Nu-i departe, așa se arată. Împădurit până 'n vârf aproape, acolo începe golul; se văd, — 'mi întinde ochianul: cioturi, tufe și trei brazi trăsniți, negri. Ne spusese omul, încă dinainte, că sînt prilejuri multe să dai peste toată

ciurda de cerbi la odihnă, poate să te 'ntâlnești și cu ursu; ne spunea aseară că acum umblă, c'au rostit hoituri în munți pe de a rândul.

Mărio ...nu'l mai stăpânești, vrea sa meargă, să vadă. Drept să spun n'am venit la vânătoare, n'am nici pușcă și nici chef n'am de trântitură de urs; n'avem nimic de 'mpărțit. Gazda palavragește cu Mărio, îi arată muntele din spatele casii; ditai munte 'mi pare. Mărio 'l întreabă, el lămurește, spune că drumu-i pe-acolo și dincolo, drum întocmit; casa pădurii aproape, adăpostu 'ntre pomi, și cerbi vedem negreșit, dar urși nu's acolo! Mărio ...nu'l mai ține pământul, ar reteza-o la drum să vadă cerbii îndată. 'Mi spune — «hai!» Mă gândesc că pentru el am venit și nu vreau să-i stric cheful. Numai să ne 'ntoarcem curând. întreb cât timp o să punem pân' om ajunge sus î

— «De mereți îndelete trăi sfertiuri de ceas și cu coborâtiu!» răspunde.

Aprecierile-aistea despre virtuțile mele pedestre mă 'ncântă, și-apoi a zis «pe 'ndelete», înțeleg plimbarea-i scurtă, acum sîntem înapoi, dar a zis... «mereți»; iar plecăm numai noi doi? O fi avînd omul treabă, destul că se gîndește la plăcerile noastre. N'am pus bocancii, am în picioare niște sandale ușoare, talpa și două curele; dar fiindcă-i aproape... pornim. Trecem la râu, peste pod și-apoi pe malul cel'alt.

Suim. Greu, dar m'a mai învățat drumul la «Borviz»

și n'o fi așa anevoie, nici cât pân'acolo. Urcăm, mai stăm... Mărio mi-arată într'una pâlcuri de ciuperci, culege, și floricele albastru 'nchis: ghențiane.

Dac' or fi multe flori, odihnesc des. Mai îngenez; 'mi spune să răsufli adînc pînă 'mi potrivesc răsufierea, așa face el. Urcăm drept în sus, fac cum îmi zice dar suflul nu'mi mai încape 'ntre coaste, mă 'năbuș, opresc* Iar pornim. Coborâm, urcăm, ajungem în vale la pârâu. Uite ocolul și căpița de fân! Am ajuns iar la blestematul de ...Borviz! dacă știam!? Dar înghit și tac. Acum încotro? Ne-am oprit lângă baia de piatră, spartă. La izvor se înfundă poteca, % de ceas au trecut și mai mult; Mărio spune că drumu-i făcut, puțin mai avem. Dar nu-i nici-o cărare. Ne spusese gazda aseară că poteca de pirș îi ascunsă unde începe, să n-o dibuiașcă oricare trece.

Mărio cată 'n pieptul muntelui, o găsește în dreapta. E rînduită, curată de buruieni și de pietre. Pornim pe ea în sus. Adun de jos un horpac, lemnu nu-i lung dar lustruit de mestecătură și gros. Când poticnesc să dau cu nasul în mal că urcu, m'ajută. Tufe 'ncărcate de smeură. Mai ciupim câte una dar grăbim să ne 'ntoarcem mai iute, că ne așteaptă cu prînzul și... mă gândesc la păstrăvii din cratiță. Or ști să-i gătească cum trebuie? Mie 'mi plac fierți, coaja brumată; să-i opăresc cu unt topit proaspăt. 'Mi lasă gura apă când mă gândesc ce masă m'așteaptă Coborâm. Iar flori și popas. Și iar urcăm. Mai vorbinu

mai stăm, petrecem vre-o trei munți, îi gonim pe lături, cobori unul să urci altul. Dac' om fi greșit drumul? Nu se poate. I-a spus *Venetici* lui Mărio să ținem poteca de pirș, ne scoate la «Casa de vânătoare» și la Observator, acolo 's și cerbii și altă cărare nu-i.

A tăcut râul, nu se mai vede. Privim dintr'un luminiș, se-arată valea și șoseaua departe; și 'n vale aproape, pe alt munte drapelul și Castelul. Bine suirăm! Nu mai e mult până sus și coborâm iute; o să-i întârziem puțin dar ne iartă. Să fumăm o țigare. N'avem chibrituri. Încerc cu monoculul să fur din soare-o scânteie, nu-i chip; luminează slab după nori. Urcăm. Un cocoș de mestecăn cârâie-aproape, poteca cotește; coborâm și trosnește o crenguță uscată; cârâie iar și se zbate; era într'un pom aproape și a sburat cocoșul !

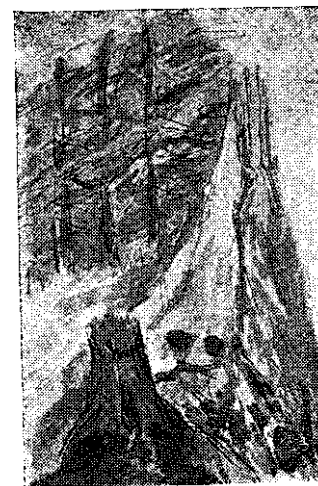
Noi u-r-c-ă-m!

Simt cum mi se 'nmoaie picioarele și 'mi stă sufletu 'n loc, 'mi vâjâie urechile și tot 's o apă, nu mai pot! iar odihnim. Încotro am plecat? nu și-o fi râs de noi? dacam rătăcit drumul? Mă 'ndeamnă Mărio la drum și iar pornim. La deal greu și alunec, la vale prind pietricele și vârfuri de crăci între labă și talpă și cureaua mă strânge de gleznă. Oftez. Și ce sete! nici-un izvor; ne mai astâmpără setea smeura și zor să urcăm mai iute. Alt luminiș: privim munții din jur de sus dar sunt și mai înalți. Mă-

rio 'mi cere ochianul, cată departe spre o poiană în pieptul muntelui din față, e foarte pătruns.

— «Privește!» 'mi spune. Mă uit, nu văd nimica.

— «Nu'l vezi? uite acolo spre tufa din dreapta, umblă încet, se mișcă, nu 'l vezi?»

— «Nu 'l văd!» o fi trecut în codru. Urs să fi fost?

Oprim și stăm de vorbă; dac' am avea chibrite! 'L întreb dacă s-a mai întâlnit cu ursu? Nu, dar a auzit întâmplări. Când a fost în Muscel, la Bahna, a aflat că pe doi ciobani i-a jupuit cu ghiarile de nări și de părul din cap și de piele, atât.

Ne-a spus domnul Jojka că și aici, pe Pietrosu s'a întâmplat o chisnovăție de-aiasta, mai o săptămână să fie.

Am auzit și eu de necazuri: a râcâit pe cap și pe umeri pe unul, a aruncat cu cioate după altul, Doamne ferește! Tresării tot și Mărio; par'că păși careva?... nimeri! O beancă din mal, stam rezemat, s'a dus dea rostogoiu la vale. Ne-a spus doar drept omul, pe muntele ăsta nu 'n-tâlnim urs, dacă ...mergeam pe ălăl'alt, da, poate. Și răbotim poteca, suim. O taie-un părâu, glod pe potecă. Treo cum pot. Smârc și nuiete deasupra, pământul ud și în lături. O urmă adâncă și mare și alta. Pe aici a trecut, nu-i îndoială! S-a dus la vale spre râpa din dreapta. Nu ne 'ntâlnim, și-i mai bine. Dar ne-a străbătut grijea puțin. Zorim. Altă urmă și repezită par'c-a sărit poteca; urma din urmă teșită, a atins cu cotul țărâna, și malul surpat încotro a plecat, spre vale. În stânga, de unde-a venit, un trunchiu putrezit, mai ținea o cracă, cât ca pe mână; ruptă și coșcovită 'n potecă, urme 'mprejur.

Nu-i lucru curat! Cioata despicață, scorbită toată, râcâită de ghiare. Nu i-a fost de joacă, că nu făcea așa ispravă! cin' l-o fi supărat? Bostină nu-i, stup nu ține trunchiul, — tulpin' au cărat-o; o fi cătat la furnici... dar dece a frânt craca?!

Dac-o fi nebun din fire, năbădăios fără rost și l'om întâlni? Urât am descălecat! Și iar grăbim la deal. Mărio culege o pană, îi de cocoș de munte; o 'nfige 'n pălărie. Mare vânător pare, ...mai bine-ar avea pușcă! Afine tufă lângă tufă. Vineți pe dește, negri pe buze și fața pătată.

așa arătăm. De nu s-o spăria și ursul, dar mai bine lipsă de așa nemereală! Afine multe, ne mai astâmpără setea

și foamea puțin. O căraruie la dreapta, încotro s-o luăm? O sută de pași 'nainte, 'ntre brazi, la trei stânjeni pe

trunchiuri sus, o punte. Observatorul. I-n-c-e-t și în șoapte. Cerbi 's aproape. Tiptil ajungem. O scară 'nvechită, se clatină toată, n'are speteze; o țin și Mărio se suie. Urc și eu. Se clatină podul de scânduri, e rupt într-o parte. Se vede departe, ...nimic! Coborâm, ajungem iar la răscruce, de-acolo mai pleac' o cărare 'nainte; poteca noastră spre stânga. O luăm la stânga; coamă de munte și soare. Oprim, răsucim o țigare; mă căsnesc să prind lumina, de sus, și Mărio 'și suge tigarea. N'am auzit-o venind dar nălucă la un pas repezită o văd zburlită toată, dă să sară pe Mărio. S-a speriat, a sărit din potecă pe-o cracă, pământuf de păr roșcat și de-acolo într'un pom. De nu mișcăm când am simțit-o se cățara biata veveriță pe Mărio, a crezut că-i pom. Nu spuneam eu că-i lung? Și râdem. Smeură multă.

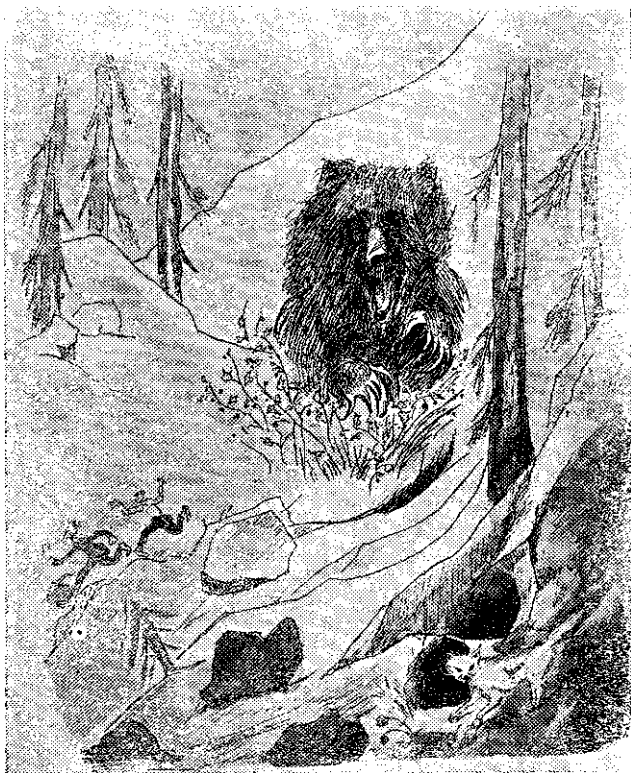
Coborâm puțin, umbră adâncă, copaci bătrâni. Un smârc: intru 'n noroi până 'n gleznă. Alături izvorul, un jghiab. Isprăvim înșfârșit cu setea. Proptită 'n munte «Casa de vânătoare!» Cocioabă mică. Un geam. Ușa închisă. Pe tăblie scris cu tibișir: «Kontrol 6 August». In trăm. O cămăruță curată, grămejioare de lemne 'ntr'un colț; un pat lat cât îi odaia, cetină așternută. O uscioară, altă cămară și iar un pat; așternut de brad. Nu ne îndeamnă odihna aici. Plecăm. Am terminat ...«inspecția». Mai a rămas ceva și Mărio vrea să vedem tot. Cerbi n'am văzut, nici pomeneală! I-a spus gazda că de sus se vede...

'n vale. Asta o știam,... vezi și 'n cer! Suim pe plai. Iarbă 'naltă și grasă, stau într'o rână. Nu-i chip de aprins o țigare, vremea-i a ploaie, pică. Atât ne mai trebuia! Cea-sul? o fi cinci, mai bine.

Mă gândesc la păstrăvii noștri! Am potolit setea, dar foamea? Un tălăncănit de clopote, pe un piept de munte, în vale, o târlă. Acolo au brânză dar e departe. Tolăniți stăm pe spate; vârfuri de munți cât prinzi cu ochii. Doi vultani mari rotesc în zări. Plecăm la vale. Iuțim pasul, plouă. Grăbim la vale. Nu-i chip de scurtat, rătăcim drumul; dar povârnișul ne mână. A stat ploaia. Mai poposim la afine, potolim foamea. Mai urcăm, mai coborâm, coborâm mereu. Mărio 'nainte. Iar s-a oprit, s'a lungit pe malul din dreapta, poteca-i scobită 'n mal; în stânga prăvalul. Cărarea cotește la dreapta în loc. Tufe de smeură, pădure. Cară Mărio cu pumni ila gură, și eu lângă el, cât pot. Se desface tufa odată și... s'a zbârlit tot; încotoșmat cu ochii 'nfundați și mărunți, gulerat, gura căscată și colții rânjiți, și ghiarele-i văd! A mormăit tufa toată, cogiamite ursul!

Mărio a alunecat după mal în potecă și să te păzești! Eu după el, că tovarăși sîntem nu că mi-i frică; spaima mare-a trecut, dar... să nu'și facă de drum după noi, să'l ostenim, să se necăjească; am văzut ce urzește când îi supărat! Și fugi! S-a așternut Mărio pe drum, acum văd și eu ce-i pot crăcanele, de ce le poartă! Am lăsat poteca,

era grabă mare. Curg pietrele 'n urmă, împingem mai tare ia fugă, — s'a luat după noi! Dac-o arunca și cu

cioate, ne ucide spurcatul! Par'ca nu erau tufe destule!? Am nemerit peste-a lui, ceas rău! Și fugi cat ți-i pute-

!

^

{

\

i

w

rea, Mărio îndeamnă, l-am întrecut. Ne-am oprit, plesnim; bate inima 'n noi parcă-i clopot!

Se mai rostogolește o piatră, a stat; altele nu mai vin. Noi le desghioeam din țărână și le căram după noi. Ce ți-e cu spaima! acuma vedem, a fost Urs-detreabă. O vulpe a trecut ferită printre pomi. — «Nu te du la deal!» îi strigăm. Și fiindcă'm răcnit, iar o pornim să nu ne afle de urmă. Mai știi ce gând are?

Acum am dat de greu, cât am coborât avem de suit să găsim poteca. O croim drept în sus. Urc în patru labe, alunec, mă prind de rădăcini, poticnește Mărio, se lungeste pe spate, sanie se duce-o bucată, se scoală. Uft! ce urcuș îndrăcit și dac-om da peste el în potecă? Dar n'ai ce alege. Rămâi la noapte aici, te mănâncă! Dacă nu ăsta, altul. Am văzut noi; n-or fi cerbi dar ursăria toată-i aici!

Ne-am întâlnit cu poteca, răzemați pe coate privim cât te lasă lumina; urechea încă nu ne spune că vine... Buri-căm malul, sărim în drum și fiindcă-i vale, 'nainte! Am pierdut ochelarii, nu-i vorbă nu mi-au slujit; am văzut și cu ochii, nu l'aș mai fi văzut! Ce? glumă-i atâta fugă!? Odihnim puțin.

— «Năprasnic era!» zice Mărio.

— «O fi fost și sătul!» răspund.

«Asta ne-o fi fost norocul, că ne gineau la *«Universul...!»*

— «Te pomenești!» și se sburlește pielea pe mine. Din

ce am scăpat! și 'mi trec deștele 'n păr. Tresar, — crezui că's ghiarele lui!

— «Hai!» îndeamnă Mărio la drum și pleacă 'nainte. Mai stau și ...pornesc. — «Oolleu!» aud. Ce s'o fi întâmplat?! Ne-a tăiat drumul, ne-a ieșit blestematu 'nainte! Mărio... îi s-a lăsat pălăria cu pană pe ceafă și bâlbâie... — «Ur-Ur-Ursu!!» și-arată cu mâna 'nainte și spre fundul văii 'ntr'acolo. S'a dus; mă las de spaimă dacă nu-i pe-aproape, nici fricos nu 's de felul meu. Il întreb și 'mi spune că, așa cum cobora liniștit, — uitase și pe ăl dela tufă,—a sărit din coasta din dreaptă pe potecă un urs, la trei pași de el înainte; fugea 'n curmeziș într-o parte și s-a dus la vale. Infoiat și crescut dar nu urs prea mare.

Speriarăm și noi unul, țin minte : asta o spun ! Ii zic să ia o petricică 'n gură, a văzut doară ursu, ba unu geamal.!

— «Ba pe dracu! până 'n vale 'mi umplu gura toată cu pietre!» Mă 'nțeleg cu Mărio despre ursul ăl mare nici să suflăm!

— «Ei, dar păstrăvii noștri?»

— «Să fii sănătos!» 'mi răspunde, — «au mestecat prânzul făr' de noi!» I-or fi mâncat, sînt în stare, — nu cred; îi om delicat, i-a păstrat dedisară, 'mi zic.

Auzim râul din vale și hămăit de câine, și pași... Ne 'ntîlnim cu trei brigari, merg anevoie duc câte un

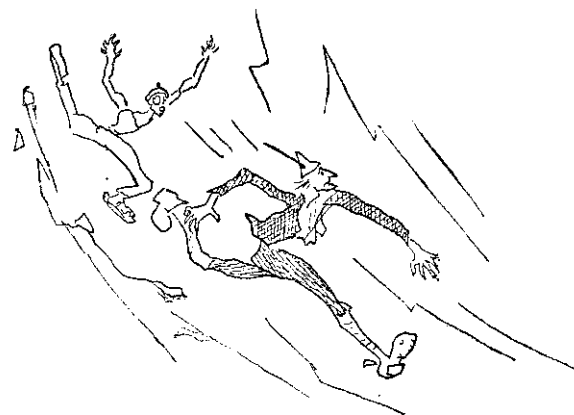
sac în spinare; mic sacu dar greu pare 'ndesat. Sare, duc la ciute 'n munte.

— «Unde sînt?» îi întreb.

— «Amu 's la pădurie, dieparte 'n muntie!»

Și noi coboram din cer..., când or ajunge sărmanii și -desculți?!

Încovoiați pornesc înainte. Is la «studium», fac praxis!

Un luminiș, — se vede apa, șoseaua și podul. O cărare, o luăm. Prăvălim drept în vale. Brazi tineri, plantație deasă. Se frânge cărarea, maluri surpate; coborâm anevoie, când pe vine, când aruncați înainte. Mărio adună ciuperci, a mai adunat, multe, — nu le-am mâncat noi.

'L văd repezit la vale, cu capu 'nainte, scapă pălăria

cu pană, și se dă peste cap; crăcanele furcă, sfredelește cu devia țărâna, și se rostogolește ghem; ciupercile terci! S-a oprit, un pom l-a proptit, altfel grăbit cum era nemerea devală 'n șosea!

Ajungem.

Poposim pe-o piatră. A 'nserat. Amu 'mi simt oste-neala în șale și în picioare ; opt ceasuri de drum ! Nu m'aș mai clinti din loc ! Asta fu % de ceas?! Ori n'a fost niciodată pe-acolo sus sau s'a dus călare și demult o fi fost, că zmeu să fie tot nu făcea drumul într'un ceas, nici în cinci; pe plai n'a fost decând îi, asta o jur! Trecem podul și urcăm spre Castel.

XVI

Rupt, frânt, — osteniți, iată-ne 'acasă, 'nsfârșit! De cum pășesc pragul, mă chiamă căminul, — iar o să'mi spuie «nepoata» cât îi de bun «unchiu», că-i mobilează odaia și.., decând cu telegramele, trei.., mi-a 'ncolțit bănuiala...

Deschid ușa dela sufragerie, intru; încremenesc! Nu sînt sperios din fire, acum un ceas văzui ursu, de-aia am scurtat prin răstoace și am ajuns mai devreme, dar... ce 'mi vede ochii!

M'așteptam poate să văd nepoata, înaltă și costelivă,

privind șăgalnic prin două viorele. Doi tăciuni stinși mă înlemnesc; mă privește.., scap bascu din mână, alunecase după cap, 'l alungase părul. Mă plec, 'l culeg, mă reculeg. Îngân abia:

— «Bunăseara...»

— «Bună să fie!!» Ea a vorbit, sau s-a stricat vremea, tună? 'Mi iau inima 'n dinți, 'mi potolesc răsuflarea, privesc... Sub ceasul cu cuc, o canapea albiată. Pe canapea... o arătare-albastră, mă 'nseninez; venisem cu groaza din munți păsemne! Căpușor rotund, ba pătrat, mare. Poartă cărare, — și Cleo de Merode purtă, dar era brună. Ea îi stacojie, păru-«apus-de-soare», închis spre cărare, se 'nvoaltă 'n dreapta și se sbârlește 'n stînga. De n'aș privi-o 'ntreagă, aș crede că-i leu!

M'apropii, mă 'nclin. Sprincenile drepte, ochii ei mă pătrund, par'c-a surâs? Nasul, mai nu se vede. Jos, mult la vale, buze subțiri și 'ntredeschise au crăpat gura, taie toată figura. Roș mult pe gură și pe figură. Cercei răsvrățiți; mișcă din nări și din urechi; era s'o sbughiesc afară; acuma oftează, mă 'nduioșez, o privesc toată. Coprinde canapeaua 'ntreagă, și se revarsă... Proptită 'n pumni, brațe-arcuite, pline, petrec de sub mâneci scurte, din cari gonesc afară câte-un șomoioș de păr gros, să crezi că-i barbă de țap, se-alintă pe brațe, 'n sus și 'n jos. Pe piept dantelă, suavă, albă. O fundă cărămizie, mare, — zglobie acuma 'mi pare, și școlăriță! Puține fe-

mei înțeleg arta, gustul cum să se 'mbrace; ea 'l pricepe, a 'ntinerit dintr-odată !

Rochița «bleu-ciel» și străvezie, foarte! Sâni, vai! cât se văd și... — «Ștregărițo, 'mi pare 'ntradins!» Rochița largă, sau «flou» cum s'ar zice, sâni grămadă, mare ! Nu-i prea mlădioasă, dar plină de... «cum... m'aș-da!»

Musselina toată îi sărută burticu și prin ștofa străvezie îi se vede buricu și alte... puzderii se bănuiesc. Rochița-i scurtă, alțițe-o sfârșesc. O cataramă și-un pantalon roșu ștregăresc afară, se proptesc 'n genuchi, tulei de păr-auriu 'l desmiardă. Piciorușele goale, mor după ...goale! pornesc, se topesc, împlinesc doi ciorăpiei scurți, coprinși, umflați, dă să crape. Rășfrânți, creme și cu bibiluri roz. Pantofii... caice! Lați pe dușumea s'o rabde, canapeaua nu mai putea!

Cât o clipeală, atât am văzut. Mă 'nclin și ies... deandaratile-afară; mă car în odaie. Asta-i doamna Socatz, 'mi zic. Frumoasă persoană și grațioasă dar eu... mi's timidî

XVII

„JEpicuri de grege por cum”

HORATIO. Sat. 1, 4

Eșeam din odaie pe sală, deodată ...s'a 'ntunecat.
Bâjbâi spre ușa dela intrare, dop astupată și
beznă 'ntunec, așa dintr'odată!

— «Cu iertăriă mă rog frumos!»

Par'c-a răcnit ușa sau ...altă lighioană, dar s'a împră-
știat negura toată, așa dintr'odată!

Burtă, foaie, spete și dos s'au dat la o parte. Lumină.
Ghiulea de popică, ăsta-i capul; trei fire de păr, se răvă-
cesc, nu se 'ntâlnesc.

Proptită 'n ceafă pălăriuță verde, pământuf de păr, doi
dinți de capră.

Crețuri pe frunte trei, — gânduri? le rumegă burta
toate. Sprincene, ba. Ochi de gânsac. Nas păstârnac, mic
și sărac. Mustăcioară tunsă, ajunsă abia 'n colțul gurii,
mari. Ocnă! Obrăjiori? nu, — buci! Ceafa bătută 'n trei
cărări, șosele. Cravată vișinie, haine ruginii, reveruri-
manșete verzi; floriceică 'n butonieră, giletcă albă cât un
cearșaf, să-i împlinească coprinsu burții 'ntregi. Nu-i om,
e vacă! Brațe imense, dește cârnați; poartă flori și le
duce ...cui!?

Se 'ntoarnă, răstoarnă ușa dela... ospătărie; crapă 'n țâ-

țâni, geme pervazul, scâncește pragul. A pătruns! Mărio
pășește și el în casă.

— «Vai! frumoase flori, ah! Pîșta-Geliebter!»

Ea a grăit, cocoana; Mărio 'mi tălmăcește: «iubitule!»
i-a zis.

Mă dumeresc, îi pomenesc. Leu îi latră; ies afară, se
ia după mine, 'mi spune: — «Plescăiesc, se pupă!»

Am înțeles, și ăștia se... iubesc. Afar' mă izbesc de
Jojka 'ncordat, îi ațin drumul să nu 'l las să intre, dă
peste ei și face omor. Zor să 'l opresc, nu 'l nemeresc.
Vântură din mâini, se clatină tot; — nu-i de haz, din ne-
caz bietul om pesemne, să 'ndemne gândurile rele uitării,
să știți c'a băut, mult. Damigeana din mâini i-a ținut
de urât. O cărase de sus; se duc amândoi spre casă, el
clătinat o poartă.

— «Ce soartă! așa pătimește Duminicile toate și în
ajun!» latră Leu.

Așa-i! taman îi ziua odihnii azi și ei ...se trudes. Por-
nesc prin curte încet. S'a înoptat.

Au uitat să mă cheme; dau buzna 'n casă. Lumea-adu-
nată toată 'n sufragerie. Mărio îi acolo, ce o fi fost de
povestit, le-a spus tot.

De urs nu le-a pomenit, văd că nu rād. Gazda mă pre-
zintă cucoanii: doamna Socatz; domnul ăl gros — Doctor
Pista Hordo, îi doftor de jură, din Mârpod. Se 'nclină cât
îi îngăduie burta. O doamnă grasă, sora lui Pista. Un

moșneag, tatăl lor; să-i trăiască prăsila! Un licean, li-i nepot. Șapcă cu cozoroc mare, n'o scoate din cap, ies pletile-afară. Tunică cu număr și slove pe guler. Ghetes-ascuțite, pantaloni largi. Mustățile mijesc și fața-i plină de bube dulci și de coșuri, cearcăne la ochi, și pudrat. Acum toți ne cunoaștem! Nepoata surâde... galeș. Văd și geamantanul! L'au reparat! Nu 'mi mai tihnește nimic, l'am mai auzit odată la București, răgea ca o vacă!

Trec lângă cămin. Acolo, în colț o cogiamite sușuneaua eu-o țeava, lungă și grea. Mă uit la ea, am mai văzut una aici. E bună de desfăcut hartanele și ciolanele din ciută, văzui. O privesc în silă.

Domnul Pista a priceput bine că de pușca lui mă mir, se aștepta s-o pipăi. S'apropie. Mi-o laudă; îi spun pe departe ce cred, și 'mi mărturisește c'o are ...fiindcă o are dar și el parc'ar crede..., vede că-i prea năbădăioasă. N'a 'ncercat-o încă. Vorbe vorbim. Grăiește greoi, și răstit românește. Va că nu-i limba lui. 'Mi spune:

— «Spețiel nu mi's destrăbălat nici pervers nu mi-s, dar de vânătoare pătımiesc!» Că e pasionat vrea să spună, dar o pătimi poate la vânătoare, că-i gras. Mă ^ntreabă, cu ocol... Sînt oameni cari vor să pară că toate le știu, dintr'acea se-arată să fie, gogleț. Ar vrea să știe cam ce pușcă-i bună? Ii răspund că socot că un *Holland*...

— «Apăi da, știu bine, fabricantu-i la Amsterdam!» spune.

I
,

*-0r

^

— «Nu domnule, nu-i vorba de Olanda! acolo se fabrică brânza... a bună, și pe aia ți-o recomand! Holland & Holland în Londra, armurier; calibru 275 Magnum 'mplinește 'n munții noștri nevoile toate!» zic.

Cască gura.

— «Dumniavoastră undie ați vânat și ce v-o succes?» mă 'ntreabă.

— «Nicăeri, nu vânez». Cu dispreț mă privește, se albie pe șale și pornește, par'că 'noată, spre doamna Socatz. Ea-i surâde visător, o trece-un fior, îi tremură buza și îi se mlădie glasul:

— «No dragule, om mânca mindiart că 'ți chiorhăie borhăile, căz' toate li-aud, inima lie prindie!» Și se repede spre bufet, înșfacă o tăviță și-i toarnă din sticlură rachiu în pahar. Ne 'mbie pe toți, duc păhărelul la nas, 'l pun jos, îi curat trăscau! nu beau.

Ne așezăm la masă. Cucoana în cap, în dreapta ei Pista, soru-sa, Mărio, Jojka și ceil'alți; în stînga *coanii-Donița* eu, și lângă mine stăpânul, nepoata alături. Decînd m'am întors din munte cu gazda n'am schimbat nici o vorbă. Mă 'ntreabă:

— «Nu-i o dumnizeirie cînd priviești de sus din vîrf, acolo simțiești suflietul curat și slobozit de mizeriele pămîntenești, culiegi în suflet roua din ceriuri; acolo simțesc mintea mai ageriă și brațul vînjos!» E plin de poezie domnul ăsta dar mie nu 'mi arde de asta! Tac.

— «Ați fost la cășile de vânat?» mai spune. Asta 'mi lipsea, să ie colind pe toate!

— «Da, nemerirăm la o butdulă, pe ușe era scris...» și-i spun. S'a 'nveselit dintr'odată.

— «Apăi asta încă să aflu vream!» Pricep, ne-a angajat «inspectori». Nu-i prost! Eri... «borviz», azi... controlul? Un trai și-o viață pe noi! Dar n'o fi fost dinadins, s-o fi gândit să ne fie pe plac. Eu m'aș fi lipsit! Dar nu's supărat. Nu prea 'mi vine, nu-i vorbă, la socoteală să pricep tot ce spun ...dumnealor, măcar că vorbesc trei limbi:

— «No! Dosta vam bila șetnia!» *) strigă unchiu.

«Șta cu strajili, su nașii!» **) zbiară altu.

Nu 'mi lămuresc.

— «Majd megemlegetik a fovârosi grofok!» aud cucoana.

Par'că să zic că-i vorba de noi?!

Și findcă m'am prins să vorbesc cu gazda, 'l rog sa ne lase să plecăm în astăseară; să ne ducem în pustiului! om nemeri noi la Falger, sau la alt careva; — văz bine are vâlmășag mare, pe toți trebui să-i culce. Ne orânduim și jos bine, să nu-i mai fie de supărare. Mai se 'mpotri-vește, mai vrea să 'nțeleagă, și bucuros se 'nvoieste: de

*) „No ! că le-o ajungie pîimbaria !” •
„Apăi ce-au căutat or găsit!”
„Na ! cor pomeni grofii din capitală I

cum isprăvim cina ne luăm și tălpășița! Așa hotărâm. Am scăpat de blestematu-ăla de pat! răsufliu, mă 'ntind într'alt pat diseară!

A adus ciorba. Fumegă 'n castron. M-a ajuns umezeala în oase. Umplu farfuria plină. Fasole teci înecată 'n zeamă lungă, bucăți de slănină. Iau trei linguri, prea îi vâscoasă! Vecina mea n'a luat supă; în talger un ardei verde din ăia iuții, și un palmuc de slănină cu șorici, gros și cu păr, — știu unde'l ține, mi-e greață; taie și 'mbucă. Gazda soarbe și plescăie.

Fără să vreau mi s'au pironit ochii pe ăla din față, pe *grosu*: limba vâlătuc între dinți mai soarbe o lingură, jghiab toarnă 'n ea ciorbă; a golit farfuria toată, o prelinge cu un miezoi de pâine, 'l înghite. Ea îl îmbie cu un stacan plin cu slană, un sfert de porc i-l pune dinainte. A proptit labele-amândouă 'n blid. Grohăie.., îi mulțumit!

Cere..., Elji-i aduce cinci căpățâni de usturoi tomnatec; desghioacă căței cu unghiile, negre; i-așează palcușor pe masă; retează drept lângă șoric un picior de slană și încă trei brazde, le tăvălește 'n ardei, hutupește cu ochii stacanu 'ntreg. înșfacă pâinea, rupe-un cotor mare, îl răpede temelie 'n gură, n'o 'nchide; prinde căței de usturoi, îi vântură după pâine, — nu 'nghite, îl vād răsuflă odată, cască gura mai mare, șură, și dă drumu ^năuntru la două brazde de-osânză.

Aprig mâncău! Ii s'au împăienjenit ochii și m-i-t-i-+eil

Huruie ca o râșniță, clefăie; sprincenile îi se mișcă când sus când pieziș; mai aruncă un solz de slană 'n gură, rămâne-afară, se zbate șoricul pe buză, buza răsfrântă par'că i s'a 'ndesit mustața 'ntr'o parte! Cu deștele tăvălite 'n untură până 'n monturile pumnilor î-î-m-p-inge slana pe gât, o 'mbrânțește; picături mari grase pe frunte și roș ca un rac. Țsta plesnește ori crapă!

Ea 'l soarbe din ochi! Arcuiește brațul, grațios îi întinde un bulz: brânză topită cu slan' afumată; cu laba reșchirată în slavă o prinde, în ail'altă labă ține un palmac de osânză tăvălită 'n papricaș; repede labele-amândouă în gură, 'ndeasă și pâine, a prăpădit o jimblă întreagă; împinge ca 'ntr-o vârtelniță, dar nu-i mere pe beregată, se îneacă sughițe...

— «Pista te pomeniește diavolul, dragule! mâncete bielșugul!» spune cucoana, îi face cu ochiul și 'l alintă pe braț. I-a scăpat slana din gură, o prinde pe pantaloni și o aruncă 'napoi; sprincenile îi s'au grămădit ponciș spre nas, iar pielea după nări ca 'n fiorul unui strănut îi s-a 'ncrețit în dungi curmezișe; ochii nu se mai văd, lucește tot, tot îi sudori. Iar un grindei de slană, cotor de șoricu; trâncăne din fălci parcă-i țug la macazuri, clefăie și uruie, a golit blidul tot; cască, sughițe sau dă să...

— «Țitron!» strigă cucoana și îi întinde trei felii de

lămâie; le-aruncă 'n gură. peste ele un pahar mare de vin, gâlgăie, horcăie, se strâmbă, răsuflă, geme...

M'a speriat! ăsta dacă n-o fi mâncat de trei zile și te-o prinde 'n pădure, te putrezește tot... în burtă!

XVIII

Cu ochii la el am uitat să mănânc; privesc în farfurie... un zbârciu de piele zbârcită; crezui dintru'ntâi că-i pacea de vitei, aia 'mi place. Aș! e piele de porc opărită 'n untură, n'au ras-o bine, stă nasturi pe soric grăsimă, nasturi cu păr; mi-a trecut foamea! Gazdi-i întinde, soru-sa, pe o farfurioară zgribulit un pește rece prăjit; mă privește cucoana și gazda și Mărio, eu mă fac că nu-i văd, dar pricepui: e unul din ăi prinși dimineata, din păstrăvii noștri și le-a rămas dela dejun unul; cum le-o fi rămas!? Noi n'am gustat din ei, mâncare aleasă pare să fie, nu-i pentru noi. 'L curăță unchiul și drăguț 'l împarte cu nepoata. Aduc alt fel de mâncare, miros plăcut. Cucoana umple cu vârf talgeru lui Pista; pâ'n' nu l-a 'mplinit a 'nceput să îmbuce.

Liceanul muncește 'n colt la geamantan, la radio, și Hant îi ajută.

Nu i-ar învrednici Dumnezeu să'l repare! Mărio spune glume păsemne, pe ungurește, cocoana de lângă el râde de se prăpădește, și tremură masa, s'a vărsat un pahar;

Jojka repezit înmoaie palma 'n vin, o prelinge pe frunte, se linge pe dește, strigă:

«Noroc! Vereș bor!» *) — privește nepoata și face cu ochiul ...și iar dă de dușcă un pahar plin.

Domnul bătrân înghite cuminte. Gazda soarbe dintr'o ulcie... jântită sau smântână, — e porția lui; sughițe, râgăie, s'a desfăcut la brăcinar, se întinde, se 'nvoaltă pe scaun, se-apeacă; i-au alunecat labele sub masă, și râde zglobiu nepoata, se gâdilă toată!

Mâncăul din față a prelins farfuria; îi mai varsă-o grămadă, «Kioseinem seipen!» — mormăie și 'nghite.

În farfuria mea cocoana mi-a pus, e drăguță, — plutesc în sos roșcat bucățele vinete de carne și pătrățele mici de cartofi, miros de vânat. Carne de ciută, scămoasă și tare. Mâncarea e bună și iute. Vecinica mea mai vrea să 'mi dea. — «Kioseinem seipen!» zic și refuz. Mi-a zâmbit... Era să intru sub masă!

— «No căz' știți unguriește?» Mă scuz...

— «Noi,» spune, — «vorbiăm limbiele toatie, numai franțuzeniește spețiel mă abțin.»

Și ne-am prins a vorbi, îi torn vin în pahar, 'mi mulțumește. 'Mi spune c'a fost pe la București, — știam de la Leu; cunoaște Căpitalia toată, o fost peste tot, la Reștorantu-Modern, — știu, ăla cu porțiile mari; apăi la

*) „Via roșu!”

Cariul-eu-berie, la Gambrinus încă a fost; în spațir la grădina Episcopiei, — departe a fost! apăi la Ștrand, la Oșpătăria Șvițerană, la Parcul Carol... Cunoaște Capitala pe dește, vād. Nu-i place. Oftează...

— «Apăi Peșta-i briliantul peste toate orășile! Oraș clasic domnolie drâghe și așa frumoase cafane!» Și iar oftează...

Îmi spune din vremea rezbelului, ce frumos era în Serbia și cum petreceau! și... gândul mă duce la feldwebelul de ață, ce-or mai fi ...depănat împreună! S'a 'ntors către Pista, iar îi varsă 'n farfurie.

Dintr-o căpăcică de lemn îi toarnă prunișoare murate, — și mie 'mi plac, nu's pentru noi. A umplut Pista gura toată, carne și prunișoare trei. Mestecă și 'mproașcă cu măruntaie de pătlăgele. Cu gura căscată la el, înghiții și eu din ele, sâmburi pe obraz și mă ustură ochii. Meșterii din colț n'au dibuit rostul. Mărio spune la snoave.

Vesellie mare și trei limbi împletite; vorbesc ungurește, sârbește, și încă ...o limbă? Ascult... frânturi... — «beșnâia beșli pușli cotor pană!» ...!? Ooleu! să știi că sînt țigani, urât am dejugat! Dar... și, ...au fost ei și dregători mai mari: Razvan nu fu domn în Moldova?

Țigani să fie? Dar... «romanes» ...știu, — «janâu!» și pe ei nu-i pricep și ce să fie!? Să știi că — i pe croata, fir'ar la ea să fie!

— «*Ghedrghie!*» și-i întinde cocoana o farfurie cu pui

fripti; rupe cu deștele gazda o aripă și-o proptește 'n gurița nepoatii; el se 'nțelege cu altu prăjit în pesmeți. Câteva bucățele de tort, nici unul nu ia. S'au săturat la dejun din bogaci. 'Mi oferă cucoana...

— «Toartă cu nuci!» 'Mi scânteie prin minte, că Yu-supoff tot «tortă cu nuci» i-a dat lui Rasputin, și ...nu-mai lui; asta n'are nici zahăr presărat să mă scape, nu iau nici mort! Trag de mânecă gazda, îi spun și cocoanii, o rog să ne lase să ne cărăm după masă, am rostit bagajul și vrem să le facem loc; au lume multă vedem, și nouă ni-i bine și jos, la Falger. O 'ndeamnă și Gheorghe, findcă așa vrem. Cucoana privește spre Pista, tot 'l sărută dintr-o privire, Jodka se uită la ea oftează și 'nghite o cană mare cu vin.

— «Căz' nu se poatie, domnu drâghe..!»

Intervine gazda, ține cu noi...

— «No căz' nu'mi mai batie toaca 'n cap *Ghedrghie*, nu se poatie domnu drâghe, stați fore graba cât poftieți, ieste loc pentru toată societatia; casa âi mică, mică-i dar la noi merem tot un drac, ne strângiem; no stați frumos și odihniți aici!» Galeș privește spre Pista, ...am înțeles, sîntem... «elefanți!» Tac, ce să fac. Și mă bucuram că plec! Conversație foarte-animată, sârbește, ungurește și limba ail'altă., cum i-o zice; vorbim și nemțește. Centru ...românesc de ...cultură! Cucoana-i proptită toată 'n Pista. Nepoata s'a sculat și stă cu coatele pe umerii lui

Nenea, Nenea 'și vântură mâinile pe sub fustele ei și fata râde că se gădilă...

— «Ei ! ? dar noi ce...! î» întreb pe Mărio pe franțuzește.

Nu-s toate felurile pentru noi, văzurăm. Aduc poamă, harbuz. Nenea curăță-o pară, se topește 'n gurița nepoatii. Cafele. Gazdii i-aduce o lingură mare de supă; m-a lămurit c'asa-i cu cale să se bea cafeaua, toarnă lingura plină pe gât, jumătate din ceașcă odată. Multe 'nvață omul! Cer și eu o lingură mare, mai cer și un ardei sârbesc; mușc din ardei și sorb din lingură cafea. Or învăța și ei dela mine ceva ! Pista... congestionat doarme pe scaun, coate pe masă, cap prăvălit în blid. Cu un măr în gură bine i-ar sta! Toți se scoală, îmbrâncesc scaunele, scutură masa, cad șervete; se 'ntind, râgâie, cascade, — gazda sbârâie din chitară, a luat-o din cui, cu ochii 'nchiși privește nepoata, îi gădilă coardele și-i râde muștața. Mă 'ndrept spre ușe, mă chiamă:

— «Na ... vezi dragule, dumniavoastră simt ieu nu sântieți încă satisfăcuți dieplin, vrieți să viedieți Cerbii î»

— «Mi's cocoșat de satisfăcut și ostenit încă mi's deplin, mulțumesc nu vreau să mai văd ni-mie!»

— «Apăi, merem la foc afariă, i minunat! să viedeți cum ardiă!» Și eșim. Vorbim.

— «Fata asta-i drăguță ! numai trei păcatie arie...,» zice unchiul.

—î

— «Apăi întâi mi-i nepoată...»

Hopul ăsta l-a sărit, 'mi zic.

— «Apăi îi prea tânără...»

Acum vorbește despre ...neputerințele lui !

— «Și al 3-lea ...arie limba prea scurtă!»

Ghiuj bătrân și libidinos! — «Fata să nu se vaite... încolo... aistea ți-s sculele de-acum!» spun și trec înainte.

La o parte în fața bucătăriei, bănci rânduie, 'rei. Bănci înguste și lungi, fără spătar, 'mi par bănci de școală. Șubrede, se mlădie când te-așezi. Stau, mă ridic cu spaimă, dacă s-o așeza pe a mea și ăla *Burtosu*, crapă banca, se sfarmă. Mă uit, nu-i. întorc capul: saci înfun-dați au plecat la braț, au pornit spre casa mică și albă, se proptesc unul într'altul, se opresc și iar pleacă; 'l duce să 'l culce, poate 'l și leagănă. S'au dus să se... culce. Mă 'neacă fumul și mă ustură ochii, mă mut la alt cap de bancă. Despicături mari de brad cât o bârglă, sprijinite 'n cap surlă, multe. Fum gros și flacăre jos. Se împletesc limbi de foc pe ele. Trosnesc, se așează, sar scânteii semă-nate 'n lături și aruncate 'n slavă. A coprins focul lem-nele toate, arde 'n năbădăi! S-a luminat zidul din față și casa din spate toată, perdelele trase, — cuibușorul lor! De n'o fi Leu su'pat, că'l surpă. Mă uit., și el mă căta, vine lângă mine.

N'aud ce 'mi spune, spune încet și trosnesc lemnele

tare. Bătrânul, cucoana grasă și liceanul s'au dus, nu-i văd. Waldy stă grămădit, ferit, culcat la o parte cu botul pe labe. Un elev-brigadier trece cu o sarcină mare de lemne, în ușa bucătăriei le-așează. Altul cară apă dintr-o putină 'n alta și unul, tot brigadier se vede după tunică, rostește clada cu lemne, le-a 'mprăștiat focul. Flăcău-i mărunț și oacheș; i-au fugit mânecile surtucului până 'n coate, brațele: pielea și osu. Desculț. Băieții ăștia 'mi par cam slăbuți, hrană știu ...abundentă; abuz de aer de munte, pesemne!

Unchiu îngână un cântec, și ea o lălăitură:

«Pepiku-Pepiku topaghele Cătscke,
Vona seghi na lavițe
La-la-lă,
Potpârdel si plâcie!
Le-le-le !»

Stau la o parte; pe genuchi 'și tine nepoata, mâinile scarmână 'n poala feteții, cu gura îi desmiardă tuleii din ceafă și fata râde.

S'a potolit focul dar luminează, suflă vântul încet.

Leu se 'ndreaptă spre ei, s'a oprit. A ridicat un picior și ușor a ...stins focul acolo. Rușinos cățel! Mă urnesc după bancă, dau să plec.

Sporovăiește.., începe-o poveste, — o șterg! Și iar la

I
*

{

î

1

|

^

i

noi în odaie: lumină, 'ntunec, — fum, pișcături... Căsnim să dormim. Adorm...

Tranc! — tresar, s'a rostogolit un pahar, s'a spart.

— «Nu mi-i d'a buna!» spune Mărio.

— «Toată noapte-ai clămpănit din dinți, ai bulguit te-ai zbatut, ai gemut, ce-ai avut?»

— «Nu'mi vezi cămașa-i lac pe mine, ce să'ti spun? Slavă Domnului că... dar, ce-am alergat! — sînt frânt de ostenit și-abia 'mi trag sufletu-acum!»

— «Dar ce pățiși omule? Te-a durut ceva?» 'l întreb.

— «Mă dor picioarele de alergătură, spaim' a trecut dar să'ti spun: mă dusesem la pescuit și ca să nu 'l mai acresc pe ...ăla, lăsasem pârâul și păstrăvii și plecasem în sus pe cărare, în munte.»

— «Când bre!?»

— «Nu-ti spun., astănoapte-acum! nu mă mai zăpăci!»

— «Acum?» — fac o cruce.

— «Zic, o luai pe cărarea de pirș. Ai văzut tăblia galbenă pe care -i scris: «Vânătoarea Oprită»? pe-acolo am trecut. Cât oi fi umblat nu știu, cine-a pătruns vacul din!?... De-odată s'a făcut că se prăvălește pământul, m'a înecat duf de pucioasă, m-a orbit lumina albastră și dogorea pe de a rândul, se clătina muntele tot și uruia văzduhul, și s-a aprins pământul! *Necuratul!*» Iar fac trei cruci. — «Smolit, cătrănit se rânjea la mine, sim-

team cum 'mi intră picioarele 'n burtă și 'mi crește părul pe cap, numai aveam sânge 'n vine, dar mai era loc de spaimă, să vezi... A bostogărit din gură, a scormonit cu-o furcă brădetul, a răcnit din puteri. Ucigă'l toaca nu-i?! Am auzit ropotind, parcă să scuturau cinci munți de zăpadă, sau se surpase zăgazul de sus și ...și când i-am v-ă-z-u-t... Mamă! au țâșnit picioarele din mine, m'au repezit la vale, nu mai fugeam, scăpăram, nu ajungeam pământul! Stârnise blestematu un ciopor de 6000 de mistreți după mine!! Fugeam..., ce fugă! și aburul lor înainte, ei mai să m'ajungă, mestecau din măsele și grohăiau într'un glas. Uite... la alt vânat m'aș mai duce, dar la mistreți nu mă las dus nici legat, prea am alergat! Zic..., 'mi spuneam: de-oi poticni acum, uruială mă fac! Când să ies din pădure, colo lângă tăblia cu aviz, m'a secăt la mațe spaima, — îngiulgită într'o maramă albă, o aia nemaipomenită, ochii verzi și cât farfuria, roșcată la față și cu pliscul cât iataganu, vântura din aripi, 'mi tăiase drumul!! Am cotit între pomi și m'am plesnit cu capul de unu, — m'am trezit proptit cu căpățâna în colțul pietrii... după masa de noapte, uite cucuiul!»

— Frumos vis, bine-ai dormit!» îi zic.

Și iar am veghiat toată noaptea; lumina aprinsă nu-i mai îndeamnă să iasă la masă pe noi, ?tau grămădiți în saltele, la 'ncheieturi. Purecii mai îndrăzneți, vecinie drumeți nu s'au astâmpărat, și-au făcut de cap, tot l-au

bășicat și Mărio 'njură; așa fură păcatele toate pe noi noaptea 'ntreagă și droturile 'n noi.

Ne sculăm, ne 'mbrăcăm, să pornim la drum, numai noi amândoi. Spre stăvilarul ăl mare... dacă om prinde, o s'avem de mâncare. Luăm o bucată mare de pâine, și sare. Coborâm pe cărare spre râu, — o luăm la picior pe râu în sus. In poarta lui Falger doi copilași. Copiii lui: Ida fetița cinci ani și Max șease. Bălani amândoi și drăguți.

Neaș români, așa ne vorbesc limba, vorbesc și nemțește. N'avem momeală pentru vânat, ne prind copiii lăcuste. Pornesc fugulița 'n livadă, alături. Sar cosașii prin iar-bă, copiii sar după ei; Max îi potolește cu pălăriuța, o umple, o ține 'ncheiată și strânsă la piept, ne-o aduce. Ida ține mânuțele strânse, printre dește petrec mustățile verzi de locuste. Am pregătit cutia, să-i descărcăm pă-

lăria. Bagă iar în ea mânuța Max să le scoată, ...vax! «Zâzzz!» scânteii verzi, toate-au sărit, s'au răspândit pe șosea și prin iarbă. Max cu gura căscată, fetița aleargă, dă să pună mâna pe una, scapă ce are în mână. Acum gonim câte și patru după cosași și locuste. Iarba 'ncărcată de rouă, stă aplecată, lighioanele mici ruginii sau verzi sub ea 'n adăpost. Te pleci, întinzi mâna, casna și-atât! S-a proptit în picioare, un stângen-doi sare coșu și-alergi, vreme să ai! Patru la pândă, la goană, am prins trei, i-au prins copiii; sînt în cutie. Pornim, copiii s'au luat după noi.

O 'ntăritură 'n mal, la un cot. Bușteni întocmiți, unul pe altul în lung așezați, și 'n lungul apii; curmați la un capăt se 'ncheie cu alt rând de bulumaci: perdeaua spre apă, și altă perdeă de bușteni sprijină malul. Golul umplut cu pietroaie. Clăditura 'ntreagă taie curentul, să n'aibă pluta popas să se-anine, nici să dărâme malul, sau să se sfărâme, potopită 'n pietroaie. Șivoiul o mână, ajunsă pluta aici, în ap' adormită, lovește ușor, lunecă și curge la vale.

Intărituri de aistea sunt pe de a rândul unde-i un cot în loc.

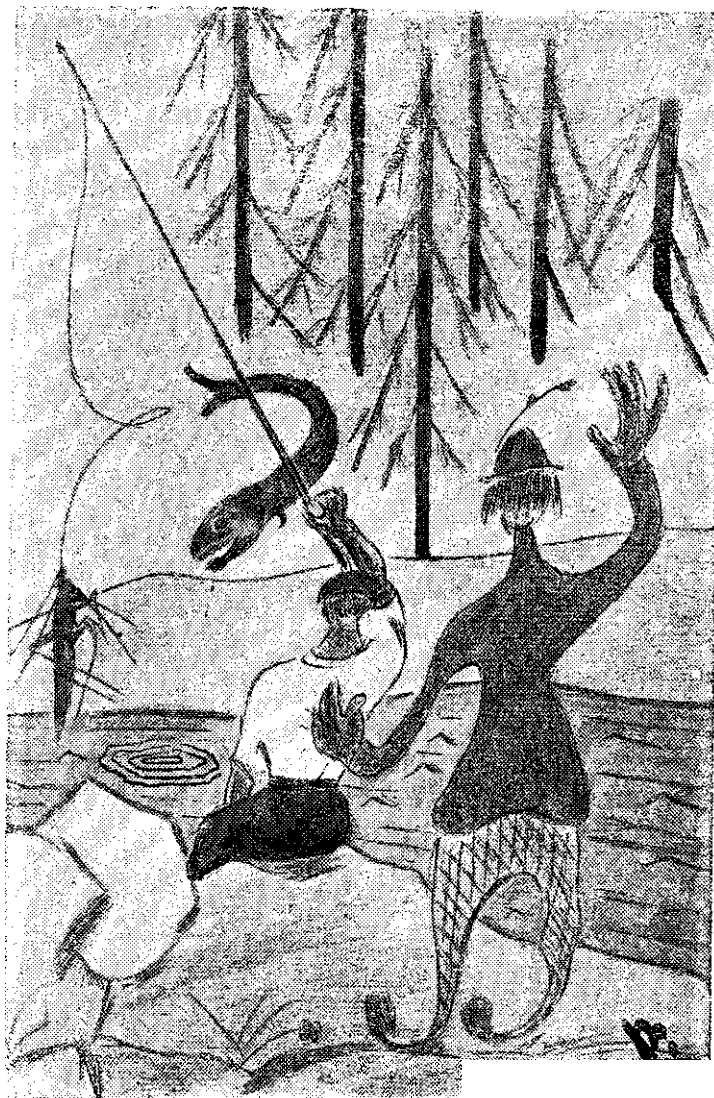
Lăsăm șoseaua, pășim printre pietroaie pe malul de grinzi, ne oprim.

Mărio 'mi spune să stau mai la fereală, că peștele mare-i isteț și aici sînt numai din ăia, și 'mi vede cămașa

I
|

4*

că-i albă și pier. Stau cum 'mi zice, un pas înapoi; la doi stâneni sub mine și înainte, apa adâncă și odihnită; la vale gâldăul, iar fierbe apa. Lăcusta 'n cârlig și undița 'n apă, și-aștept... Cinci pași mai la vale, înțepenit în crăcane, undița lungă, alungă sfoara pe apă departe, Mărio la pândă, gândește pesemne la peștile-ăl mare. Simt că mă trage de băț și de mână. Încet cum îi rostul, trag încet. A stat din zmicit, dac'a zmucit; trag iară, trage. Iar stă. Cu gândul la gard, n'o fi iar gardu!? gândesc că iar s-o fi aninat undreaia și răsucesc odată din băț și dau drumul ușor; se deșiră iute mosorul, uruie morișca cu sfoara, privesc spre apă, capătul sfării 'nmuiat în apă fuge la vale. — «Trage!» 'mi strigă vecinul, — «Ușor!». Prind repede sfoara de băț, să-i astâmpăr goana, și 'ncep să 'nvârtesc morișca cu sfoara. Zmucesc tare, mai stă cât ai clipi și 'mi îmbrânțește mâinile-amândouă bățul din mâini, gata să 'l scăp. Se 'ndoaie de vârf, acumă-i una cu sfoara întins, și să te ții, trage! Or îi Necuratu ori pește-mare/ Pornește cu sfoara la vale, mi-a scăpat de sub deșt firul, mă zăpăcește 'ntâmplarea. Acu ce-o fi să fie! dar ...dac'o fi Vidră? Când oi iscoate-o la mal sare cu dinții pe mine! și țin de undiță tare și depăn de zor. S-a scurtat sfoara, trage 'n putere, fâșiie lungă de-argint și mare, sare din apă, undița 'l ține. T scot capul afara, — ei?! nu spuneam eu că 'l prind? Mă uit la Mărio, blejdit mă privește. Are de ce, ditai păstrăvu

4*

mare, trage-o oca, și mai bine. Zmuțește, 'nțepenesc mâinile-amândouă pe băț, mă las pe șale, svâcnesc odată, Fam repezit afară din apă, să 'l arunc sus pe mal! întind mâna să 'l iau, s'a mai zmucit odată, a scăpat și-a sărit... în apă. După el! Dau să m'arunc, mă prinde de brăcinar Mărio: — «Unde vrei să 'l mai prinzi, dacă l-ai scăpat după mal?» Săream îmbrăcat și degeaba, să prind pe naiba? O fi ajuns la Vișău! A plecat răsbuzat, m-o ție minte, și eu pe el; m'a lăsat cu buzele umflate. Râde și Mărio și Ida, și Max râde.

Mă căsnesc, și-o pornesc în sus pe râu. Și merg tot într'una, un ceas mai bine. Trage de mâneca cămășii, Max lângă mine. Micuț și desculț, nu l'am auzit pășind

după mine. Mă acrise 'ntâmplareâ și îmi vedeam de drum. 'Mi-arată cu degetul, sub mal, jos în râu, cât îi de lat pe fund de pietroaie un gard, 'l petrece apa, tot 'l acopere; dar la vale de el a săpat apa locul adânc, și-i adâncă apa și potolită.

— «Aici 's iar păstrăvi mari!» spune copilul. Păi dacă, sînt, să-i ...luăm, nu sunt eu tartorul lor?! înmoi undița 'n apă și-aștept ca stârcul, ce-o soroci norocul. Fuge-spumegă momeala cu apa, o trag și-o arunc înapoi și

r
\
/

iar pleacă. Zvâcnesc de băț s-o întorc, a sărit și s'a prins cârligul în gard și departe de mal. Ce-i de făcut? Jos în prăval și în apă, se-acată pe gard puiu de om, Max. 'Mi stă inima 'n loc, nu l'am văzut când a sărit după mal. Și-voiul e tare, dacă l-o fura apa! M'ațin la vale să săr în gâldău după el.

A descurcat alcaua și sfoara din gard și 'mi strigă: — «Trage!» și râde și vine. 'L cert și 'l sărut. Rupt îi cârligul, am scăpat de belea și de pescuit, și-i mai bine! Nu 'mi era d'a buna, vād. Max 'și face de joacă. M'așez pe o piatră și rămân cu gândurile mele...

!
i

XIX

„He was a mani”

SHAKESR

Sub picioarele mele râul nebun și grăbit spală spinările albe de stânci și pietroaie, și curge la vale cu ...pește, pesemne. Suflă vântul pe vale și geme pădurea. Un trăsnet departe, un bubuit, răsunetul lui însutit 'l aduce pădurea și munții și valea-aproape.

S'a prăvălit un copac undeva în munte. Bietul copac! L-a ajuns neodihna; de un veac o fi stat la vînt împotrivă, For fi ajuns și anii. A purtat fruntea sus o vreme, acum..? dar în drum a ucis, a sfărâmat alți brazi înalți și voinici; i-a dărâmat bătrânul să-și facă pat să se cul-

ce. A trăit în picioare și moare alături neîngropat. Dacă și vedea groapa alături, nu trăia atât!

Curge mîzga din trunchiuri zdrelite și frînte, sângele pădurii curge pe pămînt.

— «Copacule frînt, ai trăit o viață 'n picioare, mereu la un loc, nu neastîmpărat ca oamenii. An de an ți-a însemnat un inel pe trunchiu, te-a 'ngroșat și ti-a 'nălțat tulpina. Gîndurile tale dacă ai avut nu le cunosc, dar gemătul tău când te-ai frînt, și crăcile tale toate tremurînd îmi spun cât ai suferit sărmane!

Ani de a rîndul vei fi trăit cu spaima 'n munte. Cunoșteai glasul cu care-ti vorbește omul, glas de fier, limbă-topor; câți ai văzut căzînd sau țipînd desnădejdea cu crăcile rugă spre cer, pe câți i-oi fi auzit plecînd spre pămînt, spre mormînt! Fii liniștit, tu cazi singuratec, nu ești în văzul, nici în auzul veri-unui om, eu uit și nu spun nimic. Ai scăpat de foc și de fum și n'ai să fii cenușe.

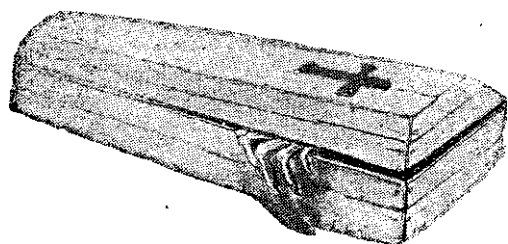
Dacă te ucideam noi? Apoi aflai ce-i canonul: mîna, picioare, crăcile toate, toate le pierdeai și pe rînd, deșt cu deșt, fiștecare crenguță. Și pielea după tine, scoarța 'ntreagă jupuită. Plin de răni, scăldat în sângele tău, ud de mîzgă, înoroiat de țărână, târîș prin răstoace, dea-valma cu alți frați de-ai tăi, rostogolit pe jghiaburi, lovit, stîlcit sau târîș tras de boi pînă 'n vale, gol rostogolit pîn' la râu, de ce te-ai scuturat într'una, de ploii, de

ape aveai parte, de apă! Bătut în cuie, întocmit plută cu alții, însemnat de bardă, zdrelit de pietre, înecat în apă dar lustruit și spălat, călătoreai tot râul, tu răzeș din munte, ajungeai la oraș! Acolo odihneai pînă-ți venea rîndul. Toate 's rînduite la oraș.

Apoi cunoșteai o roată cu dinți, toporu-i unealtă de tară și numai avea ce să-ți facă; roata 'ti împărțea trupul și născocitura ceal'altă, ferăstraiele 'mpreunate te despica tot. Tot trupul scînduri! Mai păstrai tu o picătură de viață sau de simțire în tine? Aflai că oamenii lacomi peste măsură, fiindc'au tăiat prea multe păduri și copaci, n'au ce face cu lemnul acuma și zac buștenii grămadă și putrezesc. Par'că nu puteau să zacă și în pădure!? N'au bolile lor sau să crească dacă-i lăsau în obor? fiecare 'și are oborul, atît cît îi umbra, i-a lui și-i ajunge. Stive de scînduri zac, putrezesc în gări și prin porturi; te purta nenorocul poate și pe acolo... Dacă treceai hopul, gîndești ce noroc întâlneai? întocmit scînduri, dacă n'ajungeai ladă, scăpai o vreme de foc; dar altfel numeri anii decît noi, ai altă răbdare, dar vremea te-ajurge, și tot la foc ajungeai sau, purtat pe valuri departe, te înghițea adîncu 'ntr-o zi! Scîndură... petreceai clavir sau vioară, învățați să plîngi iară, și 'n bucățele sau.../pat aflai cum odihnesc oamenii, puțini de-un cărd de vreme. Cum 'și trudesesc ...nesomnul!

Aflai și cum iubesc, dar câte suferinți aflai: în pat pă-

timea oamenii și cei mai mulți dintre ei mor tot în pat; ești răsbunat, cutia cu care-i petrece la groapă, și îi îngroapă tot de brad. Acolo bradule mort purtai în tine alt mort, putrezeai împreună! Pământul are căi nemărginite de multe dar și cei de 'și fac rău se 'ntâlnesc și ăi

de 'și fac bine, — 's puțini. Iată soarta de care-ai scăpat și sunt mulți ca tine cari-au căzut în ghiarile noastre, — și eu sînt om, nu mă blestema 'n zadar, n'am amestec cu ăi de te taie!»

Dela oraș pîn'aicia toți munții s'au golit de pomi. Dece i-o fi tăind într'una dacă's sorociți să putrezească aiurea? Bucovina era o pădure, acum un cimitir de trunchiuri smulse și strâmbe. S-au deprins oamenii să verse la sânge, — «păcatul tău îi că ai, de-aia 'l varsă că văd nu mai trag folosul din tine. Hrăneai o lume din trupul și viața ta, acum sărăcia îi suge și mor de foame și de frig mor, c'au cheltuit alții parale prea multe să te doboare și să te care și lemnele 's scumpe, și 'n paguba

nu vor să le vîndă. Sărmane copac, te-am auzit murind și mă doare, am odihnit poate 'n umbra ta, și...»

Vorbesc copiii, a sosit din urmă și Ida și Mărio, a prins un păstrăv de-o șchioapă, tot în locul unde 'l scăpai pe al meu. Pornim înainte, copiii cu noi, de casa lor sînt departe. Ar fi cu cale să prînzim, copiilor le-o fi foame îi târziu, dar un pește, o bucată de pâine și ...sare? Unde-i «minunea»!?

O vrea Dumnezeu! Și pornim înainte. Mai stăm, Mărio mai prinde doi peștișori de-o litră, Max face haz și Ida bate din palme.

XX

*..Was blieb? — Ein schlichtes Kreuz
aus Holz und — eine Mutterträne.*,
ERNST STAUS.*

Se desparte râul în două, lasă pe dreapta o șuviță de apă. O trecem, sîntem pe prundiș. Apa mai mare și multă curge sub malul din față. Mai sus de noi și departe un podeț peste râu. 'Mi par doi Sfinxi și negri. Ajungem. Așezați pe grămezi întocmite din lemne cioplite și încheiate, la doi stînjeni unul de altul, doi cerbi — coarnele rupte, culcați cu capul pe labe par'că dorm sau veghiază. Ciopliți din bardă dintr'un trunchiu de copac, crăpați de ploi și de soare, mâncați de putregai

|
>>>

și de cari, înegriți de vreme,—acoperișul a fost, l-a suflat vântul, — păzesc intrarea pe pod. Trei trepte, urcăm. Nu-i pod cum se face; doi bușteni lungi cât copacul, alăturați, 'și sprijină trunchiul aici pe prundiș și fruntea pe malul din față. Apa curge doi stânjeni sub ei, curge și plânge... Pășim, se clatină, se albie și tremură podețul. Copiii pe mal înapoi.

Malul din față munte. Un cot de munte; în stânga pâraul, curge în râu, curge și plânge. Netezită coama de munte, spre râu și spre părau. Din pod un prag. Cinci trepte, acoperite. O santinelă. Trup falnic de om. Cască nemțească, german. Pușcă și baionetă. Smirna stă. Fata înegrită și tot trupul, tot dintr-o bucată, lucrat din daltă dintr'altă viață de pom. Strajă stă și veghiază, și altă strajă un pom, uscat și mort între morți. O bancă și urme de pași cari-au stat: trupuri pe bancă au odihnit acolo, și-au plâns bieții oameni poate copiii lor. Urcăm iar șease trepte.

Când intri 'n împărăția spaimii vezi dintruntâi un nemărginit deșert în care se zbate-un schelet, iată ce-ti spune închipuirea! O cetitorule, aici îi locașul durerii, uitarea urzește put fără roată, plâng morții căzuți într-o noapte de groază.

Ce liniște-adâncă sub crengile 'mpreunate și grele!

Sub o ulucă îngustă, crăpată, pe o cruce 'negrită, plecată, un Christ răstignit, pe coltul gurii săpată 'n lemn

s'a prins durerea adâncă și mută, se 'ntreabă par'că: «Dece-am îndurat atâta!? și pentru cine!?»

În lături, departe, doi îngeri, aripile 'ntinse, crăpate de soare și ploaie; sunt veștejite aripioarele lor. Păzesc sau se roagă.

Și jos morminte. Multe și mari, cruci rânduite. Nume pe ele și zile 'nsemnate. Crucile spun cine-i stăpânul vremelnic pe loc, de odihnește unul; dar sunt și cruci înfipte multe, și numai câte una pe o movilă mare, acoP odihnesc mulți, sub câte una o sută. Ofițeri și soldați la un

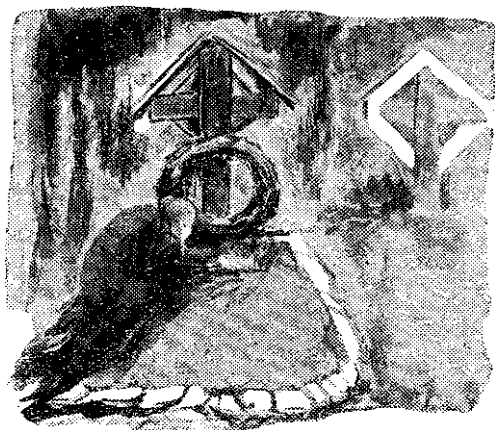

loc. Pe soclul crucii toți însemnați, nume și grade, toți odihnesc împreună. Jăger = Reg. 3., batalionul... 8, 5... Aici... «Ce va fi» îi lene și-odihne de veci; abia o găză mică și verde, o vād, scobește încet, î-n-c-e-t-i-ș-o-r în țărâna uscată, pe o movilită. Încolo *somn*.

Viață 'mbătată de nemărginire! Sufletul meu 'l credeam adormit, și iată cum se deșteaptă 'ntre morți! Cad spice de pin și se 'nfig în țărână, un gorun se desbracă de frunze să-i învelească, e toamnă și iarnă curând. Amărăciunea-i lină și mintea senină, o simți liniștită. Morții 's bine aici, îi încălzește pământul, le-a supt tainele toate. Remușcări, dor, îndoială, avânt, sfârșite toate! Alt popor... de rădăcini de copac mișună, ei dorm. S'au topit; argila roșie a supt făptura albă. Harul vieții a tre-

cut în flori, — sunt floricele, — și 'n pomi. Gândurile lor, vorbele? fraza obișnuită fiecăruia? — toți avem una 'ntre toate, — farmecul, sufletul, simțirea, unde? Toate sfârșite!

Viermii au scobit cuibul privirii lor. Ochii, gura, fața

întreagă și trupul s'au topit în țărână, au reintrat în jocul prefacerii fără sfârșit.

Slabă imortalitate neagră și aurită de glorie, cum vrei să faci din «Moarte» un sân de «Mamă», odihnă?! Amară minciună și pios șiretlic făurit să-i mâne la groază și să-i așterne 'n odihna de veci! Privesc o cruce vopsită proaspăt, o placă mică smălțuită alb spune: «45. Bleibtreu Thomas *) fr. Jäger = Reg. 3. geb. 23/XII 1899 gef. 24

*) 45 Max Fleisch. 1e Kamp. München.

Dez. 1916 am Coman». Voluntar, a căzut. Șaptesprezece ani! Un copil blând și bălan, n'ar fi vărsat o picătură de sânge, așa l-au crescut; a venit să ucidă și l'au ucis!

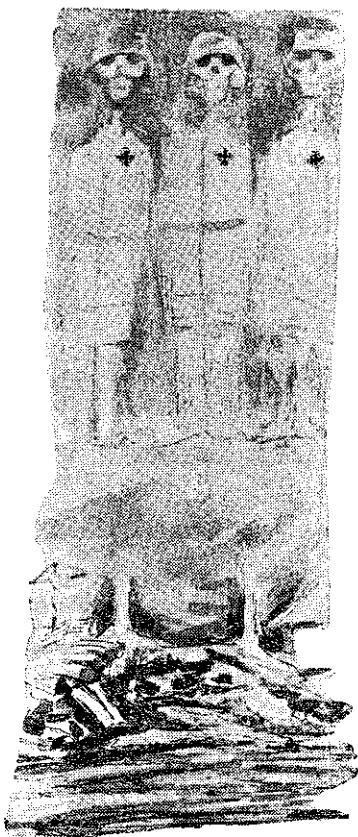
Flori pe mormânt; nu s-au uscat încă. Alături, în nisipul aleii, proptite 'n mălulețul de mușchi și iarba strivită, două urme rotunde, alături și-adânci; sub povara durerii în genuchi aici a plâns «Mama» copilului care doarme. Când a pornit, o lună sau câteva zile 'nainte să cadă, amăgit, râdea, sbura, 'l mâna nebunia care ne prinde, din când în ...când. A trecut, dar mama lui plânge până 'n mormânt! și vine să 'și vadă copilul aici. Scurt ceas e viața! Ce «va să fie» vâl nepătruns; puțină credință ce am mi-o spulberă judecata 'ntr-o clipă și ...tot mintea o pune în suflet la loc... sau sufletu 'ndreaptă ce a strâmbat mintea?

M-o-a-r-t-e, taină neagră, rit nepătruns, cult neînțeles, cei cari te-au aflat vor tăcea în veci! Limba topită, zăvorită gura, stinse simțirile, cad trăsniți când pătrund în împărăția ta, privirea lor se stinge când te-au privit; așa-i culegi, așa-i primești, să tacă 'n veci!

Și 'mi plimb pașii prin cimitir, privesc la malul dinspre râu. L'au întocmit, l'au întărit. Aflasem: ...sînt doi ani, când s'a dărâmat stăvilarul, ploua de două săptămâni încheiate; curgea șivoiul nebun, umflat peste maluri, fără odihnă, a urcat apa să se odihnească aici.

Cimitirul era plin de... ce'l împlinește; a scobit apa ma-

!, a măcinat pământul, a dat peste cutii, le-a rupt fundul și... din trei sicrie-au eșit trei soldați la «Apel» și 'n

țmută! îi păstrase varul din mal. Toți trei îmbrăcați și încruntați la față, tigvile sparte la toți trei de șrapnel.

încolo întregi și țăpeni. Gata să-i ia apa. Falger le-a purtat de grije, consemnul era să nu-i lase să plece.

I-a adunat, le-a cetit popa odihna, și i-a mutat mai în deal și a întărit malul; altfel fugeau mulți, se răspândeau pe vale toți.

O iau spre stânga, trec spre părau. Aici cimitirul închis cu... *sârmă ghimpată*! Nici aici n'au scăpat de ...zămislire de iad; câți a ucis născocirea asta drăcească! S au răzimat morții pe ea sus pe creasta de munte. Plecați din tranșee, porniți la asalt să alunge pe ruși din șanțurile lor, s'au proptit unii 'n sârmă, acolo-au murit, și alții s'au întâlnit cu cei eșiți din șanțul din față.

Le scăpărau ochii la toți de mânie, s-au prins în strânsuri sălbatece, scrâșnind din dinți și-au strigat ura, gura 'n gură, și fierul-cuțitu 'nsetat de sete nebună de sânge s'a săturat din trupurile lor; și-au împrăștiat mațele-acolo și pe paturi de pușcă și-au golit tigva toată; s'au liniștit, sărmanii!

N'au fost certați dinainte dar s'au ucis să ..Impace pe alții. I-au cărat în vale. I-au adus aici, rânduri rânduri nesfârșite. Au stat să se adune, mulți pentru o groapă. Le-a spălat ploaia fețele 'ngălbenite și reci și s-a scurs apa 'n râu să 'l crească. Ei au stat din crescut, bieții copii!

Și totuși,... 'mi spun, aveai putere Doamne să stăvilești iscoada și necazul! Să țărmurești ura, s-o stingi. S'alungi

năpasta, să 'ndepărtezi moartea! poate, dac'ai fi vrut!?
Ai lăsat să domnească ail'altă lege aspră: tot ce-i prevedere, numai și pentru ce va să se nască, încolo nici-o oblăduire, niciuna!

Dar copiii ăștia cari-au murit, n'avuseseră încă timp nici să ...iubească!? Oeârmuirea e prea aspră, Doamne!

Sărmanii copii și sărmanii nemți! Ne-au fost vrășmași, așa au sorocit alte 'ntâmplări, n'ar fi vrut-o; aveam cu noi, între noi, pe *cel mai bun* dintre ei, a fost să fie așa! Plec, părăsesc cimitirul și...

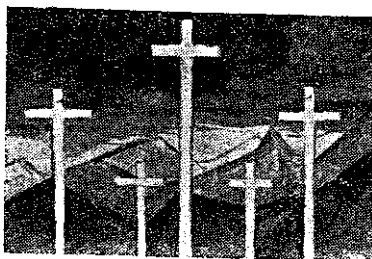
«j'ai crie le coeur tres bas:

«la vie est triste ici-bas!

«L'eeho m-a repondu: «Bah!»

De când au murit... ce s'a schimbat pe valea asta? Ii mai bine? Trage folos *cineva*? Poate... încolo...

„Curae *non ipsa in morte*
relinquittm”

Plecăm pe pod înapoi. Copiii se joacă 'n prundi? — «Hunger copii?» Răspund într'un glas: — «Jâ!» Pornim spre vale; aproape, acolo la cot în liniștea apii, poate ne-ajută norocul să împlinim patru, un păstrăv de fiecare. Mărio îi dibaci și noi avem nădejde. Pe șosea, ne tragem sub o stâncă eșită din munte în lături. In adăpost vrem să facem focul. Adunăm surcele și lemne, să rostim prânzul. Dac'am avea și smeură, puțină? Dincolo-i multă, pe malul cel'alt. Pornesc copiiH 'ntr-o goană; din piatră 'n piatră pășesc, sar și fug. Au trecut, acum se cațără amândoi pe malul din față. Au urcat și aleargă, se pierd prin tufișuri, se pleacă, se 'nalță, culeg și cântă. Smulg din râu două pietre curate și lătarețe: plita. In adăpostul stâncii le așez culcate pe două pietroaie, pirostrii. Mașina de gătit îi gata. Supt ...plită și 'n lături grămădesc găteje, surcele. Aprind focul. O flacăre slabă, limbă subțire de foc, fâsâie, atinge și linge surceaua mica; flacărea crește, afumă surceaua, o 'negrește, o despică și-o răsucește; fum izvorăște, pătrunde grămada de lemne întreagă și se înalță. Sfârâie: gem gătejele, trosnesc bețișoare și crapă, bufnește flacăra mare, țâșnesc limbi de foc și sar scânteii peste tot.

S'au întors copiii. Mănuțele 'mpreunate, și 'n frunze boabe roșii de sânge, o grămăjioară de boabe varsă fetița

clin poală și Max ne aduce pălăria plină de smeură, de frunze de tufă și de urzici. A mistuit flacăra lemnele toate. Două sarcini de crăci aduc iute copiii și focu-ador-mit se deșteaptă: fum și scânteii, s'a încălzit plita.

Vine și Mărio, aduce încă un păstrăv, s'a împlinit minunea!

Privește la foc și ne spune că taică-su, Dumnezeu sâ-i odihnească țărâna! într-o zi, și el era mic ca un nod sau cât Max, și îi era foame cumplit, — erau la pescuit; le-a fript pe o piatră păstrăvi.

Copiii ascultă povestea trăită demult, și mestecă 'n gurițe ce or să pape. Mărio scoate din geantă peștii câte-și patru, călărește șoseaua, coboară la râu să-i golească de măruntaie, să-i spele curat.

Acum ne-am strâns toți la foc, împrejur. Pietrile-plită sînt calde, ard. Am rînduit peștii pe ele, la rînd patru, presărați cu sare; doi au și icre și unu are lapți. Dogoriți pe o parte, Mario-i bucătar, îi întoarce pe ail'altă parte. Solzii mărunți s'au pârilit și pe pielea arsă, cojită, se-aprind mai tare picăturile roșii care le presară trupușorul lor de pești împărătești. Friptura e gata, îi deslipim după plită. Unul s-a lipit de piatră, 'și ia partea ei; deslipim o bucată. Avem trei păstrăvi și o bucată. Tm-părțim pâinea 'n patru, bucățele mici. Copii capătă doi pești întregi, și-i papă cu pâine la repezeală. Căpcăunii mici ar mai păpa încă patru! Izvorul alături în stîncă,

bem apă rece. Mărio deslipește coaja de pește rămasă pe piatră, Max 'l privește... și-o papă și trei firimiturile de pâine.

Trecem pe feluri la smeur' adusă de copilași, lăbuțele roșii și gurița toată; mănâncă cu poftă copiii. Nu-i glumă atîta alergătură pe ei! Și-au amăgit foamea; acasă pe masă, și masa-i gata la ceasul ăsta, acolo îi așteaptă o găscă pe varză, ne spune Ida. Trece-o căruță, 'i oprim să le dăm buclucul, copiii. Pân' să oprească au sărit în cotigă tovarășii noștri; rîd, țipă, vorbesc, ciripesc și tîlmăcesc ălor din butcă zaiafetu dela foc lângă plită. Pe șoseaua de piatră hodorogește și sună, ropotesc copitele, ușor se duc la vale.

Noi ne-am potolit foamea bine, aprindem câte-o țigare din tabachera lui Mărio. Fu masa cea mai gustoasă de cînd am venit! Ne 'ntindem la soare, ne cîntă râul alături; aromim, ne prinde somnul. Și tot râul ne deșteaptă, pornim iar în sus pe șosea. Ajungem la un canton. Ni-e sete și cerem apă. Lîngă portiță o bancă și umbră. No aduc un urcior, tot îl golim. Stăm de vorbă cu pădurarul, și ăsta ne spune păsul și multe... Aflăm că pârăul din față, ăl de curge pe lîngă cimitir, îi plin de păstrăvi. Pornim. Trecem podețul de bârne, intrăm iar în cimitir.

Umbră și jale. Copaci negri și mari, nici sgomot, nici șoapte, umbră-așternută, noapte. Cotim la stînga, tre-

cern gardul de sârmă, coborâm în pârâu și suim. Jghiab lat de butuci, a fost șosea clădită din trunchiuri de brad pe care târau brazii ciopliți, când mai erau brazi în munte. Au chelbit munții 'mprejur, s'au isprăvit copacii. Ne-umblată șoseaua, a năclăit-o apa, nomolul, și-a putrezit-o ploaia; șivoiul a umplut-o cu pietre și a năpădit-o mușchiul verde și buruieni; umbli-anevoie prin pietre-ascuțite, cufunzi în noroi și pe-alocuri o 'neacă pârâul. Și urci tot într'una. Umbli mai greu ca pe munte. Apa m'am făcut tot de osteneală și de zăduf, scot cămașa, o anin într-o cracă.

— «Aici», ne spune pădurarul, — «boierul ăla cărunta și meșter mărie la prins peștie, a prins mai anu patrusprezece păstrăvi tot de-ăia marii! Tot aici o ucis stăpânul aseară o ciuhă și alta azi dimineață, jos lângă cimitir o căzut, s-o târât pân' acolo. Lacurile 's mai în muntie, merem sus pe gârloacă?»

Începe să plouă, ne 'ntoarcem. Ajungem la râu, a stat ploaia.

Trecem podețul. Pe șosea huruie-o căruță, vine; sar copiii din ea.

Ida și Max, sătui odihniți s'au întors. Mai e un pătrar de poște până la stăvilar. Ne-au spus, ăi depe-aicia, că-i lucrarea cea mai de seamă din Europa întreagă. O ?L. Plecăm cu cotiga, urcăm încet. De la o vreme se frânge șoseaua, înorioată, înecată de râu și măcinată de apă. Pe

prund stive de lemne, cladă 'ntreagă de trunchiuri. Un podeț pe stânga, și din munte curge în albie largă pârâul, chilăvit odihnește.

...Acum șoseaua îi clădită 'n bârne, în curmeziș așezate. Troncănesc roțile și caii alunecă, ne scutură căruța, oprim. Pornim pe jos și ajungem. A rămas sus șoseaua, s-a prăvălit albia râului toată. Vale adâncă; în sus și în fund de-a curmezișul și cât îi valea întreagă un zid, clădit din piatră; înalt de opt stânjeni sau zece și lung de șaizeci poate; capetile proptite 'n maluri de stâncă.

În mijloc, deasupra o hrubă sau casă o fi. În dreptul ei, la 'i din cât îi zidul de 'nalt, măsurat de sus, în zid stăvilarul și jghiabul de blăni, 'l împlinește apa repetită pe gura deschisă doi stânjeni în lat. O prispă 'n beton și se răsfiră apa domol spre scoc corlește, lac odihnește acolo și-adâncă.

Privii din vale. Suim. În stânga o casă cu două caturi și 'n dreapta... stăvilarul—clădirea. Prispă lată, cinci stânjeni mai bine, te mână spre adăpostul din mijloc, acolo sfârșește.

Spre vale privirăm; spre munte, în sus, ...de uiți unde te afli, apăi crezi într-o clipă că te-ai deșteptat aiurea, în Svițera poate.

Un iaz mare, lat cât îi zăgazul, se lățește mai mult și de opt ori mai lung. Apa adâncă ajunge un metru sub

mine, la dig. Adâncă și 'ntunecată. Munți împrejur, pornesc drept în sus îmbrăcați cu arbori înalți. Brazilii bătrâni 'și scaldă umbra în iezer și 'l înegresc.

Șapte stânjeni de apă spre fund și rece. Doream să mă scald dar nu mă îndeamnă. Baia aici îi mai tristă de cât cimitirul. Intru în casa din mijloc. Uruit și sgomot de apă căzând. Crezi că e moară. Praf, — nu de făină, încolo rostit. Două cruci de cumpănit lanțul. O stângă de fier, canghela sorocește nivelul. În podele o gură, beznă 'ntunerec. Coborâm o scară 'n spirală, adâncă, îngustă și pe treptile din urmă udă, urlă apa și 'mproașcă; în stăvilă înăuntru o fereastră goală, gonește pe jghiabul de piatră apa nebună să fugă pe jghiabul de lemn de-afară, dar lasă să treacă lumina. Urcăm scara, ajuns pe podele ies pe ail'altă ușe; prispa te duce la mal. Frumoasă lucrare, 'ntocmită să strângă apile din șivoi și din ploi, din râu să crească un iaz. Când se strâng plutele 'n vale, dau drumul la iezer, crește apa pe râu de o jumătate de stângen, saltă plutele toate și le pornește 'n grabă; trei ceasuri până 'n Vișău, mai două postii.

Acum îi oprită apa, curge doar sporul. În trei zile se umple lacul și se scurge 'n trei ceasuri...

Și-aici aduni greu și cheltuești dintr'odată!

Lipsește paznicul, îi bătrân, optzeci de ani, și de treizeci e paznic. A plecat, aflu, la oraș să 'și târguiască merinde.

Tot plecat era și acum doi ani; ploua de două săptămâni încheiate și se umflase iezerul rău. S-a grămadit apă multă, împingea șivoiul, dar răbda zidul de piatră. Necăjit torentul urla; i-au venit ajutoare din munți și» voaie, au adus trunchiuri de brad multe și grele, și le-a repezit pe zăgaz. A sfărâmat fața și o poartă, a înecat prispele-amândouă, a măcinat tencuiala și a înghițit pietrile mari și a surpat binaua. Și-a croit prin zid două șosele largi, de ambele părți, mai să dărâme tot stăvilarul; a curs râul înebunit la vale, a înecat șoseaua, a mestecat maluri, a rupt podețe și a desgrepat morții, — a fost apă mare.

Nu s-a înapoiat paznicul; ...de n'ar afla șivoiul, și s'ar trezi 'ntâmplarea!

Pornim înapoi, înserează. Ajungem iar la canton, oprim. Ne-a ajuns și pe noi foamea. Ne dau pâine și unt și au scos proaspăt din stup un fagure de miere. Ne dau și cafele cu lapte; bieții oameni ar vrea, ne spun, să taie o pasăre iute, s-o fiarbă. Le mulțumim, ospătăm din belșug. Soția lui Falger încă-i aici, nemțoaică detreabă și bună; slăbuță, căsnită cu grijile casii și blândă. Ii de prin partea locului, bărbat'su a mai fost însurat, i-a murit soția dintâi, i-a lăsat două fete mari, sînt la oraș la stăpân.

Ne 'ncărcăm toți în căruță, plecăm. S-a răcorit vremea și plouă. Avem două plocaduri, înfășurăm copiii în ele,

osteniți adorm. Mai să ajungem acasă la ei, mă dau jos din căruță să-mi desțepenesc picioarele. Pornește căruța, și 'ncet plec și eu înainte...

XXII

„*God made him, and therefore
îet hun pass for a mari'*”

SHAKESR

Roșcovan și greoi urcă malul din râu, intră 'n șosea, mă privește; e breaz și 'nfoiat. Mugește înfundat și vine spre mine domol. Țsta vrea să 'mi vorbească, pricep.

— «Meri la Castel sau poposești la noi?» mă 'ntreabă boul.

— »Mă duc în deal dar m-oi opri și la voi oleacă.» 'i răspund.

Pășim împreună, nu sîntem înjugați dar ne 'nțelegem. 'Mi spune necazuri mărunte. Vorbim de una de alta, de multe. 'L ascult:

— «Reviru 'i are *domnu-boier* de mai doisprezece ani. 'L avuse Tissa 'nainte, era socotit revir înmpărătp.sc, din toată 'mpărăția ăl mai vestit ăsta era! L-a luat dintr'un-tai pe zece ani cu peste o mie cinci sute de lei arendă pe

an! Eram toți mulțumiți, dar când mai era un an să se 'ncheie sorocul, au venit niște grofi, domni de ăia marii din Pesta: un baron Kornfeld și altul Gutmann și-au vrut despielițații să dea pentr'un sfert din revir un milion trei sute mii, să'și ia asupra-le tot personalul și angaralile toate. Umbla boierul nostru topit! A cercetat, a iscodit și-a aflat, — că-i iscusit tare, — că domnii amatori din Pesta plăteau din prisos și-ar fi plătit și mai mult fiindcă... puseseră la calea jupanii să sape un tunel, larg și mare, cu-o gură 'n Pesta și cu ail'altă sus pe *Pictrosu* aici! Să treacă cu grosu armații din Pesta 'ntr-o noapte, să ne cotroape țara și să ne prade!»

Mă înfior de groază, de ce se putea întâmpla!

— «Ei! dar n'a mers cu stăpânul, amarnic veghiază», spune boul, — «îi patriot mare cu suflet pentru țară; a lăsat toate baltă, era 'ntr-o Marți, dar nu și-a cumpănit nici viața și la drum a pornit spre București. A răsturnat ciorna, gata să găsească contractii 'ncheiat; a mai luat reviru pe-un termen mai lung, l-a luat singur; a împins ce-i dreptu la preț, ce nu faci pentru țară!»

I-au făcut case, Castelul; dar amu 'l costă o mie opt sute de lei cât îi anul, dar am scăpat de dușmani! Ii le-o răsplătit tara pe toate?... Și câte mai face!? Cu pescuitul n-a nemerit-o! aici numai erau interese înalte; negustorie curată, așa 'nțeleg eu, să iei cât mai efin, să scoți

folos înzecit. Nu era zor să 'și rîdă de parale ! Și-a luat sarcină mare, auzi: cu cheltuiala lui să pescuiască peștele tot, singur să'și-J vîndă; să supravegheze tot personalul plătit ele stat, să le 'ntocmească dumnealui însărcinarea la fiștecare, la toți să le dea de lucru, — fie! S-a apucat și s-a 'nglodat să mai plătească la Stat și arendă pe an pentru pește: *trei-zeci-și-șease de lei!* Pe unde o scoate cămașa, nu știu!? 'L socoteam mai deștept decât mi's dar cred că s-a 'nșelat tare! De-aia mă vezi amărât, și totî sîntem îngrijați! Mie mi-i drag *boierul*, omoară ciute, le taie, le vinde; mă lasă să trăiesc, Domnul să-i ajute!».

Credeam că aici cel puțin la munte, departe de grijile și de necazurile dela oraș, să găsesc lumea mai mulțumită! Poveste! Auzisem cle-acasă încă că'n Maramureș e să-răcie și mare nevoie, dar nu mă ducea gândul să fie 'ntr'atîta! Și mai gândesc că boul aista greoi, roșcovan și" breaz, trebui că are părechie în capitală la minister, altfel...!?...

— «Da, viu!»

Mă strigă Mărio, din curte. Am ajuns la casa lui Falger. 'Aii iau rămas bun dela bou și intru 'n ogradă.

S-au strâns în fața șopronului toți. La un stat de om înălțime, o fereastră tăiată 'n ulucă, nare geamuri dar are gratii.

— «Friț!» 'l chiamă nevasta lui Falger, pe un băț îi întinde-o bucată de carne. Nu văd mare lucru, s'a înoptat aproape, îi întunecată fereastra de bezna dinăuntru. Un mârâit înfundat și aspru. O ghiară mare, o labă lată pă-roasă și ghiare-ascuțite căsnesc să acate bucata de carne; aduc o lumânare, sticlesc doi ochi gălbui și aprinși și scânteiază răutate, colți albi de fildeș mari și'ascuțiți; rânjit și zburlit la mustăți. Nu-i văd trupul dar capii i rotund, mare și vînat, în urechi cercei, moț vîrfuiesc urechea. Ii rău.

Sînt trei săptămîni 'nainte, lucrau oamenii la lemn-?, sus pe pârâu. A trecut o femeie de rîs, avea cu ea doi puișori, mari cât un mîț. Au pășit pârâu, unul din pui — s'o fi temînd de apă? a rămas în urmă. Au alergat tăetorii, a fugit mama și puiu ăPalt. Asta s'a ascuns într'o tufa; l'au căutat, se zbătea inima 'n el de spaimă, numai văzuse lighioane-așa multe și drepte și mari laolaltă; și cum sbierau! S'a oploșit cu capu 'n țărână și labelle strânse sub burtă.

L'au dibuit; a aruncat unul tundra pe el, l'a 'năbușit; a crezut că-i ceasul din urmă. S'a pomenit într-o traistă,

mirosea a ceapă și brânză și slabă lumină; munci cu ghiarele și cu dinții 'n zadar.

L'au purtat, l'au clătinat de-i venea amețeală; s'a po menit aruncat într'o șură, aici. Și-acum puiu de răs îi după gratii; el sârmanul de unde stă socotește că noi de 'l privim — ne-a învățat răutatea! — stăm după zăbrele de... rei, să nu sărim pe el să'l înăbușim iară. Și mârâie 'ntr'una. Iată ce-am înțeles, din trista-i poveste, din ce mârâind pomenea. Mai aflu, nu dela el, el nu știe săracul, mai aflu că or să 'l vândă sau să 'l împăieze. N'am să i-o spun, — vin ale rele destul de devreme! E târziu și ne facem de drum spre Castel.

XXIV

*„Ule diese Leute sonnen sich in
rom' scher Abkunft Schein,
Diese Serben~Ilngro~Croaten wollen
Trajans Enkel seini“**

SCHROFF — EMINESCU

△ jungera. Nu-i nimeni afară, toți 's năuntru. Intrăm în sufragerie. Toți 's adunați acolo. Le spunem «bună-seara», abia ne răspund; toți încruntați, nepoata surâde. Tac toți, tăcem și noi. 'Mi lipesc spina-re de sobă. Stăpânul cată cu ochii 'n pământ și 'și burhelește cu un deget palma. Ce gânduri l-or fi muncind?

— «Na v-a succes a prindiiie păs-trăvi?» ne 'ntreabă cucoana.

Toți 's atenți.

— «Abia patru !» răspunde Mărio. Boierul privește spre Jodka, par'că 'l muștră din ochi; n-o fi ținut consemnul, a uitat să... se ia după noi? Oftează biet domnu-Jodka, se saltă din scaun, nu-i mai înalt acum; se cată 'n nădragi, a scos o țidulă, se uită pe ea, — 'și face de lucru se vede.

Nu știi ce-i spune cucoanii, nevستی-si, îi întinde petecul de hârtie; ea-i da peste labe și-i strigă:

— «Beliește-ți ochii și cetiește căz' doar viezi!!»

Cum 'l iubește ! Și iar tăcerem toți. Acum văd, unul lipsește, unul cât zece, domnul ăl gros. Târziu ne întreabă. *Venetici*, spune :

— «Ați prins peștie mâne?»

— «Aș! toți patru % de kil!» îi răspund.

— «Ne găsisse foamea și dacă n'aveam de hrănit și plozii lui Falger, ne mulțumeam poate cu doi!» zice Mano.

— «Jăvrile alia încă s'or învăța să mâncie la peștie...!» răbufnește cucoana. Jodka se strecoară pe ușe.

Pe ușa crăpată intră Waldy copoiul. Pășește ușor și smerit, dar a scârțâit ușa...

— «Târliască dracu 'n coșu!» zbiară cucoana și s+ăpâ nului sare 'n picioare roșu de mânie până 'n albul ochilor.

Spășit, cu coada 'ntre vine s'a tupilat cățelul după cămin, oploșit jos pe scânduri și le-a udat.

— «No ! arzămni-te trâznetiu javră!» și-i repede-un picior în șolduri; scâncește cățelul și plânge. Se răpede ia ușe, larg o deschide, prinde pe Waldy de ceafă, grăpiș 'l târăște spre prag, bate din tălpi după câne și zbiară :
— «Meri de-aicia mâncete-ar bursucii!»

Pe dușumele și-a însemnat bietul cățel drumul cu spaima. I-o fi fost frig și o fi fost și ostenit poate, aștepta vre-o răsplată? — nu pe asta; făcuse poate-o ispravă, trăgea nădejde la un os poate? Nu se au bine, Domnul să-i înțeleagă! Necăjit se plimbă prin odaie:

— «Nu-i pot răbda câinii ăștia: am să 'l 'mpușc!».

— «Minte! are nevoie de el.» 'mi suflă de lângă mine, Leu.

Le spun pățania cu peștele ăl mare, cum l'am scăpat.

— «No căz' doar viezi l-o scăpat Glicorghie!» și leșină cucoana de răs, răs toți și toți se 'nveselesc.

— «Minghiart mâncăm acuma căz' ciasurile nouă ! Pista încă-i sosit, c'o venit Waldy; mindiart 'l chem...-» zice cucoana și iese afară zorită. S-a rupt gliiața. Bănuiesc erau înciudați să afle ce ne-a... «succes să prindiem»; acum au aflat, s'au liniștit.

Și stăm la sfat, ne spune ce a făcut și ce o să facă... Erau altă dată pești mulți și numai din ăia marii, pâu* nu venise potopul de apă. A ucis înecul, ne spune, peste

două-sute-de-mii de ocale de păstrăvi, și-acum nu's! Eu cred că se 'nșeală, douăzeci de vagoane de pește n'a răbdat râul nici-cândvâ dar **ȘL** când spune că s'au dus toți, iară nu 'l cred, că doar lădița de lângă bucătăria mi-a spus ...și mi-a arătat oscioare și căpățâni de păstrăvi mulți. Eu înc'am văzut ce poartă râul. Nu sînt dibaci la prins, dar ochiul îmi prinde ce se arată și câte odată și... ce s'ascunde. Sunt păstrăvi mulți. Liceanul scormone în colț la ...geamantanul cu sârme și lămpi. Zbârâie ...hârâie. De nu i-ar fi succes să 'l repare! Mi-a stat inima 'n loc ; toți tac. Viori, țambale, glasuri de om, răcnește *gvo*< sau țipă subțire, și iar tace.

— «Minunat!» spune gazda, — «aviem conțert disarâ!» scoate ciasul, se uită, — «Elji, pune masa; spune-i tu lui cocoana să aducă și radio din casă și Jojka s'aducă vinul!»

Și iar cântă și iar tace. Sfredelește liceanul într'una, desleagă și leagă la fire. Intră cucoana:

— «Pista 'l doarie capu, s'o culcat; îi ostenit și nu vinie, o alergat dar i-a succes a pușca...»

O privește *Gheorghie* și ...tace.

Restește o tavă, tacâmuri, din du'ap o farfurie cu uscături, murături și slană; oftează și pleacă cu tava. Intră Jojka și pune pe masă o sticlă. Elji aduce castronul cu «zupe» și cu polonicu-o 'mparte 'n farfurii; curge gros, se așează pe fund jos în târboace și ochiuri, soioasă și

*ifr>

neagră; acum toarnă 'ntr'a mea. Par'ea-i țiței, cu rântaș trebui să fie; s'a umplut farfuria, prinde rumeneală și aburește gros. Miroase-a osânză prăjită și ceapa, o fi bună dar știu că fri-g-e! Nu pun gura pe ea pân' nu s-o răci. S'a întors cucoana și ne așezăm la masă: domnul bătrân, sora lui Pista, grasă și ea; liceanul, nepoata-Un-ehiu, eu și cucoana în capul mesii; în fața mea Mărio și lângă el Jojka. Lingurile mari pe comandă, cară din supă. Sorb și 'nghit; cum nu i-o frige!? Mărio gustă ferit. Eu aștept. Noroc nu ne bagă nimeni în seamă. Tar un rând de supă la toți, toți o deșartă, sorb, clefăiesc înmoi lingura 'n ciorbă, muncesc s-o scot, s-a sleit! Aduc nit fel de mâncare; Elji strânge tăierile, și când ajunge la mine, ușor așez deasupra lor farfuria 'mi plină cu supă, și-i cer un — «pohar vizeat», să-i mut gândul aiurea că dacă m-or nevoi să înghit supa acuma, cornea mă ia! Vecinul meu, gazda, cară cu lingura la gură jân-tiță dintr-o ulcea; îi la păstrare pesemne.

Cucoana-i dusă pe gânduri, pare-amărâtă. Leu era lângă mine, între cucoană și mine, se saltă pe labe, cere,

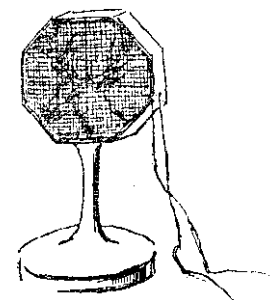
— «Kukio blăstemat meri că 'mi pute-a căne și min-diart mă 'ncinge migrenia! meri 'pugă 'mni-tie străchia șarlă!» și-i răpede cucoana un pumn.

S'a vârât bietul Leu sub scaunul meu. Se 'nvoaltă cucoana, se scoală și Jojka:

— «Apăi draghie...»

— «No holgoș! tu nu'mni lătra mai mult că mni-i ros capul die năcazuri!» strigă cucoana către Socatz, trânteste ușa, s'a dus.

Eu cred că Pista ori îi mort ori trage să moară; — biata cucoană! Jojka bea din gros, a golit sticla.

Alt fel de mâncare.

Pilaf cu bucățele. Scot în farfurie și gust. Are ardei necojit verde și iute, pătlăgele roșii și piper, boabele de orez alese și arse puțin, minunată mâncare! Mai iau odată din plin. Pilaf sârbesc, halal mâncare, o pomenesc! Și lui Mărio îi place, mănâncă cu poftă.

Vorbesc sârbește și ungurește. Aud frânturi...

— «Voledu pirimâci...» — «Pista faradt... kover ember nehezen mászik hegyet!» *)

— «I-o succes ciuta a bătrână...» zice Jojka.

*) „Le place piilafull.” — „Pișta-i ostenit... când ești gras îi greu la muntie!”

Nu 'nțeleg mai nimic, ungurește 'nțelege și vorbește Mărio.

Liceanul umblă la geamantan, Elji aduce încă un radio. 'L așează stăpânul. Prinde liceanu... țambalul din Pesta. Se 'nseninează ăi dela masă. Urlă și cântă. Huruie, stă. Iar începe: bodogănește unul gros și rusește. Un glas de șantan, pițigăiat și 'nflorit și un clavir, altul. Răsună toată odaia și casa: tobe, fanfare, trompete, vioare; un marș militar sau un imn.

— «Radetzky-Marș!» Toți bat din palme, Leu latră, zbârlit, a eșit de sub scaun.

— «Apăi ăți auzi un potpuri, cum nu-i îngăduit să auzi decât la muntie, îi aerul curat și prindie domnule, tot prindie!; le-om punie toate să vedieți conțert mândru!»

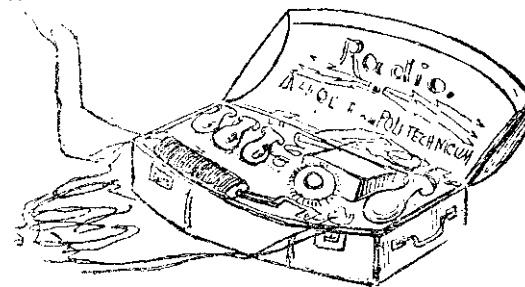
Aleargă liceanul. Potrivește la cutii, gazda. Se 'ntoarce băiatul cu o cărțulie cu copci și găurele pe scoarțe, 'mi pune pe cap o cască, anină de-o ladă sârma ce-atârână, și de o pilă, au grămădit trei-zeci înodate pe masă; gazda sucește șuruburi, roțile, au și amplificatoare, le-așează. Huruie - tăcăne - miorlăie - şuieră - scârțâie - zbiară - fluieră-urcă! Acum ...drângăne toate!

Unul, geamantanul ăl mare, încarcă, descarcă și cântă «Leitmotiv-ul» din Tannhäuser; a prins Colonia din țara nemțească.

Radio adus de Elji răcnește: «Radetzky-marș!» și casca

'mi țipă 'n urechi: «Ce te liegi-âni codrule!?» Au sucit un șurub și «Tannhäuser» a tăcut.

Țambale și ciardaș; sare gazda 'n picioare rupe ne-poata din scaun saltă 'n călcăie și bate din tălpi se rotește se lasă pe vine plesnește din dește și chioie, s'a 'nveselit!

Scot casca din cap; ori visez, ori îi balamucu, cântă și cucu și-a răgușit Leu lătrând.

Au terminat ăia de-acolo, de unde cântă, noi n'am isprăvit de îndurat!

— «Cum 'ți plăcu?» mă 'ntreabă gazda, — «nu-i minun-nât?!»

— «Este!» răspund, — «dar eu cred că patrusprezece radio-uri, toate 'mpreună ar spune mai mult!»

— «I-este!» afirmă și iar a prins trei stații sau nouă.

O zbughiesc afară. Lună și stele. Multe rabzi, Doamne!

Mă plimb, e răcoare și bine. Nu mai răsbate dănănaia din casă.

Și ...iar o aud, s'a deschis ușa, vin dintr'acolo. El și cu Mărio.

— «Vezi drag...ă, dumniavoastră ...simt ieu ...nu's sântieți încă satisfăcuți dieplin...»

— «Sunt., mi's., cum să nu fiu?» păcatele mele!

— «Na că vrieți să vedieți cierbii!?»

— «Vrem! spune Mărio.

Gândește o clipă și...

— «Apăi ieu încă m'am socotit că cierbii nu să văd cum ați vrut dumniavoastră...»

— «Noi... am vrut?»

— «Apăi era târziu tărie, erau la mancă și la odinâ; până 'n ciasu șasie dimineața de vă niemerîți sus, gata! îi vedieți, — apăi mai târziu nu's!»

Eu, mai să mă 'nfurii., nu i-o fi bâznit să ne pornească la cerbi acum?

— «Apăi... plecăm... cu toții, cu Falger; îl vestiesc de 'ndată și când o fi ciasul trei, apăi pornim dar numai sama binie, fără șoaptă!» zice. Bine.

— «La 3, rămânie 'nțăles?! să fiți gătați!» strigă gazda.

— «La țanc sîntem sculați!» spune Mărio.

Și... «Noapte-bună!»

Au plecat» Cucoana stă peste drum, în casa mică și albă, acolo zace și... Pista, săracul! Fereastră de-acolo 'mi spune mai mult, îi roșie toată, n-o fi de ...rușine!?

După pereții odăiei înăuntru, 'n pervazul ferestrii se reped două căpățâni mari, una sburiuă și aiTaltă chiaia, se proptesc în gură, să crezi că se mușcă.... dacă naș ții cine-s acolo. Se... pupă.

Un ciuf departe 'n pădure, buhaie; 'și caută iubita sau 'și zbiară urâtul. Mă duc să mă culc. Melodiile toate se scurg din văzduh, e «conțertul ăl mărie!» Mă lungesc pe divan, vine și Mărio năuc, isprăvit. Fumăm o țigare...

Un matoc sbiară pe casă, o mătă 'l îngână, alte cinci, sau cincizeci or fi, tâlbăcesc, au ciomăneală mare! — sus cotrobăie pași; urlă un câine; cucumaiele cântă! Zăbavnică odihnă ne-așteaptă! Sîntem trudiți și chef de vorbă n'avem!

Am mai auzit ciufi, huhurezi și cucuvele, dar așa cântat, descântat, parcă-i prohod; ce-or avea să 'și spună sau cui cobesc a bine-amestecat? Ne-or pomeni pe noi??

— «Mi-iu.. miniaraauu... maulaiâff... affrauaș!»

Asta-i blestem, nu mai e odihnă. Spurcate lighioane și năbădăios glas! Nuntă au, — nu le-o ajunge pădurea, revirul tot?

S-au molipsit dela catul de sus pesemne, nuntă fac și ele.

Trag plapăma pe cap și 'mi încerc norocul cu somnul. Găsile-ar otrava, par'că 's aici în odaie! Bag capul sub pernă, — aș! tot le aud.

— «Mi-iu... miniârauuu...!!»

Ce-o fi clămpănind așa? Ce s-o fi târând pe podele? M'apasă pe genuchi și pe burtă. Miorlăie urât... în odaie, și scrâșnește din măsele, — nu sunt ele!? Mă 'ntorc în stânga, o ditai lighioană verde cu solzi, cu ochii jăratec, poartă o alta călare, văpaie. Un mât deșirat, deșălat și negru se 'ncontrează la ele. De n'ar sări pe mine! 'Mi trag picioarele 'n plapă, zdup! de pe genuchi o pisică lungă, bălană, murdară; trag perna de sub cap și i-o trântesc în cap, alte trei negre sar peste pat. S'a luminat odaia... verde*. Mi-^au stat inima 'n loc... Plecată pe mine... Asta-i... mireasă! lucește beteala, maramă albastră. Nebună o fi de s'arată goală?! Trup frumos, ce să spun?! Cum stă 'nclinată asta văd întâi. Mijlocul să 'l treci prin inel, — nu i-o fi frig, nici rușine? Dau s-o privesc mu bine și 'mi înghiață sângele 'n vine. Ține-mă Doamne! Sfinte Petre ocrotește-mă! Are ghiare... și plisc, se uită urât, poștește la mine...

Sar din pat, m'a ciocănit în cap, bat din aripi, se duc, le văd... două bufnițe mari; m'am trezit. Acum cântă afară, cânta-și-ar moartea! și mâțele se 'ngână pe acoperiș, se spovedesc, se vaită...

XXV

Vai de coastele noastre! încolo ...ne-a mai păzit lumânarea pe ...de-asupra, —ce să mai vorbim!

— «Ai bolborosit toată noaptea...» zice Mărio.

— «O fi fost rândul meu.. »

Ne 'mbrăcăm, să ne găsească pregătiți. Sînt ceasurile 3V2, — am întârziat! Nu s-o fi 'ndurat să ne scoale. Grăbim. Noapte afară și toți dorm buștean. Și frig; baremi dac' ar arde căminul!

Deschid ușa, miros de fum rece de tutun și de... jumere.

Păi și atâta untură! Mă arde pe gât. Pe bufet fumeg' o lampă, 'și arde feștila; canapeaua din colț sfoarăie toată, ghetе cu bumbi și-ascuțite sub scaun și șapca pe el, «liceanul!» Ies afară.

Mă 'nvărtesc prin odaie, pe sală, prin curte, intru 'a casă, ies iară. Nimine, țipenie de om! Să mai așteptăm, dar cum omori urâtul? In pat? nu m-â m-a-i culc să știu de bine c'au murit toți ...ăia vii din saltele!

Am câteva cărți, le-am luat cu mine: Decius Juvenalis și trei volume din Istoria Franței. Caut o lampă, găsesc în ...cămară, de toate 's acolo. Trec în salon, m'apuc de cetit...

...«Scriori..., Memoriile Regilor...»

Două, peste altele trei, mai patru veacuri aproape-au trecut și totuși, multe îmi par scrise... *de eri!*

A.

«După ce am pierdut pentru tine tot ce puteam avea fără de tine, dacă te-aş pierde rămâi încredinţată că nu aş mai cerceta alt leac decât să mă pierd..!» — Răvaşul aista 'l primea Diana de Poitiers dela galantul rege Francisc I.

Podoaba sufletească a acestui curtenitor suveran se tălmăcea toată în sbuciumul închegat în aceste rânduri, dar... ţărmurile toate, viaţa-i rămâne 'nchinată şi grijile toate norodului său!

1.

«Am trecut peste... ziduri de oraşe. Mă pricep la nevoie să trec şi pe baricade!»

— Răspicat avertisment şi întemeiat sună apostrofa cu care Enric al IV-lea întâmpină micile răsvrătiri ale Parlamentului, în a 7-a zi a lui făurar din anul 1599.

2.

«Fii neînduplecat cu financiarii, căci odată înzdrăveniţi ne vor pune călcâiul pe grumaji!» — către conetabilul duce de Montmorency.

3.

«Acei care 'şi urmează conştiinţa sînt de o credinţă ca Mine şi Eu sunt de una cu cei bravi şi buni!» — Solidaritatea aceasta în cuget curat este de bunăseamă o pildă de urmat.

4.

Principesei de Toscana îi scrie:

«Întrucât priveşte acţiunile soldatului însă, nu cer sfaturi dela muieri!»

5.

Iar maicii Sale, Reginei:

«Nu te 'ndoi de dragostea Mea, căci faci tot ce vrea[^]i Eu; iată de altfel mijlocul cel mai bun de a Mă ocârrai!»

6.

«Sînt furios când voi credeţi că Mi-ar ajunge să vreau!» — îi spune d-nei de Gramont; şi mărturisirea este atât de firească.

7.

Către ducele de Luxembourg:

«Să'ţi ruinezi poporul este să te destrami cu propria-ţi mână!»

— Iată unde se oglindește instinctul de conservare al regilor, dragostea și oblăduirea ce poartă poporului lor.

8.

«Regii nu dau socoteală de sceptrul lor decât Domnului!» — înțeleaptă trufie și mai abitir în gândul unui suveran atât de lipit de supușii Săi.

Ducelui de Nevers îi tălmăcește învățătura:

«Regii sunt orânduși să 'mpartă dreptatea, nu să împărtășească patimile particularilor!»

10.

«Utilitatea publică îmi va sta întotdeauna înaintea altor interese!» — îi reamintește Papii, în anul 1595.

11.

Și doamnei de Verneuil:

«Franța îmi este îndatorată, pentru ea Eu lucrez mult!»

12.

«într'un Regat ajunge o religie! și fundamentul statului este credința. Ea nu poate fi peste locurile acelea

unde Dommul este în felurite chipuri slujit!» Ca și..., atunci... îngăduința e prea mult încercată!

13.

Tot Enric al IV-lea, nouă ani mai târziu Parlamentului:

«...Căci întâmplându-se o schimbare de domnie sau vre-o pricină de rezel în regatul acesta, cum vă închipuiți că ar fi cu puțință să faci față la atâtea nemăsurate cheltuieli când toate izvoarele lui de venituri, oricât de încărcate sînt dăjdiile, abia mai pot răbda angărările zilnicei! Când regii predecesorii Mei s'au întâlnit cu asemeni răstriște, și-au înstrăinat domeniile, și-au micșorat singuri foloasile; au mărit dările; dar acum toate aiste izvoare sunt secătuite și nu se mai poate din ele trage reazăm!

Neștiind de unde să culegi mijloace, fiți încredințați că se va recurge la... «*Rente*», ca cel mai la 'ndemână din mijloace, dar Mă tem că nestăvilind aceasta, se va rupe ața! Ei (copiii mei) sau Eu însumi vom fi silniciți de nevoie, care-i legea tuturor orânduielilor, să ne găsim neplatnici cu acest soi de datorii: întâmplare ce voiesc să împedic din toate puterile Mele, și o voi ocoli negreșit, dacă Mă ajutați, cece străvechea voastră credință Mă încumetă să adăst dela voi! M'am hotărât pentru a preîntâmpina asemenea greutăți să purced la răscumpâră-

rea, la așezarea și stingerea datoriilor... atât de silnicită astăzi, căci păstrarea acestui stat este încătușată și mult legată de... măsuri chibzuite!»

—• Și astăzi..., peste mulți și peste toate, tot... «un gând» măsurat cântărește și împarte!

A.

Și mai departe... Altul, Ludovic al XIII-lea despre îndatoririle regești, scrie Maicii Sale:

«Bunele sfaturi ce 'Mi dati în epistola Voastră, îmi sînt tot atâtea dovezi despre dragostea Voastră pentru Mine. Dacă pe de o parte aceasta Vă dă temeiuri în cele ce îmi arătați, aceiași dragoste nu Vă poate lipsi de năzuința de a Mă vedea domnind cu cinstea și faima cari, fiind cele mai nestimate podoabe ale regilor, așisderea sunt tihna și bunul țării Lor. încrederea Mea toată-i în Domnul, care atât de vădit M-a sprijinit până 'n ceasul acesta, încât socot că nu am a Mă teme decât de El!»

B.

Tot El, în umbra marelui său Ministru, către acesta:

«Lucrez la proiecte și 'ncerc ca, în anul care vine, infanteria să fie mai înzestrată decât fu în anul acesta și cu cheltuieli mai strânse».

C.

Acelaș, — ne dă o înțeleaptă pildă de drămuire:
«Prețuiesc mai mult ascultarea decât isbânzile!»

D.

Și d-lui de Metz, întrucâtva propriul său frate, pe dedeparte:

«Iubesc deopotrivă pe totii câți Mă slujesc și nu voi căuta avansarea unora în paguba altora!»

1.

Și... *Regele-Soare*:

«Toate relile-aistea, desmătul bisericii, al visteriei, al justiției și al boerimii, ori pricinile și urmările lor, potopesc mai ales pătura de jos, încărcată de biruri și istovită de sărăcie în multe ținuturi, vătămată negreșit în cele mai multe de propria-i puturoșenie dela rășboi încoace, și avînd peste toate nevoie să fie ușurată dar și rostită la treabă!»

2.

Tot El: «Ostenindu-Mă pentru îndreptarea finanțelor, Mă silnicisem, după cum v'am spus, să semnez singur toate poruncile de plată cari se hotărăsc pentru cele mai mici cheltuieli ale statului. Găsii că nu-i deajuns, și 'Mi

dădui osteneala să însemn cu propria'Mi mână, într'ui*
catastif, pe care 'l cercetez într'una, pe de o parte fondu-
rile cari 'Mi soseau în fiecare lună, pe de alta sumele
plătite...»

3.

Și mai departe:

«Intre alte nenoroace cari pot prăpădi o armată..., poți
învinui întotdeauna ori nemernicia soldaților, ori vitre-
gia soartii. Dar în lipsa de hrană, neprevăderea este sin-
gura de care să te legi; căci după cum ostașul datorește
oarb' ascultare celui care 'l comandă, aidoma șeful este
îndatorat trupelor sale să le îngrijească subsistența!

4.

Nu odată le fu dat regeștilor feciori să'și îngenuche
avântul tinereții domoliți de chibzuita poruncă a Mare-
lui Rege:

«Când îți dai inima va să rămâi stăpân întreg pe capul
tău; să ne deosebim răsfășurile de ibovnic de îndatoririle
de principe! Frumusețea care 'mplinește plăcerile noas-
tre să nu'și ia niciodată voia să ne vorbească despre...
orânduiei și treburi, nici despre cei cari ne slujesc; și
aceste două să rămână necurmat osebite!»

~.x!**. *

5.

«Nimic mai de căpetenie, nici mai greu pentru prin-
cipe decât să știe cât și până unde 'și poate prețui pro-
pria-i părere... Căci atâta timp cât sîntem puternici *mi*
ne lipsesc niciodată oamenii cari 'și dau toată râvna să
ne ghicească gândul și în totul să pară de o părere cu
noi. Dar să luăm aminte că, la nevoie, ne pot lipsi oa-
menii cari ne pot contrazice, căci dispoziția noastră este
adesea atâta de fățiș pornită, încât cei mai detreabă se
tem să 'ncerce să o abată și totuși, este atât de salutar
să se găsească cineva care să 'și ia această voie!»

6.

Copiilor săi le grăia astfel:

«Când ești fraged, socotești învățătura ca un nespus
canon; când te înhami la treabă o privești ca pe un lu-
cru de nimica și fără de folos; dar când ți se închiagă
mintea, îi pricepi prețul, simți o dreaptă și arzătoare pă-
rere de rău atunci că'ți sînt necunoscute sumedenie știu«
te de alții!»

7.

Iar întâietatea în zămislirea orânduiei, o tălmăcea
astfel:

«Un adevărat rege mare, trebuie să fie și propriul său prim-ministru!»

8.

«..încoronarea... deși nu ne dă prin ea însăși Domnia, o înfățișează norodului iar în noi o înrădăcinează mai august, mai solemn, mai inviolabilă și mai sfântă!»

9.

Limbuției un indemn spre înfrânare:

«Nu te poți îndoi că, unul dintre cele mai primejdioase obiceiuri ce 'și pot îngădui principii este acela de a vorbi peste socoteală.

...Rezerva nu 'ți va fi prea apăsătoare dacă gândești cât de ușor îți aduce cinstirea!»

10.

O doftorie... să știi să ocolești și clewetirea îndrituită:

«Singurul mijloc de a fi într'adevăr slobod și deasupra oamenilor este să nu faci nimic, nici în public, nici în secret, din cele ce pot, legitim, să cenzureze-aceștia!»

11.

Și... o constatare asupra'Și, negreșit:

«Meseria de Rege este mare, mândră, și încântătoare când te simți vrednic să împlinești ce te obligă!»

12.

Lui Amelot îi spovedește:

«...Sînt cotituri când trebuie să sacrifici poporului sentimentele tale!»

13.

«Domnule, — fiindcă credința, cinstea, interesul, alianța, și propria-ți semnătură le nesocotești între noi, trimit pe vărul Meu ducele de Vendome, în capul oștirilor Mele, să'ți tălmăcească intențiunile Mele. Iți va îngădui 24 de ore să te hotărăști. L.»

...«Să nu te joci cu focul!» grăiește-o zicătoare.

«Această virtute (statornicia) să n-o 'nțelegi făcând neconținut acelaș lucru, ci necurmat pe acelea cari duc la acelaș sfârșit!» — Și toată activitatea suveranului este coprinsă în această formulă pătrunsă de întreg realism politic.

15.

«De bună seamă sunt mulți foarte buni cetățeni cari ar fi răi suverani. Căci e mai lesne să ascuți de mai ma-

rele tău decât să-ti poruncești ție; și când poti tot ce vrei, abia nu-i ușor să nu vrei decât cea ce se cade!»

A.

Și după el... Ludovic al XV-lea:

15 Iulie 1743

«...dar socotiți vă rog întâmplările ivite în acest răstimp și dintre cari *«agio»* nu-i cea mai neînsemnată, fiindcă a zăpăcit toate mințile și a gonit *«Creditul»*; cât timp va trebui să ne revie!

Apoi... bolile cari au prăpădit atâta omenire, foametea de care am fost amenințați; și dacă sîntem nevoiți să ne întărziem plățile, și să facem unele oneroase transacții pentru noi, cum negreșit vom fi silniciți, adio Credit! și banul, care și astfel s'a rărit, va fi și mai de negăsit! Vă spun toate aistea, nu pentru a nu face ce trebuie să fac, dar pentru a îl face cum trebuie, și mai ales peniru ca să nu ne folosim de el cu risipă și jăcmăneală cum făcurăm până acum!»

— Politețea regelui este delicioasă dar Mareșalul a priceput!

B.

Tot Mareșalului de Noailles:

«Nu aş avea de dat alt răspuns... la atâtea remonstran-

țe cari Mi-au fost făcute în această privință, dacă întrunirile, nerușinarea stilului, îndrăsneala... principiilor celor mai greșite și afectarea de expresii noi pentru a le caracteriza, nu ar înfățișa urmările primejdioase ale acestui... sistem de... unitate pe care Fam proscris (prin prezenta Mea) și pe care s'ar încerca să îl statornicească în principiu, în acelaș timp în care se îndrăsnește să 'l anunțe... «în practică!» — Cât de neșovăitor și cu câtă pătrundere judecă tânărul Rege!

1.

întemeiat spune cinstitul Ludovic al XVI-lea cine a tras întâi... clopotul «Revoluției franceze!»:

«Dacă Rousseau, cu firea lui atrabilă, ar fi bănuیت răul pe care într'o zi îl vor face scrierile sale, sunt conșinș că acestea nu ar fi văzut lumina zillii, în aceasta osebindu-se de Voltaire, care și-ar fi spus gândul chiar dacă ar fi știut că... «isprava» 'i prăpădește o lume! Era un om care avea mai mult orgoliu decât spirit.»

— Și netăgăduit că astfel marele scriitor a dovedit că nu avu din prisos ceace singur preapretuia în el!

2.

Acelaș rege blând ne spune:

«Ori-cât s'ar înmulți legile și reglementele, dacă clerul

nu 'și merită prin propria-i purtare considerațiunea la care aspiră, este cu neputință să îi se dea aceasta pe altă cale, căci unui corp nu îi poate veni cinstirea decât di a proprii virtuți!»

3.

I-a fost dat sărmanul să ispășească multe greșeli neîmplicate de el dar... cât adevăr mai departe:

«Baza unui stat este poporul, dacă temelia aceasta nu-i decât țărână și noroi, statul nu poate dăinui multă vreme!»

4.

«Nimic între poporul Meu și Mine, care să Mă împiedice să'l văd!»

— Și dorul aista e în sufletul fiecărui Rege!

5.

«Impunerile sunt drepte în pricina lor, când sunt neapărat trebuincioase; drepte în distribuția lor, când, împărțite de o potrivă cu puterile fiecăruia, lasă acestora spre folosință tot ceace nu este de netăgăduită nevoie apărării și păzii obștești; sunt însfârșit drepte în per-

ceperea lor, când executarea se săvârșește cu blândețea datorită nevoiei, și călăuzită de omenia care ea cel puțin să mângâie pe nenorocit dacă nu 'l poate ajuta!»

6.

Tot El:

«Voi ierta murmurul, niciodată minciuna!»

Ierta ce L-a ucis pe... El, nu putea ierta ce ucide!

7.

«Disimulația unui rege nu trebuie să treacă dincolo de tăcere!»

— Și a murit nespus de demn.

8.

«De câte-ori cărturarii bănuiesc o piedică pusă înfățișării sistemului lor, ei țipă că se atentează la libertatea gândului și vor sfărâmare stăvilii. Dar cum nu simt ei ce osebite este între gând și expresia acestuia?! Primul scapă cercetării ori-cărei puteri temporale. Singur Dumnezeu îi este stăpânul; a 2-a îi de resortul suveranității; ea trebui să vegheze neconținut ca să răspândească ce este util și să stăvilească ce este vătămător. Presa este

mijlocul cel mai sigur și cel mai grabnic pentru a înfăptui această împrăștiere; este socotință să-i lași depliaă libertate? E ca și când ati întreba dacă se poate îngădui unui spițer libertatea să dea deopotrivă din toate și *fac'* de socoteală...!

Îngăduind o libertate nicidecum înfrânată toate prevederile cari s'ar lua pentru a... opri abuzul, vor fi din păcate prea târzii și prea adesea fără de folos.»

A.

Spiritualul Ludovic al XVIII-lea scuză și-acuză, dar închiagă un netăgăduit și vecinie adevăr:

«Purtarea curtenilor era poate ciudată, dar moravurile celor cari-i cenzurau pe aceștia cu atâta rigoare erau ele pure? 'Mi pare că ...Parisul, cămin vecinie al frondei, oferea în proporții statornicite mai multe scandaluri decât ...Versailles. Dealtfel ce este un «curtean»? Un om al Curții! Vreți ca un rege să n'aibă Curte? să nu fie nimeni în preajma lui care să-i fie mai legat? Lucrul n'ar fi de înfățișat. Ei bine, din moment ce are Curte, Casă, se va vedea că totii acei cari vin la Curte sau totii acei măhniti că nu au o slujbă onorifică sau •..lucrativă mai ales, țipă, tună împotriva curtenilor!

Nechibzuiți îngâmfați! cum n'ati înțeles că ridicându-vă împotriva distincțiilor Curții, încumetați voi pe

i >

m

acei cari sînt sub voi să fie 'mpotriva voastră! Ati implorat un principiu metafizic, a fost urcat din treaptă *n treaptă în toată rigoarea, dela ...ducele de Orleans care râvnea la Coroană, până la țăranul care rămnește la pâinea mai albă a vecinului!»

Da, cei mai mulți fură pregătiți, onești, serioși, pricepuți, aveau prestigiu suprem și genialitate unii. Și-din propriile lor slove apar, peste cronicarii părtinitori, sociologii himerici, ori istoricii polemiști, astfel cum au fost, nu cum i-au putut zugrăvi socotiții subversivi din neștiință, sau cum din proselytism s'au străduit să ni-i arate eftini literați; — nu subiect de milă, dar răsfrîngător de bunătate! — milos peste fire! ceia-ce nu-i *ot una; nu timid, dar rezervat și 'ntept; nu slab, dar bun! Astfel vezi Omul cu propria-i fire și cu însușirile proprii firii Lui.

*

Unul..., înțelept între totii, neînțeles în ceasul... clin urmă, își tălmăcește în tot ce-a clădit și în ultima-I sloră netăgăduită iubire pentru norodul Său.

Altul, covârșit de meritele marelui său Ministru, apare totuși unul din Regii Mari. Truda Sa egalează casna ministrului Său și hotărârile Sale zămislesc întregirea po-

porului peste care domnește. Atenție genială, nestrămutat în prieteșug pentru cine-I slujește credința iar în cele militarești neșovăitor și în fața răstriștei neîndoit. Modestia și abnegația lui ating sublimul! Și după El... *Regele-Soare*.

La toți francheță, luciditate, mărinimie!

Gândul Lor, Li-i mintea și sufletul împreunate. N'au timp să mediteze, nici să scrie prea mult. Trudesc, muncesc singuri, ceasuri nesfârșite. Neconținut pe drumuri, în căminuri, în sate, sînt pretutindeni.

Pentru a-I osândi, zadarnic unul caută pricini glumețe în mici slăbiciuni, altul încearcă să le întunece gloria în umbra gloriei unui ministru, altul IL arată șovăitor și aplecat ispitei când a știut să se 'nfrangă! Din vorbele Lor, din cugetul Lor îi poți cunoaște, căci adeseori istoricul e pătimăș, nestatornic, sau nepăsător ori neprevăzător cu judecata viitorului și cu cele cântărite de prezent.

Ascultându-i pe Ei, cârtelile injurioase, mincinoase despre Unul, uricioase despre Altul, slăbiciuni bănuite și neîndreptățite 'nvinuiri, toate se șterg...

Norodul, prin simțământul lui curat, prin instinctul și judecata lui chibzuită, el singur cinstește pe *Cine-i* al lui, iar prin credința-i în misiunea regească, prin încrederea-i mistică în sacerdoțiul monarhic al unei Case Domnitoare, îi impune continuitatea împotriva vericui! Căci

în regele-său poporul privește însărcinarea și voia Domnului, simbolul credinței sale în dreptatea divină!

Când ne-au lăsat pentru ...o lume mai îngăduitoare, după istovitoare muncă, plecați spre o hodină preacâștigată în slujba nevoilor noastre, să-I cercetăm în slova Lor; în propria Lui vorbă când ne grăiește!

Cu femurul lui Cuvier s'a stabilit principiul corelației formelor, — pe Regi de vrei să-i cunoști: în expresia gândului Lor cată să le afli sufletul, adesea doctrina, care le-a călăuzit drumul. Dar peste toate: nu judeca pe Principi ca pe oamenii de rând, căci după ce ți-ai ales *stăpân*, te cobori în propria-ți judecată iar nici decum nu te 'nalți de-i judeci astfel!»

*„Baruch ată adonai, Elohem melech
Huolam aser misam michvodo
levasar vuodom!”*

(Berachot Berachtâ p. 58. Talmud)

Fumegă lampa, s'a scorjit fitilul; și-a dat gazul toată lumina, mai palpăie-odată flacăra slabă și moare...

E ziua deabinelea, aud troncănind sau... Nimeni... S'o fi așezat în pod o grindă. Ies afară, mă plimb, iau drumurile 'n lung,—șerpuiesc potecile, cotesc într'una. M'apropii de biserică, dac'aș intra? Mă 'ndrept spre ușe, ...a scârțâit ușa! Mă dau 'ndărăt, se deschide ușa și domnul

Jojka trece spre casa de-alături; se răsgândește, cotește și pleacă spre bucătărie. 'L strig, nu m'aude, ori...

Par'c duce în subsuori un plocad sau alt așternut duce. Te pomenești săracul e-o fi dormit în bisericuță!

In casa mică și albă alături sînt deși și... 'ndesați!

O iau spre garaj. Jos în iarbă o ciută ruptă toată, praf ciuruită.

— «Isprava lui Grosu!» 'mi spune Waldy, și 'mi arată hoitul cu laba; nu 'l văzusem.

— «A mai rănit una, s'a dus în trei picioare; a tras departe peste 50 de metri; mă duceam după ea, dar eu nu pot să i-o car în gură, și dumnealui abia din mașină coboară. Și pe-asta a căsăpit-o tot în șosea; dar tot trăgând în ciută 'ntr'una, nemerind prost, greșind des, s'a luat după ea și a colindat oleacă, nu mult. Când ne-am întors aseară zăcea potopit în mașină; m'am dus ...acolo unde luați masa, să le spun c'am venit, că lui Pista îi rău, că zace.

Făcusem trei drumuri, mai fusesem devreme, eri, și cu ștăpănu, — ciuta lui, nu te mai du s-o vezi că'ți face rău, parcă-i ruptă de câini! Au cărat-o 'n zori în spatele bucătăriei. Tu nu le-auzi toate câte spun cerboaicile și alel'alte lighioane când 'l simt călare 'n pădure; arc și poreclă, nu știu ce-o 'nsemna: «*Hirschhauer*» îi zice toată suflarea din munte! Va că-i vorbă de ocară, și-o șoptesc la ureche numai. Și cum 'ți spuneam venii și eu aseară.

eram ostenit, mi-era frig, foame, — treabă le făcusem, serviciu-am făcut! S'a-a pus cu călcăile pe mine, ai văzut bătaie?!»

Și-a luat bietul cățel capu 'ntre labe, îi curgeau lacră, mile șiroaie, și unde a început să schiaune, să urle! Mi se rupea inima de jalea lui, — am plecat.

Mărio stă pe-o bancă, o grămadă de cenușe dinainte, scormone cu un băț în ea, se saltă praful a lene și iar S3 așează, — la ce s-o fi gândind? Par'că mi-i rușine să dau ochii cu el, eu l'am cărat pân' aici!

Mă uit în dreapta, 'n stînga, nimeni! Ceasul opt. O plec spre vale, trec pe lângă cantină. Un elev sau slugă, — nu mă dumeresc ce o fi, — încarcă un sac cu pâine, 'l ia în spinare și pe cărare o pornește pe unde venii. Or fi avînd porci, dau la rațe, ...gospodărie grea! O iau în sus pe șosea. Merg o bucată. Pe dreapta ...Instituția, ...Academia, ...nu știu cum îi zice, «Institutul de brigadier...» înșfârșit! Casă de bârne, micuță, temelia de piatră; aplecată 'n șosea, — dar are propte, — și răzemata *n munte; stă 'mpărțită și la deal și la vale. O băltoacă 'n față, — nu le-o fi Ștrandul? — și bolovani mari lângă prispă; ...ăștia învață și petrografie?

O ușe la capătul dinspre vale, trei trepte de piatră până 'n ea. Pe prag un student ofilit, stă cu capul în palme, un ciurel lângă el; s'a sculat în picioare. De-asupra ușii scrie: «Internat». Lângă ușe, afară, o putinică de

brad cu uscioară; atârnată de bagdadie o căldare. Au făcut focul, — 'năuntru, — și-or fi rostit de mâncare, nu intru, poate 's la masă; iese fumul pe coș și pe ușe. Iese și prin ferestrele sparte și prin acoperiș pe de a rândul: casa 'mi pare bine aerisită. Trei ferestre chioare, toate dau pe prispă. O poartă 'n două uși, deasupra scrie/ «*Ateii eru l*» și mai deasupra și cât tine pragul de sus și ferestrele toate, cât lungul casii până 'n ușa din capăt o tăblie lată, pe ea scrie: «*Școala Superioară de Brigadierii Silvici. — Gheorghe Venetici*».

Intru în atelier, — ăsta-i șopron, șură sau zâmnice, — miroase a mușegai, și 'ntr'un colț cinci ciuperci din țărână eșite; pământ rodnic, au crescut frumos! O grămadă de talași, dar veche. S-o fi făcut tâmplărie aici, poate înaintea războiului, cred. Câteva doage, o buturugă, un topor și o movilă de rumeguș și de așchii. O stivă de lemne scurte, pentru gătit. Ori 's pentru Castel ori învață elevii «menajul».

Ies afară. Pe șosea trece un student în tunică, desculț; o nua lungă 'n mână, gonește la deal trei boi și o vacă, — pricep: ăsta face «praxis»... Zootheeknika! Scot o țigare, o aprind și întind alta studentului din prag, îi pe prispă. Ii dau foc, sfiit o aprinde. Și vorbim.

Băiatul îi **basarabean**, vorbește curat ...«românește». 'Mi spune că sediul școlii-i la Sighet, cursurile le fac în două serii, una dimineața și cealaltă după amiază, că's

mulți: au fost 23, au rămas 16; stă și direcțiunea în școală cu toată «famelia»,... pricep, cămăruța de cursuri îi mică. Domnul Jojka îi direktor și învățăcel de «toatie».

Amu o duc greu, s'a redus bugetul la 600.000 și n'ajunge. D-l Direktor ia 20.000 lunar și sînt cheltueli; alocația-i mică, 7 lei pe zi... Socotesc în gând: 38.400 le-ar fi hrana pe an la toți; au cheltuieli mari! 'Nainte 'mplineau pentru uniformă 1800 lei, acum o plătesc toată și costă parale multe.

Aici fac practică cât îi tot anul. Cară sus lemne, apă, răbotesc în curte,—învață «menajul». «Trașportul» încă 'l învață: duc cu sacii sare la cerbi; și pe loc au cursuri de «șosele»: despietresc potecile, le netezesc, le taie 'n munte, le țin curate. Au cursuri de «vânătoarie»: cară 'n spate ciutele 'mpușcate. «Pescuitul» încă 'l studiază: 'mi-arată «putina», 80 de ocale ține, cu ea «trașportă» păstrăvii dintr'un râu într'altul. învață «paza»,—fac de caraulă. «Zootechnica»: păzesc vitele, — am văzut. Apăi Botanica, — văd pe lespede scării un blid cu fasole, alegea pământul și pietricelile, să rămână boabele, — puține. Agricultura, — grădina de sus îi în grija lor. «Creșterea de vite», — am văzut o scroafă avea și purcei, mai sînt; de toți trebuie să vadă. «Ocrotirea» 'nvață: — văd cum «...stârpește» mai în fie-care zi o ciută. Silvicultura, — lemnile de foc tot ei le taie.

Și câte nu învață! Apăi Higiena: să se țină curați fără

j
;

^

<tp

de săpun și nespălați. «Moralia» tot d-l Conțiliir îi învață: — să nu părăscă, să nu reclame că, Dumnezeu pedepsește și de-aia ei radă; — îi învață și «Jura»: să nu înjure. Dau și examen, D-l Conțiliir îi prezidente și d-l Socatz membru 'n comisie și încă unul, care se nemerește; de vine «binie!», de nu lipsă!...

Băieții ătia ies burduf de carte și cotonogiți de «praxis!»

j

A fugit scroafa 'n pădure, aleargă studentul, l lasă și vadă de cursuri și sui spre Castel.

XXVI

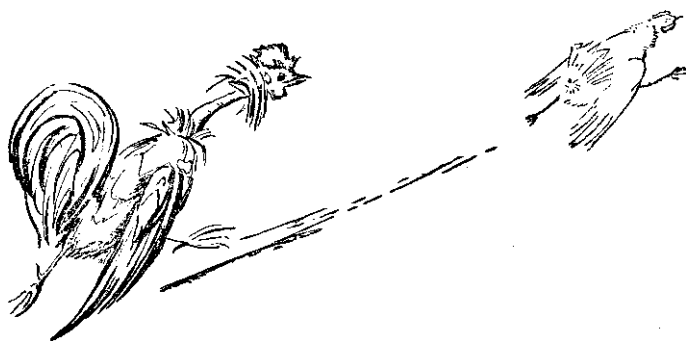
„In flagranți...”

Se-apropie nămiezu, să ne mai ducem? degeaba ne ducem. Ajung.

Toamnă-i, dar bate aici la castel și în curte un vf. nt de primăvară nebun, ce să spun?! Mișu câinele-lup se ...zgândără sub scară. Chaise-longue-rile pline, s'au lipit, s'au aplecat, s'au făcut pat. Chitara 'n iarbă alături, și grafomonul pe-un scaun; pe altul cozonac și bomboane. Un student străbate alea cu două căldări cu apă. Un rățoi călărește-o rață albă: măcăie rața, o tine cu ciocul de ceafă.

Un cocoș sârbesc, trufaș și bătrân, roșcat la pene, în-

sângerată creasta, înalt pe ghiare, — s'a năpustit turbat-nebun după-o puică bălană. S'a pitulat puica 'n țărână, jos lângă bradul din colț și... zdup! a sărit cocoșul pe ea, a prins-o cu ciocul de pielea și puful de sub creastă; a

cârâit puica cât a luat-o ciocul; s'a încordat cocoșul sârbesc și s'a albiat odată de șale, i-a acoperit cu coada spinarea și dosul și... a făcut-o găină!... *Casație!* Ea s'a scuturat de praf și... 'ntâmplare, și el cântă!

Fata e îmbujorată toată și el ...clătinat pe picioare: «Bună-di-mi-nea-ța!» sughițe. — «Bunăziua!» le zic.

Nici-o lămurire despre socoteala deaseară.

— «Apăi propun...» spune. Ce-o mai propune? Ascult:

— «...să merem la pescuit!»

Nu-i sănătos? n-a dormit bine? ori ce l-a apucat? Mărio ese din casă cu undițile-amândouă. Or fi înțeleși. Bine! Vine și Falger.

— «Na, că... toată noaptea gândintu-m'am la el, na numai'i bleot că nu primește; apăi nu-i onorabil să figureze 'n muzăul național?» întreabă Venetici:

— «Zwolf-tausend, ja? also fiinfzehn-tausend Falger, einverstanden!?» S'a'ncruntat neamțu tot, se uită 'n-tr'aiurea, îngrijat îmi pare, nimic nu-i răspunde.

Nu pricep ce socoată-o avea tocmeala. Plecăm spre garaj.

— «Mehet!» strigă Hanț, avea de reparat și a isprăvit.

Ne suim în mașină. În fund Mărio, Jojka și eu, așa ne-așează și 'n față unchiul, — conduce; la teasc nepoata 'ntre el și Hanț. Pe scară ...«Barba» cu Falger. Coborâm cu grije. Gazda ține volanul cum ar ține-o madamă pe bicicletă ghidonul: sprijinit bine 'n mâini, săltat pe buci, țeapăn și capul nemișcat, zgăurat înainte. Târâș, frânat am ajuns în vale. A luat cotitura greșit, a trecut șoseaua; dă 'ndărăt, prindem drumul și o pornim pe râu în sus. Oprim la... «Școala superioară de...»; un brigadier

mititel cu putina mare 'n brațe ne iese 'nainte. Pricep... «cursul de pescuit!» dar nu 'l înțeleg încă. Jojkak trece 'nainte, Fulger între noi, și studentul pe scară. Pornim.

La Măcărlău ne oprim aproape de stăvilar, — mai sus, la pârâul din dreapta. Trecem podețul. Ne latră de-a răgușit o javră lătoasă, coada plină de dupuri bătută cu scai.

— «Hoâ! mânce-te gălbaza!» strigă, și de după încușmătura malului, sare 'n potecă ciobanu: — «Hoâ! soarbă-mni-te căpușile! meri cotârlă căz' doar viezi că's domni!»

S-a tras sub mal cu coada 'ntre vine bietul câine.

Suim mălutul; în găvană un băetan păzește doi cai înșeuati. Pe unul încalecă unchiul cocoțat pe târhaturi, și nepoata călărește 'ntr-o parte pe cel'alt. Erau porunciți caii. Și plecăm pe pârâu. Studentul cu putina 'n brațe, a umplut-o jumătate cu apă, 'l zorește din urmă stăpânul. Drumul lat dar răscolit de răstoacă. A fost odinioară jghiab, șenal de cărat butucii, — Fa năpădit șivoiul, l-a umplut cu cioate, a spart podeaua și l'a 'ncărcat cu buturugi și cu pietre; mergi anevoie. Apa încă 'l spală și 'l îneacă. Sărim peste bârne, ne cățărăm pe stânci, ocolim pietroaie și ne afundăm în mâl, —ei călăresc. Mai rău de ăl care cară butoiul săracul!

«Unchiul» călare, — îi s'au sumes nădragii pân' la genuchi, — s'a oprit; aruncă undita 'n apă, pescuiește de-a

'n calările! Auzisem că patru 'ntâmplări sînt greu de 'ntîlnit: Chelner cu ochelari, cotoi în trei farburi, evreu bragagiu, și măgar mort, dar asta le 'ntrece... «călărie la peștie!?»

Mărio a prins un păstrăv, gazda cu ochii pe el, strigă îa brigadier; aleargă cu putina 'n brațe, era să se surpe, ajunge la Mărio; el 'și rostea traista; îi ia peștele din cârlig și prin uscioara de deasupra îi dă drumul 'n puțină viu. Mărio cu gură căscată! Mai prinde unul; aleargă și i-l ia, și... iar unu.

Am înmuiat și eu undița 'n râu, apa curată, se văd pietrele până 'n fund. S-a clătinat sfoara, l'am prin*.

Acum știu, am învățat cum să 'l scot. Ușor trag, și 'nvărtesc morișca; se saltă undița din mâner, mi-aruncă bățul și sfoara și păstrăvul, mic, departe pe mal. Sînt furios, mă 'ntorc, mă ...ajutase un pădurar, venise din urmă, mi-a săltat mîna; se chiamă că el l-a prins! ăla cu puțin' aleargă...

Mă las păgubaș, mă trag în sus, m'așez pe o movilită, undița jos în iarbă. Mai prinde Mărio un păstrăv mare, 'l cară la puțină singur, — l'au dresat, aporțează! Ba^e Jodka din palme. Și iar mai anină vre-o patru și iar la puțină-i duce.

— «No, umpli-o binie cu apă, să nu 'năbuși pieștii, căz' mu-mă-ta!» sbiară Unchiu.

A coborât studentu 'n pârâu, toarnă cu pălăria, umple

putina toată. Boierul călare, pe lângă râu, undița 'n apă, M duce calul la pas. Zău! parcă-i la «Moși!» cu mîna la gură rîd și ciobanii, m'a umflat rîsu. Brigadierul săracul, vai de mama lui! Pietre-ascuțite, 'l frămîntă putina 'n ele, 'l cufundă 'n nomol; s'a 'ncocârjat tot și trudește la deal.

Mă scol, Mario-a mai prins trei păstrăviori; cum îi pcoate cum îi dă. Cărarea îi frîntă și 'mpotmolită. Nu mai merg caii; descăleca boierul și fata 'și dă drumul din șea, o strînge la*piept unchiul. Sloboziți de povară, risbesc caii pe mal, noi sărim peste pietre.

Ajungem într-o livadă, mică. Se pleacă gazda, smulce o floriceică albastră «Nu mă uita!» și o dă fetii, ea privește spre... Mărio. Și-i mai dă una și alta, o... «amintire» întreagă i-a dat unchiul; 'mi spusese fata că-i darnic. Strigă: — «Caii!» și 'ncalecă iar și zorește nepoata 'nainte, s-o răsnească de Mărio.

Cum pleacă fata... 'l găsește norocul, iar prinde pu'ini patru! Ii las și pornesc înapoi.

Ajung la podeț, 'l trec și iau șoseaua la vale. Mă clt?c încet, nu mă zorește nimeni. Aproape-am ajuns în dreptul «școalii superioare...»; 'mi iese 'nainte Waldy. Asta nu stă deloc, colindă într'una. Sare pe mine, latră; 'mi prezintă alt cățel, stătea după poartă ferit. Gălbui, urechile clăpăuge i-acoperă gâtul, fâlcile căzute, cute pe frunte și nasu 'ncrețit, coada cât el, și schioapătă 'ntr'una.

— «încotro Waldy?»

— «Veneam după tine, nu m'am putut ține după mași-

nă, gonește urât; am încercat odată să o ajung și mi s'a pus nădufu 'n piept, era să mor. Am învățat, o las în

plata ei să se ducă nălucă, c'aleargă pareă-i nebună! Iți ațineam calea, 'mi făcusem eu socoteala că o să te apuce sila: ai văzut ...panoramă!?»

— «Văzui...» zic, — «hai să ne plimbăm, vrei?»

— «Pe schiopolu nu îl mai luăm, îi pasă la drum, i-a intrat o așchie 'n labă,» cățelul o linge și schiaună, — «când l-a trimes după ciute. Hai la vale! mergi?»

Plecăm. Neastâmpărat cățel! Aleargă 'n stânga, gonește 'ntre pomi, sare șoseaua. Miroase o urmă, alta lasă, și alta apucă.

— «Waldy, asta-i plimbare în doi?»

A stat din fugă, umblă cuminte pe lângă mine. Am ajuns la șopronul cu postamentul de «Gatter». A 'mprăștiat vântul șindrila toată, stau păreții 'n picioare proptiți unu 'ntr'altul, gata să cadă. Firma pe jos.

— «Vezi», ...zice Waldy, — «asta-i Uzina. Făceau treabă neghioabă inginerii dela Exploatare. Cărau trunchiurile de brad, — auzi?! plute pe apă, le udau toate! Le-a deschis stăpânul capul, i-a 'nvățat să facă «fabrică» aici. N'au priceput băeții dintr'odată. Nu știu ce înștiri-țare le-o fi adus dela Centru boieru, dela *Administrator*; le-a tălmăcit-o, că-i priceput stăpânul, și au clădit fabric' aici. Lumina 'n Castel o trimetea uzina pe sârme. Mândrie zău! era luminată casa și curtea noastră noaptea 'ntreagă, și ziua ardeau lămpile toate! Se tăiau scândurile-aici și le cărau cu carul, nu-i departe până 'n Vișău,

iată piatra 'n șosea; 30 de kilometri până acolo, cam ajungi la târg se vede și orașul. Și mergeau lucrurile strună. Aveam și scânduri, și lumin' aveam!

A venit unul ...Rang, se vedea om de ispravă, nu știam ce căta; însemna omul într'una. A plecat. In urmă am aflat, era deputat, și a interpelat Ministerul c'aici îi jas și risipă: că înainte apa transporta lemnele gratis, că cheltuiesc milioane degeaba. Vezi.., la asta nu bau gândit inginerii, — se gândise biet boieru, așa cred, căi deștept, dar îi trebuia lumină! A fost răbufneală mare la Cameră-acolo, — aud că zbiară ăia cum zbiară nebunii! — ce să'ți mai spun? ăla, Opranu, nu era vinovat, nu dăduse ordinu-așa, om cinstit peste măsură, prea simțit, 'l amaraseră prietenii; și-a dat demisia și aplecat

A venit porunca: au desfăcut ferăstrăul și au îăi.ife sârmele. Cum te 'mpaci cu lampa cu gaz? Că de atunci de aia avem parte 'n Castel, altă lumină nu-i!»

Neastâmpărul nu-l lasă, iar a luat-o rasna 'ntre pomi, 'l aud cum chifnește 'n pădure. Urc poteca la deal, mă. așez pe banca din coastă. Valea asta dacă n'ar fi așa de înăbușită te-ar îndemna să mai stai.

Claxon și țăcănit de motor. Vin, urcă. Au zăbovit, — spun, au stat de-au adăstat până să ducă, s'aducă elevul putina; au împrăștiat păstrăvii 'n pârâul de sub coas!ă,, Mă uit, putina-i goală, — mult pește-a prins Mărio, o'a ales cu cât prinsei cu!

Ne ducem la masă: scrob, slană, gulaș de ...ciută, — o felie de lubeniță, o ia unchiu și-i dă și nepoatii. Ies în curte, — s'au dus să se ..culce. 'Mi fac ...indigestia, mă plimb. Leu cu mine. N'am chef de vorbă. Latră, ține sub labă un mototol de hârtie, aruncat o fi sau sburat de vânt; 'l desface cu botul, își încruntă sprinceana, iar latră și 'mi face semne cu laba. Isteț cățel! l-a cetit în grabă. Ia răvașul în gură, mi-l dă. Privesc: un petec de scrisoare, 'l arunc. Iar latră, 'l ia și mi'l dă iară. Poartă pecetea consulatului român din Lipsea, citesc: «...și proprietarul reclamă că nu i-ați plătit chiria și că i-ați hortelit cu belciuge ferestrele toate și două uși... (s.) Pra..... nu deslușesc. Arunc hârtia. Nu știu ce o vrea să 'nsemne, nici Leu nu știe...

Vine și Mărio, și-a împachetat undițele, pescuitul nu 'l mai îndeamnă. Plecăm la vale. Am pleca noi detot, dar prea a fost lung drumul; am mai sta o zi-două, ah! dacă n'ar fi patul! Dece nu ne-o fi lăsat să ne mutăm la Falger? Acum slabă nădejde! le-a plecat l&ota toată, casele 's goale, odăi destule; a plecat și «grosu»! Cucoana u'a venit la masă, îi bolnavă.

Apăi și-așa greutate de om, nămilos peste poate!

I Junem la cale să facem, mai în seară, o baie 'n râu, să mai aflăm și noi ce e scaldă. Trecem, podul, pornim pe malul din stânga la deal. Mergem. Ne 'ntindem pe iarbă și ne povestim... întâmplarea cu ursul, cu borvizul, pe a de astăzi. Nu le făcu dinadins, dece să cârtim? N-or ști să primească, cum primesc ai noștri, oste-neală 'și dau. N-au obiceiurile noastre toate, nici noi însușirile lor. Sînt păstrători dela ei și dela alții, adună, vrednici sunt. Cărturari, muzicali, intelectuali, dar ...prea le place «slana!» Și miloși sînt și plini de «Ocrotire» pentru ...ai lor, dar pentru noi și dobitoace, ba! Ne-or face cu vremea și pe noi la fel, — șoselele lor, nu-i vorbă, le-am dreguit noi ca pe-ale noastre; le aveau dela unguri bune, acum 's frânte, scobite, șleau și brazde pe de a rîndul.

— «Vremea o spune care pe care!»

— «Șoseaua-i lucru mare!» zice Mărio.

'Mi par pismași și ascunși. Or fi 'nvățat dela stăpân cum să te porți cu sluga? Și dela care? Că's neamuri amestecate. O mie de ani într'una!? Vreme! Nu te desveți doar 'ntr-o zi! S'au ungurit, și s'au ungurit proet. Le-au luat slana, și-au uitat «boieria». Unguru-i primitor, cavalier, onest; se 'nciudează iute, repede uită. Ei o coc. Foc fără de scânteii, ard în spuză ...necazul. Ce amă-

făciune-or avea? Ce rău le-am făcut? I-am desrobit, — las' ce spun ei, ăsta-i adevărul! Erau la stăpân, blând, acum se vede; amu noi furăm slugile lor mai până cri.

— «Mărio, tu ai cetit ...edictul lui Boilă?»

— «Nu citesc așa gugumanii!» răspunde 'ndesat.

— «Ai dreptate, dar ai lor 'l citesc și mulți judec'asa...»

Noroc că sînt și oameni detreabă și mulți, ăia duc greul! La Conop bună-oară am întâlnit un cuib de oameni drăguți, și români ca și noi! Dumnezeu să ne lumineze pe toți, să ne dea gândul ăl bun, suntem frați de'acum!»

— «Mă, nu luarăm o carte cu noi!!» spune Mărio,

— «mai omoram urâtul...»

— «Am un prieten în buzunar, *Juvenalis* vrei?»

— «Piperat om și acră vreme, zii...»

— «Ei, n-o să ți 'l citesc tot acum! așa la 'ntâmplar?, uite 'ncercăm...»

Desfac cartea la mijloc: «Decând luntrea lui Deuoalion fu 'nălțată de apele potopului...»

— «Grozavă apă! Era la pescuit?»

— «Taci și'ascultă:»

«...până 'n culmile Parnasului; decând acel fiu al lui Prometeu cercetă oracolul din Themis; decând pietrile netezite prinseră în-n-c-e-t încet căldura simțirii, decând Pyrrha înfățișă zăpăcelii oamenilor fecioarele goale, ton-te faptele muritorilor, toate simțirile lor: dorință, frică,

'nciudare, desfăt, bucurii, vrajbă, uneltiri, lăcomie, toate vor fi prilej cărții mele.

Când fu șivoiul vițiului mai repezit, groapa avariției mai adâncită, molima jocului mai nestăpânită!? ...Cât de

mincinoasă-i fruntea omului! Nu 'ntâlnești aici decât <uujei cu 'nfățișare prea-curată...>

— «Tu vorbești de ai de pe-aici?»

— «Mărio dragă, ți-am spus că răsfoiesc, ascultă sau numără păstrăvii cari urcă pe râu, lasă-mă...»

«...Interesul aceluiaș vițiu închiagă 'ntre dâșii această rară 'nțelegero.. Când o țoapă răsărită din neamul cel mai păcătos al Egiptului, când Crispinus rob altădată în Canope, 'și desmiardă umerii sub purpura tyriană, și prea gingaș acum ca să îndure povara inelelor grele, *?i vântură inelele de vară în deștele-i asudate, este peste putință să nu te 'ndemne gândul spre *Satiră!*

Dumnezeu-al-războiului, nepăsător și rece, mila ta nu-mai coboară spre-această păcătoasă vale! Părăsește meleagurile-aistea 'nfricoșate și cari ți-au fost închinat, ochiul tău nu mai veghiază asupra lor! Unii din Sycione și din Amyda, alții din Andras, Samos...»

— «Ba ...din Niș!»

...«Tralles sau din Alabandes..., când veri-unul din tr'aceștia ne vine, aduce cu sine 'nsușirile și răutățile celorlalți: e grămatic, retor, judecător, polytecnic, zugraf., băiaș, proroc, dănțuitor pe funie, doftor și vrăjitor: dar ce nu-i?»

— «Ocroitor!!»

— «In puține cuvinte și fără șovăire, îți voi zugrăvi

pe cei cari sunt astăzi cei mai scumpi bogaților noștri și de cari eu fug mai mult decât de ori-cine!

...Ce voi face la... Roma? nu știu să mint: când o carte îi proastă, nu mă pricep s-o 'nțeleg, n-o tălmăcesc. Nu știu să citesc în stele; nici nu pot, nici nu voiesc să făgăduiesc nerăbdării fiului moartea părintelui. Nu m'a văzut nimeni căutând pești în măruntaiele năpârcii...»

— «înteleg acum de ce nu-i găseam în râu!»

...«Rășbiți de osteneală, oaspeții se retrag, numai râvnesc la cina prea mult așteptată...»

— «E vorba de noi! am priceput...»

...«Ușuratecul Veienton... se pârjolea de nestăpânită. dragoste pentru o fetiță...»

— «Ia vezi... nu era sârboaică?»

— «Spui prostii! Sârbii ne-au venit opt-sute de ani mai târziu...»

— «Eu credeam că abia... după război!»

...«M'aș încumeta să spun două vorbe lui V... dar'ar catadecsi să m'asculte. Nimenii nu 'ți cere darurile cu cari Seneca, Cotta, sau binefăcătorul Pison 'și întâmpinau pe cei mai umili dintre prieteni: nesațiul de-a da, 'ntrecea pe vremea-acea socotelile...»

Vezi., te lași frământat de nădejdea 'ntr'un ospăț îngrijit. O să ne păstreze, 'ți spui, jumătatea de epure 'ntreagă și păstrăvii o să ni-i păstreze; puiul rămas încă-i

pentru noi! Și a-ș-t-e-p-ț-i tăcut, îți oprești pâinea toată pentru prea 'ngrijita gustare.

Privește peștele acesta adus și pus dinaintea lui V., privește cum încununat de sparanghel umple farfuria întreagă, iar coada-i semeată 'și râde de oaspeți. Ție ți se strecoară dinainte un fel sărăcăcios de bucate...»

Da, două vorbe lui V...:—«îți cerem numai bună-cuviință și puțină atențiune pentru oaspeții tăi!»

— «Mă legi la gard, îndrugi dela tine, e bine, așa-i!»

— «Citeam, privește, aidoma 'ți tălmăcesc... vezi, Juvenal și-a cunoscut vremea și știa și ce-o să curgă; nu mă mai întrerupe!»

...«Profită de sfatul aista și fii de-acum încolo, dacă vrei, dacă poți mai ales, fii ca alți mulți, bogat pentru tine, sărac pentru prietenii tăi, dar fii om cum se cade!

Când îi vorba să osândești un om, să'l lipsești de dreptul lui, nu trebuie zăbavă!

Și astfel... banul, infamul gologan, pricina celor dintâi neorânduieli, a adus între noi obiceiuri străine și bogățiile întinătoare pervertiră, printr'un nerușinat desfrâu, strămoșești virtuți... Care poate fi ținuta unei muieri îmbătată de vin și de amor?»

— «Să canonească pe Leu!»

...«In desfătările cele mai cinstite e încă o măsură!

...«Indurați-vă Zei nemuritori, țărâna să fie ușoară pe cei... trecuți!...

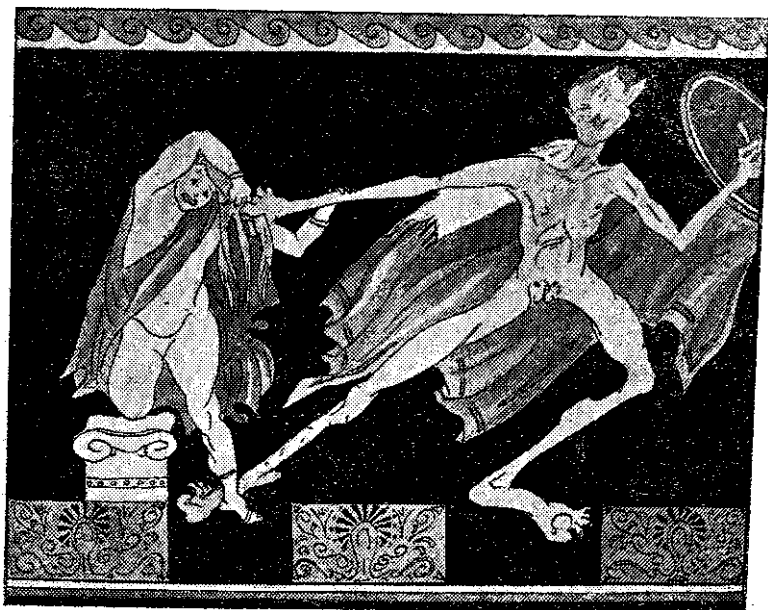
...«Crezi tu că-i ușor să ti se rabde neobrazarea sau
«cârba ce...»

— «Pe crucea mea de el vorbești!»

— «Citesc, traduc:»

«Măsura dă preț plăcerilor...

Dar de ce să te ocupi de toate desmăturile iui ...Hyp-
pia, de desmățul unei locuinți private?

Ia seama... pielea se zbârcește din ce în ce, alte crețuri
noi peste vechi zbârcituri, zmalțul după dinți s-a 'negrit
și ochii...

Primul dintre moșii tăi, mai încoa, nu fu decât cioban,,
sau ...știi eu ce?

Lasă-te 'n voia vântului pe o navă ușoară, între abis
și tine pot fi numai patru dește de blană, șapte dacă
scândura-i șubredă. Dar când îți vei încărca... bunurile,
gândește-te la furtună!

...Prima ispășire a vinovatului, ar fi să nu'l poată iz-
băvi propriul său tribunal chiar dacă ar fi la adăpostul
rigorilor legii...»

— «Bravo! spui ca din carte!»

— «Admirația dumitale adresează-o lui Decius Juve-
nalis, îi se cuvine toată!»

...«Șovăiala și îndoiala au fost decând lumea sculele răi-
lor, ei n'au tărie decât în clipa când săvârșesc păcatul!
Posteritatea nu va adăuga mult la obiceiurile noastre
deșuchiate ; desfid pe strănepoți să 'și întreacă stră-
moșii!»

— «Pierde procesul, las' pe ai noștrii!»

— «Mărio, ești stupid! dar din păcate...»

— «Am dreptate!»

...«Un singur revir n'ajunge; să 'ncercăm să mai luiîm.
unul, și să 'mi întind domeniul! Câmpul vecinului mou
'mi pare mai rodnic...»

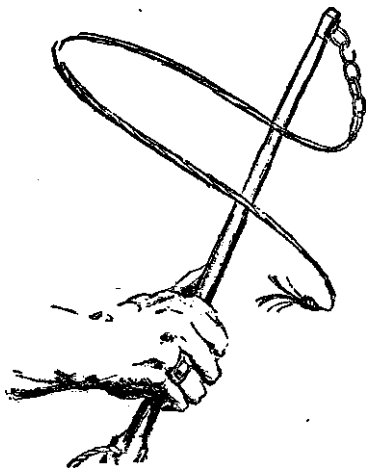
«Înțeleaptă carte, departe-a văzut cine-a scris-o!»
strigă Mărio și s'a sculat.

Citesc înainte: ...«Vita văduvită de haracul pe care 'i îmbrățișa, curând își jeleşte propteaua!» ...și mai de parte: «...dăinuiește încă între megieșii acestor ținntun, între Coptos și Tentyre, o veche aversiune, o străveche ură, racilă adâncă pe care n-o va astâmpăra nimic! Furia acestor două cetăți vine de acolo că fiecare despretuiește zeii la cari eal'altă se închină, îndârjite să socoată că 'nălțimile căroră fiecare 'n parte se pleacă, sunt singurele către cari e 'ngăduit să se închine!»

Acum ...pricep și eu, mai mult decât Carpații, mai mult decât ori-ce, atâta ne desparte!

«Asculta-voi mereu fără să răspund niciodată!?»

Iată 'nsfârșit cheia care-a descuiat gura zăvorită o

în-

viață 'ntreagă! Ostenit să privească, înecat să înghită Într'una fără' să răsuflă, amicul lui Marțial, gonit în Egypt, bătrânul pribeag prigonit în Pentapo.e, striga de pretutindeni adevărul și vremurilor cari-or să vină. Exces de hyperbole, îmbătat de declamație poate, para Jogism investmântat în formele 'nșelătoare ale dialecticeii,, dacă și-ar fi stăvilit puțin elocința, înspăimântătoarele lui adevăruri s'ar fi 'nchegat în povește, — dar când vor oamenii să 'nvețe?!

Au fost făurite să 'mpletească bici, sublimele lui adevăruri!!

XXVIII

Vorbim și vremea trece. Gonește mașina 'napoi la vale; a trecut la deal când era soarele la chindie. Unde-or fi fostî

Degradă se 'ntorc. Și mai vorbim, mai fumăm... S'a 'nserat deabinelea.

Peste râu, pe șosea coboară-o căruță. Ii strig, au oprit. Nu m'aș mai întoarce pela pod, prea-i mult pân acolo. Trec râul prin vad, Mărio se desculță. Rece apa, și mi-aduc aminte de ...baie. In căruță sânge și oase: scursă și frântă o ciută bătrână sfârtecătă de gloanțe. Acum știu de unde veneau cu mașina...

— «O ucis-o dom-Conșiliir, sus lângă râu, d'apoi am

alergat mult după ea, se scula și cădea sărmana!», spune pădurarul și 'mi întinde.'n mână cinci zgrumti; schije sau făcut gloanțele toate; le-a scos cu cichia din trupul ciușii. Waldy dă din cap, semn că-i așa; îl scuipe.

Dăm să plecăm spre Castel, ne iese Falger 'nainte, duce-o flintă lungă, neagră și plină de sânge. Mi-e silă.

Cu pălăria 'n mână, o răsuțește, tușește, văd bine că ne-ar spune ceva.

— «Was ist denn los Herr Falger?»

— «Respectuos vă rog mă ertați este... Befehl dela «Seine Excellenz», boieri-dumneavoastră mă ertați, să vă mutați numai de 'ndată jos ia Casa-Pădurii!» pe nerăsuflăte ne-a spus, și nu știu ce mai îngână; s'a fâstăcit, s'a 'nroșit, și clipește des, — o fi rușinat poate de rușinea ...ălu de n-o are!?

«Befehl!?!»... și mă gândesc să-i spun ...să-i spună ...ce i-a spus domnul-cărunt să-i zică,... dar s-o fi deprins și nouă nu ne face plăcere..., și-apoi răsuflu, zău ! mai bine așa!

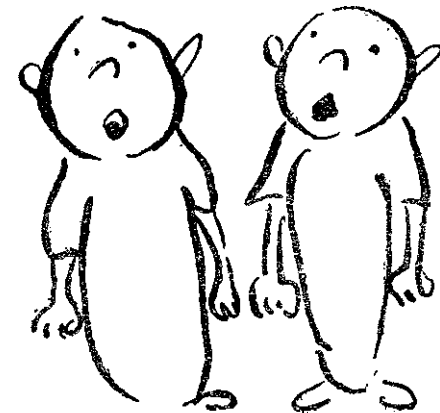
Ce ti-i și cu omul ăsta, nu 'l rugasem noi să piecăm? do căteori?! Acum că-i casa goală și-a adus aminte să ne gonească?! A! pricep, amu ne-a 'nțele plăcerea! A vrut să ne facă surpriza, și eu care 'l judecai aspru... ii dr*»pt o clipă numai! Da, văz bine acum, e o grădină de om, măsurat, bine crescut, plin de prevenire și 'mplinit în socoteli, — iată, ne sosește și... bagajul!

— «Herr Falger, dacă-i vorba să fim de capul nostru, să'ti trăiască Seine Excellenz, asta vream, dar la Casa Pădurii nu ne ducem; — nu-i nici a lui, nici a noastră,— n'avem de gând să vânăm, ne-am săturat da pescuit» vrem să ne odihnim, venim de departe; la d-ta ne primești f»

S'a 'nveselit neamțul deodată:

— «±>m toată inima, cu tot respectul poftiți!»

Am mai mers o bucată și am intrat pe poartă 'n ogra da lui.

A retezat-o 'nainte, a sărit prin ușe; — ce le-o fi spus înăuntru nu știu; au eșit copiii, ne-au tras un cântec, ne-au sărit de gât, strigau parcă le sosise Moș-Crăciun, așa de veseli erau. In prag, voioasă, blândă, bucuroasă să ne aibă în gazdă, femeia lui Falger.

Ne poștește 'n casă, dar vrem să pornim la gărlă, să ne scăldăm; așa fuse vorba.

Ne luăm în grabă două peșchire, o coaje de săpun, un burete, plecăm. Mărio 'și-a luat și costumul, e vioiet; o să i țină de cald când o fi ...vânăt de frig. Simt răceala de-acum dar mi-e drag să mă spăl.

Se 'ngână ziua cu noaptea, ajungem la râu, acolo unde-i apa adâncă.

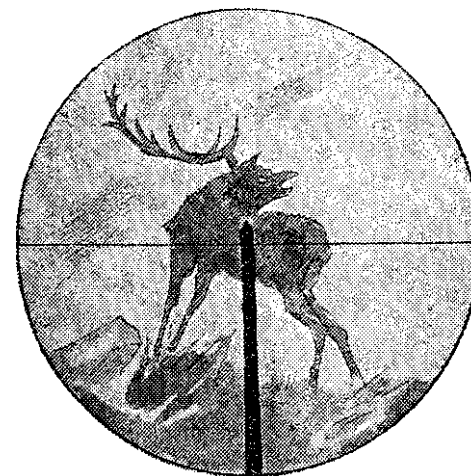
Mă despoi, sub perdeaua de bulumaci, în odihna apii; intru... mă taie, e rece ca ghiața, s'a brobonat pielea pe mine și mi-a stat răsuflatul, suflă vântul, mă cufund până la gât, apa dă să mă dea peste cap. Mărio intră și sare par'c-ar fi dat peste arc, 'l aruncă fundul afară, ') gonește răceala pe mal, dârdâie tot și-i clămpăne dinții Scurtă ne fu baia, ghiaf afar' din cale, dar ne-am scăldat!

Cu noaptea odată ajungem acasă. Străbatem o sală mare și goală, sîntem la noi în odaie, — cald. S'a potolit pielea pe noi, am stat din tremurat, — poruncisem de eri câteva sticle de bere, — ne-a sosit berea, chemăm pe Falger. ne cinstim. Năprasnic stuf de barbă! detreabă om 'mi pare.

Odaie mare: față 'n față 'n colțuri câte-un pat. Paturi de nuc, așternut din belșug. O masă 'n mijloc, reviste de vânătoare, o lampă. Altă măsuță sub fereastră, alături de ușe. Un ditai ochianu, — mărește de 12-ori: o ciută

departe la o sută de pași, o crește cât dealul Mitropoliei.

Privesc pe păreți: doi purcări, un smoc de lăstar și un bolovan; un colțișor de râu. Un jder împăiat. Colți de mistreț. Coarne de capră, — au sus pe Pietrosu. Ramuri de cerb...

— «Domnule Falger, tigva asta-i de ciută, și coarnele-ftistea, și ale din colț, și ale de sus, și jos mai văd unul, 'ini par de cerb ...tânăr, doi ani sau trei? Ce faceți cu «Ocotirea»? Aflasem că ești milos tare?»

— «Da, au doi și trei ani, dar prea onorate domn, eu ÎJ am împușcat și nu pușc nimic!» 'mi răspunde tirolezul,

— «Înainte, pân' n'am venit în țară, am ucis, la stăpâni, după rânduială și după poruncă cerbi peste o mie dar.., numai bătrâni. Aici îi cresc, altu-i ...dărâ mă. Cerbii mai tineri 'și lasă coarnele-aici, nu sînt în vîz, așa-i porunca; ertați ce-ați văzut, nu-i vina mea!»

Pricep, iar... «Ocrotirea!»

Pe jos două blăni de lup și una de bursuc. Uu scrin în colț și, cât îi păretele dintre uși, un dulap și în -;afturi alături teancuri de reviste vîntorești. Poze în cadre de lemn. Fereastra deschisă, râul aproape, — spune că curge.

Așează masa, ne poftesc, îi gata. Supă de găină cu găluște de griș, — ne-a 'ncălzit; acum uităm răceala din gărlă. Papricaș de pui, minune! O rață 'năbușită, ștrudel. Sirop de smeură, cafele. Bairam curat! Halal să le fie! Să tot mănânci la oameni săraci, ne-au ospătat sărmanii pe trei zile 'napoi! Râdeau copilașii, prin ușa 'ntredeschisă clopoței de argint; nu se mai aud, au adormit. Ne 'ntreabă Falger ce hotărâm pentru mâine, 'ncotroîi

— «Să ne lămurim oasele, să ne odihnim!»

— «Ca la dumneavoastră acasă, ertați-ne numai sărăcia,» ne spune.

Își umple luleaua cu tutun din tabachera lui Mărio. Fum albastru, — «gut!» zice neamțul, îi s'a 'ncețat barba toată vată, și'aruncă fumul pe nări. Avea serviciu bun,

&P spune. Bătrânul taică-su a fose vîntorul bătrânului Ir»părat; i-a dăruit o pușcă, zace 'n sicriu lângă al; când era copilandru de zece ani, se ținea la vînat după Arhiducele Rudolf, cel care-a sfârșit, cum s-o fi sfârșit, cine-o să știe? 'ntr'o noapte la Meyerling. Odată i-a dus arma, 'l ține minte bine, era blînd și voios. Pe lângă Arhiducele Fxctutz Ferdinand încă a servit. Era tăcut, închis, — în ținuturile Vienii, spre Baden, trăgea adesea 'ntr'o dimineață o mie de focuri în potârnicchi și în epuri; într-o zi a ucis 56 de cerbi, îi plăcea să ucidă mult. L'au •ucis și... a 'nceput războiul ăl mare, așa o fi fost sorocit <ă se 'ntâmplă! La întâmplări și la teatru, pentru nceput trebue un semnal; la Serajewo și-a luat *Moartea* țuica, apoi a mestecat patru ani împliniți, de zece ani rumegă, nu s'a astîmpărat... Da, rezbetul a răvăcit totul; când s'a ^ntors acasă lipseau de toate, erau flămânzi, copiii plăpânzi de nemîncare; nevasta istovită de rugi și iieodihnă, s'a stins curând.

XXIX

In... Italia... în munți, sus-sus, la trei mii de metri. Pe drum cioplit în piatră, pe poteci, urcai pe brînci, târâș, pe scări, pe scripete, pe cabluri, pe funii cățărât pe stînci și iar pe scări, așa urcai. Erau deprinși... Prin ger, și mai ploua, ba vifora cu... plumb. Și o ghiulea

când se proptea în stânci se însutea cu sfărături de piatră; noroc erau ușori și-i ajuta și vântul să sară 'n adăposturi, dac' apucau; răbdau de foame zile 'ntregi, și vuietul de tun îi mai păstra deștepți, iar adormiții erau plecați pe veci!

Cinci luni-în iad, acolo-a stat, și iar s-a 'ntors acolo. Nproc era deprins cu muntele și cu urcușul dar, 'mi spune, n-o să uite: moartea îi rărea într'una; soseau în pâlcuri strânse câte-o sută, și 'n zori se numărau pe dește; veneau munteni, veneau și dela șes sărmanii, cu ei era mai greu! înspăimântați de munte, mulți nu'l văzuseră vreodată, îi amețea adâncul; suiau săracii cum puteau cât mai simțiau sub tălpi pământul, dar legănați pe pălimare și cocoțați pe scări, în ropotul de gloanțe și de ghiulele, supti de adânc, secați de ger și nemâncați, înspăimântați de gol, țipau... se prăvăleau...

— «N'am să uit, ...picioarele 'nmuiate, scăpate după prag, se bălăbănea 'n văzduh, striga sărmanul... cu ghiarele înțepenite de odgon, cât a putut să rabde pielea după labe, și-a alunecat la vale drept în jos cu mâinile aprinse, apoi s'a prăvălit; ...și cum priveam în sus spre ei, din buza stâncii unde stam, l'am urmărit cu-auzul căci ochii mi-i închisese groaza! Și a tăcut; un roi de stânci și piept de deal sub noi, acolo odihnea, credeam, înăbușit întâi, un gemăt, apoi mai tare; trei zile a gemut! Și îngâna și se ruga, îi auzeam vorbă cu vorbă cum

cerșea să vie unul, să se 'ndure să vie să 'l ucidă că suferea cumplit, știa că moare, vrea, și nu putea!

O ață de viață ...n'avea cu ce s'o taie; mâinile frânte, picioarele rupte, pieptul jăratec; și întunerec, gura întreagă, slobodă limba, simțirea toată deșteaptă; cerșea ajutor să... moară!

Se astâ^parase focul, liniște la noi și liniște 'n vale; abia tăcea și 'și începea iar ruga sfâșietoare; neîncercata groază ne-o dăruise iadul sau blestemul! Și ne-am muncit să 'l ascultăm; netedă stânca sub noi, părete dvept în jos, și ...salvele reîncepeau; doi au murit vrând să'l ajute ea să moară. În zorii ziii-a treia tot mai trăia. Plângea și se ruga; cu mitraliera 'n mâini sergentul nostru Slabei *), în văzul taberii din vale, — dușmanul n'a mai tras, ne-a dat răgaz ca să 'l ucidem, — legat s'a scurs pe funia ce noi țineam; l'am auzit, când a 'nceput să tragă, cum 'l chema de jos să vină mai ...aproape; alt răpăit de gloanțe, și a... tăcut! Nu te supăra,» 'mi spune Falger, — «azi sînt român mă copleșește cinstea, dar Țara ne-am pierdut-o luptând!»...

*) Blumenteu Fel Bataillon Nr. 1. i-e Comp. Dolomiten: Rotwand. (HiiLmelwache 3460 ia.) Frasellaschlucht.

X X X

I J a, războiul sfârșit, zăpăcite rosturile toate și locu-
- • - ^ rile 'mplinite de cei rămași, — la fel îi pretu-
tindenți.

Stătea nedumerit. Adunase mândrete de coarne și piei,
multe trofee, și altă nițică avere, toate le-a vândut pe 2
milioane de coroane; socotea să 'și asigure copiii și bă-
trânețile poate.

«*Inflația*»: molimă nouă, neînțeleasă și nestăpânită:
'și începea acum măcelul; cu prețul dobândit, trei săptămă-
mâni mai târziu abia a târguit cu ce să-și umple luleaua
odată, dar ca s-o îplinească și-a golit tot buzunarul, un
rest din soldă.

Copiii cereau de mâncare și el ...încă se deprinsese de-o
viață 'ntreagă să mance când îi era foame... Prost obiceiul,
dar n'ai ce-i face! Nici-un loc nicăeri. A dat o 'nșliințare
'n gazete. Nimic. Târziu abia, era 'ntr-o zi când a cetit,
acolo, că Ministerul nostru de Domenii e 'n căutare de
oameni pricepuți în creșterea și ocrotirea vânatului și a
pădurii. A scris. Cinci luni în urmă primi răspuns, și a
plecat. El și alți opt. Ajunși în țară s'au înfățișat d-lui
Moczonyi; pe vremea aceia orânduiala aceasta era în gri-
jea dumnealui și era bine. I-a primit frumos, pe el l-a
îndrumat înapoi, așa 'ajuns aici, 'mi spune.

An de an s'a prins cu sufletul de locu-aista, cunoaște

văile pe dește și munții pe de a rândul; toate dobitoacele
și jivinile toate 'l știu; le poartă de grije, aduc folos,
el nu le ucide.

Ne spune 'ntâmplarea cu ursul, o știam, așa a fost!

— «S'a speriat de barba mea, pufnea și fugea, eu în-
eremenisem de spaimă!

Acum când ne 'ntâlnim, ne vedem fiecare de drum sau
de treabă, el pricepe că unde's numai eu singur nu-i pri-
mejdie pentru el, și mie mi-i drag să 'l privesc, așa și
•cu cerbii; — pasărilor răpitoare trebuie să rărite dar tot cu
chibzuială; ele curăță locul de stârvuri, văd departe din
.zări până jos ce s'adune. Vulturii falnici sunt neprețuite
podoabe, nu trebuie sărpiți. Cu capcane mici prind
jderi; nevăstuicile sunt lighioane 'nsetate de sânge și rău
vătămătoare vânatului; blana lor era căutată până mat
an, mă ajutam cu ce dobândeam din vânzare, acum **63**
vând pe nimic. Am prins și vre-o trei râși, cel mai frumos
era și mare destul; îi la expoziție la Lipsea dacă nu l-o
fi adus. Pe ăl din curte l'au prins lucrătorii, e voinic,
l-ați văzut!? Mi se 'mpinge parale bune pe el...» Scoate
din geantă o carte poștală și o scrisoare, mi-arată: una-i
ofertă dela grădina din Pesta: șase mii lei; și alt oraș l
roagă să 'l dea pentru vre-o opt mii.

— «Datina este tot ce prinde paznicul în capcană să-i
aparțină. Simbria e mică, răspunderea mare, alergătură
multă ziua și noaptea; primejdie încă de dai piept cu

tâlharii, sau s'aluneci și să te surpi, ori să te doboare-o stâncă; cheltuelile 's mari; datina vedeți îi sorocită să ne 'ndulcească traiul dar ...pe ăi de i-am prins, nu 's Gupărat, n'avusei parte de ei; ăsta de-i viu înc'am simțit, prea-i de preț să 'mi rămână; îi poartă nevasta de grije,

...l am în păstrare; l'ați văzut cum vine când 'l strigi la mâncare? «Fritz» 'l chiamă.

Am avut și un pui de urs, mândrețe se făcuse, se jucau prin odaie copiii cu el, se răsfața drăcușorul de pui, se trântea pe spate, 'și suga labele 'n gură, 'mi sărea pe genuchi, cerea, era obraznic râu, de nu-i împlineam voia arunca pe podele ce ajungea după masă, răsturna seau-

nele, se trântea pe jcs, se văita, și cum îi dădeam bucăți de zahăr, o mie de giumbușlucuri!

Se 'inpăca bine cu căprioara lui Ida; să fi văzut dumneavoastră...! O crescusem de mică, nu se mai răsnea de copii, colinda după ei prin curte, pe șosea, în pădure, când îi pierdea din ochi alerga 'n casă după ei; iar de erau culcați și dormeau, săp^a 'n pat, — patul mare dealături, — se grămădea între ei, nopțile toate dormeau împreună copiii și ea.

>>iu-i demult, într-o noapte... se răsnise de cu seară pe semne, o fi 'ncercat sărăcuța să intre 'n casă, serviciul meu mă gonise de'acasă. Când m'am întors dimineața, urmă de lup prin ogradă; pornii pe ea, ajunsă în fund lăiîșă ulucă, petrecută 'nainte printr'o spărtură; pe-acoio a trecut lupul și urmele căprioarii tot pe acolo: îi luase urma spurcatul! Puțin mai încolo 'n poiană a mâncat-o.

Au plâns copiii dar le rămăsese puiu de urs; acum dormea el cu copiii.

A venit un domn din ăi mari, l-a văzut, l-a alintat, s'au împrietenit iute; îi sărea pe genuchi; mi l-a cerut, avea un băiat, mi-a spus; domnu mi-era stăpân, sînt slugă la mulți, — am trimes copiii la un vecin, și a plecat ursulețul cu domnul; mi l-a luat. Au plâns copiii, — copiii plâng iute, — drept să vă spun toți eram triști. Ne-a 'mhunat, pe ei joaca, pe noi treaba și alte griji.

O fi trecut o săptămână mai bine, m'au chemat la oraș

mă duc la soroace cu catastifile la socoteală. Mi-am luat registrele și m'am dus. Pentru alte răfuieli mă chemau: nepoțelul pe care'l aștepta boierul să vină, mi-a spus domnu că n-o să mai vină. Mi-a răsărit bucuria în suflet e'o să ma 'ntorc cu ursulețul acasă. Se juca sub birou, Max 'mi dăduse trei bucățele de zahăr să-i duc. M'a cunoscut. Era dolofan și lucea blana pe el, sta 'n șezut și cu labelle-amândouă mă mângâia pe genuchi. D-l șef mi-a

spus că și-a făcut un palton, mi l-a arătat, gulerul nu era împlinit; m'a trecut un fior. Mi-a zis să 'l împușc că se face rău și-i trebuie și guler de blană. Ce să vă spun? Poți să cârtești!? Poți să n'ascuți?

— «De nu vrei tu, pun să 'l ucidă cu păru!» a răcnit...

Mi-a 'ntins o pușculiță cu glonț, am luat ursulețul în brațe, l'am proptit cu spătuțu 'ntr'un colț; mă privea sărăcuțul cu ochisorii lui ruginii și 'și spăla năsucu cu

limba, gândea la zahăr și cu mâna ...cerșea; mi-am înghițit apa din ochi, mă 'neca plânsul; «nu! să nu 'l omoare cu parul!» Am ochit și am... și am zbughit-o afară.

M'au întrebat copiii de el, mi-a fost teamă să nu l vadă: când a venit domnu 'l purta la haină, 'l făcuse guler.

Ii stătea bine; avea dreptate; mie nu 'mi dăduse 'n gând!»...

XXXI

Mai bem câte-o cană de bere, răsfoiesc o revistă, între foi un desen în cărbune, minune! Falger vrea să mi-l ia, îl rog...

Schița înfățișează..., cum să zic? «O execuție Capital...ă în munții «SMnina!»»

Să vă spun/in munți, o poiană; brazi împrejur și ce ruî senin; *Vefteici*... vai! cum seamănă! ...și-a proptit șuneaua pe crăchne, — Falger, e 'n spatele lui Seme-Excellenz; ține 'ntr-o mână sfoara întinsă, de capătul ei căruciorul, l-a tras aproape; pe cărucior ...zgăurat la ei, cerbu! Nu pare sfios, Waldy răsnit privește 'ntra-iurea; boieru voios ochiește prin fernglas cerbuțul în frunte și... îi retează coada! Semnat: Virgil Mendonide.

Neprețuit umor! omul aista a văzut multe și 'și-a 'nehc-

gat greața aici pe hârtie, — copoiul biet aidoma 'mi tălmăcise tot caraghioslăcul! Dar... ce mă bate peste turloaie? A! gândeam la ...dracu și Waldy-i aici, asculta de sub masă săracul.

— «Domnule Falger lupi ai ucis mulți?» întreabă Mărio.

— «Vedeți dumneavoastră, de împușcat îi greu destul în munte. E locul întins, desiș mare și se păzește jivina. Dar cad la capcane, dacă 's puse cu chibzuială și cu băgare de seamă. Cu ei duc războiul ăl mare. Sunt în tot anul șapte, opt, umblă 'mpreună; și-aseară-au urlat, mai jos pe râu, la răscruce, unde suie poteca în munte. S>it hicleni rău. Gonesc tot un drum, dar se păzesc. Am scule multe, capcane de lup. Plec cu ele 'n spinare, le duc, le așez pe unde știu că au vad. Să vă spun: mai în pragul ernii trecute, pornisem seara târziu, odihnisem după amiază și mă mânau picioarele la drum. într'un piept de deal, sub munte, am așezat în curmezișul potecii lor patru capcane, și alte vre-o cinci mai la vale; eram necăjit: ne stricase rău la ciute și pui, umblau spurcații mereu după cerbi, și-așa aveam răfuială mare. 'Mi îndoisem grijea toată să nu mă afle, să nu miroase cursa. Le-am rostit așa cum îi cu cale și cum m-a deprins meseria. Am mai dat o raită prin munte și când am ajuns acasă 'ncepuse ninsoarea. Aveam nevoie de ea să'mi împlinească treaba, să 'mi acopere urma și capcanelor fața mai bine.

I-am visat prinși vre-o patru. Chibzuisem bine locul și mă ajuta vremea.

M'am sculat mulțumit, grăbit să ajung, știam că nu 'mi scapă. Am ocolit dealul, curând le-am întâlnit urma, urmă 'n urmă călcată, — mulți. Urmele toate, potecă, duceau într'aoolo. Stătuse ninsoarea, omătul de-o palmă.

Când am ajuns... Nimic! Capcanele toate 'nșpănite cum le-am lăsat, nu se vedeau din zăpadă. În dreptul lor urmele toate pășite, sărite; au trecut peste ele fără să le atingă, cum le-or fi simțit? spuneți 'mi dumneavoastră, eu nu mă pricep! pe-acolo au trecut, peste ele! Ce simț le-o fi spus să se păzească? Cu ochii să le fi văzut, — și nu se vedeau, — nu se păzeau mai bine; nasul nu i-a vestit și au trecut totuși.

Mi-am strâns capcanele și am coborât, la fel și-acolo; în vale detot o clupsă 'ncheiată, bătătorită zăpada și înroșită de sânge, și în ghiarele cursii o labă de vulpe; și-a retezat-o cu dinții, s'a dus în trei picioare; deșteaptă li ghioană! Știe să scape de ce nu-i mai trebuie! Am zăbovit prea mult și vulpea de vrei s-o prinzi s-o cauți 'n grabă, altfel știe să se sloboadă. Lupii nu i-am putut prinde, dar o săptămână mai târziu am prins doi, unul cogiamite lup!»

— «Cât cântărea? *Profesorul Juvara* a ucis la Cara-Omer, unu mare, mai mare n'am mai văzut, trăgea 40 de ocale f»

— «D-l Profesor mă cunoaște, a fost și pe-aici cu *Ma-iestatea Sa Regele Ferdinand*, au stat câte-va zile...

Lupii pe-aici sînt mari, ăsta cântărea 156 de funți; vedeți dv., sunt mai hrăniți la munte, trăiesc viață lungă, se 'ntîlnesc rar cu vânătorul și dibăcia 'i păzește de curse; când le e foame, grăbesc pasul și doar deschid gura.

Vânează 'n bătaie, vânează pe urmă, și la pândă prind. Ei au învățat pe om meșteșugul, și răutatea au luat-o oamenii tot dela ei; au asemănare, se sfășie 'ntre ei tot ca oamenii, și tot ca ei prăpădesc mai mult decât le cuprinde burta. Sînt lacomi ca ei!

Dumnezeu i-a lăsat, și a știut ce face; împuținați trebuie dar stârpiți nu! Omul fără de griji lăncezește, 'și pierde avântul; aidoma și vînatul: grija de lup, de fiare 'l ține deștept, îi oțelește piciorul la fugă, îi ține sănătoasă făptura.

Legea *Celui* înțelept sel'mplinește astfel! Lupul oricât de dibaci nu goneșterîtlna cerbului vrednic, știe că alargă 'n zadar și 'ntâlnește împotrivire, poate să piară; fiara linge sângele pe urmă, adună ce-a nemerit prost vânătorul, scurtează prihana și suferința, aici mai aies fac mult bine!! Itășnește din ciurdă ciuta plăpândă, puiul nevolnic, pe ăla 'l ucide; ne scutește de prăsila neghioabă, ne-ajută. Da, prăpădesc și la noi, cincizeci de capriori, de ciute, de cerbi într'un an, clar sînt peste o mie, și ce ne ucide? Ce trebuie să moară! De 'și prinde cerbul din

fugă picioru 'ntr'o cioată, 'l rupe, sau focul de pușcă n'a fost dibaci; rabdă chinuri, moare de sete; atunci se 'n-dură lupul și pune capăt durerii; 'și-astâmpără foamea; n'are drept să mănânce!? Când nu's prea numeroși, nu-i socot vătămători.

Vulpile încă mănâncă la stârvuri, stârpesc guzgani, șoricei, rar câte o găină.

Apoi... deși mă 'ncearcă necazul pe ei, cum a fost când mi-au ucis căprioara, nu mă pot stăpâni să nu le recunosc pricepere mare; le știu obiceiurile toate, îndelung i-am păscut, ne cunoaștem ! Prețuiesc bătrânul, pe cel încercat; ascultă de el; le e călăuză. Nas după coadă, așa duc poteca. Știu când să fugă, dar au îndrăzneală ! Odraslele, încă știu să le crească...»

— «Știi... «Crezul» pe care 'l spune lupoaica puilor ei? Crezul lui Droonberg?»

— «Știu drăcovenii multe... N'am ...auzit.»

— «Să... ți'l spun, așa le grăiește: «Păziți-vă necurmat de ochiul omului căci el este dușmanul vostru înverșunat.

Nu vă atingeți niciodată de ce îi păstrează mirosul, sau de vre-un lucru zămislit din fier: fierul îi făurit de om, și unde-i fier e primejdie!

Mai mult decât în ochii voștri, încredeți-vă 'n nasul vostru!

Nu vă 'njugați niciodată cu vântul, dar împotriva-i să

mergeți, și ocoliți limpezișul când vă puteți strecura prin hățiș!

Nu luați niciodată drumul drept, dacă și ocolul vă duce la țintă!

De ce vi se pare străin: păziți-vă; ce îi neînțeleș priceperii voastre primejdie-ascunde!»

— «Dar asta-i suma învățăturilor să-i servească lupului viața 'ntreagă pildă,» spune Falger, — «acum îmi lămuresc mai bine de ce 'mi scăpau 'ntr'una. «Crezu»-i păzește; înțeleaptă lighioană!»

— «Ai prins fiare vii în capcană?» 'l întreb, — «ce fac când te apropii?»

— «Vulpile scapă multe, v'am spus, dar am prins și vii. Stă cățelandrul în lanț, se zbate, se pitulează. Rasul pufnește ca mătul, se zdobește rău, pleacă cu cursa; de-ar scăpa când ești aproape, nu-i bine de tine! Lupul stă... doborât, cuminte, îi se bate pieptul și limba afară din gură tremură tot...»

— «Ce-o fi simțind săraianul?»

— «Simte, n'are s^aiC, simțire și judecată are, simte spaima ca omul,» spione Mărio.

...Ca omul? o simte? 'Mi-aduc aminte...

— «Să vă spun o 'ntâmplare trăită de Th. S..?

— «Spune-ne-o zău!»

— «Așa cum a spus-o...»

— «Erzählen Sie bitte!»

— «O clipă s'aprind o țigare, a-ș-a:

«În lungul ernii trecute, am prins mulți lupi și vulpi multe... Capcanele pentru lup sînt meșterite din oțel tare, și au câte două arcuri fiștecare putînd răbda peste cinci zeci de ocale. Le așezi câte patru, îngropate, acoperite cu bumbac, nisip și brazde...

...Așîderea cum am făcut de o sută de ori înainte le-am rînduit. Aruncai cheia capcanii în lături spre căluțul meu,—descălicasem,—și zărind puțin nisip, mă 'ndreptai într'acolo să iau un pumn, să'l pun, să 'mi isprăvesc treaba.

O! năstrușnică nehibzuință! nenorocită nebăgare de seamă, izvorâtă dintr'o prea lungă îngăduință! Nisipul era. taman pe cursa următoare, și într'o clipă fui apucat... Deși nu mă zdrelise rău, fiindcă capcanele nu au colți și mânușile mele groase 'mblânzeau strînsura, totuși fusem prins zdravăn de mână. Nu m'am speriat peste seamă, încercai să ating cu piciorul drept cheia capcanii; îungindu-mă pe burtă, mă târâi spre ea 'ntinzînd cît puteam brațul meu încătușat. Prins cum eram nu puteam vedea ce căutam, trăgeam nădejde să ating cu vârful piciorului cheița ele fier. Zadarnică 'mi fu prima 'ncercare; lanțul cît de 'ntins nu 'mi îngăduia să ating cheia. Căsnii iară, băjbîind... cercînd astfel cu dreptul, — de piciorul stîng uitasem, — «clamp!» auzii un țcănit și

fălcile de oțel se strînseseră cumplit în jurul piciorului meu. Nu'mi dădui socoteală dintr'odată de grozăvenia aflării mele; curînd 'mi dădui seama însă că nu mă puteam cotorosi din clupsă, nici să scap din ceal'altă, nici să le mișc împreună; și așa rămăsei prins acolo 'ntre ele, întins, lipit de pămînt. Ce avea să se 'ntîmple cu mine?

Nu mă muncea gîndul prea mult că de frig am să mor. Gerurile mari trecuseră. Dar în afară de tăietorii de lemne, mai toată iarna nu trecea nimeni pe-aici. Nimeni nu'mi știa de urmă, și dacă nu isbuteam să mă scap singur, eram sorocit să fiu sfîșiat, mîncat de fiare sau să mă sfârșesc de foame.

Curînd, soarele cobora spre brădetul dinspre smîrc; cu toată amorțeala care 'mi coprinsese brațul și frigul care mă pătrundea... gîndurile mă 'ntoarseră 'napoi acasă; 'mi spuneam că: acum frige porcul și se pregătesc să s'așeze la masă...

Căluțul meu era 'n acelaș loc unde 'l lăsasem, cu dârlogi-atîrnînd spre pămînt aștepta, liniștit să pornim spre casă. Nu pricepea nici el dec zăbovim atît; cînd îl strigai, conteni din păscut |i mă privi rugător, cercetător și mut. încă dacă i-ar *îi* dat în gînd să se 'ntoarcă singur, șeaua goală ar fi tălmăcit cumplita 'ntâmpiare și mi-ar fi venit ajutor. Credința lui îl silnici să m'aștepte, și eu mă istoveam de frig și de foame!

Atunci mi-am amintit cum s'a prăpădit unchiașul.., cum i-au găsit ciolanele 'n primăvară tovarășii, laba prinsă 'ntr-o cursă de urs. Mă 'ntrebam care fâșie din toaile mele o să le spovedească cine ...am fost!?

Apoi alt gând îmi răsări: «ce o fi simțind lupul când e prins în capcană?» ...De câte suferinți mă făcusem vinovat!

Sosise ceasul să le plătesc toate!...

încet se făcu noapte.

Urlă un lup, căluțul ciuli urechile și se apropie de mine, capul cătând spre pământ. Alt lup urlă și iar altul, și pricepui că se adunau în preajmă.

întins fără ajutor, mă chibzuiau dacă nu era sfântă dreptate să vină dac'or veni să mă sfâșie. Pân' nu'mi dădui socoteală că ...umbre se târau,... îi auzii chemându-se. înaintea mea îi văzu calul și nechezatul lui înspăimântat îi risipi dintr'untâi; dar sfârșiră iar să se strângă în jurul meu, cerc întocmiți, proptiți în labele dinainte, stau pe șezut. Curând unul din ei, mai îndrăzneț, decât ceil'alți, tiptil se apropie de lupul mort în capcană și începu să 'l zgâlțâie și să tragă de el. Strigai, țipai; se de pârta mârâind.

Căluțul înspăimântat o rupse de fugă.

Lupul se 'ntoarse și tot trăgând și zmucind trase stârvul, îl sfâșiară 'ntr-o clipă. Iar se grămădiră în jurul meu, cerc mă priveau...

Unul râcăi pământul, stropși cu țărână și se apropie detot.

Bătând pământul cu piciorul care'mi rămăsese slobod, îl îndepărtai, dar îndârjindu-se pe măsură ce mă lăsau puterile s'apropiă de-i simții suflarea. într'un glas urlară toți înfundat și toți năvăliră spre mine: pricepui că mă ajunsese ceasul din urmă...»

XXXII

«I i grozăvenie!.. De vânat m'am lăsat», spune Falger,—«dar dumneata ai să mă faci să mă las și de prinsuri, să dau naibii capcanele toate... mai de milă, mai de frică. Ăla dela care știți întâmplarea, v'o spui eu: așa a trăit-o!... Mai mare groaza, dar dac'a apucat s'o povestească pățania, apoi a scăpat teafăr, și-i bine!»

închid geamul, s'a lăsat friguleț afară; lucește luna 'n râu. In odăița noastră-i cald, miros de brad, de gutui și de mere.

— «Așa domnule Falger, nu te maj necăji pentru noi, nu 'ți călcăm nici în munte mărar, o să ne plimbăm pe șosea; să ne mai rabzi vre-o zi, două; prea am cheltuit vreme și bani să venim, și-acum că... am dat de bine!? Să'ți trăiască peștii, să se 'nmulțească și lighioanele toate, la fel și boierul de sus din Castel! Fără el n'ajungeam aici, noroci-Par Domnul!., halal paturi!»

Când mă gândesc, mă zburlesc de ce-am pătit pân* acum!

— «Și te-ai deprins cu locul, rămâi la noi, tragem nădejde!?» 'i spun.

— «Rămân bucuros! ...aș ...rămâne de n'ar ...fi necazuri! Cum să mai plec?! Zece ani decând am venit, mi-am luat nevastă, femeie bună, s-o tină Dumnezeu! fetele 's mari, la oraș la stăpân, Ștefi se mărită. Țștia mititei ii cresc români, vă place cum vă vorbește limba?

M'a încetățenit și pe mine, — zice boieru; mă port cum trebui, cred că îmi merit slujba. Leafa nu-i mare, 'mi -vine vre-o două mii șase sute de lei, dar am locuință; ne-au luat pășunea, pământul, trebui să ne strângem; se 'ovată omul cu greul.

Mai rău că nu pot pe toti să-i împac. Slujba îi slujbă! Toată ziua pe drum pe poteci, cantelaria încă trebui s-o țin, toate 'nsemnate: plutele cari trec, lemnele ce coprind, parchetele 'n tăietură, tăietorii, — lucru 'l facem în regie; apoi socoteala tainurilor, îngrijirea plantației...

Șefii sunt buni dar cer serviciu, nu mă plâng, sănătate să fie!»

— «Câți ani ai?»

— «Sechs und fiinfzig... 56 de ani dar vâna-i bună, urc sănătos, mă duc degrabă picioarele. Pieptul mă mai supără câte-odată; nu fumezi o viață 'ntreagă nepepsit...

Mai rău..., să vă... spun: mă 'mpac cu șefii mei, sînt oameni cu rost și detreabă, serviciul meu încă-i mulțumește, de alergătură nu mă sparii, dar să le poti face toate la rînd și la rost...

Seine-Excellenz a bine-voit să mă 'nsărcineze cu paza vînatului tot; la fel și pe ceil'alti brigadieri dela stat, și pe pădurari; eu sînt cum îmi zice: «Oberjäger Seiner-Exceilenz», peste toti mai mare, am dreptul s'alerg peste tot.

N'ar fi cine știe ce treabă, o jumătate din zi din fiecare-ar ajunge: sunt potecile de pirș de îngrijit, studenții de supraveghiat la lucru, dar muncesc sărmanii câtli-iputerea.

Apoi, capcane, otravă la răpitoare, sare la cerbi, fân când îi ninsoare; mai noaptea o raită, sînt braconieri, — s'au mai lăsat de tâlhărie, m'am tot ținut după ei. Seara la raport, ziua la pește. Cu seine Excellenz peste tot la vînat; o raită singur până să mergem, să-i aflu urma, să 'l aflu unde a mas...

Toate ar merge, Seine Excellenz îi om chibzuit, primesc din vreme porunca, se poartă în lege cu mpe; e drept, fusese vorba să'mi dea pe an o piele de cerbjm 'mi fac încălțăminte, dar nu prea s'a tras în cerbi mari și din ăi mărunți n'ai ce alege, pielea-i subțire ș(o siartecă gloanțele rău, dar spun drept, nu-i an dela Dumnezeu să nu'mi dee la zi-'ntăi cinci țigănite de foi, dinadins le

aduce tocmai din București. De nu poate veni mi le trimete; vedeți și dumneavoastră, 'mi primesc simbria întreagă și fără' de zăbavă. Mă ocărește Frau Falger că îi împrut casa, dar simbrie slujită! le fumez toate 'ntr-o zi și la adăpost în odaie, mă costă mult... și nu pot să 'mpart fumul cu vântul. Nu-i leafa mea!?

Ar mai fi ei gologani de câștigat și ...încă buni! dar... intru la griji și dau de belea! Mi-a spus boierul să mă vând lui pe 15000 de lei; când oi muri să mă 'mpăieze pentru muzău. Cheltuiala ar fi pentru dumnealui, mie tot una 'mi face, de n'o scădea numai «leul» prea rău? încolo... tot or să mă 'ngroape 'ntr-o zi.

Dar ...aflai că deschide muzăul curând, și mă gândesc ca omul, ba mă mai ține și nevasta de rău...

Dela un cârd de vreme prea jindește la mine stăpânul și mă întreabă des să-i dau răspunsul mai iute? Dacă o vrea să-și aibă muzău 'ncheiat, mă 'mpăiază 'nainte de vreme! Mi-e teamă. Vorba nevestii: — «Max, mai bine să te lași păgubaș, sîntem în țară străină, e boier cu putere!»

Să mă mulțumesc cu simbria...» oftează, — «și cu serviciul!

Ei..., dar se nemerește că tot în vremea când trebui să plec la vânat, vin inspecții, ordine, rapoarte, tree plute, se 'ncarcă lemne... Păs' de le împacă pe toate!

Așa s'a 'ntâmpilat... Acum port de formă o armă, o

pușcă de vânătoare, mai acum doi-trei ani n'aveam. Ne dăduse pentru paza revirului arme vechi din rezel, n'aveam nici cartușe. 'Mi făceam serviciul, rebeaga 'n spinare. Aveam gloată, lucru peste măsură, domnii în gineri toți în păr aici la recepții; puteam să lipsesc? Primisem ordin, e drept, de cu seară dela Castel, să merg la vânat; nu m'au lăsat. S'a supărat foc domnu Conțilier, de mine nu s-a legat dar a pătimit altul mai mare, l-a gonit, l-a mutat.

Mă ertase pe mine, să-i dea Dumnezeu sănătate! Mai cu drag îl slujeam, când... au venit și m'au ridicat jandarmii. Proces... cum că cutezasem să umblu cu armă militărească! Păcatele mele! Ce știam eu? umblam cu ce 'mi dăduse stăpânul. Ordin aveam, m'au ridicat. Waldy după mine săracul. M'au cărat la instrucție, domnul ju decător om blajin, m-a lămurit... N'am prea înțeles, spunea că-i «denunț». Was soli das heissen?

A stăruit domnul Conțiliir cât a putut, l'am zărit și eu în două rânduri când părăseam cabinetul; nu s'a putut!

Pricep legea-i lege, dar eu păzitor de lege, proaspăt român să mă pomenesc osândit 15 zile la pușcărie! 'Mi venea să mă spânzur, 'mi pierdusem fața, mai mare ocară!

Mi-am făcut osânda, n-a fost chip să mă scape; stăruise domnul Conțiliir ...cum știuse.

Ce vină aveam, cum puteam să știu cum să lo 'mpac toate? și tot am mai tras...

Să vă cer un sfat fiindcă veni vorba,» — se scoală și-aduce o condică, «Jurnalul de ordine», 'mi dă să citesc:

„0/763. — *Brigadierul Max Falger va supraveghia în persoană . . . va azîsta. . . va raporta*» *Ii se interzice a avea altă ocupațiune decât atribuțiunile sale de funcționar în serv. Statului & c, Nu îi este îngăduit să se ocupe de paza vînatului particular.*

(ss) log. Z....

— «Ați văzut și dumneavoastră, acum ce mă sfătuiți să fac? încotro ...s'o iau!? Am poruncă să plec mâine cu Seine Excellenz, mi-a spus-o din gură, și Hant a venit să 'mi aducă aminte, îi afară. Canonită viată am!» S-a luat cu mâinile de cap și oftează.

— «Eu cred domnule Falger să asculți de ...sfântul care-i mai aproape; te-a chemat, du-te la... Castel!»

— «Bine mă 'nvățați, dumnealui îi domn mare și suflet bun are; iac'asear' m'a chemat în Speisesaale, a des-tupat o sticlă de vin, mi-a dat un pahar; se 'ncontrase cu-coana și lui domnu Jojka-i lăsa gura apă... după vin, ce mai vin!

Mi-a spus că din ăsta bea *Majestatea Sa* și cu dumnea-lui, numai dumnealor amândoi; I-a trimes o ladă, pân' o să vina; bun vin! zău vă spun, mi-a arătat «*Coroana*

Regală» pe sticlă. Cînte mare și mare putere are, cum să nu 'l ascult!?!»

L'am învățat strâmb, și s'a nemerit bine.

XXXIII

jCastello... tonantem credidimus Jovem regnarcl

FALGER

« I unde oi scoate cămașa? nu știu! cu domnul ingi-
-ET ...o pățesc! Dar mai bine plec cu domnul Conti-
lier, altfel îi mai rău! De-oi avea norocul să n'am inspecție
mâine, le împac eu pe toate; dar nu-i cînstă să 'mi înșel
șefii, văzurăți boieri-dumneavoastră, mi s'a interzis, ordi-
nu-i scris!»

— «Ți-o îngădui poate stăpânul ...ăl mare, să lipsești
mâine dela vînaătoare?» spun.

— «Nici nu cutez, Doamne-fcrește! Cum oi lipsi, cum
lasă toate și pleacă ...la București.»

— «Ei, și dacă pleacă,... pleacă, — o avea omul tre-
buri.»

— «Cum pleacă ...Seine-Excellenz, cum am sburat! Te-
legrafic mă dă afară din Țară!»

— «Din ...Țară? Bre omule, nu 'ți mai face bănuiele!

Nu-i și țara ta? Iti faci griji degeaba, îi om bun, blând îți vorbește...»

— «Blând ...poruncește, dar pedepsește crunt!»

Să vă spun...»

Se scoală, se 'ndreaptă spre ușe; din gherocu-aninat în cuiul din părete, scoate din buzunar o sticlură groasă-albăstruie, mi-o dă. Rece o simt pe dește. O căpățână de mort, sub ea două ciolane încrucișate: «*StricJcnin!*»

— «Otravă pentru ...lupi?» 'l întreb.

— «Balsam pentru desnădăjduiți! Pentru mine-o păstrează!»

E galben ca ceara, și-i tremură glasul.

— «Sînt... mai trei ani acuma să fie...

Ca și 'n astă-seară, mă poruncise la vânătoare pe ...măine; dela Ocol 'mi venise porunca să fiu la tăietură 'n parchet, la recepții. Nu m'am putut duce la vânătoare, m'am dus în munte, la lemne.

M-a muncit grija ziua 'ntreagă, 'mi-era drag stăpânul, și mă căinam rău că nu i-am putut face voia. Eram năuc de necaz.

Domnul inginer m-o fi crezut bolnav dealbinelea, s'a 'ndurat bietul om, — era 'nspre seară, — și mi-a dat slobod să plec.

Am ajuns, alergând am trecut pe lângă casă, gonind am suit spre Castel; să îl văd, să îl rog să mă erte... Plecase, supărat peste socoteală, am aflat.

Tăcuți cu mâna la gură mă priveau ai din curte, și a jale clătinau din cap, priveau ca la ...mort! Vorbă 'mi lăsase că, mi-au spus: — «O să 'mi aibă de știre!» a răcnit când s'a suit în mașină.

N'am înțeles dintr'odată, era 'ntr-o Vineri, dar până Luni înspre seară am priceput tot...

De trei zile nu 'mi tihnise nici masa, nici somnul, — tresăream ca lighioana când începe «bătaia»...

'Mi spunea nu știu ce, că mă gonește pe urmă... dibaci vânător, și prigoană mare.

'Mi făceam ca prostu de lucru prin curte, gându aindinea, n'aveam astâmpăr.

Când i-am văzut ...intrând pe poartă, era s-o zbughiesc prin uluca din fund în pădure; țineau puștile în mână și mi-au strigat: — «Ești arestat!»

Nu făcusem nimic!

Abia mi-au dat răgaz să 'mi iau pălăria, să spun o vorbă nevastii, și m'au pornit.

După un ceas de drum, am întâlnit o căruță. Dela ei nimic n'am putut să aflu, decât că... «făcusem ispravă mare, că avea să fie rău de mine!» Inoptase când am ajuns la târg.

M'au dus la poliție. M'au sucit și m'au spovedit noaptea 'ntreagă. Polițaiul om bun, mă cunoștea, dar mi-a

spus că e poruncă venită dela Centru, de sus, că au acolo știri, ce-or fi știind!!

M'a întrebat dacă vin străini pe la mine? și ce nfa 'ndemnat să vin în țară?

Mă căsnise canonul și sărăcia, și cetisem... «înștiințarea»; m'au chemat, n'am venit! Iubesc Țara și 'mi fac datoria!

Eu spuneam și doi scriau. Am iscălit, că isprăvisse de scris coala din urmă; un teanc au scris.

N'am aflat mare lucru; din bunătatea domnului comisar doar mi-am lămurit că, năpasta căzuse pe mine! atât mi-a putut spune, și că aveam să înfund ocna, dacă nu s-o 'ndura domnul Conțilier să mă scape.

Domnul Contilier? Și eu care ...crezusem?!...

Mă zăpăcise necazul, îmi turburase mintea; nu mai știam ce să cred. Poate dela ...Ocol?!

Cerui răgaz să-i întreb.

Domnul inspector aflase; când l'am văzut intrând, mi s'a luminat! Om bun, 'mi prețuia munca; le-a spus că împotriva mea n'au nici-o pricină, că 'mi văd de slujbă cinstit. S'a rugat bietul om, și vre-o doi negustori dar... era poruncă să mă pornească la București.

Când stam de vorbă, eu mă rugam, veni telegrama să fiu expulzat din țară în două-zeci-și-patru de ore.

Și casa?... Nevasta, copiii?!..

Mi-a stat inima 'n loc, m'a proptit masa și domnul inginer mă ținea în brațe, — milos om săracu!

I-am rugat să mă lase; nu se putea, era ordin!

Un evreu săracu, mă mai ajutase.., ce le-o fi spus? a mijlocit și Ocolu, și s'a 'nvoit d-l polițai să 'mi dea răgaz două zile, — să raporteze că nu m'au găsit, — să 'ncerc de-oi putea căpăta învoire să mai rămân... Dar nu prea credea că se poate, era ordin strașnic, așa 'l primise, dar îl încerca mila.

M'am legat cu jurământ să nu fiu lipsă la soroc, să mă întorc, — muream și nu 'l înșelam! — și mi-a dat și o strajă...

Era spre nămiezi. M'am socotit cu jupanul, ne-am dus la domnul prefect, era 'n târg; la un domn deputat, — a intrat evreu, au discutat...

Părea mulțumit jupanul, mi-a spus că...

— «Poati... s-a aranjat dacă...?»

Ne-am întors la poliție, când să pășesc pragul, mi-a suflat la ureche:

— «Cinci-zeci de mii ceri, cu trei-zeci si faâce, era la masă domnu-diputat, — m'o văzut cucoană pi sală, s'a regulat! a acciptat domnu diputat, ni cunoaștem; acum banii?»

Păcatele mele! de unde să-i scot!? Șease sute de lei îno-đați într'o basma, atât aveam acasă, și pe mine trei poli!

Iar jupanul săracul, să m'ajute cu sfatul:

— «Ai o fată mări la stăpân,... economii ari?»

Stefi? Da, de doi ani în serviciu la casă mare, la domnul profesor Juvara, leafă prea bună dar o primește regulat și ni-o trimete toată.

— «Tatăă?» m'a 'ntrebat jupanul, — «atunci nu's parâli?!»

Mi-aș fi vândut și sufletul.

— «Bini..., am să trec mai în sară, dar bati numaidicât o tiligramă lui Stefi, să vină, spunei-i: «caz gruzâv și foârți urgent!»

Și a plecat evreul.

Domnul polițai mi-a spus că mai am răgaz până a doua zi-seară; l'am rugat să 'mi dea voie să plec pân' acasă. S'a învoit, dar ...cu garda. Am adăstat să vină jupanul. Mult nu l'am așteptat.

Mi-a spus:

— «Stefi o să intri în sirviciu la domnu prifect; casă ușoară, nă-i însurat; dumneata ai doi cai buni și cotigă, trei vaci și ...doi boi? Bini! Alti datorii n'ai? Ai să faci chitanță, plutești în dăi ani, dacă n'ai săă ...poti? plutești în trii, dar vezi iu n'am 'mpliniți decât 22.000, opt luăm dila un prietin, îi om bun, sarie la năcaz, iau asupra mia! Numai... fii înțelept și ditreabă, nă'ti pierde curaju! Domnu ...diputat ...a aranjat! Iu așa ...cred, îl știu om diștept, tini la ...angajament, 'l-ajută și duduca! Spui că

poti să ple-e-ci? Fii cuminți, tineti di vorbă... dacă trcbue **6ă** ti 'ntorei?!»

I

M'a trecut un fior.

I-am mulțumit, mi-a strâns mâna îi tremura, și îi lăcrăma un ochi, eu ...plângeam din amândoi, șiroaie.

— «Muini dup' amiază ai să știi ruspuns!» și a plecat jupanul.

'Mi trimesese nevasta căruța, și primenele. Am luat drumu 'napoi, mi se părea că nu mai ajung! Atât mai aveam de trăit poate, până ...măine seară?!.. Răsunau copitele și șina pe piatră, par'că 'mi băteau în cuie coșciugul. 'Mi răsărise năluca, eram hotărât! Așa te prinde gândul ăl rău, la colnic. Cotea tocmai drumul, în dreapta prăpastie-adâncă, mă chema ...golul și mă 'ndemna desnădejdea.

^

M-a păstrat dorul de ăi de-acasă și voia de Sus!

Ajunserăm. Mut am stat toată noaptea, cu pumnii la gură, și stăpânindu'mi gândul ...ăl rău. Nevasta plângea 'nfundat, alături, copilașii dormeau.

Și s'a făcut ziuă. Ce-or fi simțind ăi de știu că au să plătească cu viata păcatul, și 'și știu ziua că 'ncepe?...

Dar eu nu făcusem nimic!!

Cu coatele pe masă, stam răpus în scaun, cu capul în mâini, apa gârlă pe mine, sudori. 'Mi zvâcneau tâmplile, și mi se uscaseră gâtleejiu, gândeam cum... să isprăvesc mai curând? atât mai gândeam!

T

De scârția pragu, de intra careva, săream în picioare, mi se părea că ...vin să mă ia!

Am întins mâna la armă, prin crăpătura ușii mă privea ...soția, am fugit afară. Waldy după mine, l'am luat la goană; toată noaptea uriașe...

Am intrat în grajd, caii rodeau la grăunțe, au stat., ăla cu felinaru 'n frunte, roibu din stânga a nechezat ...încet.

Mi s'au pironit ochii pe-o grindă, de un piron atârna o funie, am luat-o... In prag nevasta cu copiii în brațe, tăcea, nu m'a muștrat.

Am eșit afară, m'am scurs în casă, mă țineam de pereți să nu cad; m'am prăvălit pe un pat.

Cât oi fi stat? Am sărit în picioare, mi s'a părut că mă prind... Nu făcusem nimic!!

'Mi pusese nevasta un așternut pe spinare.

Nu! nu mai puteam! Era ceasul 4, nici-un răspuns!? Trebuia să plec sau ...să se isprăvească! Am trecut în cântălarie-alături, în colț răzimată pușca pădurarului Am luat-o...

Dass ist Telis Geschoss!

SCHILLER

Am încărcat țevile-amândouă cu poșuri de lup, bine 'ncărcate. Am răzemat pușca de dulap. Din sipetul ăla micu din colț, — m'am lăsat în genuchi, am scos o cutie.

într'ânsa erau două sticlute, una o aveți dinainte; stăpânul, *Domnu* să-i ajute! otravă 'mi trimesese din vreme ...pentru răpitoare și lupi.

Mi-a năzărit să...'l, să... fug în munte, dar făgăduisem! M'am ridicat cu sticluța 'ntr-o mână, am luat pușca...

Suna telefonul.

'Mi tremurau picioarele, am încercat să... aud, nimic nu 'nțelegeam.

A ascultat nevasta, mi-a sărit de gât sărăcuța!

— «In Ordnung!»

Telefonu, ...jupanul, *Domnu* să-i ajute! că... — «a venit porunca să te lase 'n pace!» *Domnu* deputat m'a scăpat! și să vin astăseară încă la oraș.

Am plecat.

Acolo — amanet vitile toate și simbria, le-am rânduie toate; ce nu poți rosti cu treizeci de mii?!

M-a scăpat evreul, numai de bine să aibă parte! Stefi cu serviciul, intră la d-l prefect; eu cu munca, să ne țină Dumnezeu! avem bani de plătit, nu glumă!

M'am oprit la o crâșmă, m'am cinstit cu jupanul, — am înțeles, nu 'mi ia dobândă mare. Mult m-a ajutat, suflet de om!

Era târziu... noapte, am 'mas la jupănu.

Din zori am pornit spre casă, la deal într'una, dar par'că goneam la vale! Departe de casă, la intrarea pe pod, mă aștepta nevasta cu copilașii. Ne-am liniștit...»

— «Dar ...pușca ...dece-ai încărcat-o î» întreabă Mărio.
Ne privește Falger.

— «Ja,... *sof!*» îi picură două lacrimi din ochi, se rostogolesc... le suge barba; se scoală, trece 'n odaia de alături, intră și trage nevasta de mână, îi spune:

— «Tu, spune tu acum Reghina, să știe și domnii.., știi nu este-așa? Dacă nu suna telefonul? 'mi luase Dumnezeu mințile, da!... Dar era hotărât! atât mai putea mintea mea, și mâna mea săvârșea...

Pușca domnilor... era, ...pregătisem două focuri să 'miucid în șosea la poartă cu unul nevasta și cu cel'alt copiii; să nu-i las pe drumuri fiindcă ...plecam! Iar sticlăța aiasta, de care nu mă mai despart...», o înfășoară 'n basma și o vâra la loc în buzunarul hainii, — «otrava era pentru mine!»

Ea 'l alintă cu mâna pe cap, oftează; el o tine de mijloc, s'a sculat:

— «Somn ușor!»

— «Noapte bună!»

Au plecat, s'au dus să se culce.

S'a răcit odaia.

— «Mărio, ia vezi ...nu-i fereastra deschisă?»

— «Ai închis-o demult.»

A trecut *Moartea* pe-aici, de-aia-i ...frig.

— «Ei, ce mai zici de ...*Seine-Excellenz?*» mă întreabă.

— «Zic că... 'i om energic și dacă dă peste ...boi de-l ascultă...»

— «A nemerit sat fără' de câini!» spune Mărio.

— «Satu-i din hotar în ...hotare, dar câinii rod la ciobne!»

— «Atunci... câne-i! Să știi!»

Se scutură Waldy ...de pureci, mă privește blând, 'l mângâi.

Bietul cățel! nu's totu la fel!

Și-acum... la culcare! Sting lumânarea, — «Proslăvit fii *Doamnei*»

Somn fără vise!

— «Bine-am dormit!»

— «Și fără ...Flyt!» mormăie Mărio.

O fi ceasul 9. Mă uit pe fereastră, ai casi 's afară, ne-au păzit odihna săracii!

Falger aleargă spre râu, și Hant după el, și doi pădurari. In vad ...mașina, au dus-o s'o spele, dar dece-or fi alergând? Se-aude un vuiet din sus.

Au ajuns la mașină, împing clin puteri cu toții s'o scoată, ajung aproape de mal, — sosește șivoiul, ei cu apa la brâu; s'a umflat râul din mal în mal, spumegă tot, val

după val. Au dat drumul la iezer, să curgă plutele 'n vale, și apa pornită năvalnic a ...ajuns!

De mai întârziau o clipă, 'și jelea «boieru» mașina.

Mare urgie-i și apa!

Trec repede plute. Dacă știam? Când am venit, ne-am înțeles să ne 'ntoarcem pe plută când om pleca. Nu ne-au vestit, n'am știut că-i pe astă-zi sorocit să dea drumul la apă, și până s-o umple iezerul iară, mai trec patru zile. Plecăm... după masă sau mâine.

S'au suit în mașină, pornesc spre Castel. Da, au vânătoare. Ne-a spus Falger aseară.

Eșim afară. In pragul casii Frau-Falger, aduce o tavă: cafelile noastre, miere, dulceață.

— «Poftiți și ouă, friptură?» ne 'ntreabă. Am dat de trai noi aici!

Se-aude o mașină: — «Seine Excellenz!»

Suflă vântul în barba lui Falger, toată-i zburlită. Vi-jelie-au trecut. Indură-te Doamne, de... ciută!

Ne spălarăm bine, apă caldă multă; odihniți, ospătați, primeniți, eşim afară la soare.

— «Vrei să pornim pe munte?» mă 'ntreabă Mărio.

— «Las' să mai pornească și alții, — ai vre'un zor să te întâlnești iar cu ăla la ...tufă?»

Nu mai stăruie...

Urlă sirena, vine mașina. Opresc; pleacă...

Falger intră pe poartă, în mâini ...șuşuneaua 'mproş-

cată de sânge; Waldy îi calcă 'n urmă, limba afară din gură, suflă. Ciuta 'n ...mașină.

Noi colindăm curtea. Mă opresc la zăplazul din fund, o ulucă lipsă și încă una, alături... Pe aici a trecut căprioara, și după ea ...lupu!

In ocolul de lângă grajd, caii slobozi se 'ncură.

O ladă goală. «Coroana», — îi tot dela ...Domenii; zugrăvită o sticlă. «Fragil-Ramburs». N'a deslușit-o Falger, altfel...

Stăm pe ladă, cu fata spre casă. Max 'și face de joacă prin curte, cu un ciob tesală cățelu, și cățelul urlă. Pe o movilită, Ida strânge cu mânutele-amândouă târână, proptește-o nuia, toarnă apă pe ea dintr'o cănută. Frau Falger pe prispă, s'au strâns puii puzderii și rate, de-ale mari albe; — le-aruncă boabe, mălai; vin și porumbei, se lasă din sbor pe prispă. In pervazul ferestri, cât îi fereastră o ...barbă și fum; par'că s-a aprins casa: Falger 'și fumează luleaua.

Din staul mugește o vacă, și alta. Grohăiesc ...doi, puși la 'ngrășat. O scroafă 'și plimbă prăsila, șapte purcei, totți șapte cârni și mititei, codita sfredel. Boul roșcat! ăl de-atunci ...seara. Nu m-a văzut. încet străbate curtea în lung, o ia rasna la dreapta, pe lângă șură; sare 'ntr-o parte, coada drug pe spinare, proptit în copite, fum scoate pe nări și gălăgie pe... De după gratii... râsul pufnește,

îl scuipă, — nu se au bine. Max face haz, bate din palme, câțelul scapă și fugi!., sub patul.

Multe lighioane în curte, ograda curată. Miros de băii-gar, de fân și de paie, mirodenii de staul.

S'a mai potolit râul, de când curge apa mare! Trei ceasuri curge în plin.

O pisicuță albă, par'c-o cunosc? Se uită sfiită la mine.
— «Piss-piss-p-i-ss!»

Mă scol și-i aduc într'o strachină lapte, calcă ușor pe lăbuțe și vine; mă trag la o parte; lăsată pe coate, grăbește limbuța-i și cară la lapte, îi place. Un motan griv și gras cât se poate, se 'ndeamnă spre blidul cu lapte. Se sborșește la el pisicuță, el se aruncă pe spate, se vaită lung, — cotoi? o fi fost! Pisica 'l privește 'n silă și vine la mine și toarce. O iau în brațe, se-alintă.

— «Ne-am întâlnit într'o dimineată sus la ...Castel, dece-ai fugit?»

— «Mmiu! ...Mi-era frică, m'au smintit în bățai, toată 's vânățai pe sub blană, m'au prins la slănă *n cămară, «acolo»; a alergat «boierul ăl mare» cu nădragii pe vine după mine. Erau să mă ucidă! Mi-era foame! Nu umblu 'n dulapuri, dar era prăvălită slana jos pe podele, din a din cui nu gust, e tăvălită'n ardei...»

— «Apoi, datoria matale îi să mănânci șoriceii!»

— «De unde?.. Când au ridicat castelul, mai anțărti, l'au clădit pentru *Vodă* sârmanul! era curățenie mare,

I

J

I

j

k

^>

j

\

/

•

nu găseai șoriceii. A dat jos tăblița, pe ea era scris «Casa M. Sale Regelui». Și ...s'a mutat. Acu s'au prăsit șobolani de-ăia marii, vin și la cantină, tot prăpădesc, — cât o păgubi Statul! dar ...mă 'ntrec în puteri! nu cutez,» 'mi spune pisica.

Legănată trece-o rățușcă albă, șiret ne privește, măcăie 'ncet:

— «Mâc-Hâ-hahâf — macmâc! știam c'ați sosit, mă socoteam c'o să nemeriți la noi. Nu v'a priit la ...Castel?» și 'n felul ei râde de noi.

Mă fac că n'aud. Ea știe ce știe!

Mărio fluier'a pagubă. Un curcan înfoiat, apoplectic, moțul înfipt peste cioc, gușa 'mbrobonată umflată, 'l ocărăște într'una, ne'njură.

S'au împrăștiat păsările toate, fug la coteț și sub pătule, o cloșcă 'și chiamă puii, grămădită 'n țărână, le face loc subt aripe; — goală-i curtea de pasări; numai ea a rămas, cotcodăcește și strigă.

— «Gaia!» țipă Max.

Hulubii rotesc departe. Falger iese cu pușca, o umbră a petrecut pe pământ, iute. S'a stârcit găina 'n țărână, printre pomi a trecut ...Uliu, s'a dus păgubaș; l-a speriat ...Barba!

Mai fumăm o țigare. Ne chiamă la masă. Sui scara, trei trepte. De grind'atârnată, prinsă 'n speteze, întinsă să se usuce o piele de ...jder? Ba-i nurca lui ...Waldy,

mi-a spus povestea. Și două vulpi, tot la ...uscat le-a mânat triștea. De-asupra și 'n lungul prispiei, două ...»sârme. Au ...radio? M'a luat grija! Aseară ne-au cruțat, diseară nu mai scăpăm! 'Mi zbârnâie 'n cap și-acuma... «conșiertu ăl mârle!»

Nu, era telefonul, — răsuflu, Doamne-fereste!

.Bună masă; acum la culcare! Trudiți am fost, ne chiamă odihna...

Abia ne scularăm, o scurtă plimbare pe șosea, nu în munte; luarăm și masa de seară. Din greu am muncit, erau trei feluri de mâncare și toate gustoase!

Mărio și Falger povestesc despre vânatul ...ăl mare. Am eșit la aer oleacă. Mă plimb.

Noapte senină, cuișoare de argint strălucesc pe cer și râul domolit îi plin de lumini, le saltă apa. Sus, neclintite și reci, puzderii. Departe de focurile-aistea strălucitoare, frigul acela neînchipuit; în preajma lor mistuitoare, căldura!

Fosta făurit î-n-t-r-e-g-u-l să coprindă «Viața»?

Atât îi de nemernic lăcașul nostru în nemărginit, înfățișat alături de substanța totală a Universului! Ne înspăimântă prin imensitatea lui amețitoare, prin neînțeleasa lungime a perspectivelor vremii nesfârșite, care restrânge întreaga istorie a omenirii abia la durata unei clipite! Iar viața ...unui om?!

Și cum au învățat să urască oamenii? să se 'nvrăjbească, cum?!

Singurătatea noastră, prin neînsemnătatea materială a ...locuinții noastre în spațiu, — a infinit de mica parte dintrun grăunte de nisip din pulberea totală, — ar fi putut să clădească înțelegerea noastră.

Nemărginire nesimțitoare la toate strădaniile noastre, la tot ce-i viața noastră, — de toate străină! Nu pare mai curând potrivnică chiar oricărei vieți asemănătoare vieții noastre? Și totuși, în nemărginirea timpului toate 'ntâmplările închipuite ori nu, se vor petrece la vremea lor.

Din cei câți au luptat aici, cât loc folosește fiecare aici> cât toți la un loc? Și *cine* 'n locul lor, — și cât? și cum?

Ce văd aici nu-i o 'ntâmplare!?

Cinci șubeci, neștiutori să se folosească de mașina de scris, dacă ar lovi fără preget miimi de veacuri slovile, vremea le-ar îngădui negreșit să scrie cărțile coprinse în toate bibliotecile lumii, — Huxley a spus-o și are dreptate. Dacă pe ultima pagină scrisă de veri-una din aceste maimuțe, vom afla că s'a încheiat unul din sonetele lui Petrarca, am putea socoti întâmplarea nemaipomenită! dar răsfoind milioanele de file scrise în răsmiimi de veacuri, negreșit că ea rămâne firească.

Așisderea sumedenii de stele cari rătăcesc în nemărginire și timp, se pot întâlni; zămislesc ...întâmplări și cu

vremea închiagă ...lumi! Iar pe ...pământ: energii nestăpânite, ambiții neînfrânate, oblăduiri, nedreptăți, multe, răvăcesc cele așezate, — negreșit câteodată dintr'o năzuință de a le așeza mai bine poate, și de cele mai multe ori isbutesc abia să le năruiască! După furtună, îi liniște și pe întinsul mării, nu dintr'odată dar vine...

Intre oameni înțelegerea nu este cu puțință când cel prea-sătul nu crede sărmanului! Nu, negreșit nu sînt stăpânit de revoltă, firea mea nu cunoaște necazul aista gol care macină doar sufletul celui care 'l coprinde, dar... î-m-i p-a-r-e rău!

Re odihnește valea, a fost sbuciumată mult ...altădată Au trecut anii, nu s'ar mai întoarce ...povestea petrecută pe locul aista! Pe munții din lături s'au răsboit amarnic nemții cu rușii, sutimi de mii au pierit!

Cu ce se aleg? Abia ...ăl de a stat de o parte la pândă, se-alege cu hrană: corbul pe stârv, câinii la hoit!

Dece s-o fi răsboind lumea? Există oare pornirea aceasta de atac în fiziologia individului? Nicidecum.

Da, organismul nostru coprinde și dispune de o combativitate, dar defensivă. Când cel... rău, dinafară, neatinge, vrea să pătrundă 'n noi, organismul nostru se apără; dar mistuindu-se singur, în propria-i alcătuire, adesea se istovește trupul omenesc atins de boală, încolțit de vrășmași pe cari nu i-a chemat, nici nu-i vrea!

Nu, negreșit nu în structura organică a individului

trebuie cercetată pornirea de a distruge pe altul. Veacuri întregi pe'alocuri, pântecile lui a prețuit poate hrana lesnicioasă pe care i-o îngăduia ospătarea din trupul semenului său, dar și aici nefirească pornire; și apoi, acei cari mai gustă din carne de om, sînt mărginiți astă-zi la un pumn de oameni becisnici, împrăștiați în uriașile păduri ale Argentinei, și în două mici gramejioare de insule din Oceanul Indian. Mâncători de suflete, asupritori de viață, pe-aceștia îi găsim între noi! Șiretlăcul le dublează instinctul de conservare iar concesiuni reciproce le înlesnește drumul. Prima impulsie a omului fu să și înfățișeze natura după propria-i imagine; socoti astfel cursul aparent, erratic și desordonat al universului hotărât de patimile și smintelile zeilor, răi — sau binevoitori.

Trudă și învățătură multă au lămurit principiul causalității: răspunderea noastră, a fiecăruia dintre noi, siă la obârșia atâtor necazuri și nenorociri, dar...

*„Unser Wahn, dass Wahrheit oder sonst
ein andec unnütz Ding
Je im Stande sei, zu ändern der Natur
und Dinge Wessen,
Ist seit lang ein grosses Heimnis für
die Wahrheit stets gewesen!“*

EMINESCU, — *Schroff*

Mi-a încărcat roua cămașa, pornesc spre casă, intru 'n odaie. Mărio și Falger beau bere și spun:

— «Și alt necaz mare a mai dat peste mine, acum un an. Primisem poruncă dela stăpân, să duc un domn mare, un străin, la vânat. Cumpărase un cerb, îl plătise scump și se cădea să 'l împuște! Eu aveam poruncă să 'l ocolesc și de s-o ivi să ...tușesc, să'l gonesc. Și pe ăl cumpărat și pe alții i-am întâlnit, tușeam din vreme de mă spărsesem! Și... se răsneau din drum.

Răgușisem tușind și mi-am stricat burta înghițind la pastile de... tuse; 'mi dădea boieru să ...tac; mă apucase colețu, mă secaa la stomac! M'am răsnit la o parte...

Dudui o pușcă, am încremenit! Ucisese cerbu! am crezut... Alergai...

— «Schweinerei!» striga d-l baron..., și cu măn' arăta înspre golul din față.

Huruind printre pomi, pe râpa din stânga, fugea speriat cerbul teafăr!»

— «L'a scăpat? Se 'ntâmplă...» spune Mărio.

— «Nici nu trăsese 'n el, abia 'l ajunsese pe urmă; era țințaș mare-dibaci; dar ...din golul din față ...pândea, privea altu prin fernglas și a tras ...să sparie cerbu, să fugă...

— «Tușise ..^din pușcă?» 'nțeleg.

W

I

— «M'a obrăsnicit vânătorul, n'a mai dat pela Castel, a plecat; nu și-a luat nici «ziua-bună», și stăpânul m'a ocărât rău, că trebuie să'mi dee-ajutor să punem cerbu pe fugă 'ncolo era vesel!

Dar știți, boieri-dumneavoastră că, miezu-nopți-i trecut? Să vă zic... Noapte-bună?»

— «Bună să fie, domnule Falger!»

Ne culcăm și sloboziți de griji fiindcă n'am pus la cale nimic pe ziua de mâine, iute-adormim...

Ne-am sculat târziu, bine-odihniți.

— «Ce-ar fi să plecăm astăzi?» spune Mărio.

"

;

— «Dacă ...zici.»

Ne strângem lucrurile: plecăm după masă. Eșim afară.

Râu îi pare se afle că-i părăsim, îi se umezesc ochii și 'nvârtește pălăria verde în mâini, toat'a mozelit-o; lângă Falger un conductor dela telefoane, ne 'ntreabă:

— «Și dumniavoastră oți descălecat dintruntâi tot la... Castel? Apăi... îi bine că tot aici ați agiuns!»

!

I

Ce-o mai vrea și ăsta să știe? Ori... le știa dinainte?

— «Să'mi fie iertat să vă fac o întrebârie: dacă se poate, v'aș ruga cu respect frumos să mă luați și pe mine la târg?»

;

— «Bucuros!»

— «Masa degrabă!» strigă Falger.

Iar ne-a răsfățat cucoana lui, și cozonaci ne-a făcut.

Falger mi-arată un zăpis, mai pune în plic niște bani,

și rîndă roagă să le duc toate jupanului care Ta scăpat de necaz, — când oi ajunge la târg să le dau vizitiului că, îi le duce:

— «Vedeți, îi om bun jupănu, mi-a lăsat vitile toate &ă mă hrănesc.»

XXXVI

Atras căruța, lungă cotigă. Un leagăn în fund, o scîndură 'n fată, pe ea stă vizitiul și nevastă-s' alături; o duce la târg în călătorie de nuntă, sînt luați de curînd. Încărcăm bagajul, și domnul conductor vine cu noi, ne urcăm și noi. Luăm și trei saci goi, să le trimetem păpușoi și ovez.

Trosnește din bici, smucesc caii, pleacă. Noi era să ne dăm peste cap, cu leagăn cu tot.

— «Mergeți sănătoși!» ne spune Frau-Falger, și copilașii ne strigă:

— «Kommen Sie wieder!»

Oprim la poartă, ne descuie poarta.

— «Suim la Castel, să ne luăm rămas-bun!» spun lui Falger. Vine și el. Pîntecoasă căruță! Pornim. Urcăm domol, am ajuns la Castel, tragem ...saivanul la scară, ne dăm jos. Boierii dorm, nu se arată. Zăbovim puțin.

Vine cucoana, a încins-o «O migrenie turbată!» zice. Vine și fetișcana: fâșneată, zglobie, coboară scara;

zburlit, cătrănit, cu cărarea 'neăleită, buhăit de somn, zgribulit în pardesiu cenușiu vine și ...Unchiu:

— «Na păi cum? Na ...pliecati numai 'ndată!?» ne 'ntreabă.

— «Na păi făcu-tu-v'am diestftl deranj!»

— «No căz' sîntiem deprinși...»

— «Și-ăpăi călătoriului îi stă binie la drum!» prind a spunie.

— «Căz' aia! Mindiart adjungiet!» se smiorcăie cu-coana.

— «Am a vă face o rugămintie...» spune stăpânul, — «de aveți bunătătie să luați butoiul, altuminterea vă oferiam mașina...»

— «Să plecăm cu ...butoiul, de-a rostogolu?» Zău ăsta-i nebun! — «Păi avem phaeton!»

— «Die avieti bunătătie... am gătat toată bienzina... tată-i scursă, n'arie un pic.»

S-a fâstăcit tot.

— «A! ...bucuros!» îi răspund, — «loc avem din prisos, 'ti trimetem butoiul plin! și'ti mai trimetem...»

— «Apăi ...mulțumesc ...fru-mos...» privește 'n pământ și nu știu ce 'ndrugă.

Mărio a scos aparatul. I-așează lângă căruță, în spate ...Castelul și drapelul, — Leu s'a tras la o parte. Trei poze-a tras, le mulțumește și îi salută... Născut fotograf! Ne luăm rămas bun și-i spun:

— «Îți păstrăm amintirea, să 'mi dai voie să'ti trimet o carte f-o-a-r-t-e interesantă, clasică, de...»

— «Apăi, clasieă-i făină, aici nu pria aviem...»

— «...de Frhr. von Knigge: *«tiber den Umgang mit Menschen»*, îi zice...»

Se uită 'n pământ.

Am vrea să spunem o vorbă lui Jojka, dar îi plecat peste munți; simpatic băiat!

Strâng mâna lui Falger:

— «Îți mulțumim mult *dumitale* pentru ospitalitate!» 'ntr'un glas am grăit.

Și tot cu brek-ul Castelului pornim spre oraș.

La capul aleii din fund, ferim în lături: vine mașina sburând; ...or pleca la plimbare, sau la vânătoare poate; de le-ar ajunge ...benzina!

Trecem podul și luăm șoseaua la vale.

Mă strigă, 'ntorc capul, — pe malul din dreapta coboară gonind și mă chiamă.

Oprim. Cobor, las șoseaua, și mă așez jos sub o stâncă. In goană sosește:

— «Nu aici, hai mai încolo. Stânca asta vezi, nu-i mult de-atunci, două catane poposiser' aici, unde stai, trei pași înapoi. S-a rostogolit din munte stânca prăval peste ei, i-a supt pământul, i-a învelii stânca! Privește! nu s'a așezat bine, o să coboare la râu, acolo se-oprește, nu-i sta în cale!» 'L ascult.

Purta în gură un sul de hârtie, ține laba **p3** el:

— «Venii să'ți urez drum bun și să'ți spun...»

— «Dar ce-ai acolo?»

— «Ți-aduci aminte ziua 'ntâi, când starn pe bancă colo sus?

Ți-am spus atunci că, m'au luat și pe mine la București odată; țața era la Giurgiu și eu am rămas acasă, la el, cu ...madama. Grăsună și durdulie, — am aflat că... «preoteasa» era! Baci-Gheorghe plecase de-acasă, lăsase obloanele la ferești și zăvorise ușa...» spune Leu.

— «Ce casă? ăi fi stat la pușcărie!?»

— «Ast'am aflat-o, pân' nu intrasem nu știam! Dar sînt cu ochii pe mine, mult nu pot lipsi, — iată, ia sulul aista, multe-ai să afli! Am zugrăvit odaia și ce coprindea, cum le-am văzut, așa-'i să le știi. Pecetluită sărmana, se văicărea prin odaie, o apucase nevoile toate și ...păs' de le fă! Plecase Baci-Gheorghe la masă, la doftoru ăl mare, — pe ea o prinsese 'n peceți; o bănuia oare? Nu știu, dar zăvorise fereastra și ușa... Auzi-i! Mă strigă... M'a luat dracu!»

Și fugi cățelul la deal...

Desfac sulul, cât îi foaia tot zugrăvit: o odaie, ta^eș-balmeș stau lucrurile toate, perdelele lăsate, obloanele închise și zăvorite. Un bec aprins. Într'un colț patul, tot răvăcit, ochelarii pe pernă, și pe cearșaf se plimbă alte lighioane, mici. Grămadit lângă tăblia dela picioare, tot în pat, ...Leu! El e! Cu capu pe labe privește 'n odaie.

Deasupra: portretul gazdii, în haine vânătorești; coarne de cerb, multe. Atârinate de coarne: o cogiamite pușcă, un ochian și alte ...belele, un rezervor de tablă din care pornește un maț de gumă, atârnă pe podea, și curge din el... albăstrui; nu-i scrobeală. Un fazan împăiat. O diplomă ungurească în cadru. În evantai așezate o sumă de femei despuiate, cărți poștale 'n culori, pe ales toate. Pe tăblia ferestrii un ciob de oglindă, un borcan de căneală, o cutie cu pastile ...orientale, pentru miros frumos. Un trandafir veștejit într-o cană. Sub pat o ...oală, plină. Un lighian pe scaun, și jos o găleată. O ușe în dreapta, în chisă. Deasupra o reclamă 'n culori: *«Expoziția de Vânătoare din Lipsea»*. Cuie bătute 'n tăblia ușii, atârinate: o tichie roșie, un mondir lung de purpură, o blănuță albă, parc' ar fi ermină; spânzurată 'n cui alături o ...slană. O masă, o față albă, murdară. Pe masă: telefonul, o sticlă cu cerneală; — cerneală și pe fața de masă. Pe o coală albă, trei rânduri sus, împlinite, scrise pentru: *«....Literar»* ...nu deslușesc, privesc printr'o lupă ce port mereu la mine, citesc:

«O zi de vânătoare la Cerbi...

*«Apăi îi o dumnezeierie faină călătoria la muntie! Pă-
«sările cântă pe crăci și pâriul ciripiește mândru 'ntre
«pietrie și bolovani, cu apă rece de izvor. Iți umplie plă-
«mâni de aer de muntie și tot te 'nveselești!*

*«Cerbii încă 's la boncănit, și Călin vânătoriu meu per-
«sonal îi lângă minie, apăi ...s-u-i-m...»*

Drace! parcă am auzit pe unui grăind cum scrie ăsta! întocmai! Atât a apucat a scrie, o seri mai mult când s-o 'ntoarce.

Tot pe masă mai sînt: într'un blid, răsucită o peliță de salam, trei sâmburi de măsline, un cotor de slană, un ardei verde și o bucată de pâine; un pămătuș de ras, o custură, un roș de buze, o periută de mustăți, două cărțuții.

Jos pe scânduri, prăvălie 'ntreagă! O ladă cu sticle de la ...Domenii. Maldăre de doctorii, probe. Ziare: Nemțești, sârbești, ungurești. Petiții, sentințe, rapoarte, manuale de vânătoare, programe de cursuri; un pămătuș de pudră, un baston de ceară, o stampilă, cremă de ghetă, un cauciuc, o roată; două camere, o cheie, o clupsă, un cotoi împăiat, ouă de fazan, papuci, ciobote, un ibric... multe... și 'n mijlocul odăii, o ...aia... 'n pielea goală! Asta-i preoteasa? Grăsuță, tânără pare, dar grozav se strâmbă! Măinile 'mpreunate pe burtă, dar ce are? Văd... chiloți de chembrică albă, sus petrecută o sfoară, o pecete de ceară o 'noadă, și pe pulpe atârnă iar câte-o sfoară petrecută 'n băiere, poartă câte două pecete. Boscărie 'ntreagă, — sârmana! Pricepui dintr'odată ce mi-a spus...
Leu.

Năstrușnică invenție să te ferească de cornărie, dacă

zăvorești fereastra și ușa; dar canon mare pentru cine poartă pecețile și o încearcă ...nevoia... mare! Ce ți-i și cu gelozia!

Mă sui în căruță, plecăm. Caii 'ndeamnă, căruța-i zo-rește, că-i vale într'una până la târg. Un drumeț ne strigă, oprim. Să 'l luăm, fiindcă și el merge 'ntr'acolo, ne spune. Loc în cotigă s-o umplem cu vârf! S-a urcat, am pornit. Intre noi s-a 'ndesat și amicu lui ...Waldy, șchio-pul pe care l'am întâlnit pe șosea, când mă 'ntorceam de la ...pescuit; l-o fi speriat grămădeala, a sărit din caleaș-ca, aleargă, se 'ntoarce și iar pornește. 'Mi spune vizitiul că drum la târg fără el n'a pomenit; nu cunoaște odihnă până nu se 'ntorc iar acasă, apoi zace trei zile. Eu aș zace o lună!

În dreapta, sub mal odihnesc plute:

— «Când dau drumul la apă?» ne 'ntreabă plutașii, au coborât pe Wasser-ul mic.

— «Peste trei zile abia!»

Vestea nu li pe plac, se scarpină 'n ceafă, or aștepta; ce să facă?!

La stăvilarul din vale, proptim un pietroi în roată; lă-săm caii să mai răsuflă. Copoiul mai are de alergat, n'a stat.

Iezeru-i scăzut tot, abia eri l'au secat. Ruteni, băștina-și, — au oboarele-aici și pământul pe dealul din față; strâng și cară, din căpiți întocmesc șirulițe de fân.

Grăbim spre oraș. Tari arcuri are... trăsura, ba n'are deloc! ne-am măcinat măseliile 'n gură, ne-au intrat coas-tele 'n burtă. Hodorogește și sare, halal saivan!

Sute de lucrători clădesc malul pe care-or să așeze drumu-de-fier, — mai de-fler ce e ăsta! Unii sparg pia-tră, alții cară pământ; au spor la lucru nu-i vorbă; dc-or îndemna tot astfel ajung până 'n iarnă cu drumul sus la Castel.

Un ceas mai avem până la târg. Bune-ar fi niște prune! ne taie de sete. Mai în vale-om găsi. Pe dreapta trei case, una 'n alta, dau pe șosea; proastă chiverni-seală, — ruteni.

Altă gospodărie, — cotește spre poartă în curte o că rută lungă cu cai, un evreu îi mână; în spatele lui trei copii bălani, un plug și o grapă; țipă copiii și urlă, alți doi s'au cocoțat pe ulucă 'ntre vrejuri, îi așteaptă și zbiară, parc'ar pălăvrăgi o sută. Pârguită de vânt și de soare, gura aprinsă, pe prispă o fată voinică, cămașa 'implinită de rod,

*^trupul puțin aplecat înainte
de povara capului cu ochii în
g.ehle pleoape, greii de farmec"*

C. BALTHAZAR

Ruth, spune-mi tu... povestea vieții tale!? Ne-a surâs... țărăncuța. Noi trecem.

În stânga, din creasta malului de sus, văd pornind -lunecând un copac în picioare, aburește țărâna; pe rădăcinile lui stau doi flăcăi cu brațele 'mpreunate pe trunchi; nevătămați au ajuns în vale cu pomul fără să se răstoarne; dibaci negreșit, dar așa se 'ntâmplă că din neehibzuință se curmă câte unu la lucru.

Oprim să cumpărăm prune. Pentru doi lei vizitiul ne aduce o pălărie plină cu ...corcoduși. Sunt răskoapte și moi, flească. Cățelul, îl luasem în căruță, îi sete și foame i-o fi, îmbucă, par'că numai corcoduși a mâncat!

Intrăm în târg. O ogradă mare, ulucă 'ngrijită, meri încărcăți, printre pomi stăpânu 'n caftan și papuci, se plimbă. Curți împlinite cu pomi, căsuțe 'ngrijite. Trec căruțe la deal și altele spre oraș; răscolesc colbul, alene se-așează iar pe șosea; flăcăi și madame 'n plimbare.

'L frământă rău corcodușile, a sărit din cotigă, des se oprește; paște iarbă, o alege, — se ...doftorește bietul cățel!

Am ajuns la «Casină». Dau vizitiului plicul, bani să cumpere păpușoi și grăunțe, ne luăm rămas bun și urcăm scara. E prea târziu să pornim înainte. Unde-om mâna la noapte?

Din sala mare, pe ușa din dos trecem pe tinda care dă 'n curte. Hanul are cinci-șase odăi, dar odăile or fi având...?

Oberkelner, țal, ce-o fi, ăla scurtu și grosu, ibovnicu

fetii, par'că v'am spus? ne iese 'nainte pe sală, nu ne 'ndeamnă să petrecem noaptea acolo fiindcă, ...'nțelegem! Dar masa aici o s-o luăm.

Ne salută, gura pân' la urechi, ne surâde aleargă din stradă și vine... Bercu, «omul nostru de-afaceri»:

— «Știam c'ați susiit!»

— «De unde știai?»

— «Eei... m'am sucutit ...dăouă zili răbdați, una ...staa-ți, pi urmă plieați, par'că ...și 'n altă parti nu-i bini?» și râde.

— «Și ăsta ...știe ce știe!» oftez.

— V'am adăstat și-aseară, amu am zis ...azi viniți negrișit! Rabdă omu cât poati... și di lehâmiti pleacă!»

— «Ce ne facem de vin? din ăl de-aici numai gust!» spune Mărio.

Bercu ne face cu ochiul, ne 'ndeamnă spre poartă. Eșim.

— «Mergim la cramă, ari vinaț bun!» și se suie pe capră, noi în trăsură. Sîntem pe ulița mare.

— «Știi un ...bărbier bun?»

— «Iuu?... știu patru!»

La ăl mai prost ne duce.

— «Du-ne la altul f»

— «Văă ...duc ...la unu «fain!»

Iar trei bice pe gloabă, nu'și iese din fire. înapoi luăm

iar ulița 'n lung. Lume pe stradă ca la bălci, Bercu-i cunoaște pe toti, pe unu 'l salută:

— «Hapt'är der rich!» pe altu 'l înjură:

— «Di, Keilif vu di bist!»

Însfârșit am ajuns! Prăvălie curată. Mârgit-crem, Birkenwasser. Într'un borcan albastru: «Antiseptik». În cl bălăcește briciul, l-a șters pe șervet și pe pantaloni; •săpuniți, ne rade: — «Puudră?» — «Nu, mulțumesc!»
Acum, încotro?

XXXVII

*nOn rtest jamais si bien servi
que par soi meme. **

BRUCYS et PALAPRAT

l y l e c ă m să ne târguim vinul. Călăuză Bercu, «omul nostru de-afaceri». Petrecem prin ulița mare, cavaleri în caftane, fete, madame. Lume pe trotuare și strada-i plină, lumină puțină. Dugheni. Oprim pe stânga.

Bercu se dă jos după capră și noi din ...caretă. Calu-i cuminte, stă. Bercu 'nainte, noi după el. Intrăm într-o curte mică, o ușă deschisă, miros de ...vinat Bercu dIo^

Coborâm o scară, 'ntunerec. Se luminează treapta din urmă, s-a deschis o ușă, unul clătinat suie. Intrăm. Pim-

niță mare, răcoare. Boloboace pe stânga, multe, înșiruite și altele pe deasupra. Rânduri de butoaie. Un grilaj în față, o porțiță. O trecem. Alt beciu, dichisit și curat. Lumină mai multă. Bolte-reci. Pe stânga tejgheaua. Dracu-o păzește, așa-i de urât! Haine negri. Pantofi de pâslă. Nas coroiat și plete. Ochii scânteii. Perciuni, răsculați, lucioși și învoiți, curg din tichie. Fată de ceară. Pistru. Urdori și picături se preling din nas, mare. Tânăr. Trei pași înainte o fată poartă o damigeana, mică. Fata mare și grasă, păr auriu și «jantilă», așteaptă și'i soarbe din ochi. Ne surâde jupanul, nu-i jupanul, îi fi-su; — ne 'ntreabă:

— «Ce puftiiiți?»

— «Vin cinstit și curat!» spune Mărio. Cu pas tărăgănat pornește spre alt beciu, alăturat. Pășim după el, ne oprește, nu-i voie, stăm. Spovedește trei boloboace, ne aduce probă, nu ne place. Cuvincios ne roagă s'așteptăm:

— «Acum susești taată!»

Privesc: a luat o pâlnie, o așează; dintr'un clondir mare toarnă 'n damigeana fetii, ea îi surâde, acum plătește, — el pipăie gologanii, îi numără, «zdranc!» cu ei pe tejghea sună. Fata pleacă, se uită 'napoi. El serie...

În umbra bolții din dreapta, un comisar la o masă, chipiul pe ceafă, deschis la surtuc și bâlbâit., haine de dricar, uniformă-veche, și-un cetățean. Beau, c'evetesc. Aud... crâmpie:—«Maniu ...a per'cractat.» Țăfălt oftează:

—«pă...pă...că...pă...cat!» Pe zid afigte: «*Vinaț albe...*» altul: «*Votați cu semnul: Cruce.*» Peretele, zidul plin de îndemnuri și semne. Mese grele 'n stejar, scaune cu spătar și lustruite. Caldărâm, lespezi, pietre largi, rece. O casă de bani boită verde...

— «Cu ce vă pot servi vă rog?» Curat românește și voce plină. Mă 'ntorc. Ovreiul de lângă tejghia zice:

— «Ii taată!» Ni-l recomandă pesemne.

Barbă albă 'ngrijită. Privire deschisă, blajină. Fata plină de sănătate, senină. Jachetă lungă, curată, neagră. Tichie, îl prinde. Înfățișare de patriarh și portul la fel. Ne salută, îi strâng mâna.

Știe, pleacă în beciul de-alături. Cu trei șipuri vine: alb și roșu. Gustăm. Ne așezăm la masă, 'l poftim, primește, ne face plăcere. Vinu-i curat, cinstit, bun. Unul mai bun decât altul.

'Mi place bătrânul. Ne spune că, — «...domnul ...unde ati fost, încă a cumpărat dela mine vin, demult când a fost pe acolo Vodă, *Regele Ferdinand*, Dumnezeu săi odihnească, a fost Rege mare și bun!» spune jupanul.

Și bem vin și vorbim. 'L ascult. Știe că sînt în regat vinuri bune dar... trebui să tii socoteală de gustul ălor de-aici. Aduce vinul dela Arad, e acid dar le place. Lui, nu. Pân' s-or deprinde, mai trece. Transportu-i scump și se fură pe drum; știm. Ne cinstim. E criză mare. Din lemn se hrănea toată lumea și-acum..? A învățat româ-

nește sunt opt ani; a 'nceput încet, vorbește corect. Birurile sunt mari, administrația bună. Oamenii detreabă, români și evrei — spune, trăiesc ca frații 'mpreună. S'ajută cum pot și nu-i nici-o vrajbă. În Maramureș nu's cămătari, dar sînt samsari de vorbe-otrăvite, le poartă, și cine vra culege ură și cu dobîndă! Are două localuri, și unul de «en gros», așa ceri legea. Flăcăul de lângă tejghea îi fii-su.

— «Nu dă semni bune! nă-ivideți portul, pafcă-i «spaimă!?» zice. — «Și eu 'mi țin credința, dar numi batjocoresc înfățișarea. Vin răsvrătiti din Rusia, îi... îndeamnă, le acresc mințile și le zăpăcesc portal; când 'l văd mi-e silă! și citește praștii, vai de capu lui! Digeaba-i spui. Nu-i haina om, omul schimbă de haină. Toti sîntem rumâni. Eu sunt mulțumit. Dacă's necăjit odată, vina-i vremea grea! O murit atâția și nevinovați, noi care trăim, noi le purtăm vina, au murit sărmanii tineri în rășboi, trebuie să ispășim păcatul noi!»

L'aș asculta o noapte 'ntreagă. 'Mi place bătrânul. Ne luăm rămas bun, prieteni sîntem. Plătim, puțin, — vin bun, luăm două sticle, plecăm.

S-a înoptat. Să ne 'ngrijim de gazdă, mănăm la noapte aici.

Aproape afar' din oraș, oprim la un han; «omul n/dc-afaceri» ...zice că-i: — «curaat-rinovat!» Oprim în

stradă, chiamă hangiu, vine; ce și-or spune, ei înțeleg. Hanu nu ne îndeamnă, Bercu pocnește din bici:

— «Poati venim negrișit, poati diioc!»

Umbră neagră în stradă, rămâne singur hangiul, parc'a oftat?

Și acum la masă, iar la ...Casină. Nu e devreme! Urni beau bere, alții cafele. Patronul ne-aduce rachiu de ...brad, miroase-a molift, în baie bun de... turnat! Porc cu cartofi, salată de sfeclă și struguri acri. Bercu plecase, s'a 'ntors, ne-a adus și jurnale. 'L cinstim, se-așează la masă și cere și-o bucățică de brânză, și puțin salam; spun să-i aducă și o friptură.

— «Domnule Bercu, unde tragem la noapte? La han nu ne-ai lăsat.»

— «Par'căă ghepecu nu ieraa ...aici? Tăt tribuia să ni 'ntoareim, dice să fie sigurr că mergim la el? N'avim trăsurăăă? Mergim undi ni cunviine, ce? avim cuntract cu dumnealui?»

— «Dar ...de mașin'ai îngrijit? Știi că plecăm mâine...»

— «Am! dăoi suferi suunt afaară, li-am dat ordin s'aștepti, amândoi stupuni, au mașini prima!»

Ne-am tocmit noi, s-a mai ciorovăit Bercu, concurenții erau să se 'nhațe de păr, s'au spurcat în sudalme. Am rămas înțeleși: o mie opt sute de lei până la Dorna, mașina e pentru noi, toată plătită; mâine la zece plecăm să ajungem la două, să prindem trenul.

I

;

^

j

!

!

^

'

[

.Bercu 'ncarcă bagajul. Ii mai dăm un pahar de vin, ne sculăm și plecăm.

Tare-a trosnit din bici, a tresărit gloaba; încet pornește brișcă.

Colindăm zece străzi, printr'una abia răsbim, se har șie-aripe de ziduri. Troncănesc roțile pe caldarâm, latră câinii. Oprim pe rând la trei case, gazdă ne caută Bercu. Iar a oprit, — luminată fereastra; bate 'n poartă și strigă. S'au deschis trei ferestre, și peste drum două; figuri palide, bărbi și perciuni. Ii descuie porțița, bodogănesc, întră 'n casă. In fereastră o madamă grasă, a 'ntunecat fereastra toată. Se 'ntoarce Bercu:

— «Au o canape în ...saloon și undi dorm dumnealor mai au un pat liber...»

— «Bercule, mergem la han!»

— «Aveem trăi camere rezirvati la hotel, la șei mai bun! volst efșăr ghivolt az mir zolăn du blabân? *) ce puftești!?» strigă ălui din poartă și se aruncă pe capră.

Hăț-hăț iar am pornit. Drum făcurăm, drum împlinit într'un ceas. Cum am oprit s'a deschis ușa. Dau bagaje jos.

— «Aveți nivoie di trăsurăă muini? mergim la ...bail-e? Cum vă sculați sînt aici, a ghită nacht!» S'a dus.

*) „ai pretenție să rămânem la tine?”

Nu-i supărat că plecarăm, mai adineaori, abia dacă și-a astâmpărat o nădejde. Nu-i trufașă mulțumirea ce arată că ne-am întors tot la casa lui. Cu acelaș zâmbet măsurat ne primește. Trăgea nădejde spune, ...știa că trebui să ne-aștepte. Ne-a pregătit odaia aicia jos, și pe-a de sus dacă o vrem pe-aceia, și ne-a făcut și focul.

— «Puftiți, vedeți ce vesil arde! Sunteți trudiți de drum, afară îi răcoare, frig acum; așternuturile 's calde, le-am încălzit cu stecle...»

Când m'am oprit întâi, în întunerecul străzii, nu Fam văzut mai deloc. In odai' asta mare păreții 's prea de parte să prindă lumina, stă toată pe el și pe noi. Înbrăcat îngrijit, ca un director de «Palace»: jachetă neagră, cravată neagră, guler curat, ghetă de lac, totuși modest, încovoiat puțin. In cap tichie neagră-verzuie, — o fi respectul unei tradiții, un obicei localnic al lor, ori fiindcă-i noapte-târziu? nu știu, nici nu'l întreb.

In dreapta 'n colț, un pat lat. Un copilaș geme; două tuse se 'ngână; un picioruș și o mână uscățivă se preling de sub oghial afară; — tușesc într'una. Hangiul ține lampa 'ntr-o mână, oftează, trece 'nainte.

Străbatem sala toată, apoi o sală 'ngustă, intrăm...

Miroase-a brad, — călduț și aer proaspăt. Scânduri frecate, albe. Covorașe. Păreții zugrăviți: vițe împletite

și foi de viță, în ton închis de toamnă. Mobilier nou, îngrijit. Și așternutul... să te răsfețe noaptea toată, așa-i de moale și curat! O masă 'ntr'un colț și două scaune.

Pune pe masă două țidule, toc și cerneală. Cuvincios ne cere să ne trecem pe lista de călători. Scrim nume, profesii, adrese. Ne mulțumește frumos și dă să plece.

'L întreb dacă ne poate-aduce două cafele?

— «Da-numă-'ndaată!» și pleacă.

Ușa crăpată. Aud lampa de spirt alături, — pe o tavă mică un ibric, două ceșcuțe, ne-aduce și un șip cu vișinată, două păhăruțe.

Mărio s'a culcat, sforăie.

'L rog să'mi ție de urât, bem cafelile 'mpreună. Și față *n față stăm la masă. Răsucesc o țigare, o aprind, îl privesc...

Figură palidă, nopți de veghie, meserie de zi și de noapte; hangiu, nu-i? Perciuni..., dece-or purta toți perciuni? Mă lămurește..., 'ncearcă, nu mă convinge. Lege? Ce lege? Hassidimii? Nu. Slabă orânduie, obicei. Păr castaniu, perciuni aurii, și ...cum să spun? Perciuni așezați însfârșit, îl prind; am văzut și perciuni răsculați, perciuni cari cad, cari potopesc fața toată, care fug de cap; perciuni cari țâșnesc din tichie, înzornorați, prelinși, învoiți, răzvrățiți, blajini, zburliți; perciuni obloane cari plâng peste urechi, îmbujorați, falnici, inelați; perciuni sunători, soioși, lucioși ...dar, fel de fel de per-

ciuni am văzut decând sunt aici! Ai lui sunt modești și cuminți.

Oehii-safire. Nasul? Cuceritor peste izvorul vorbirii, spiritual, generos, nas frumos. Mustața cât buza, o 'm-bracă și-atât. Gura, — cred că grăiește numai vorbe blânde. Barbă. Am uitat fruntea! O podoabă. Abia perdea peste gânduri, ușoară. Urechile... puțin depărtate de cap. Stigmat? Care? Mai curând cred că, părinții lor ca să-i învețe carte, i-au tras mult de urechi. Fac ...rău, iar phrenologii noștrii aștern premise 'ncâlците, trag concluzii false: Degenerescentă! — acolo unde nu-i decât dăscălească ...urechială înverșunată, moștenită. De veacuri cunosc și casna 'nvățăturii, și silniciile ei toate! Nu, Spitzheim, Campi, Gali au cercetat neamurile toate, și numai al lor să fie hărăzit cu metehne? Rasa, cred îi să-nătoasă, prea mult ținută 'n umbră poate; proptiți în teighele, încovoiați de sarcini, sau prea îndelung feriți în casă de ocară din stradă. Abecedarul îl știu de două-mii de ani, mai bine, 'naintea noastră, și nu-i vina lor!

Sforăie Mărio, fumează lampa. O scoate-afară. Aduce o lumânare.

O spovedanie: i-am socotit altădată poate și eu pe evrei vinovați de relele pământului toate, așa-i în viață: împrumuți păreri, târziu se închiagă ale tale proprii! — am cunoscut mulți oameni buni între ei! Aici, în

<<«ghetto» de câteva zile, îmi cercetez părerea ce trebui să am despre ei. Stăm de vorbă...

A avut în gazda pe domnul general T. «Om ditreabă și bun!» îmi spune. Pe domnul Bercowitz... Ce gândesc despre el? Despre... «'ntâmplare»? Că.., răspund, socot casa lor era veche, încercată în multe nevoi, că trebuia păstrată ...muzău, la nevoie, adică 'n sarcina statului, dar nu lăsată să cadă! Că deponenți' îs jidani, și datornicii mai toți neaoși creștini! Iată ce cred, și ce-i spun. Și mai cred că, bancherii ăștia dacă mai aveau ...mijloace să ...ungă la vreme ...lăbuța întinsă să ia, căruța lor mergea și astăzi!... Au mai fost pe aici și alți granguri, și alte măriri, după treburi puțini, — mai mulți după rosturi, și alegeri...

— «Cu cine votezi?» îl întreb.

— «Cu ocârmuirea, cu guvernul, ce... am di cear-t-ă-ă! ?» Admir judecata. Ce-i alături îi răsvrătire, îmi spune.

Ce este legea ? În definiția ei pură... *Dreptate?* ...poate. Dar... ce este? Vrerea celor mulți. În regimul parlamentar, dreptatea ...lor, a celor mulți ...de-acolo. Premergătoare, ...opinia? Nu-i cercetată! Abia are drept să se ...vairte.—«Supune-te!» asta-i legea. Sînt cetățeni admirabili! Problema locală...? Ei ...n'o cunosc, o trăiesc: *Mizeria!* Camătă?—«Aici s-a 'nchegat, aici înflorește!» aud, se strigă la noi. Am aflat, de-acum știu! Eu însumi am plătit băncii E... 37%, e drept în același timp alte bănci mari

luau 12%, și-acum sînt strânse de gât. Unde e camătă că cei depe-aici iau 24%? împlinesc nevoile toate, dau cât li se cere, cât trebui..., fiindcă numai ei dau. Văd ce văd! Industria forestieră toată 'n spinarea lor. Tarife urcate, peste măsură. Un pas vrei să faci, — nu-i chip făr' de bacșiș să te miști! Pădurile-au dat tot ce-aveau, pământul doar l-au mai păstrat și cioturi. Acum stau Gatter-ile toate; muncitorii stau făr' de lucru, zac în nevoie. Cum pot trăi? Rătăcesc pe șosele, cerșesc de lucru 'n pădure.

De zeci de ani, mai mult, pornesc din fiecare casă-aproape, un biet pribeag, departe peste mări. De cei rămași aeas' au milă, din ce pot rupe dela gură, — din ei sînt încă mulți săraci, și-acolo 'n depărtări, — trimit ce pot. Mulți un dolar abia pe săptămână, o casă 'ntreagă îi așteapt'aici, de vine-o zi întîrziat, rabdă bătrânii, și copiii plîng de ...foame! Cu un dolar poți cumpăra: opt pâini, trei litre de legumă, două de brînză și o oca de carne, și o găină, și fără lăcomie, de's zece într'o casă înșeală gura șapte zile, dar sînt și case și mai pline ! — «Așa trăim!» și mai îmi spune:

— «Ho ...telul, iertați, hanul aista, l'am renovat, l'am curățat, spoit curat și zugrăvit, și mobilat cu lucruri noi, și așternut curat...», — se scoală și se-apeacă, 'nfundă mâna 'n așternut, — «și numai fulgi și puf, vedeți!.. <u>o să vă spun? acum vă zic: așa am fost do amărât când nft plicat întîi! Am cheltuieli, o servitoare am», — se-opreș-

te și ascultă, — «acuma doarmi, și eu muncesc cât pot; taată se stinge, și tanti nu mai vede, nevastă îi bulnavă și un cupil, și ceil'ați trei la școală; un frate la învățatură 'n Praga, și cheltuelile sînt mari; vedeți, și birurile trebuiesc plătite, și lemne, și gaz și reparații... Cu hanul, — are opt udăi, —eu trebuie să scot *o sută-șapie-zeci-și trei de lei* pe zi ! altfel io intru 'n datorii, și am intrat; mi-l vinde și rămânem **tați** pe drumuri!»

— «Bine ...da'i scoți de bunăseamă, și cu prisosință !».

— «Ii scot? Mă credeți.., di două zile, alți mușterii eu n'am văzut decât pe dumneavoastră; puftiți vedeți că-i goală tătă casa ! Și domnul care-a fost în urmă, a ars covorul cu țigara, a spart ligheanul, a rupt pirdeaua, și-a luat și cheia... Și l-am rugat ca să plutească, și m'a 'u-jurat; era așa de supărat că a uitat-o 'n buzunar, și a plicat. Ce vină am ? Când nu-i câștig diloc, paguba-i mari! Distul cât sunt eu di trudit, și capu când îl pun pi pernă mi's doborât de somn, și tot ascult s'aud de nu oprești o trăsură; mă rog la Dumnezeu să vie-un pasager, parâli mulți eu nu cer, dar cheltuiala trebuie s-o scot, ne scot altfel din cas'afară, mi-o vînd, rămânem **tați** pe drumuri ! Și gânduri piști gânduri, și somnwl fugi și si faci ziuă, și truda 'ncepe, — așa trăiesc nica-zul!»

— «Dece to-ai apucat de han?»

— «I-i-u? hhâ! ba el s-a apucat di mine, di nu 'l făceam

se dă râma pi noi ! Dece m'am mai făcut hangiu ? Și ce vroiați să f-a-a-cf Carte-am învățat, prea multă, chitanță n'am luat; împingea anii pi frați la școală; a trebuit ca să muncesc. Slujbă? Nici nu ne primesc, nici nu trebui necăjiți. Sunt cereri pentru slujbe distul și fără noi ! Parali... puține, casă era prea mare, adică ...zidurile, pentru nevoile de-acu, și stătea gata să cadă... M'am gândit, și am socotit că o să fie bine. Avea târgu viață, amu-i mort, umbla lume multă și conăcea pi la gazde. Am făcut hanul, m'a îndimnat banul la ...cheltuială! amu se răs-bună... Rămânem tați pi drumuri!»

S-a luat cu mâinile de cap și greu oftează biet sărmanul!

— «Jupâne, să nu-ți pierzi nădejdea niciodată! Să-ți spun... o 'ntâmplare, demult, dar să-ți spun unde, — la o cășărie, lângă zidul din fund, afară, o puțină plină cu lapte muls de curând; zidul tot îmbrăcat în viță, să țină răcoare 'nlăuntru.

Era spre seară și vremea a ploaie, doi brotăcei urcaseră vița, 'și cântaseră prevestirea și coborau spre pă-mânt; ...a început să sufle vântul, vița se clătina toată. Au alunecat după viță și s'au prăvălit în puțină; i-a scos laptele iară deasupra la față, o clipă, cu burticu plin și niclăiți de lapte, cu smântână pe bot și pe ochi, și îngroziți sărmanii!

Unul, — o fi fost ăl mai mic, nu știu, dar nevolnic a

fost, — s'a apucat să'și lase gura să 'ncerce să golească putina toată de lapte, s-o sece; i-a crescut burta și îi s-au bolboșat ochii, îi s-a pus năduful și i-a stat răsuflarea; zăpăcit sărăcuțul și-a pierdut nădejdea, îl trăgea fundul; lăbuțele cruce împreunate pe piept, l-a supt adâncul, l-a găsit odihna de veci, acolo.

Cel'alt ...și-a astâmpărat frica și s'a pus pe muncă. Se lăsase noaptea; a ortocăit noaptea toată pe ...marea de lapte, într'una bătând din lăbuțe. Mai era un ceas până 'n ziuă când... i s'a zămislit podeaua sub labe, prinsă de margini jur-împrejur. Și mai abitir a împins brotăcelul la treabă. Ce să-ți mai spun? Când s'a făcut ziuă, stătea ghemulețul de broască ...sus, cocoțat pe un munte de... unt!

S-a așezat pe șezut, și-a dat drumul la vale, a ajuns iar pe tufa de viță, — ostenit o fi fost, dar scăpase teafăr; îl mântuise nădejdea!»

— «Broas...c...ă...ă?! Nu mai mănânc unt!»

Se scoală, mai pune două găteje în sobă; amorțise focul.

— «Ei da! așa-i orânduit, să muncești toată viața, dar ...noi, evreii o ducim greu...»

— «'Ți pare rău că ești evreu?»

— «Rău mi-a părut ...altădată, amu 'mi pare rău că's om!»

Simt ei desnădejdea 'ntr'atât?

— «Și-apoi ești ivreu fiindcă ai născut evreBWW
— «n'ai voit-o, și nu poti schimba nemici dar lămurirea
ți-ajungi dacă nu ti mai simți ivreu?!

Când am sfârșit gimnazium, eram la Lemberg, m'au trimis la Praga, — aveam un unchiu acolo, foarte 'nvățat prifesor. Și-am învățat... Bătea alt vânt, și-avânt di tinerețe, eram student... și socoteam că nu mai păstrez nici-o legătură cu Izrael; mai mult, eram convins că va dispăre și că curând va fi sfârșit cu ei!

O viață de om, de câine, am petrecut de-atunci și, ...sînt evreu mai mult cât nu si poate!»

— «Ce ți-a strâmbat ...credința și ce te-a îndreptat?»

— «'Mi trăiesc bătrânețea începe, și grijile ...sunt mari. Dar fiindcă vreți să știți, mă 'ntorc 'napoi...

Ce mi s-a întâmplat mie, și altuia si poate. Și cine 'și credi flacăra lui Izrael stinsă 'n el, șovăitoare, s'aștepte! Intr-o zi se aprinde!»

— «Poveste veche și fiecare veac o reîncepe...»

— «Așa-i! Izrael a avut o mie de prilejiuri să moară de-atâtea ori s'a renăscut!»

Și totuși, au supraviețuit Faraonilor, lui Nabucodonosor, lui Constantin, lui *Titus!* lui Mahomet, Inchiziției, și legii asimilației; vor supraviețui și radiofoniei și desagregării materiei ...când se va realiza. — «Ziceai?»

— «Ascultă cum... s-a stins în mine, — drept îi, la o vârstă când nu 'l tălmăcisem, — și cum s'a renăscut!

Dacă ai fi evreu, ți-aș spune: odihnește-ți cuvintele mele în inima și în sufletul tău, atârnă-ți-le semn de mână ta și fruntar să 'ți fie dinaintea ochilor; tălmăcește-le copiilor tăi, petreci-le învățătura !»

'Aii pare iluminat de bunătate și credință, par'că spune-o rugăciune...

— «Mă 'ntoarce gândul spre copilăria mea... Era pe ulița din capu străzii, acolo stam, — casa care-a fost aici și locul, le-am moștenit dila bunica, — da, acolo stam.

În târgu ista, ne-am pripășit di două veacuri și mai bine... Părintile meu, cum spun Scripturile, era un *drept* și, în căminul lor, maică-mea o slujitoare surâzătoare vecinie.

Pe vreme 'aceia riligia 'ntovărășea toate actele vieții, simplu... astfel că însăși înfățișarea ei n'o vedeai. Atâta de firesc mi se părea ca taică-meu să se acepere, la primul ceas al dimineții, în șalul său de lână albă, vârgat cu negru, să'și înconjoare brațul stâng în benzi și în curele, șoptind cuvinte cari nu erau vorbe!

Bine-cuvântarea după cină o socoteam aidoma de necesară ca însăși hrana; iar Vineri sară, eram deprins s'o văd pe maica mea cum își întinde degetile străvezii pești feștila care plutea în undelemnul candelii... Și Vineri după Vineri, mereu. Tot ce orânduia bucătăria era erarbic întocmit. Să nu mănânci unt după carne, nici să te fulusești, ca să tai puiul, de cuțitul de brânză; două

rânduri de tacâmuri, două di farfurii, — unul pentru post, — nelegiuire să le amesteci! Așa se deprinsese min-tea mea cu ce vedeam. Știam că e ocară Sâmbăta să pleci la drum, și fără-de-lege să stingi în ziu'aceia o lumânare, să suflă 'n soare!»

— «Picatul jos, îndrăsneala ...sus!...»

— «Da, și ...riturile se succedau ca și^anotimpurile pe cari le 'nsoțeau. Odată 'n an, mâneam singur la prânz, iar frații mei, vrâstnici pentru post, se întorceau cu fața trasă, suptă de rugă, dela Sinagogă. Le admiram mândria!

Alteori, maica și bătrâna Zuri, scotoceau prin unghere și în buzunările veștmintelor noastre, le goleau de orice urmă de firimituri. În locul azimii, lipii fără drojdie, necrescute; voi le numiți... «matzes»?

Apoi, în timpul cinei, tatăl meu, cu capul acoperit, psalmodia cântece ebraice, — ne-ar fi lipsit, ne deprinsesem, — și le spunea așa de blând, le susura, le îngâna...

Din mână 'n mână noi treceam pisălogul și buruienile amare, goleam patru pahare, și ușa larg deschisă, noi așteptam pe... Cineva... care nu mai sosea...

Și ce 'nsemnau toate acestea? nu pricepeam, nu întrebam pe nimeni, le coprinsese sufletul meu tot, nu mă 'ntrebam nici chiar pe mine. Apoi, priveam cum li se-așterne pe față, părinților mei, atâta mulțumire nesfârșită, senin... cum n'am văzut, în bisericile voastre, nici pe fe-

țile sfinților voștri consacrați. Și mulțumirea îmi ajungea și mie, mă coprindea!»

— «0 simți și-acum?»

— «Acuma ...da! li retrăiesc.

...Dar, nu numai alimentele impure erau prohibite, tot astfel: minciuna, trufia, lăcomia, grosolănia, răutatea* toate formele răului, iar solidaritatea...

— «Cât rău v'a făcut!»

— - «Ce pavăz' a fost!... zic, ...bunătatea, erau proslăvite, erau una cu însăși gesturile obișnuite cultului casnic. Morală neînfățișată în vorbe, în prelegeri, dar adânc practică ca și riturile zilnic obișnuite, astfel făceau parte din viață.»

— «Duceți o viață blândă...»

— «Între părinții mei, eu n'am prins odată o vorbă rostită mai tare, o singură vorbă care să fie altceva decât dragoste și prevenire. În preajma lor n'ai fi putut ca să cârtești, nici să te cerți, sau să grăiești sudalme...

O dreptate înțelegătoare, nicidecum aspră dar ...pedipsea greșala și răsplătea bunăvoința. La fiște-ce ceas pilda economiei și a muncii. Plăcerea 'și avea negrișit locul dar nu era scop.»

— «Și ...mila?»

— «O însușire firească! ...'L cercetau pe tatăl meu, el li» ascultă neînțelegerile, le cântărea, le drămuia și lumea se 'ntoroea 'mpăcată; atâta bunătate radia bătrânul!»

— «Erați ajunși?... belșug?»

— «Insușirile-aistea, distincția măsurată a inimii și a spiritului, erau lumina unui cămin foarte modest. Intrați din fundul curții 'n casă, urcai o scară 'ntunicată joasă, strâmtă, gemea sub pași de veche, trei cămăruțe,... podul.

Dumnezeu era cu noi, trăiam cu *El*, prezența lui era subînțeleasă; nu 'l pomeneam noi niciodată. Atât, la rugăciunea de sară... o rugăciune scurtă, abia câteva cuvinte ebraice, le spuneam fără să le 'nțeleg rostul, și-apoi o frază, una: «ocrotește Doamne pe cei ce iubesc!» Altul se ruga pentru tine...»

— «Scurtă rugăciune...»

— «Ea a scurtat și respectul meu pentru cultul familial!»

— «Și totuși, cum vezi altfel o ...societate?»

— «Am spus: ...pentru cultul... Familie? — am. Am văzut, așteapt' ai să vezi!

Lumina stinsă, rămâneam singur cu Domnul... Atunci îi vurbam. In ce chip, în ce fel? In ce limbă? Trebuie să cunoști pornirile spre Nevăzut, — dacă ai simțit ca mine atingerea de ...dincolo, dacă ți-ai rostit cândva rugăciunea astfel, îți vei lămuri cuvintele cari 'mi slujeau să ...spun!

Știam, simțiam, — diparte și aproape, — Dumnezeu era pretutindeni în sufletul meu. Ii spovedeam greșalile

și-i cercetam ertarea. Vroiam să fiu mai bun, și fără *El*, pricepeam că nu e cu puțință!»

— «Era firesc dar, ...nu'ți văd desamăgirea?»

— «Așteaptă și-ai să vezi!..

...Făgăduiam să fac mai bine, îl rugam să m'ajute. Și mă ajuta. Mă ridicam până la el. Mă coprindea, mă lua la el, și adormeam în brațele lui.»

— «Dar... ai avut o copilărie delicioasă!»

— «Am a-vuut?

Nimeni nu mă 'nvățase să mă rog astfel. Dar ce preț păstrau neînțelesele litanii și nelămuritele gesturi pe lângă rugăciunea aceasta?...

Hei,, spun cuvinti fără rost poati, dar să 'mi limpezesc gândurile cari și-atunci erau turburi, șovăitoare, ...vezi, începeam să simt un contrast între rugăciunea mea, care îmi era tuvarășe și rugăciunea ...lor!»

— «O primă desbinare...»

— «...pe care n'o înțelegeam. A mea singură 'mi părea o rugăciune, ceal'altă un obicei spre care Domnul nu 'și pleacă urechea.»

— «Crede și nu cerceta!»

— «Crede, cr-e-e-di... dar ...când ti lasă!? Se năștea simțul meu critic...»

— «'L aveai, demult, ...în sânge. Nu-i ce ne deosibește?»

— «Să vezi... Nu scriam Sâmbătă. Era oprit. Dar la

școală frații mei mai vrăstnici scriau în ziua Sămbetii, ca toți cei Falți, așa cerea învățătura...»

— «Programul, disciplina...»

— «Era făcut de ...vo... de ei!

...și tot Sâmbăta, părintele meu se ducea dela Templu la ...birou!»

— «Orânduiala lui, a ...voastră!»

— «...Lucra, afacerile sale cereau astfel! Și-atunei care mai era odihna, Sabbatu? învățătura n'avea valoare decât pentru cupii? M'am revoltat!»

— «Nu crezi că 'ntâia ...răsvărire te-o fi deprins...?»

— «??? M'au luat în călătorie odată. Postul și dulcele erau amestecate pi la birturi, la hanuri se servea brânză după carne, și pi masă ...șuncă! Părinții mei mâncau acum din bucătăria proscrisă și îmi îngăduiau...»

— «Aceiași îngăduință ar fi trebuit să le-o păstrezi în judecată, — era bună mâncarea ...oprită?»

— «...Oare felurile blestamate acasă nu mai erau ele aici, de 'ndată ce eșei din casă?»

— «Rămânea să vă deprindeți doar cu ele, și ...acasă!»

— «...Legea nu mai era legi?»

— «Cine-o făurise? Și cine-o călca?»

— «...La școală dascălul: suflet-barbă-glas-frumos, prifesor de religie și cantorul Sinagogii mă învăța că limba ebraică n'are... gramatică!»

— «Ei Doamne, dacă'ți legai de crud încă desamăgi-

rile de-aseenea lucruri. Ce n'aș fi dat eu să nu mă 'n-tâlnesc în școală cu ...sintaxa!»

— «Bine, dar... «Limba Ebraică»?! învățasem latina, elina, eram mândru!

...m'am îndoit de dascăl și de... «ebraică». învățasem pe dinafară, nu pricepeam, și... tatăl meu 'mi spunea adesea: — «Ce frumoasă e!» Nu 'l mai credeam. Cum aș fi răspuns altfel?»

— «Pornit astfel, de câte-aveai să te 'ndoiești ...în urmă!»

— «Rabinul e desăvârșit neștința...»

— «Necredința...»

— «...mea! Era glumeț, causeur, de spirit. Dumneata știi patima evreilor să spună și s'asculte glume despre ...Izrael și rabini? Aș'am trecut dela respectul cultului, la... familiarizare!»

— «Și totuși, singur spuneai că familia ți-l înfățișase desăvârșit?»

— «Spuneam... Am cercetat procesul lui Christ, și în-tâia mea durere fu să aflu cum si poate acuza o rasă *n-treagă pentru un ...păcat?! Și astfel singurul meu *Dumnezeu* pe care în simplitatea...

— «In ...complexitatea...»

— «...mea 'l numeam...»

— «Necredința!»

— «Binele, și el părăsi sufletul meu. Cercetai să afiu

în ...Cartea ...Marilor Doctrine, fără călăuză, să aflu ce s'a spus, ce s'a gândit despre *Dumnezeu*? Despre Dumnezeuul nostru? Nemic! N'avea importanță?»

— «Un Dumnezeu... special? Și ai aflat că ...Protagoras vrea să ignoreze dacă au fost sau nu *d-zei*.»

— «Critias îi socotea născociți de un legislator șiret...»

— «...dar prevăzător!»

— «Socrate a relevat dumnezeul moral...»

— «...al națiunilor civilizate. Platon îl așeză în sfera ideilor.»

— «Aristote îl identifica cu actul pur.»

— «Te-ai apropiat... Stoicienii îi confundau unitatea cu Universul și ...Plotin realiza o trinitate.»

— «Ce să crezi? În evul mediu aceleași contraverse, tălmăcite în jargon scolastic. Sf. Augustin se ceartă cu Sf. Toma...»

— «Averrhoes nu se 'nțelege cu Scot Erigene.»

— «Mai târziu... Malebranche împotriva lui Descartes...»

— «Leibnitz contra lui Spinoza...!»

— «Erau negrișit marile pilde ale existenței *Domnului*, dar din păcate cetisem prea mult...»

— Fără călăuză, ...ai spus.»

— «...și probele nu 'mi mai probau nimic!»

— «Te satisfăcea ...negațiunea lui Kant?»

— «Acum pricepeam cum ...impuneam lucrurilor legile

spiritului nostru! nu le concepeam prin ele; nu cunoșteam nici ființa, nici materia, nici absolutul...»

— «...nici pe *Dumnezeu*?»

— «Ca un prestigiator sosi Spencer cu... «evoluționismului» ...Scamatorie! văzui... «Hocus!» Unul produce 'multitudinea, simplul făurește complexul, dela și mai nevrednic atom până la cele mai desăvârșite podoabe 'nchegate ale spiritului! «Pocus!» și ...planta iese din mineral, omul din animal, iar din ereditate și asociații di idei se zămisleau: *Binele*, răul, ilbertatea...»

— «Confunzi cu revoluția din 89!»

— «...*Dumnezeu*!»

— «L-a negat, l-au proscris! Auguste Comte ți-aduce cu pozitivismul său certitudini?»

— «Umanitatea petrecuse trei stadii succesive, în perioada teologică 'și lămurirea fenomenele naturii prin cauze supranaturale: minuni...?»

— «Nu crezi c'au fost?»

— «Minunile ...noi nu le 'nțilegem!»

— «Bine dar... *huria*?»

— »Kabbală...»

— «Becht, Belchem? și tot în țara asia...»

— «Școală...»

— «Și Hassidim-ii?»

— «Derviși! Copiii extazului!»

— «Și ai minunilor!»

— «Eu nu cunosc minuni, dacă dumneata știi, spu-u-ne!»

— <*dsus* a săvârșit atâtea!»

— «Nu-i vorba di... dumnealui! *— minuni făcute do evrei, dacă vrei să 'mi spuL..>

— «Am auzit de una mare între toate, aïdoma ți-o spun:

într'o zi, demult, un rabin mare făcător-de-minuni se preumbla cu unul din discipolii săi, un fiu preacredincios al lui.

În umbra unui zid înalt, un netrebnic evreu mânca carne de porc.

La această spurcată înfățișare, prea credinciosul fiu răstitit grăi:

— «Să se dăr-r-r-â-me zidul pesti-acest nelegiuit, care din bran' oprită s'a ospătat!»

Minunatul Tsadik, Făcătorul-de-minuni, întâmpină blestemul:

— «Să fim îngăduitori, fiul meu! Din contră, eu mă voi ruga ca zidul să'l cruțe: să nu se dărâme peste el!»

Și zidul nu s'a dărâmat! Și credinciosul fiu proslăvi minunea, și lumea 'ntreagă s'a ...minunat!»

— «Ei ...d-a-a, unde-i mi-n-nune ...ieste! dumneata ești așa de șugubăț că, drept să-ți spun la așa minune nici nu m'am aștiptat... N'am ci să răspund, eu cred dijâ ca

fost așa! Ei, cum să nu râdă rabinii? Spuni și dumneata...»

— «Nu, dumneata ziceai..., vorbeai de stadiile successive...»

— «...Apoi, în epoca metafizică ...abstracțiuni realizate, «esență divină»..., accidente; determinism ...în a treia, însfârșit ne mulțumim să judecăm prin observație și experimentare legătura aparențelor între ele. Ultima a creiat știința modernă, a lăsat la o parte pe veci metafizica, teologia...»

— «Iar religia?»

— «N'a rămas decât aceia a Umanității, — afacerea s'a judecat! credeam...»

— «Adhuc sub iudice lis est...»

— «Descoperisem în realitate un nesfârșit vid, viața mea spirituală se fărâmița toată. Eram însă mândru că filosofez!»

— «Trebuia să ...mă previi!»

— «Conciliabulele mele nocturne cu Domnul schimbă. «Arată-te...» deveni o somațiune ! Blestemăm pe Dumnezeu... Apoi ostenit părăsii tăcerea lui. Departe de Izrael...»

— «Te-apropiai de...?»

— «...mă depărtam mai mult... Diletantismul meu găsisese apă proaspătă de izvor în Renan...»

— «Dece nu Tai urmat până la sfârșit?»

— «Nu l'am cunoscut ...persunal. Zic, ...Renan, France, toți eram diletanți. Morala, binele, răul... himere. Principiile eterne? așisderea! Arta și numai ea importa, în tot complexul ei...»

— «In toată puritatea ei.»

— «Dar unde ? Rătăcii... Cuvânt, culoare, fo-o-rmă ? Dar pești toate ...Puterea de a zămisli cu clipele proprii tale vieți lăuntrice o Operă demnă di contemplație!»

— «Halucinația asta a avut-o Lenin, — a împlinit-o?? Și totuși, nedesbinat de bine, lucru-i posibil...»

— «Cu-um!?»

— «Fă copii frumoși! și îplinești o lege...»

— «Detașat de contingențele pământești..., mă trezi brutalitatea atâtor nedriptăți!»

— «Dar judecata pentru... ce-ai văzut acasă, dreapf a fost?»

— «Așteaptă... Batjocorâți veac după veac, acum ne hulea iar lumea 'ntreagă! Ovreiul prăpădise prea mult, ne striga toată lumea. El semăna dizastrul, el mistuise imperiul roman, se 'ntovărășise cu barbarii, îi cumpărase cu aur. Numai din vina lui Spania... Vizigoților se năruia în mâna Arabilor. Polonia lui Poniatowsky se împărțea, fiindcă așa voise el! Răscoala "din 907 el o făcuse. In evul mediu storsese tot aurul lumii. Urzise Revoluția Mare: ea îl făcea cetățean pritutindeni. 'Și asigura începutul dominațiunii. Cupid, senzual, hoț, falsificator, tră-

:
;{
ilfil
' * '
|

dator, — știi dumneata că un frați al meu, om di datorie și brav distul, căpitan di stat-major, a murit în capul companiei la Cârlibâba aici? ...di zece ani îi caut oscioarele, a fost luptă cruntă acolo! — da, trădător prin fire și vocație, avea sârmanul ivreu distule peceți să fie socotit pretutindeni vinovat! Dar ...filozofia aceasta 'n su-dălmi n'ar fi fost îndestul să mă convingă, să mă ...întoarcă; mă cercetam pe mine, pe alții, cu asprime și totuși, — dumneata înțelege-mă! — nu mă regăseam în zămislirea întregită de cele spuse! Eram mâhnit, atât!

Antisemitismul aista mă surprindea... Dar... poate... dumneavoastră?»

— «Nu, eu nu!»

— «Sănțeți ...filo-se-m-i-t?»

— «Nici atât! Pe-aștia îi socot și mai împotrivă-vă; când socoteala nu îi mai duce, i-aveți de-a gata în contra voastră! Nu, 'ți mărturisesc ...osebirea aceasta n'o pricep.»

— «Vă mulțumesc! Zic, auzisem despre masacrele ru-sești, după asasinarea Țarului Alexandru; femei spintecate, prunci arși de vii. Aflasem... Riches, ați cetit?...

Apoi, «Vei iubi pe Dumnezeuul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toate puterile tale!» fraza lui Christ este întreagă din Moisi! tot astfel cuvintele toate din... «Tatăl ...Vostru»!

;
l
t

— «Dar dacă dia păcate sînt și dintr'aceia cari-au uitat și... izvorul?»

— «Rătăciți sunt pritutindeni!»

— «De bună-seamă, ...dar atunci între Creștinism și Iudaism unde ar fi osebirea?»

— «In cearta dintri rabini...»

— «Cu ...popii?»

— «Ose-bire? Dragostea di aproapile tău? Ei, mari născocire creștinească și ...pios împlinită!

Nu, evreul era bun cu sclavul, trebuia să 'l libereze după șapte ani, să'l răsplătească; să redea pentru noapte haina luată zălog, să lase plante în ogorul nevoiașului, văduvii, orfanului; să iubească și să cinstească pi străin ca pi propriul său frate. Să deschidă drumetului ușa, să fie milos, să cinstească pi bătrâni, să șteargă lăcrămile cui plînge. Să aline...

«Să iubești pe aproapile tău, ca pe tine!» — porunca'i dela Moisi!»

— «Și dacă ...sufletul nu ne desparte... atunci?»

— «Spune dumneata... nația poatee?»

— «Cred mai puțin. Vezi, găsești între fiii lui Izrael toate, dat-o-a-t-e tipurile anthropologice...»

— «...Evrei brachycifali, doliocifali.»

— «...ovrei galbeni, albi, negri. Unde vezi rasa?»

— «Nu mai înțeleg nemic!»

— «Să curgă numai ...aceiași gândire?»

— «Și-atunci visul acestui popor rămâne numai un vis?... dar locul pe care aceasta îmzie 'l dădea în lume? Și eu mă diștiam din visul marelui război...»

— «Omenirea întreagă se deștepta, toți oamenii plângeau...»

— «Și evreii plâng... Apoi, ce a urmat: ...evreii sînt bolșevici, — bulșevicii sînt evrei! Au vrut rezbelul, au făcut astfel di pace! Ură, sudălmii, clevetiri... Cauza antisemitismului?... Legea romană a celor 12 tâbeli!»

— «Negreșit nu pretinsul antisemitism ...creștinesc, Christ ordonă ertarea evreilor, doctrina lui Paul ii absolvă.»

— «Dar, nu s'a spus că ...Iudaismul este în isență revoluționar?»

— «S'au desmințit atâtea presupuneri! Omorul ritual, — cine mai crede? Iți conced: rămâne, și din păcate, o speculațiune urâtă! și-atât. Rapacitatea ...măestrit descrisă de Shakespeare, n'a pecetluit niciodată numai pe evreu cu această meteahnă. Legea romană? Da, poate... Totuși, o firească pornire spre ...răsvrătire, nu crezi?»

— «Dar ...prugresul moral, social, internațional...»

— «A-i-c-i!»

— «...cum si poate desăvârși? Dacă asta înseamnă revoluție..?!»

— «Nu, nu, — violența!»

— «Karl Marx?»

— «Intr-o măsură... Originea... aiurea: Blanc, S-t Simon, Babeuf, Proudhon...»

— «Erau evrei și ...dumnealor?»

— «Nu, — nici Luther și nici Calvin, dar... au recitit Biblia și... s'a născut critica. In veacul lui Christ evreii au strigat: «Christos nu-i Domnul!»

— «Și au adăstat douăzeci di veacuri, — cine știe? Vor reveni creștinii, dumnealor, la Unități! Rousseau a visat? Robespierre a vurrbit!»

— «Marx a scris!»

— «Wilson a predicăat!»

— «Ce au clădit?»

— «Mă rog erau evrei ...și domnii?»

— «De bună-seamă nu! Gândeau puțin... amestecat, atât!»

— «Dar Grecii au spus ei dinainte că vor realiza frumosul?»

— «Romanii spus-au că vor revela dreptul?»

— «Ne-au ucis!! Vezi..., sunt ivreu, născut evreu, — am simțit că 'l pierd., l'am regăsit trăind în mine! Vreau să'l știu supraviețuindu-mi mai viu ca 'n mine! Vreau... fiindcă religia mea nu 'mi cere nici-o abdicăție; fiindcă îmi cere toate abdicățiile inimii mele. Pritutindeni unde plânge o suferință, evreul plânge! Pești tot undi se strigă o desnădejde, evreul speră!»

— «Când sacrifici toate pornirile inimii, firești ori... altoite, omenirea 'ntreagă plânge!»

— «Vreau! fiindcă cuvântul lui Izrael este șei mai vechi, fiindcă făgăduința lui esti uni-versală! Findcă pentru noi ivrei lumea nu-i isprăvită!»

— «Și dărâmându-o ...crezi că poate fi 'mplinită?»

— «Pentru noi omul nu esti creiat, oamenii creiază!»

— «Și după ce ți-ai isprăvit ...hanul?»

— «Ei ...da, aștept mușterii...»

— «Creiați ...de?»

— «Însfârșit ...findcă pești... națiuni, așezăm pe Om și Unitatea lui! Findcă peste imaginea divinității, Izrael așează Unitatea divină...»

— «Și divinitatea lui...»

— «...pe pământ...»

S'a răcit odaia.

— «Mă duc să mai aduc lemni... Puftiți un ceai?»

— «Bucuros, mulțumesc, dacă iei și dumneata...»

Pleacă.

'Mi vin în minte cuvintele lui TMaimonide: «Nu 'ți făcea din învățătură cunună să te 'mpodobești, nici cazma ca să te 'ngropi!» — el a voit să aierisească «ghetto»-ul; să tălmăcească cu rațiuni filozofice ori istorice, prescripțiunile religioase. In «Călăuza Rătăciților» acelaș gând ca și la Sf. Toma, să împaci religia revelată cu filozofia

lui Aristote, și astfel aduce judaismului elemente ale gândirii grecești.

Diletantismul și-a găsit ...hrană mestecată de-a gata. Gazda mea îi om cetit, mi-a spus-o singur. Nu știu ...ce mă face să cred că, a duminic mai mult decât..? da, brotăcelul cu burticul plin de lapte ! Și răsvrătit a fost... Etapă firească ...lor?

Ori-cum o nesfârșită tristețe se destramă din ce îmi spune, și vorbele lui sînt blânde, — așa'i-e firea!

Alte conjuncturi puteau să'l înfățișeze ...semeț, poate!?

Poezia religiei mozaice... nesfârșită! Situațiunea evreilor în omenire rămâne un subiect prea vast pentru ca să poată fi tălmăcit cu amărăciune, cu reticențe, cu ură, împotrivire ori batjocură...

*„Seele des Menschen,
Wie gleichst du dem Wasser !
Schicksal des Menschen.
Wie gleichst du dem Wind. T**

GOETHE

— Mă duc s'adue și ro-om?»

— «Nu, mulțumesc...»

— «Și nu ...vi-i somn?»

— «Nu, și conversația cu dumneata...»

— «Eu drept vă spun, mi s'a părut dijă i»ă ...mă 'nți-
fegeți?»

— «Da, plăcere mi-ai făcut c'ai stat de vorbă, ...'mi pare numai rău că plec curând, — vezi, te aş fi rugat ...ca să mă duci, să 'l văd cu phylacterile pe braț, cu tal-lis-ul pe cap...»

— «Barba nitunsă, prinsă 'n tulpă...»

— «...și într-o parte; firul de păr să nu atingă perga-mentul?»

— «Ca să 'l vedeți cum ...scrie o fâșie lungă ? Sunt rari, și sephorim-ii stau ritrași...»

— «Marile Rabin să'și pună'ntâi cămeșă ...ș'apoi nă-dragii, cum îi îngăduiala?»

— «Calcanul cum îi mai gustos? cu capere sau so-os??»

— «În ziua Sabatului poți **să** ucizi o pasăre, sau **să** omori un... purice?»

— «Și când ...Bizanțul fu potopit de Turci?»

— «Câte fire de păr alb este îngăduit să aibă o vacă roșcată destinată sacrificiului?»

— «Ca să rămâie rușcată?... Ei ! di când discută dum-nealor !»

— «Dar dacă Talmudu-i atât de 'ncâlcit, cum **se** recu-noaște în el ...un evreu?»

— «Nici decum! Și-aici îi tată voluptatea lui, ca **să** ri-dice noi și noi probleme!»

— Un Talmud vechi e un erbar de păr...»

— «Zbucium și ...nedumerire! dar ce cată nicazul?»

— «O pricină de căpetenie a ...ostilității ce spui **că**

'ntâmpinați, nu crezi c'ar fi voința voastră ca să rămâneți pretutindeni, cu viața voastră... particulară, izolați?!»

— «Și dacă ducem o viață ritrasă, avem civă de-ascuns?»

— «Nu...»

— «Vorbe... și bănuieli, cât născocoște mintea! Păstrezi pi cap... pălăria, ei zic: «...fiindcă ai coarne!»

— «Au zis... Bernard Lazare n'a spus că voi aveți și coadă?»

— «Un șoltic! Știa ca să glumească... Și-aș'a crescut prigoana... demult...»

— «Orașele papale: Roma, Avignon, — nu v'au crutat mereu?»

— «Pești Sinagogă îi trebuia o strălucire bisericii catolice! Nu împotriva persecuțiilor și-a păstrat Izrael neatinse caracterile, dar din pricina lor!»

— «Iar divergință...»

— «Graez ...face pomelnicul violențelor; vedeți ...masacrele ...ne readuc mai mult la obârșia suferințelor, la tradiții!»

— «La ...refugiu?»

— «Aduți aminte: înainte de a începe cruciadele...»

— «Sînt ortodox...»

— «Mai îngăduitor, știu! zic, ...'ți faci mâna pe noi, încerci cuțitul, taie? La York, în Moravia, Austria, Ita-

lia, Mayența, Strasburg... Di ce? Eram noi ...făcători-di-rele? Era limba spurcată?»

— «Limba? O podoabă! Reuchlin, Pic de la Mirandole prețuiesc doar limba voastră ca și latina, greaca.»

— «O sumă de gândiri noi cari prefac Europa din punctul di vedere filozofic...»

— «Prea devrem!»

— «...și religios, vin dela Izrael...»

— «...sau din gândirile ...arabe interpretate în ebraica!»

— «Cu-atât mai mult!»

— «Critica dogmelor ...catolice: exegeza cărților sfinte, n'a fost creațiunea inițiatorilor reformelor...»

— «Exista dimult în cărțile arabe și ...ebraice!»

— «Reformatorii luterieni și calvini și-au însușit majoritatea argumentelor...»

»— «...literaturii semite...»

— «...cari atacă principiile însăși ale credinții catolice...»

— «Ce vină aveam noi?»

— «Corpurile coprink căldura; din osebirile de ...temperatură se zămislește ...vântul și ...el purta acum rodul! Nu, ascultă: adevărații voștri dușmani sînt ...coreligionarii voștri convertiți: înainte încă de rebeliunea lui Luther, un evreu din Colonia, fiul unui măcelar ritual...»

— «...Pfef-fer-korn? ...un pezivenghi!!»

— «...trece la catolicism, — denunță cărțile religioase ale evreilor, Talmudul...»

— «Știu..., Hochstracht obține dila împăratul Maximilian edictul... di confiscare al cărților sfinte, în case și în Sinagoge...»

— «Nimica special, acelaș vânt! Galileu nu l-a 'necat? Pe voi vă scapă Reuchlin...»

— «După Erasm, șei mai di seamă U-manist!»

— «Da, făliți-vă, ...cere crucea, căci... cărțile-aistea slujesc tălmăcirii și 'nvățăturii religiei creștine!»

— «Ei vezi...!?»

— «Dar și ...desbinării ei!»

— «Nu s'a străduit Luther să convirtească ...evrei?»

— «Și ce fruct i-a adus casnaî Religia lui ...i-a poruncit-o Vechiul Testament...»

— «Bine, dar ...să arzi ...Talmudul când nu'l pricepi?»

— «Și dumneata 'l pricepi?»

— «Nu, dar îl discut, și ...lumina...»

— «Se stinge... când n-o 'ntreții...?»

— «Luther era un violent!»

— «Cetise vechiul Testament... și când nu isbutești, te 'nvațăî»

— «Cerea ca Sinagogle să fie arse; spunea că's cocini și evreii brute...»

— «Isaac Abrabanel, ministrul Isabellei, făcea orân-

duire și ...Moses Mendelsohn, produs curat din «gheUo», ...teorii; sînt fel și fel de oameni, și vor mai fi!»

— «Când Dumnezeu a zămislit pământul, n'a făurit decât un singur om, pentru ca nici-unul să nu poată spune celuil'alt: eu sunt mai di neam decât tine!»

— «Dar fiecare călătorește cu proprii însușiri, și ficine-i stânjenit de firea lui, — unde țarmurești egalitatea? Ideologul o poate visa, colectivitatea no dovedește. Nu vezi nici-un popor... ales?»

— «Ar trebui să fie!»

— «In natură..., cresc la o măsură toți copacii ? Nu sunt munți și-adâncuri pe pământ?»

— «Pe mine mă rivoltă nedreptatea!»

— «Socot... pe ori-și-cine, dar nivelul ce 'l visezi... abia pe baltă îl găsești; acolo, — sub bale de broasc'așternulă, în adânc: putreziciune!»

— «Nu, dar dreptatea 'ntre ...popoare!»

— «Nu-i tăgadă! când ești mai tare, ți-o faci...»

— «Așa în silnicie? Aia-i dreptăți!»

— «N-o fi, da-i omenească!»

— «Mă rog ...deșe armată?»

— «Mă rog ...dece comerț?»

— «Dar cei cari ...produc, cu cei cari consumă nu trebui-ajutați? Profitul...»

— «...și interesul, avutul tot ca să 'l păzească, și... viața?»

— «Armata o înțeleg, dar... «militarismul»! și câte vorbe goale, și ce-i patriotismul?»

— «Nimica special, instinctul de conservare al ...no-roadelor, atât!»

— «Dar nu-i prilej de ură? O înfrățire genirală, nu poate-ajungi?»

— «Sau una ...internațională?»

— «Tocmai!»

— «Răsare altă vorbă ...goală: naționalismul!»

— «Mari scofală! Și ură și mai mare... Vorbe!»

— «In lume nu-i egalitatea ce ...visăm, dar este-un echilibru!»

Pe-aiastă ...vorbă goală, Jupâne iart-o; ascultă: de veacuri multe, cu prețul a sute de rășboaie, în cari au pierit zecimi de mii și milioane de pământeni, am isbutit abia să ne păstrăm un patrimoniu național. Vorbim aceeași limbă, ne înțelegem de minune, să ne 'mbrăcăm la fel, și-acelaș gând ...cu voie bună înainte!»

— «Eu bucuros! Sunt vorbe.., omul dis-cută...»

— «Și s'aprinde... La ce bun?»

— «Acum vă las să v'odihniți, e ziua gata, — Noapți-bună!»

Și pleacă.

— «Odihnă bună să dea *Domnul*!» și ...gânduri bune!..

XXXIX

I-aș vrea hanul plin de călători. Oricât s'ar strădui săr-manul să-i mulțumească, nu Tar mai acri baremi grija 'ntr'atât!

Par'că auzii pași în săliță, nu s-a culcat încă?

Un ceas de-o mai fi până 'n ziuă! Mă arde pe gât untura ce înghiții de când sînt pe-aici, m-a mai clătinat și ...trăsura; drum făcui în căruță prin bolovani și pietroaie, poate că... m'aș fi lipsit de-așa plimbare! Nu mi-i bine. Deschid ușa, încet să nu-i scol. Prin ușa cu geamuri lumina, dela noi din odaie, pătrunde și în săliță. Par că

geme sau ...suflă; mi-arunc ochii... lângă perete un pat, oghialul stă gheboșit, lațe de păr pe perne. O pălărie și un surtuc pe scânduri, o pereche de papuci și una de... cizme. Ies afară. Colind prin curte, pe stradă. Par'că trecu unu prin poartă? Treaba lui! Mă 'ntorc, intru n casă.

Papucii nu s'au clintit, dar cizmele-au șters-o, au luat și haina și pălăria. Hanu-ăsta îi vrăjit!..

Vreau să mă culc, nu-i chip! Mă 'nvârtesc prin odaie. De nu l'aș trezi și pe Mărio, noroc că sforăie tare. Iar plec în curte, pornesc pe stradă mă 'ntorc. Hangiu în ușe, blând mă privește:

— «Nu vi-i bine? Poati vreți un cuniac?»

— «Dacă zici dumneata...»

— «'Mi pari rău că nu v'ati putut odinî, v-a supărat ...civă?»

— «Nu, dragă jupâne, dar nu mi-a priit ...plimbarea pesemne!»

Intră 'n casă; eu m'așez pe scară, bărbia proptită 'n genuchi. Se luminează de ziuă.

— «Puftiti în udaie, să nu ră-citi, îi aeru tari; v'ara preparaat un ceai ferbinti, luați o bucățică di zahăr cu puțin cuniac, o să videti că treci...»

'L ascult, prea are grije de mine, săracu! Când s-o fi odihnind?

1;

*

|

j /

I

;

l::

inf

;

"l

:l

|

— «Fug să v'aduc și corn proaspăt!»

— «Lasă te rog...»

A pășit pragul, s-a dus. Tot îi ceaiul fierbinte; să mă mai plimb. Ne 'ntâlnim în poartă, a alergat, suflă.

— «Am zăbuvit ...mult?!» și mă privește trist.

— «Nu, deloc. Acuma plecași, dar de ce nu ești cuminte, când te odihnești?»

— «Când ...am ..triabă! ...Videti că sînt caldi...» Tnfăsurate 'n hârtie tine 'n mână două cornuri și un covrig.

Intrăm în curte. Lângă ulucă o fată cât un voinic, despică lemne. Părul zburlit, — par'că 's ...lațile alea?! șerpi împlețiți, părul negru cărbune. Brațele ridicate 'n slavă țin în mâini toporul sus, o clipă:

— «Hhâân!» A sărit în zăplaz jumătate din ciotul ce "l avea la picioarele goale, l-a retezat dintr'odată, și iar ridică toporul.

Fusta 'n vânt i-ajunge abia la genuchi, o sfoară o 'noadă de trup. O cămașe de stambă albastră, un sân a țâșnit afar' din cămașa desfăcută la piept; 'l ascunde brațul căzut; i-a acoperit părul fata; grămădită pe coapse și slobode brațele; a trecut toporul prin lemn și s-a 'nfipt în pământ! Un vraf de lemne are dinainte, toate despicate.

I-a priit odihna!...

└^ormii puțin, și ostenit mă deștept.

Mărio intră pe ușe, când s-a 'mbrăcat? Berc»!
după el, vecinie surâde. Cară ghepecu. A venit mașina.
Grăbesc; vreme multă nu-i de pierdut. Plătim, ies afară.
Bună mașină, dar ce cată ...cucoana? Ne spune șofcu-
rul că:

«...domnișoară ...a fost în vizit la tanti ...și esti fân-
cionară la poște și ...mergi numai până la Iacubeni, și-așa
s-a ru-gaat să miargă cu ...noi! facim pumană, lui i-a
fost... milă și noi să dicidim.» Bercu nu se bagă, — trage
cu urechia.

Ba n'o s'o dăm jos! Noi mergem la Dorna, Iacubeni's
alături, dacă merge numai ...pân'acolo? Are și bagaje
destule: un cufăr mare, o ladă și două boccele. Și noi
avem câteva.

Roată 'mprejur s-a strâns mahalaua toată. Fata se
pupă cu tanti și încă cu două madame.

Ne prezentăm: pe noi știți cum ne chiamă. Frăuloîn
Fanny Leiser o chiamă pe fată. Subțirel îmbrăcată pon-
tru drum lung. Bălaie și pistruiată. Ne luăm rămas bun
dela gazdă, îi strâng mâinile-amândouă, spunem «bon-
jour» lui Bercu, și ne răspunde: — «Servus!»

Încet răsbatom prin gloată și ne luăm drumul, iute.
În maidan, o băltoacă. Cu mingea se joacă copiii, aler-

gând după ea a poticnit unu 'n baltă, urlă. Mânjit pe
față, și straiile ude. Ce bătaie-l așteaptă acasă!

lute-am oprit. O roată... Muncește șofeurul, trece unu
degeaba. 'L pune la lucru; sfârșesc.

L-a angajat ...ajutor; întoarce capul ne spune:

— «Pentru-u orei eventualități!»

L-a luat lângă el, fata 'ntre noi. Pornim.

Făgașuri și hopuri, cam răscolită șoseaua. Trecem prin
două sate, ajungem la Borșa: zgură, fum, cenușe, găște;
perciuni, astereală, binale; madame, caftane, copii.

În stânga și dreapta șoseli-au fost case, și vor mai fi;
de trei ori se reînoiesc într'un veac: le mistuie focul, ie
rrclăclește ...pantahuza! Șofeurul 'mi spune că le-au ars
«studentii»; am mai auzit povestea, nici el n-o crede!

Adevărul e altul, se pare. Între cetățenii orașelului
isla, sînt câte unii cari-i doresc propășirea, 'i vreau mai
frumos și mai bine zidit; trăiesc ritmul vremii! Asigu-
rați sunt toți, fiindcă's oameni prevăzători. Socoteala r*
u asigurarea o lămurește ...lumânarea. Ia foc o casă în ca-
pul aista și alta la capătul cel'alt; dacă se 'ntâmplă ca să
so schimbe vîntul, să nu fie munca 'n zadar. Casile "s
dese, ce zic? lipite! Stă focul într'una cât are do lucru
și 'n alta se mută. Stau bieții oameni grămădiți în șosea,
sau afară din târg pe lături, bătrânii clatină capul, dau
din mâini, bodogănesc și oftează; copiii fac haz, surceaua

aprinsă, răvăcită de vânt, o culeg și cuminiți, peste ulucă o aruncă 'n ograda.

: Oameni necăjiți ! Au presimțirea din vreme, strâng din case ce pot, le grămădesc lângă uși, și când vine ...sorocul, să nu le ardă focul, le cară departe.

Asigurarea plătește, dar ce poți clădi cu ce'ți dă?!

Se întrunește sfatul, pornesc delegații prin țară și 'n alte țări, povestesc spaima, și toată 'ntâmplarea grozavă, strâng gologani, și orașelu 'nviază și mai frumos! Era din bârne și chirpici, din cărămidă 'l clădesc.

întâlnesc un șir de căruțe și camioane cu saci de ciment. Sînt câteva luni decînd l-a mistuit focul: unii vopesc tabla nouă pe casa 'mplinită, și alții se mută. L'am străbătut tot, peste tot se lucrează.

Bună șosea! Acum urcăm, dar trage bine mașina. Suim în munte, răcoare. Mărio desprinde din legături o haină și 'mbracă fetița, ea îi surâde. Ne-a rugat să oprim, a văzut un izvor, îi sete. S'a dat jos. Aprindem câte-o țigare, așteptăm pînă și-o potoli setea. S'a urcat, am plecat.

Drumul cotește într'una, departe sub noi șoseaua pe care abia trecurăm; acum coborâm și urcăm iară, sîntem sus pe coamă. O târlă zidită 'n piatră, pustie. Vremea rea poate să vină și mâine, au coborât mocanii la șes. Iar face fata semne, iar a văzut un izvor, iar am oprit. Ageră privire și răsbită fata de sete! S'a dat jos, noi fumăm.

Târla frumos întocmită; dar stau să mă 'ntreb: gospodărie 'mplinită dacă au și fântână în preajmă; dar pe creastă sîntem, de unde le-o veni apa? Ce 'mi pasă!

Privesc spre munții din jur, în dreapta răsrit un pisc răsărit între toți, se pierde 'n nori, — sub ei, privesc prin ochian: coama toată frămîntată de șanțuri și pâlării, și alt vîrf de munte în față, departe. Pe ăst'au stat rușii, și pe-ălăl'alt nemții, ne spune șoferul: — au rămas mulți sus pe munte.

Acum coborâm. Sus ne 'ncălzise puțin soare, puțin; ne-a înghețat umbra din vale. 'Mi clămpăne dinții, și fata moare de sete, iar a oprit mașina! a văzut un izvor; cu fat'asta aș străbate pustiul, nu mori de sete, unde nu crezi și unde nu 'l vezi, 'l găsește! S-a dat jos, a trîntit uscioara; pleacă pe spate 'napoi: s'a prins cordonul haini 'n ușe. Ii dau drumul, târîș pleacă cu el încotro știe. În adăpostu unui pietroi, floricele albastre, să 'ntinzi mîna le ai. Cobor și culeg, Mărio 'n mașină, fumează. Mă 'ndeamnă, m'așez lângă el, așteptăm. A venit și fata, se-așează 'ntre noi, cingătoarea atîrnă din haină pe jos, udă, și pantofii stropiți de cișmea. «Nu mă uita» — floricea albastră i-o dau lui Mărio s-o prindă în cingătoare; îi poartă noroc ...și-aminte 'și aduce!

Avea dreptate Bercu, bună mașină, sboară!

Între șosea și șanțul din dreapta, o cale ferată îngustă, a rămas urma, au scos șinele; în spatele frontu-

lui s'au slujit de ea să care muniții, și la cimitirul din vale, morții.

Ajungem la Cârlibaba. Mă poartă gându 'napoi, la prietenul meu, hangiu; prin locurile-astea și-a măcinat trupul și viața fratele lui, căpitanul!

Oprim la o berărie, pe stânga; și la dus no-am abătut. În capu scării jupanul, zâmbește. Ne petrece din tindă în sală, cu mâneca șterge masa, erau trei rotocoale umede.
— «Puf-tiiți?»

'L rugăm să ne-aducă: bere și puțină brânză.

— «Salaam, sardeli?» ne 'ntreabă.

Din toate-o să luăm. Fata cere «Sifon!» Dacă tot așa des o să oprim, pierdem trenul!

Ușa din stânga deschisă, în salon la masa din mijloc, două fete și trei cavaleri beau limonada. Ne-a adus ce poruncisem și ce-a mai vrut. Foarte coafată, zugrăvită gurița, sprincenile smulse, rochie de *catife*, — o duduie plină de ...«*nonchalance*» intră; peste umăr privește:
•— «Z' allons!» spune domnului care-o urmează, au trecut în salon.

— «Domnul Jidicătorr,—fata me... A voii pură! >*) ne lămurește jupanul. Înțeleg, a lăsat «Ocolul» și s'a apucat de ...curte. Ne-am sculat, plecăm.

Mă prind a vorbi cu fata de lângă mine, 'mi spune că'i

*) „Fb:i:ă pereche]”

din Cernăuți, are serviciu la poștă la Năsăud, mătușe 'n Vișău și alta unde se duce, logodnic la Câmpulung, — ibovnic la Dorna, aflu mai târziu, — toate mi le spune. Știe-o mulțime de istorii, din ...școală le știe, și le spune cu haz, le țin minte, dar ...nu le pot spune! Ii pare bine că a avut prilej să vină cu noi, altfel nu putea să fie la noapte la ...Dorna. Păcat ar fi fost! Singură n'ar fi putut să plece, așa s-a 'nțeleș cu șofeurul, numai... 503 de lei i-a luat. Și-a făcut... «pomană!» întind mâna să 'l apuc de urechi, fata mă roagă să nu-i spun nimic, aș'au fost înțeleși și ...vine s'o ia, s-o ducă și la ...noapte la ...Dorna, altfel... Pricep, află mătușa, și niei nu mai vine s-o ia. Nu ne-a fost fata belea prea mare, și dacă mă roagă să tac, așa o să fac!

Cotim la stânga, în loc la dreapta, oprim. Se dă fa'a jos, îi cară băieții cufărul sus; ne face bezele, ne strigă: — «adie !», pornim spre Dorna, mai avem jumătate de poște. Bistrița curge zorită, pe lângă șosea, Mărio mi-arată..., nu văd nimic, păstrăv era? Trecem podui, intrăm în oraș. Lume puțină, a trecut sezonul. Avem roroc de odihnă, gol o să fie trenul.

Oprim la cofetărie, birtu-i în fund. Lista? Dac' aș șd să citesc dela dreapta spre stânga, aș ști ce s'aleg. Bat în masă. Vine. Ne salută foarte politicos, desprinde biai-vazu de după ureche, 'l plimbă pe listă:

— «Harțe cîer? Hinerân iouch? A ghitan marachân-

bein? Ghefiltăfiș? Ghihactă Ghenzănleibăr? Kișche mit farfăăl? *) *Fain!* Rânderăn bratân? A tină-hering! *Ex-ira II* Ciulând ? ...Ghireihărtă țink ? A țimes meiriâch î A ...fleșăll broufân?!»

Ne-a ...lămurit! Vreme multă nu mai avem. O mâncare de știucă, și o friptură de găscă; curat, eftin și bun. Și-acum la gară!

— «Dăouă minuti mai sănt!!» ne strigă hamalul. Vi-jelie prin sală, am ajuns pe peron. Aici... cum mai răs-bim? Lume 'n neștire! Toți conversează cu ăia din tren, ferestrele pline, stau și pe scări. 'Și dau... «cumplimente», spun ce-au uitat, ce să le-aducă, și tot ce-au de spus; ne ajutam din coate și sărim în vagon; claie bagajile toate, gata de drum. S'a smucit vagonul odată, și mi a căzut în brate-o madamă, unul m-a călcat pe picior: «pur-don!»

O cabină goală, dar pe sală lume s-o umple 'ntreit! Am ocupat două locuri lângă fereastră. Cu noi în cupeu mai sînt: lângă mine-o cucoană, se vaită rău că, a **foot** în alt vagon, din greșală se suise 'n a Il-a, și i-a că^ut un «ja-mantan piști cap»; — un șip lung ține 'n mână: «Lilas blanc»; stropește 'n basma și'și-alintă cucuiul; alături de ea, jumătate 'n cupeu și jumătate pe sală, o persoană mai corpolentă, între ei unu slab, ochelari negri. Pe ca-

*) Găt de găscă umplut cu tăiței.

napeaua din față, și lângă Mărio, — norocos e băiatul ăsta! — o persoană foarte simpatică, aș putea zice «jan tilă». Ochii albaștri, privesc în pământ, câte-odată spre ușe, și pe furiș spre Mărio. Apoi, unu 'ntr'altul doi ne-gustori, unul pipăie 'n dește mostre de ștofă și le trece vecinului; lângă ei o cocoană nemai pomenit de grasă, pe genuchi un paner; scoate și 'mbucă. Intre ea și fereastră, strivită o «Frăulein», ține 'n brațe im băiețel, urlă și-i curge nasu; părul creț și bălan. Proptit în ușe un intelectual, pălărie neagră cu borduri de-o palmă, favoriți ...des-lipiți, ochelari americani, în subțioară o carte, în mână umbrela, redingotă neagră; privește 'nciudat spre Mărio și muștrător spre vecina cu care vorbește prietenul meu. Ii face semne, și fata se scoală,—nu'ți spuneam eu, dragă Mărio, că sînt împreună!? Zăduf în vagon! par'că-i cup-tor. Ne duce trenul spre șes.

Toți vorbesc «jargon» și rusește, nu le stă gura. Con-voiul ăsta duce călători în două direcții: Cernăuți și Chi-șinău; — la Dărmănești 'și iau drumul; curg în râuri, două, proptite în Nistru, încheie o «deltă»; apa, ...pă-râuri, macină «glia». Va trebui vremea s'aducă pământ proaspăt din munte! altfel... când s'o vărsa Nistru?!...

Toți vin dela băi: buhăiți, congestionați, apoplectici; cum or fi fost până n'au fost? Doamna de lângă mine s-a mai astâmpărat, — ce i-aș mai arunca flaconul pe geam, ăla cu «Lilas blanc»!

— «A tricut, nu esti-aşaa?»

Aş! miroase teribil! ea mi-arată cucuiul...

— «Se desvoltă ...normal!» îi răspund.

— «Se dis-volltă?» şi iar se boceşte şi iar îl stropeşte,
— mai bine tăceam!

'Mi spune că, dacă ştia ce o să îi se 'ntâmples, mai bine nu mai venea.

— «Par'că credi că ...mălt bini am c'am cliiltuit parâli la băi? Şi mă rog ce fulos am avut? Ăst-aa?» şi iar 'şi propteşte mâna 'n cucui, — «puteam să'l am şi-acasă, mai eftin şi poati mai mic! Aşa păţeşti când ti iu după medici! nîmăr argher! Zici că sânt săngiroasă, şi... mai bini să fiu amenicăă? M'am duus, am fost, şi ce prucupscal'am vuzut? Când am intrat în ...cadă, aşă o apă reci! şi fugeau beşicuţi pe mini de aşid-boric...»

— «...carbonic.»

— «Par'căă ...am di niveie... să'l țin mintee? Aşa m'am gădilaat pişti ...tăt c'a tribuit să plec din baie afară, beletu plăti-it; a seină, reină, capură!»

Şi tot ce-a păţit îmi povesteşte. A scos un pachet cu prăjituri, nu pot s'o refuz.

— «Dumniavoas-trăă ...sănţeţi din ...rigat!»

— «...Da, doamnă.»

— «Eu ...am ştiut di când v'am vuzuut!» şi dă din cap. De ne-am asimila mai curând, prea sîntem deochiaţi!... Ies pe sală, — s'au mai rărit, und' s-or fi dus? Intelec-

tualu-e foc de 'nvrăjbit, iar fetii şi s'au umezit ochii; dece-o fi certând-o? dece s'au răsnit!?...

— «Hitah! der roiter colnăr idii!»*) strigă unu, şi-o şterge. Alţi doi, răzemaţi de ferestre, se trag înapoi, «afe-raţi» părăsesc vagonul.

Toţi se frământă par'că i-a pişcat strechia.

— «Biletu dumniavoastră, mă rog frumos!»

Mărio le dă pe-amândouă. In compartimentul nostru, o jale! Toţi se caută în buzunare, toţi îl aveau, şi toţi l'au ...avut; cocoana lângă care stam l-a dibuit, arată biletul: e de a II-a; — i-a mai crescut cucuiul. Negustorii au bilete de clasa... IH-a; martor sînt că săracii de când s'au suit stau grămădiţi amândoi pe un loc. Frăulein: două bilete de 'ntâia, pentru ea şi copil. Namila de lângă ea are un bon de călătorie pentru clasa II-a, — ține restoiant într'o gară, spune, — face reclamă, îmbucă; două locuri ocupă. Ăl de lângă uşe, stacojiu şi 'necat, spune că... a dat banii hamalului şi a uitat să i'l ceară; i-au eşit ochii din crug, şi vinele pe tâmples stau să-l plesnească, aşă-i ...di exaspirat! Toţi au o pricină. Conducatorul şi-a scos catastiful de-amenzi, — hărbăriţi îs toţi.

Eu socot ...întocmeala-i de vină. Un raport mai simplu 'ntre numere n'ar mai pricinui dihonias. Ai bilet de 'ntâia, «I» scrie pe el, să ai drept la un loc; dar nu 'ţi dă

*) ,F\$2,iţi-vă! vine conducatorul!"

nici-unul! Scrie «II» pe bilet, două locuri să'ți dea, — cucoana grasă știe rostul mai bine, și și le-a luat. Însfârșit cu biletul de a IH-a, să ai drept la trei locuri; și toată lumea ar fi mulțumită!

Se sfătuiesc, se scotocesc prin buzunare; finiocu ține creionul proptit în carnet, neînduplecat pare. Or avea... secrete să 'și spună, întorc capul; răzemat de stîngia ferestri în sală, privesc în zare și fluier. Zurnet de ...poli, și foșnesc bumaște.

— «Mulțumesc foarte frumos!» aud în spate; a plecat conductorul.

Sistemul aista de «Cassa» 'mbulantă 'n vagoane, dacă s'ar generaliza, ar scuti direcțiunea C. F. R. de atâtea casierii de prin gări, și cari stau toate degeaba, și costă parale!

Iar s-a umplut coridorul, și pe jos de hârtii, de sâmburi, de coceni de porumb; — pline stațiile de păpușoi-fiert, prune și struguri. Noroc că s'au trecut... pepenii!

A 'nserat, s'a mai răcorit oleacă. Mult nu mai avem, ajungem și schimbăm trenul. Toată lumea-i la masă, legături și pachete țin pe genuchi pe jurnale: pastrama de găscă, plăcinte cu brînză, ghiudem, mere murate, beigheli, cârnați și salam; ouă răscoapte, — cojile pe covor; gălgăie din sticle. De n'ar da peste ei controlul că ...li s'apleacă! Mie mi-a trecut foamea.

S'a lăsat întunec, bate și vîntul, necăjit aruncă scân-

tei 'năuntru, dela mașină, Puzderii semănate 'n văzduh, s'au strecurat câteva prin fereastră, — se sting iute, dar frige când te atinge.

Mărio pe sală, prin ...fund; arză sare nevasta rabinului în sus, el scapă umbrela și cartea din mână; scânteia în ...sân, el s'o stingă, o aprinde mai rău fiindcă ...se gădilă balabusta! Drăgălaș ne privește, el a uitat de ceartă; o bănuială-i răcise, o scânteie i-a împăcat. Bine-cuvîntat fii Doamne! Răbdare. Ce-a iscodit focul, o s'astîmpere ...a-pa !

Fluieră lung și viforește scânteii, — Dărmăneștii!

A-ici ...lume, colcăie! Peronul plin, și printre vagoane! Ne cărăm bagajul în sala de așteptare, birtu nu ne îndeamnă, și pâna vine acceleratul mai e încă vreme. Ori omori timpul, ori te omoară, dar trece. Răbdare...

XL I

Ne-a dus tregherul lucrurile afară din gară, de parte; le-a așezat lângă șine, să-i fie la înde-mână; noi lângă ele.

L-a anunțat, de-acuma sosește! Două scânteii înjugate și roșii, răsar și se pierd; luminează într'una și cresc fără să se miște. Par'că geme pămîntul, se clatin'acuma, du-duie locul, s'au luminat șinele, — vine! umbră grămădită a țâșnit din întunerecul nopții; uruind, suflînd a trecut

mașina ca vântul; luminate ferestrele gonesc în urmă; clămpăne roțile și frânele țipă; a 'ngenat, s'a oprit.

Avem bilete de clasa II-a, într'a II-a suim. Peste tot perdelele trase și zăvorite ușile. Batem în geamuri, ni-meni. Te pomenești că avem norocul să fie goale! Când o porni trenul vine și conductorul, iată-l că vine! La rând le deschide cabinele toate, toate ticsite. Unul din ale «jumătate»; — doi pe trei locuri.

— «Domnule draghie, atât loc mai avem!» spune conductorul. Loc? Vorbă să fie! Trei-zeci de pachete înșiruite până 'n tavan; să ne cărăm bagajul, ce-om face pe urmă vedem. Ii rog să nu se sinchisească de noi, fiindcă ne ducem să luăm masa; pe plac le sîntem. După mutre și după calabalâc, voiajori de comerț par a fi; unul scurt, burtos și hazliu, poznaș trebuie să fie; ălăl'alt lung, deșirat, capul ca o gutuie, râde într'una de ce și-or fi spus... cred, că n'or râde de noi? dar se prea poate, și dacă le face plăcere...

A pornit trenul, s'au rostogolit trei pachete grele; aiurrit ăla lungu, geme; — au de ce râde!

Ne-am dus.

Față 'n față la masă. Încă trei mese sînt prinse. Luăm ce ne-aduce. Sîntem la cafele, fiertură de ...prune. Tabachera lui Mărio pe masă, nostimă tabacheră! dar să n'o lași în ploaie că se înmoaie; mucava lăcuită și zugrăvită *n culori multe. Încăpătoare, și nu știi ce-i face, dar veș-

mc îi plină; noi tragem din ea cât putem. Tutun răsfirat, nici umed, nici prea uscat, bun! Rotocoale de fum...

— «Ei, cum îți păru plimbarea?» mă 'ntreabă.

— «Frumoa-să! dar dumitale?»

— «Par'că n'aș mai veni!...»

— «E și ... departe, 'nțeleg...»

— «Nu — nu, nu-i vorba de asta! dar...»

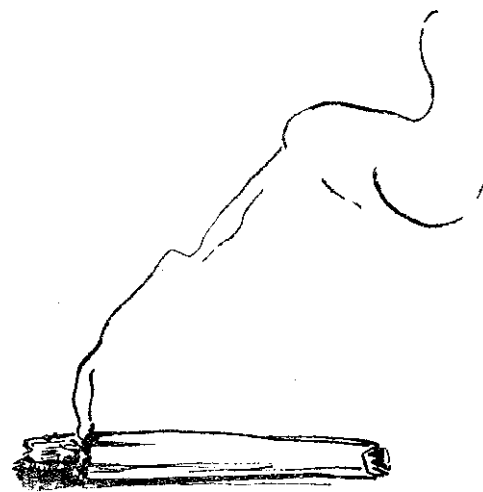
Schimb vorba. Iar o întoarce:

— «Și, ...zi ne-a poftit, în munții lui, ...la el ...acasă?!»

— «Dacă i-a fost voia!»

— Ascultă-mă zău! cum s-o fi pripășit ...ăsta prin țara noastră?»

— «Cumî? — ui-te, a luat ...trenul ca noi!»...

:FAENUM HABET IN CORNUh

Cara-Omer.
Bucureşti, 22 Noembrie 1931.

TABLA DE MATERII

<u>Capitolul</u>		<u>Pagina</u>
I	Leu	11
II	Joia	14
III	Consiliul	19
IV	Venetici	26
V	Plecarea	29
VI	Vişeu-de-sus	31
VII	Spre Castel	41
VIII	Castelul	44
IX	Borvizul, Nepoata,	50
X	Râul	56
XI	Falger	57
XII	Prima noapte	67
XIII	In zori	74
XIV	«Ocrotire»	76
XV	Pat & Patachon	" 89
XVI	D-na Socatz	102
XVII	Pista	106
XVIII	Masa, Visul lui Mărio,	
	Păstrăvul	114
XIX	Copacul	129
XX	Cimitirul-* Măcărlău»	133

Capitolul		Pagina
XXI	Copiii, Stăvilarul	141
XXII	Boul	148
XXIII	Râsul	151
XXIV	«Conșiertul ăl mărie»	152
XXV	Regii, Școala de brigadieri-silvici	163
XXVI	«In flagranți...»	187
XXVII	Juvenal	198
XXVIII	La Falger	207
XXIX	Pe frontul Italian...	213
XXX	Din viața lui Falger	216
XXXI	Curse-Lighioane	221
XXXII	Din viața lui Falger...	231
XXXIII	Stricnina	237
XXXIV	In ograda lui Falger	247
XXXV	Plecarea, Interior	256
XXXVI	Falger tușește...	258
XXXVII	Pimnița	268
XXXVIII	Brotăceii	274
XXXIX	Somn ...odihnit	307
XL	Vișău, V.-Dorna-Dărmănești, Delta	310
XLI	Spre București	321
	«Faenum habet in cornul»	323